

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

6/2018

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Místopředseda: JUDr. Roman Fiala
Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. Věra Kůrková,
JUDr. Zdeněk Krčmář
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXX, Index 47 301

Číslo 6/2018 vychází 22. 8. 2018

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství.

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);

nebo

- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Stanoviska

Dotační podvod	č. 1
Poškození finančních zájmů Evropské unie	č. 1

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Návod	č. 28
Podvod	č. 30
Příprava k trestnému činu	č. 28
Skutková podstata trestného činu	č. 30
Souhrnný trest	č. 31
Společný trest za pokračování v trestném činu	č. 31
Těžká újma na zdraví	č. 29
Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby	č. 28
Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění	č. 28

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Exekuce	č. 84
Incidenční spory	č. 93
Insolvence	č. 91, 92, 93
Konkurs	č. 91
Náhrada škody	č. 89
Neplatnost právních jednání (o. z.)	č. 88
Nezbytná cesta (o. z.)	č. 85
Odporovatelnost	č. 93
Odpovědnost státu za škodu	č. 83
Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků	č. 89
Odpovědnost za vady	č. 90
Ochrana spotřebitele	č. 90
Platební rozkaz	č. 81
Právní úkony	č. 92
Právo Evropské unie	č. 82
Přerušení řízení	č. 83
Příslušnost soudu mezinárodní	č. 81
Ručení	č. 91
Řízení ve věcech péče o nezletilé	č. 82
Státní podnik	č. 85
Účetnictví	č. 88
Úpadek	č. 92
Věcná břemena	č. 86, 87
Veřejná obchodní společnost	č. 91
Vykonatelnost rozhodnutí	č. 84
Zadržovací právo	č. 88
Započtení pohledávky	č. 92
Zvýhodňování věřitele	č. 92

STANOVISKA

Č. 1

č. 1

Dotační podvod, Poškození finančních zájmů Evropské unie
§ 212 tr. zákoníku, § 260 tr. zákoníku

Jednočinný souběh trestných činů dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku je možný. Je-li při naplnění znaků obou těchto trestných činů skutek spáchán zčásti ke škodě Evropské unie a zčásti ke škodě jiného subjektu (zpravidla České republiky nebo územního samosprávného celku), je třeba pachateli klást za vinu v rámci ustanovení § 212 tr. zákoníku celou způsobenou škodu (tj. součet obou dílčích částek), zatímco v rámci ustanovení § 260 tr. zákoníku jen její dílčí část způsobenou ve vztahu k finančním prostředkům Evropské unie.

(Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, Tpjn 300/2017, ECLI:CZ:NS:2018:TPJN.300.2017.1)

I.

Úvodní část

1. Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 14 odst. 3 a § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „ZSS“), a čl. 13 písm. e) jednacího řádu Nejvyššího soudu dne 31. 5. 2017 navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k výše uvedené otázce. Tento návrh učinil na základě poznatků o rozdílné rozhodovací praxi při řešení této otázky, jak vyplynuly ze dvou rozsudků Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 3. 2016, sp. zn. 4 To 3/2016, a ze dne 26. 3. 2015, sp. zn. 1 To 10/2015, které byly projednány na zasedání evidenčního senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu konaném dne 2. 5. 2017.

2. Protože jsou možná i jiná právní řešení tohoto problému, než jak rozhodl Vrchní soud v Praze v uvedených dvou trestních věcech, jakož i jiná, než jaká zmínil tento soud ve svých rozhodnutích, byla dopisem ze dne 6. 6. 2017 vyžádána i další rozhodnutí soudů nižších stupňů, která se zabývala danou problematikou. Z těchto rozhodnutí zaslaných Nejvyššímu soudu do konce poloviny roku 2017, z nichž některá budou též zmíněna níže, pak vyplývá, že aplikační praxe je skutečně roztržistěná. Nejčastěji se sice vyskytují řešení, k jakým dospěl i Vrchní soud v Praze v uvedených dvou věcech, ovšem v některých případech rozhodly

soudy nižších stupňů, třebaže nepravomocně, i odlišně. Z toho vyplývá, že jde o problematiku, v níž postupují soudy České republiky nejednotně, přitom ustálená dosavadní rozhodovací praxe Nejvyššího soudu k této otázce dosud chybí a bude třeba se jí zabývat i v širších souvislostech.

č. 1

II. Vymezení problému

3. Je třeba vyřešit vztah trestných činů dotačního podvodu podle § 212 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“), a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku, a sice zda je možný jejich jednočinný souběh, a pokud ano, v jakém rozsahu z hlediska způsobené škody, popřípadě zda je tento souběh vyloučen, pak z jakého důvodu a které ustanovení má mít aplikační přednost. Tato otázka vyvstává v případech, kdy v praxi jednáním podvodného charakteru pachatelé získávají finanční prostředky poskytnuté jako dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvky (dále ve zkratce jen „dotace“), a to jednak na úkor Evropské unie (dále též jen „EU“) a jednak na úkor dalšího subjektu, obvykle České republiky reprezentované zpravidla ministerstvem, nebo nějakého územního samosprávného celku. Typicky totiž EU pokrývá jen určitou (významnější) část celého obnosu dotace (zpravidla 85 %), z menší části je zdrojem dotace rozpočet státu či územního samosprávného celku (zpravidla 15 %). Pro nastínění problému je odhlédnuto od množství souvisejících problémů spočívajících v různorodosti jednání, různého postihu forem trestné činnosti (vývojových stadií a trestné součinnosti) apod., které by již v zárodku celou situaci komplikovaly.

4. V případech, kdy pachatel podvodně vyláká takovou dotaci, je třeba vyřešit především otázku, zda má být postižen podle obou ustanovení přicházejících v úvahu (§ 212 a § 260 tr. zákoníku), anebo jen jednoho z nich a které z nich má pak přednost před druhým. Ve spojitosti s tím, ať je zvoleno to či ono řešení, je třeba vyřešit související otázku, zda v rámci uvedených ustanovení je možno klást za vinu pachateli způsobení celé škody, či jen její části.

5. Z uvedeného vyplývá, že odpovědi na obě otázky ovlivňují množství variant. Předně na první otázku možného souběhu obou trestných činů lze odpovědět dvojím způsobem (je možný – není možný), přičemž druhá odpověď má dvě varianty upřednostňující jedno nebo druhé ustanovení, celkem tak jde o tři řešení spočívající v tom, že:

1. jednočinný souběh trestných činů podle § 212 a § 260 tr. zákoníku je možný,
2. jednočinný souběh těchto trestných činů je vyloučen, takže skutek se posoudí jen podle § 260 tr. zákoníku, které je speciálním (popřípadě primárním) ustanovením ve vztahu k § 212 tr. zákoníku,

3. jednočinný souběh těchto trestných činů je vyloučen a skutek se posoudí jen podle § 212 tr. zákoníku, které je primárním (popřípadě speciálním) ustanovením ve vztahu k § 260 tr. zákoníku.

6. Na druhou otázku je možno odpovědět též v závislosti na zvolené variantě k otázce první a v zásadě se nabízí řešení spočívající v tom, že:

č. 1

a) škodu je třeba rozdělit a v rámci § 260 tr. zákoníku klást za vinu pachateli jen škodu způsobenou EU a v rámci § 212 tr. zákoníku jen škodu způsobenou dalším subjektům,

b) celou škodu je možno klást za vinu pachateli v rámci § 212 tr. zákoníku, nikoli však v rámci § 260 tr. zákoníku, tam jde jen o škodu způsobenou EU,

c) celou škodu je možno klást za vinu pachateli jak v rámci § 212 tr. zákoníku, tak v rámci § 260 tr. zákoníku.

7. Zvolená odpověď na uvedené otázky zpravidla neměla v praxi vliv na užití konkrétní trestní sazby ani při různém rozsahu škody, která je kladena za vinu pachateli v rámci toho kterého ustanovení trestního zákoníku, v nichž jsou trestní sazby trestu odnětí svobody při způsobení určité výše škody nastaveny shodně [při větší škodě 1 rok až 5 let – § 212 odst. 4 a § 260 odst. 3 tr. zákoníku, při značné škodě 2 roky až 8 let – § 212 odst. 5 písm. c) a § 260 odst. 4 písm. c) tr. zákoníku a při škodě velkého rozsahu 5 až 10 let – § 212 odst. 6 písm. a) a § 260 odst. 5 tr. zákoníku]. Důvodem bylo, že v posuzovaných věcech zpravidla jen dotace ze strany EU převyšovala částku 5 000 000 Kč, což je hranice pro určení škody velkého rozsahu. Tak tomu ovšem nemusí být vždy (jak ostatně dokládají níže uvedená rozhodnutí), protože mohou být poskytnuty i dotace, jejichž výše jen nepatrně překročí částky odpovídající zákonné hranici škody, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, současně ale tatáž škoda není způsobena i EU (jí je způsobena nižší škoda). Tak např. při dotaci v celkové výši 5 800 000 Kč je v případě dotace z prostředků EU ve výši 85 % poskytnuta Evropskou unií jen částka ve výši 4 930 000 Kč, ze státního rozpočtu České republiky (případně z jiného veřejného zdroje) pak zbývající část 870 000 Kč (tj. zbylých 15 %). V takovém případě by pak hrálo významnou roli, jaké řešení uvedených otázek bude zvoleno, neboť při důsledném rozdělení škody by ve smyslu § 138 odst. 1 tr. zákoníku nebyl naplněn znak škody velkého rozsahu (nejméně 5 000 000 Kč), ale toliko znak škody značné (nejméně 500 000 Kč), což by vedlo k použití nižší sazby trestu odnětí svobody (2 roky až 8 let). Je tak zřejmé, že nejde jen o teoretický problém konkurence trestných činů, resp. konkurence zákonů, ale že jde též o ryze praktickou otázku při postihu určitého typu kriminality s konkrétními závažnými důsledky pro pachatele.

III. Možná řešení

č. 1

8. Pro další snazší a koncizní argumentaci jsou níže uvedeny základní výchozí modely řešení předestřeného problému souběhu trestných činů dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku a rozsahu škody, kterou lze v rámci daného ustanovení klást za vinu pachateli, a to jen vybrané kombinace odpovědí na položené otázky, které mají určité své *ratio* a opodstatnění:

1. jednočinný souběh trestných činů podle § 212 tr. zákoníku a podle § 260 tr. zákoníku je vyloučen, skutek se posoudí jen podle § 260 tr. zákoníku, které je speciálním ustanovením ve vztahu k § 212 tr. zákoníku, přičemž v rámci § 260 tr. zákoníku lze pachateli klást za vinu:

a) jen škodu způsobenou EU,

b) celou škodu, tj. jak způsobenou EU, tak i dalšímu subjektu (zejména České republice či územnímu samosprávnému celku);

2. jednočinný souběh těchto trestných činů je vyloučen a skutek se posoudí jen podle § 212 tr. zákoníku, které je primárním ustanovením ve vztahu k subsidiárnímu § 260 tr. zákoníku, přičemž v rámci § 212 tr. zákoníku lze pachateli klást za vinu celou škodu, tj. jak způsobenou EU, tak i dalšímu subjektu (zejména České republice či územnímu samosprávnému celku);

3. je možný jednočinný souběh trestných činů podle § 212 tr. zákoníku a § 260 tr. zákoníku, přičemž

a) v rámci § 260 tr. zákoníku lze pachateli klást za vinu jen škodu způsobenou EU a v rámci § 212 tr. zákoníku zase jen škodu způsobenou dalšímu subjektu (zejména České republice či územnímu samosprávnému celku), tj. dochází k přísnému a úplnému rozdělení škody,

b) v rámci § 260 tr. zákoníku lze pachateli klást za vinu jen škodu způsobenou EU, avšak v rámci § 212 tr. zákoníku mu lze klást za vinu celou škodu, tj. jak způsobenou jinému subjektu (zejména České republice či územnímu samosprávnému celku), tak i EU, neboli škoda způsobená EU se pachateli zohlední dvakrát jak v případě trestného činu podle § 260 tr. zákoníku, tak i u trestného činu podle § 212 tr. zákoníku, v jehož rámci se zohledňuje i další škoda způsobená jinému subjektu,

c) v rámci § 212 i § 260 tr. zákoníku je třeba klást za vinu pachateli celou škodu (bez ohledu na to, zda byla způsobena EU či jinému subjektu – zejména České republice či územnímu samosprávnému celku), tj. celá škoda se zohledňuje dvakrát u obou trestných činů.

IV. Obecná východiska

a) Trestný čin dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku

č. 1

9. Úprava v § 212 tr. zákoníku o trestném činu dotačního podvodu jako zvláštním případě podvodného jednání navazuje na dřívější úpravu obsaženou v § 250b zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zák.“), o úvěrovém podvodu, avšak zákonodárce jej v rámci rekodifikace důvodně vyčlenil do samostatného ustanovení v § 212 tr. zákoníku. Postih dotačního podvodu jako speciálního případu podvodného jednání byl do českého právního řádu zaveden novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 253/1997 Sb. s účinností od 1. 1. 1998, a to v rámci postihu úvěrového podvodu a spolu s postihem pojistného podvodu (vedle celé řady dalších změn trestního zákona). I podle důvodové zprávy ke zmíněné novele bylo smyslem zavedení tohoto ustanovení mimo jiné jednak rozšíření postihu podvodných jednání (zejména pokud jde o užití úvěru, dotace či subvence na jiný než určený účel), jednak postih jednání již za stávající úpravy sice trestných, avšak obtížně prokazatelných. V důvodové zprávě nebyl uveden vztah § 250b tr. zák. k jiným ustanovením, avšak počítalo se stejně jako u pojistného podvodu s tím, že jde o speciální případ podvodu, a proto jednočinný souběh s tímto trestným činem byl vyloučen. Trestní zákoník přinesl s účinností od 1. 1. 2010 změnu jednak v tom, že vyčlenil postih dotačních podvodů do samostatného ustanovení (§ 212), jednak rozšířil trestnost i na další jednání (dopad ustanovení byl rozšířen i na návratné finanční výpomoci a příspěvky) a byla zpřesněna díkce i v jiných směrech.

10. Trestného činu dotačního podvodu podle § 212 odst. 1 tr. zákoníku se nyní dopustí ten, „kdo v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí,“ pak bude potrestán odnětím svobody až na dva roky nebo zákazem činnosti. Podle § 212 odst. 2 tr. zákoníku bude stejně potrestán, „kdo použije, v nikoli malém rozsahu, prostředky získané účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel“. V dalších odstavcích § 212 tr. zákoníku jsou pak upraveny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to včetně znaku škody způsobené trestným činem (viz výše).

b) Trestný čin poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku

11. Úprava obsažená v § 260 tr. zákoníku navazuje na dřívější úpravu v § 129a tr. zák., jímž se postihoval trestný čin poškozování finančních zájmů Evropských

společenství. Posledně uvedené ustanovení bylo zavedeno do českého právního řádu s účinností od 1. 7. 2008 zákonem č. 122/2008 Sb., a to spolu s úpravou postihu podílnictví, legalizace výnosů z trestné činnosti a korupce. Tato novela byla vyvolána požadavky vyplývajícími z mezinárodních úmluv, vedle Úmluvy o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie ze dne 26. 5. 1997 šlo především o Úmluvu o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 26. 7. 1995 a o Protokol k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 27. 9. 1996, čímž byla umožněna jejich následná ratifikace. Česká republika se ve smlouvě o přistoupení k Evropské unii ze dne 16. 4. 2003 zavázala přistoupit i k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, což provedla implementací prvních dvou článků uvedené úmluvy (s drobnými úpravami). K tomu je vhodné doplnit, že s účinností od 17. 8. 2017 je ochrana finančních zájmů EU upravena ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) ze dne 5. 7. 2017 č. 2017/1371 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie (dostupná ke dni 31. 5. 2018 na internetových stránkách na portálu EUR-Lex pod odkazem <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1527765641080&uri=CELEX:32017L1371>), přičemž termín pro transpozice byl stanoven na den 6. 7. 2019. Již při zavedení trestnosti postihu poškozování finančních zájmů Evropských společenství se v důvodové zprávě uvádělo, že nejde o typické podvodné jednání ve smyslu českého pojetí, ale spíše o trestný čin postihující porušení hospodářské disciplíny, neboť ve všech případech se u pachatele nevyžaduje podvodný úmysl, tj. aby měl již od počátku úmysl někoho oklamat nebo využít jeho omylu. Proto bylo ustanovení o tomto trestném činu zařazeno do tehdejší hlavy druhé zvláštní části trestního zákona o trestných činech hospodářských, oddílu druhého mezi trestné činy proti hospodářské kázní. Na takové zařazení navázal i současný trestní zákoník, v němž je skutková podstata trestného činu poškození finančních zájmů Evropské unie upravena v hlavě šesté zvláštní části (trestné činy hospodářské), v dílu třetím mezi trestnými činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou. Již z toho je též patrné, že uvedeným ustanovením nemá být postihován pouhý delikt proti majetku, ale že jde o specifickou ochranu hospodářských zájmů České republiky a nadnárodního uskupení, jehož je Česká republika členem (tzv. druhový objekt).

12. Trestného činu poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku se nyní dopustí ten, „kdo vyhotoví, použije nebo předloží nepravdivé, nesprávné nebo neúplné doklady nebo v takových dokladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslující údaje vztahující se k příjmům nebo výdajům souhrnného rozpočtu Evropské unie nebo rozpočtů spravovaných Evropskou unií nebo jejím jménem anebo takové doklady nebo údaje zatají, a tím umožní nesprávné použití nebo zadržování finančních prostředků z některého takového rozpočtu nebo zmenšení zdrojů některého takového rozpočtu,“ pak bude potrestán odnětím svo-

body až na 3 roky, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Podle § 260 odst. 2 tr. zákoníku bude stejně potrestán, „kdo neoprávněně zkrátí nebo použije finanční prostředky, které tvoří příjmy nebo výdaje souhrnného rozpočtu Evropské unie nebo rozpočtů spravovaných Evropskou unií nebo jejím jménem“. I v tomto případě jsou v dalších odstavcích § 260 tr. zákoníku upraveny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to včetně znaku škody způsobené trestným činem (viz výše).

V.

Vzájemný poměr ustanovení § 212 tr. zákoníku a § 260 tr. zákoníku a argumentace ve prospěch jednotlivých řešení

13. Ze shora nastíněného znění skutkových podstat trestných činů uvedených v § 212 tr. zákoníku a § 260 tr. zákoníku jednoznačně vyplývá, že nejde o typický vztah ustanovení ryze užšího a širšího, tedy o případ tzv. vnořených kruhů, kdy jeden skutek při naplnění jedné skutkové podstaty (užší) vždy současně nutně naplňuje i znaky jiné skutkové podstaty (širší). Naopak z teoretického hlediska jde o případ tzv. křížících se kruhů, neboť mohou nastat situace, kdy jsou naplněny obě skutkové podstaty, stejně tak mohou nastat i situace, kdy jsou naplněny znaky jen prvního anebo jen druhého trestného činu (např. podvodné jednání při vylákání dotace směřující toliko vůči České republice – § 212 tr. zákoníku, resp. některá z variant podvodného jednání na úkor příjmu souhrnného rozpočtu EU – § 260 tr. zákoníku). Nemůže tak jít o klasický případ speciality, kdy užití obecné normy je vyloučeno v případě užití normy zvláštní (*lex specialis derogat legi generali*), ač i v případě tzv. křížících se kruhů se někdy poměr speciality připouští, pokud ovšem má užší ustanovení současně znaky širšího, přičemž se někdy dodává pravidelně, v obvyklých případech – viz k tomu např. SOLNAŘ, V. Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia, 1972, str. 329; resp. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Systém československého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Novatrix, 2009, s. 433 (II. části).

14. Dále může být vyloučen jednočinný souběh, a to i v případě tzv. křížících se kruhů (tzv. interference), jde-li o subsidiaritu, tj. pokud obě ustanovení podobným způsobem chrání tytéž zájmy před obdobnými protiprávními jednáními, přičemž přednost před ustanovením podpůrným dostane ustanovení primární (*lex primaria derogat legi subsidiariae*). Jedna skutková podstata může být sice v určitém směru vymezena úžeji, v jiném zase šířeji oproti druhé. Subsidiarita jen doplňuje princip speciality, proto se někdy v teorii považuje za zbytečnou. Zpravidla je ustanovení postihující jednání méně závažné subsidiární k tomu postihujícímu závažnější jednání, směřují-li obě k ochraně týchž zájmů, typicky ustanovení o trestných činech ohrožovacích ve vztahu k poruchovým, dále ustanovení po-

stihující vzdálenější vývojová stadia ve vztahu k bližším dokonáním, ustanovení o méně závažných formách účastenství ve vztahu k závažnějším.

č. 1

15. Po zavedení trestného činu poškozování finančních zájmů Evropských společenství podle § 129a tr. zák., resp. posléze poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku, se obvykle vycházelo z toho, že jednočinný souběh tohoto trestného činu s trestným činem podvodu je vyloučen z důvodu speciality § 260 tr. zákoníku, resp. dříve § 129a tr. zák., ve vztahu k § 212 tr. zákoníku, resp. dříve § 250b tr. zák. (tak např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 2655). Jen sporadicky a spíše později se v literatuře objevovaly názory připouštějící, že taková myšlenka platí jen tehdy, pokud nebyly zasaženy žádné jiné zájmy než zájmy EU, v opačném případě je třeba připustit jednočinný souběh uvedených trestných činů (viz rozbor v publikaci DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2015, str. 1995).

16. Ustanovení § 260 i § 212 tr. zákoníku upravují v prvních odstavcích (na rozdíl od § 209 tr. zákoníku) skutkové podstaty trestných činů ohrožovacích, které se ovšem překrývají jen částečně, protože § 260 tr. zákoníku nedopadá jen na dotace, ale i na jiné případy podvodných jednání vztahujících se k rozpočtům EU, zatímco § 212 tr. zákoníku se nevztahuje jen na případy dotací, které mají vztah k EU (v tomto směru je obecnější). V druhých odstavcích § 212 i § 260 tr. zákoníku jsou obsaženy skutkové podstaty již poruchových deliktů. Skutkové podstaty podle § 260 odst. 1 a 2 tr. zákoníku jsou užší v tom smyslu, že se uvedenými ustanoveními chrání pouze finanční zájmy EU, zatímco § 212 odst. 1 a 2 tr. zákoníku chrání zájmy i jiných subjektů. V tomto směru vykazuje § 260 tr. zákoníku rysy speciálního ustanovení oproti § 212 tr. zákoníku. K tomu lze doplnit, že § 260 tr. zákoníku nechrání ryze majetkové zájmy EU, ale i závazná pravidla tržní ekonomiky (a proto není zařazeno mezi trestné činy majetkové), chrání tak i jiný právní statek (objekt). Naproti tomu jsou skutkové podstaty trestného činu poškození finančních zájmů Evropské unie širší v tom smyslu, že zahrnují i další jednání nemající podvodnou povahu, jako jsou případy neoprávněného neodvedení finančních prostředků do souhrnného rozpočtu Evropské unie, do jí spravovaných rozpočtů a do rozpočtů spravovaných jejím jménem a všechny protiprávní formy použití finančních prostředků z uvedených rozpočtů. V tomto směru jsou § 260 odst. 1 a 2 tr. zákoníku širší oproti § 212 odst. 1 a 2 tr. zákoníku, takže vykazují rysy ustanovení obecného ve vztahu k zvláštnímu (speciálnímu).

17. Je pravdou, že současné naplnění znaků obou posuzovaných trestných činů je typické, obvyklé, a to v případech, v nichž dotaci poskytuje EU, která ji zpravidla nepokryje ze 100 % poskytnuté částky, ale pouze z větší části. V tomto směru by (alespoň podle některých názorů, jak bylo uvedeno shora) bylo možno uvažovat o vyloučení jednočinného souběhu z důvodu speciality (ač jde o případ

interference), stejně tak by bylo možno uvažovat o principu subsidiarity. Jsou-li ovšem zasaženy i jiné zájmy, než které chrání ustanovení, u něhož by bylo možno uvažovat o tom, že je speciálním či primárním, měla by se uplatnit obecná zásada, že skutek je třeba zásadně posoudit podle všech v úvahu přicházejících ustanovení zvláštní části trestního zákoníku, jejichž znaky byly naplněny. Z této argumentace vycházely i další alternativy, které se vyskytly v některých rozhodnutích soudů a podle nichž by bylo namísto rozdílně posoudit otázku konkurence § 212 a § 260 tr. zákoníku v případě, kdy jsou zasaženy toliko zájmy EU, která pokryla dotaci ze 100 % její výše, takže zde by byl jednočinný souběh uvedených trestných činů vyloučen a skutek by se posoudil jen podle § 260 tr. zákoníku. V případě poškození jak Evropské unie, tak i jiného subjektu by bylo namísto posoudit takový skutek podle obou v úvahu přicházejících ustanovení, neboť použitím i § 212 tr. zákoníku je třeba vyjádřit, že došlo k zasažení též jiných právních statků, než jsou finanční zájmy EU (tato alternativa je zmíněna např. v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 3. 2016, sp. zn. 4 To 3/2016).

18. Při úvahách o možném jednočinném souběhu sledovaných trestných činů, resp. jeho vyloučení, je třeba přihlídnout též k tomu, že § 260 odst. 1 a 2 tr. zákoníku obsahují přísnější trest, neboť stanoví vyšší horní hranici trestu odnětí svobody (3 roky) oproti § 212 odst. 1 a 2 tr. zákoníku (2 roky). Ve vyšších odstavcích jsou pak obsaženy stejné trestní sazby v obou ustanoveních (§ 212 i § 260 tr. zákoníku) při způsobení stejné škody (větší, značné i velkého rozsahu), rozdíl je však možno spatřovat i v tom, že v § 212 odst. 6 tr. zákoníku je podmíněno použití vyšší trestní sazby trestu odnětí svobody (v rozpětí 5 až 10 let) též další okolností spočívající v úmyslu umožnit nebo usnadnit tam uvedené trestné činy (vztahující se k terorismu), zatímco v § 260 tr. zákoníku není zmíněna taková zvlášť přitěžující okolnost. I tato skutečnost vyznívá ve prospěch posouzení skutku naplňujícího znaky obou trestných činů podle obou ustanovení. Zásadně je totiž přečin poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 odst. 1 nebo 2 tr. zákoníku těžším trestným činem než přečin dotačního podvodu podle § 212 odst. 1 nebo 2 tr. zákoníku, bude-li však takový čin spáchán v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání např. teroristického trestného činu, byl by těžším trestným činem dotační podvod, který by bylo třeba kvalifikovat podle § 212 odst. 1 nebo 2, odst. 6 písm. b) tr. zákoníku, šlo by tak dokonce o zvlášť závažný zločin. Privilegování pachatele upřednostněním § 212 tr. zákoníku v prvně uvedeném případě (pokud by mělo dostat přednost jako primární), resp. § 260 tr. zákoníku ve druhém z případů (pokud by mělo dostat přednost jako speciální) by nebylo vůbec důvodné. Nelze proto *a priori* upřednostnit jedno ustanovení před druhým, protože může záviset na konkrétních okolnostech činu, které z uvedených dvou ustanovení nakonec bude přísnější, přičemž ani v jednom ze sledovaných případů není důvod pro privilegování pachatele. I to svědčí ve prospěch varianty připouštějící jednočinný souběh obou trestných činů.

19. Dále lze k odůvodnění jednotlivých variant uvedených pod bodem III. návrhu stanoviska uvést následující

K variantě č. 1.

č. 1

20. Ve prospěch prvně navrženého řešení, tedy že by skutek, kterým byly poškozeny jak finanční zájmy EU, tak i jiných subjektů, měl být posouzen pouze podle § 260 tr. zákoníku, neboť je vyloučen jednočinný souběh sledovaných trestných činů, se vyslovil Vrchní soud v Praze v rozsudku ze dne 26. 3. 2015, sp. zn. 1 To 10/2015, a to s odkazem na odbornou literaturu [ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 2655], dokonce navrhl pro publikaci v trestní části Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek právní větu ve znění: „Trestný čin poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku je v poměru speciality k trestnému činu dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku. Jednočinný souběh těchto trestných činů je proto vyloučen.“ Tento názor však Vrchní soud v Praze v uvedeném rozhodnutí nedovedl do důsledků, neboť sám posoudil skutek spáchaný obviněnými podle obou zmíněných ustanovení, která byla podle něj naplněna jediným skutkem, rozdělil však škodu ve smyslu zde označené varianty pod bodem 3. a) (k tomu viz dále). Podobně ohledně vyloučení jednočinného souběhu trestných činů podle § 212 a § 260 tr. zákoníku se vyjádřil Krajský soud v Ostravě ve svém rozsudku ze dne 19. 11. 2015, sp. zn. 50 T 9/2015, avšak také on posoudil skutek obviněného jako jednočinný souběh obou uvedených trestných činů, pouze rozdělil škodu způsobenou Evropské unii a České republice ve smyslu zde popsané varianty pod bodem 3. a). Jen jako trestný čin poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 odst. 1, 3 tr. zákoníku posoudil jednání obviněné právnické osoby i Krajský soud v Ostravě v rozsudku ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. 49 T 3/2016, rozsudek však podle § 129 odst. 2 tr. ř. neobsahuje odůvodnění, takže není zřejmé, jakými úvahami byl soud veden (byla způsobena škoda České republice ve výši 9 000 Kč a Evropské unii ve výši 51 000 Kč; rozsudkem byl navíc uložen obviněné nezákonný peněžitý trest vyměřený pod zákonnou trestní sazbu). Jak vyplývá ze shora rozvedeného, nedostatkem tohoto řešení je, že nepokrývá celou šíři protiprávního jednání pachatele, který svým jednáním neútočil toliko proti finančním zájmům EU, ale i jiného subjektu. Navíc v obecné rovině by pro všechny uvažované případy nemělo takové pojetí obstát z výše uvedených důvodů, především proto, že v konkrétním případě vzhledem k naplnění kvalifikační okolnosti uvedené v § 212 odst. 6 písm. b) tr. zákoníku může být posouzení skutku jako dotačního podvodu přísnější a důvod pro privilegování pachatele není dán. Již pro odmítnutí této varianty jako celku není třeba řešit ani otázku rozsahu škody, kterou lze pachateli klást za vinu v rámci § 260 tr. zákoníku (k tomu však viz níže). Na okraj lze k tomu ještě poznamenat, že zohlednění jen škody způsobené EU v rámci to-

hoto ustanovení by nikterak neřešilo problém zvýhodnění pachatele v hraničních případech, jak bylo rozvedeno shora.

K variantě č. 2.

č. 1

21. Druhá varianta řešení spočívá v posouzení skutku pouze jako trestného činu dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku, který dostane přednost před trestným činem poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku. Takovou variantu zvolil Městský soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 3. 12. 2014, sp. zn. 41 T 5/2013, který byl ovšem zrušen usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 11. 2015, sp. zn. 6 To 52/2015. Městský soud v Praze v uvedeném rozsudku analogicky použil rozhodnutí uveřejněné pod č. 38/2013 Sb. rozh. tr., v němž Nejvyšší soud dospěl k těmto závěrům: „Jednočinný souběh trestných činů zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku a poškození finančních zájmů Evropských společenství podle § 260 tr. zákoníku je vyloučen. Skutková podstata trestného činu poškození finančních zájmů Evropských společenství podle § 260 tr. zákoníku je ohledně zkrácení cla subsidiární ke skutkové podstatě trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku, a proto se použije, jen nemá-li čin pachatele znaky trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku. Z tohoto důvodu, jestliže zkrácení cla nedosáhlo většího rozsahu, posoudí se jednání pachatele směřující ke krácení finančních prostředků, které tvoří příjem souhrnného rozpočtu Evropské unie nebo rozpočtů spravovaných Evropskou unií nebo jejím jménem (konkrétně cla), jako trestný čin poškození finančních zájmů Evropských společenství podle § 260 odst. 2 tr. zákoníku, neboť následek, resp. účinek u tohoto trestného činu není vyjádřen žádným kvantitativním hlediskem.“

22. Aniž by byla jakkoliv zpochybňována dosavadní judikatura Nejvyššího soudu (ke vztahu § 240 a § 260 tr. zákoníku), proti variantě č. 2 spočívající v posouzení skutku pachatele výlučně podle § 212 tr. zákoníku svědčí shora rozvedená argumentace, podle níž upřednostnění jednoho či druhého ustanovení by v závislosti na konkrétních okolnostech činu mohlo vést k nedůvodnému privilegování pachatele. Navíc by nebylo takto zvolenou právní kvalifikací vystiženo zasažení i dalšího právního statku, tedy zájmu společnosti chráněného trestním zákonem, který je navíc druhově odlišný – v § 260 tr. zákoníku totiž nejde o prostou ochranu majetku jako v případě dotačního podvodu, ale o ochranu ekonomiky, tržního hospodářství (zatímco trestné činy podle § 240 i § 260 tr. zákoníku mají shodný druhový objekt, neboť skutkové podstaty obou jsou zařazeny do téže hlavy zvláštní části trestního zákoníku). Proti analogickému užití dříve publikovaného názoru o subsidiaritě § 260 tr. zákoníku ve vztahu k § 240 tr. zákoníku vyznívá i ten fakt, že v § 212 odst. 1 i 2 tr. zákoníku se na rozdíl od § 240 odst. 1 tr. zákoníku nežádá dosažení

určitého minimálního rozsahu, resp. způsobení určité minimální škody (to bylo též důvodem pro závěr o subsidiaritě § 260 tr. zákoníku ve vztahu k § 240 odst. 1 tr. zákoníku, které předpokládá spáchání činu ve větším rozsahu). V neposlední řadě proti této variantě svědčí i právně politické důvody. Pokud by byl přijat názor, že § 260 tr. zákoníku ustupuje do pozadí a čin bude posouzen výlučně podle § 212 tr. zákoníku, nevykazovala by Česká republika trestní postih poškození finančních zájmů EU ani v případech spáchaných dotačních podvodů na úkor EU, statisticky by nebyly odděleny dotační podvody na úkor jiných subjektů a na úkor EU, veškerá tato trestná činnost by byla vykazována jako trestný čin dotačního podvodu, což by činilo do značné míry § 260 tr. zákoníku (v té části, v níž by se jeho znaky křížily s § 212, resp. i § 240 tr. zákoníku) zbytečným. Důsledkem by byl tlak EU na důsledné uplatňování § 260 tr. zákoníku, případně na změnu právní úpravy, aby finanční zájmy EU byly náležitě chráněny. Nadto by toto řešení vedlo při škodě nedosahující 5 000 000 Kč k odlišné věcné příslušnosti soudu, neboť by se nevyužilo § 17 odst. 1 písm. c) tr. ř., tedy že o trestných činech poškození finančních zájmů Evropských společenství (správně Evropské unie) má rozhodovat vždy bez ohledu na trestní sazbu odnětí svobody v prvním stupni krajský soud.

K variantě č. 3.

23. Ze všech uvedených důvodů se jeví jako jediná správná varianta uvedená jako třetí, tj. vycházející z toho, že je možný jednočinný souběh trestných činů dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku. K tomu se kloní i většinová aplikační praxe, rozchází se však v názlehu, do jaké míry klást pachatelí za vinu způsobení škody v rámci obou ustanovení.

a) K variantě č. 3. a)

24. Soudy posuzují případy podvodného vylákání dotace ke škodě EU i jiného subjektu (zpravidla České republiky) obvykle jako jednočinný souběh trestných činů dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku, přičemž rozdělují způsobenou škodu tak, že v rámci § 212 tr. zákoníku zohledňují pouze tu její část, která byla způsobena jinému subjektu, v rámci § 260 tr. zákoníku pak její část způsobenou EU. Vycházejí přitom z obžalob státních zástupců, kteří ji takto koncipují v souladu se stanoviskem nejvyššího státního zástupce ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. 1 SL 770/2010 (publikovaným pod č. 3/2011 Sbírky výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství), byť se v něm otázka součtu, či naopak rozdělení škody způsobené různým subjektům neřeší. Z rozhodnutí soudů prvních stupňů založených na uvedeném přístupu lze uvést např. rozsudky Městského soudu v Praze ze dne

1. 2. 2012, sp. zn. 63 T 10/2011, ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 1 T 1/2014, a ze dne 15. 4. 2016, sp. zn. 10 T 12/2015. Přitom v některých věcech mělo rozdělení škody na část způsobené EU, která byla zohledněna pouze v rámci § 260 tr. zákoníku, a část způsobené jinému subjektu (zpravidla České republice), která byla zohledněna jen v rámci § 212 tr. zákoníku, přímý vliv na užitou právní kvalifikaci, neboť v důsledku takového rozdělení nebyla využita přísnější právní kvalifikace s vyšší škodou, kterou by bylo možno užít, kdyby byla alespoň v rámci jednoho ustanovení zohledněna škoda v plném rozsahu (tj. součet uvedených dvou položek) – tak např. v rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 1. 2. 2012, sp. zn. 63 T 10/2011 (při součtu by šlo o škodu velkého rozsahu, zatímco zohledněna byla jen škoda značná), či v rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 28 T 10/2014, resp. v téže věci v následném usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. 3 To 12/2015 (zohledněna byla škoda větší, zatímco při součtu by šlo o škodu značnou).

25. Takové řešení se zdá být právně dogmaticky puristické, jedna a táž škoda není přičítána a vytýkána dvakrát v rámci obou ustanovení, na druhé straně má zjevnou slabinu, jak již bylo naznačeno, neboť v hraničních případech jsou pachatelé nedůvodně zvýhodněni oproti jiným pachatelům typově stejného jednání, které by směřovalo vůči toliko jedinému poškozenému (popřípadě vůči více poškozeným odlišným od EU). K typově podobným (či stejným) případům je třeba přistupovat stejně, stejný přístup je tak třeba uplatnit i na jednání v zásadě shodná a lišící se jen v tom, kterému poškozenému jím byla způsobena škoda, resp. v následku projevujícím se na chráněném objektu (v tomto směru je zde poměrně významná odlišnost, která by však měla vést spíše k přísnějšímu postihu než k mírnějšímu, vždyť spáchání více trestných činů je i obecně přitěžující okolností). Podpůrně lze argumentovat i § 116 tr. zákoníku o pokračování v trestném činu, které v důsledku vede při opakovaném naplňování téže skutkové podstaty (při naplnění všech znaků pokračování) k součtu škod způsobených takovým sukcesivním jednáním. Stejně tak není důvod zvýhodňovat pachatele jiných obohacovacích majetkových trestných činů, pokud jimi způsobil škodu více poškozeným, oproti těm, kteří svým jednáním zasáhli jediného poškozeného. Ani zde není jediného důvodu, proč by měl být zvýhodňován pachatel trestné činnosti jen proto, že také zasáhl zájmy EU, a nikoli jen zájmy subjektů odlišných od EU. Navíc jistá nelogičnost tohoto řešení vyplývá i z argumentace některých soudů nižších stupňů, kteří příklon k němu vysvětlují tím, že je vyloučen jednočinný souběh trestných činů podle § 212 a § 260 tr. zákoníku, přesto pak posoudí jediný skutek podle obou ustanovení, jen škodu způsobenou EU zohledňují pouze v rámci § 260 tr. zákoníku, a nikoli i podle § 212 tr. zákoníku (tak např. již zmíněný rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 3. 2015, sp. zn. 1 To 10/2015).

26. Přitom je zde zřejmé, že jediným skutkem pachatel způsobí celou škodu, k níž od počátku též směřuje jednání pachatele, zpravidla je celá částka poskyto-

č. 1

vána i jediným subjektem, různý je jen zdroj těchto peněz (rozpočty spravované EU a veřejné rozpočty státu či územního samosprávného celku). Proto následné rozdělení škody podle toho, z jakého zdroje pocházejí finance, se zdá být umělé, neodpovídající skutkovému průběhu a především smyslu právní úpravy (tj. přísně postihovat především útoky směřující vůči finančním zájmům EU, jež je třeba dokonce chránit ve zvýšené míře).

27. Nesprávnost těchto závěrů lze doložit příkladem projednávaným v již zmíněné věci vedené u Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci pod sp. zn. 28 T 10/2014, resp. posléze u Vrchního soudu v Olomouci pod sp. zn. 3 To 12/2015, v níž pachatel započal s podvodným jednáním mimo jiné na úkor EU již v roce 2006, přičemž jednání na úkor EU až do 30. 6. 2008, než nabyla účinnosti novela zavádějící § 129a tr. zák., bylo postižitelné toliko jako trestný čin úvěrového podvodu podle 250b tr. zák. Bylo by přitom paradoxní, aby se uvedená škoda způsobená EU do poloviny roku 2008 zohlednila jako úvěrový, resp. posléze dotační podvod spolu se škodou způsobenou České republice, avšak od poloviny roku 2008 výlučně v rámci § 129a tr. zák., resp. posléze § 260 tr. zákoníku, byť jednání bylo trestné i podle dřívější úpravy, jen podle jiného ustanovení (k takovým závěrům dospěl uvedený odvolací soud).

b) K variantě č. 3. b)

28. Především pro nedůvodnost zvýhodnění pachatele při současném způsobení škody dotačním podvodem vůči EU a jinému subjektu je nadále neudržitelné řešení pod bodem 3. a), byť je hojně užívané v aplikační praxi. Toho si byl vědom zejména Vrchní soud v Praze, který svým rozsudkem ze dne 4. 4. 2013, sp. zn. 5 To 33/2013, právě v hraničním případě, kdy by rozdělení škody znamenalo celkové mírnější posouzení činu obviněných, zvolil řešení uvedené v tomto stanovisku pod bodem 3. písm. b). Celou zamýšlenou škodu, jež měla být způsobena jak EU (v daném případě ve výši 4 500 000 Kč), tak i České republice (v daném případě ve výši 1 500 000 Kč) zohlednil v právní kvalifikaci činu jako pokusu zvláště závažného zločinu dotačního podvodu podle § 21 odst. 1 a § 212 odst. 1, odst. 6 písm. a) tr. zákoníku, a to v jednočinném souběhu s pokusem zločinu poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 21 odst. 1 a § 260 odst. 1, odst. 4 písm. c) tr. zákoníku, neboť Evropské unii měla být způsobena značná škoda. Na toto rozhodnutí navázal Vrchní soud v Praze též v rozsudku ze dne 24. 3. 2016, sp. zn. 4 To 3/2016, v němž dospěl k týmž závěrům. Uvedené řešení zvolil i Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 2 T 56/2016 (v uvedené věci by případné rozdělení škody mělo též vliv na trestní sazbu). Odůvodnění tohoto řešení vychází především z neudržitelnosti a kritiky předchozího modelu s rozdělením způsobené škody, které v konkrétních případech vedlo k tomu, že by náležitě nebyla vystižena typová závažnost činu, že škoda v důsledku „umělého“ rozdělení by nedosáhla

těch hranic škody větší, značné či velkého rozsahu, které však ve skutečnosti byly překročeny, a že jen v důsledku výkladu nejednoznačných zákonných ustanovení, který by byl maximálně vstřícný pro pachatele, by došlo k jeho nedůvodnému zvýhodnění postihem podle trestní sazby o jeden stupeň mírnější.

29. Výhodou tohoto řešení tak je, že jednání pachatele postihuje podle obou § 212 a § 260 tr. zákoníku, z nichž v konkrétním případě může být přísnější první, v jiném zase druhé, ale nelze jednoznačně stanovit, že jedno má mít před druhým přednost (viz výše). Další výhodou je, že v případě dosažení určité hranice škody (větší, značné či velkého rozsahu), které jsou shodně uvedeny v obou ustanoveních se stejnými trestními sazbami, je skutek postižen podle trestní sazby určené celkovou škodou (způsobenou jak EU, tak i jinému subjektu). Pachatel tedy není nedůvodně zvýhodňován jako ve variantě pod bodem 3. a). Celá škoda je pachateli kladena za vinu podle § 212 tr. zákoníku, zatímco u trestného činu podle § 260 tr. zákoníku se vychází z jeho specifčnosti, neboť v jeho rámci se zohledňuje jen škoda způsobená EU.

30. Proti tomuto řešení se někdy namítá, že jednu a tutéž škodu (způsobenou EU) klade pachateli za vinu dvakrát, jak podle § 212 tr. zákoníku, tak i podle § 260 tr. zákoníku, čímž má porušovat zákaz dvojího přičítání téže okolnosti. Princip zákazu dvojího přičítání se však uplatňuje podle § 39 odst. 4 tr. zákoníku jen ohledně okolností, které jsou zákonným znakem trestného činu, včetně okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby (zvláště přitěžujících), a okolností obecně polehčujících nebo přitěžujících. Zde však jde o poměr dvou skutkových podstat, resp. jejich zákonných znaků, které jsou shodné. To je ovšem typické pro případy jednočinného souběhu těch skutkových podstat, které se alespoň zčásti kříží (tzv. interference) a jejichž jednočinný souběh není vyloučen. Více skutkových podstat trestných činů při jejich jednočinném souběhu může mít společné různé znaky, ať jde o takové základní znaky, jakými jsou zavinění, jednání (např. při jednočinném souběhu loupeže a znásilnění užití násilí), nebo i (alespoň zčásti) následek (např. při jinak neobvyklém jednočinném souběhu ohrožovacího a poruchového deliktu, je-li ohrožení širší – např. ohrožení pod vlivem návykové látky a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti nebo poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti; resp. v některých případech i poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení a poškození cizí věci). Není přitom neobvyklé, že jedna a tatáž kvalifikační okolnost se zohledňuje v rámci všech sbíhajících se trestných činů, u nichž hraje roli, ať jde o jinou okolnost (např. znak spočívající ve spáchání činu členem organizované skupiny, se zbraní apod.), nebo o těžší následek. K zajímavým případům, kdy nebylo shledáno porušení principu zákazu dvojího přičítání téže okolnosti, viz rozhodnutí pod č. 29/2015 Sb. rozh. tr. [týkalo se úmyslného vyvolání potratu nebo usmrcení plodu násilným jednáním na těhotné ženě, které bylo posouzeno podle § 145 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku] nebo pod č. 26/2015 Sb. rozh. tr. [výtky porušení právního

předpisu ve smyslu § 156 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku a § 157 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, jakož i ve smyslu § 244 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku]. Ani Nejvyšší soud nejde při výkladu uvedeného principu zákazu dvojího přičítání též okolnosti tak daleko, že by jedna a tatáž skutková okolnost nemohla být zohledněna jako zákonný znak (byť kvalifikační) u dvou různých skutkových podstat trestných činů. Dále lze odkázat na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2000, sp. zn. 5 Tz 129/2000, v němž soud připustil, aby se ke stejné okolnosti, spočívající v pohrůžce bezprostředního násilí realizované použitím nože, přihlíželo jak u trestného činu loupeže, tak i u trestného činu porušování domovní svobody. Navázalo se zde tak i na starší rozhodnutí pod č. 3/1976-I. Sb. rozh. tr., podle něhož zákon nevylučuje, aby v případě jednočinného souběhu byla tatáž okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby použita u všech trestných činů, u nichž to přichází v úvahu, byly-li současně splněny podmínky tehdejšího § 88 tr. zák. [v daném případě se okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby použila jak při posouzení skutku jako trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1, 3 nebo 4 tr. zák., tak i při posouzení skutku jako trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák.]. Již v minulosti tak judikatura připouštěla, aby jeden a týž znak (třeba spočívající ve způsobení škody v určité výši) byl pachateli kladen za vinu u více trestných činů.

c) K variantě č. 3. c)

31. Shora uvedenou variantu pod bodem 3. b) rozvíjí přístup popsáný pod bodem 3. c), který se liší jen v rozsahu škody kladené za vinu pachateli v rámci § 260 tr. zákoníku. Podle této varianty nemá být rozlišováno, kterému subjektu byla nakonec škoda způsobena, a to nejen tehdy, jde-li o trestný čin dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku, ale i tehdy, jde-li o trestný čin poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku. Nebylo zjištěno, že by se výslovně k této variantě přiklonil některý ze soudů ve svém rozhodnutí, nicméně řada rozhodnutí se k otázce rozdělení škody, resp. zohlednění celé škody v rámci obou ustanovení vůbec nevyjadřovala, neboť tato otázka s ohledem na rozsah činu ani neměla žádný význam pro jejich rozhodnutí (typicky obě části škody způsobené EU a jinému subjektu dosáhly požadované hranice a ani v součtu nedosáhly vyšší hranice). Ve prospěch této varianty [na rozdíl od argumentace uvedené k variantě bodem 3. b)] lze uvést, že nedochází k dělení škody ani v případě § 260 tr. zákoníku, protože toto ustanovení ve vyšších odstavcích nespojuje možnost určité výše škody s tím, že musí být způsobena jen určitému subjektu, tedy EU. Škoda má být způsobena činem uvedeným v § 260 odst. 1 nebo 2 tr. zákoníku, tj. určitým skutkem naplňujícím znaky některé ze základních skutkových podstat trestného činu poškození finančních zájmů Evropské unie, takovým jednáním je způsobena škoda nejen EU, ale i dalšímu subjektu, a proto není důvod ji nezohledňovat

i v rámci § 260 tr. zákoníku. Na druhé straně lze argumentovat opačně, že toto ustanovení cílí na ochranu finančních zájmů EU, jejichž zasažení je vyjádřeno tím, že se bude pachatel klást za vinu jen škoda způsobená EU (a nikoli i jiným subjektům), zároveň i z hlediska statistického lze pak dobře vysledovat, v jakých objemech byla páchána trestná činnost vůči finančním zájmům EU.

č. 1

VI.

Vyjádření oslovených orgánů a institucí

32. Nejvyšší soud zanesl k možnému vyjádření správním úřadům a jiným orgánům, předsedům vrchních a krajských soudů ve smyslu § 21 odst. 3 ZSS návrh stanoviska s těmito dvěma předloženými alternativami, které odpovídaly shora uvedeným variantám pod body 3. písm. b) a c):

„Alternativa I.

Jednočinný souběh trestných činů dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku je možný. Je-li při naplnění znaků obou těchto trestných činů skutek spáchán zčásti ke škodě Evropské unie a zčásti ke škodě jiného subjektu (zpravidla České republiky nebo územního samosprávného celku), je třeba celou škodu (tj. součet obou dílčích částek) vytýkat pachateli v rámci ustanovení § 212 tr. zákoníku, zatímco v rámci ustanovení § 260 tr. zákoníku jen dílčí část ke škodě Evropské unie.

Alternativa II.

Jednočinný souběh trestných činů dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku je možný. Je-li při naplnění znaků obou těchto trestných činů skutek spáchán zčásti ke škodě Evropské unie a zčásti ke škodě jiného subjektu (zpravidla České republiky nebo územního samosprávného celku), je třeba celou škodu (tj. součet obou dílčích částek) vytýkat pachateli v rámci ustanovení § 212 i § 260 tr. zákoníku.“

33. Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily krajské soudy v Hradci Králové, Ústí nad Labem, Ostravě a Praze, Nejvyšší státní zastupitelství, ministerstva spravedlnosti a vnitra, katedry trestního práva právnických fakult Masarykovy univerzity v Brně a Univerzity Palackého v Olomouci a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Kromě jediného se všechna připomínková místa vyslovila pro alternativu I., tedy zde popisovanou variantu pod bodem 3. b), pouze katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci se přiklonila k alternativě II., tj. variantě popisované pod bodem 3. c) tohoto stanoviska.

34. V připomínkách se zpravidla poukazuje na složitost a nejednoznačnost řešení nastíněné otázky. Alternativa I. je vnímána jako sice nejlepší možné, nikoli však ideál-

ní řešení, ale jako jakýsi kompromis, který má své slabiny, jež byly shora popsány a v některých vyjádřeních rozvedeny, nicméně se uznává, že stávající legislativní úprava nenabízí vhodnější řešení (tak např. katedra trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Nejvyšší státní zastupitelství). Připomínková místa převážně odkazovala na argumenty ve prospěch alternativy I. obsažené v návrhu stanoviska, z nichž některé byly zdůrazněny (např. Institutem pro kriminologii a sociální prevenci). Nejvyšší státní zastupitelství připojilo ke svému vyjádření i připomínky Vrchního státního zastupitelství v Praze, které poukázalo na další související problémy stanoviskem neřešené (šlo o problém vývojových stadií daných trestných činů při včasné odhalení podvodného jednání žadatelem o dotaci na evropské úrovni).

35. Ze zasláných vyjádření (i přes kladné stanovisko ve prospěch alternativy I.) se poněkud vymykají připomínky Krajského soudu v Praze, který podrobil kritice především současnou legislativní úpravu obsahující dvě různá ustanovení postihující jediné jednání a jediný následek, tedy dvě „fakticky identická“ ustanovení, kryjící se ve všech zákonných znacích. Tento krajský soud zpochybnil též výběr dvou navržených alternativ Nejvyšším soudem, což má údajně zužovat prostor pro volné úvahy připomínkových míst, neboť je předem prakticky vyloučeno, že by mohl převážít jiný názor. Podle přesvědčení krajského soudu se tímto stanoviskem navíc nastolený problém stejně nevyřeší, neboť navržené (a krajským soudem též preferované) řešení má být v rozporu s principem *ne bis in idem* ve smyslu judikatury Evropského soudu pro lidská práva (s poukazem na rozsudek ze dne 10. 2. 2009 ve věci Zolotukhin proti Rusku, stížnost č. 14939/03). Jedinou správnou cestou je tak podle krajského soudu legislativní změna, v důsledku níž by taková jednání byla postihována pouze podle § 212 tr. zákoníku. Krajský soud k tomu poukázal na ustanovení italského a portugalského trestního zákona, v nichž není speciální úprava postihující poškození finančních zájmů EU (a to i při vědomí, že slovenská úprava je obdobná české).

36. Pouze katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci se vyjádřila pro alternativu II., neboť souběh trestných činů podle § 212 a § 260 tr. zákoníku je možný a „rozdělování škody mezi oba trestné činy“ by ve svém důsledku mohlo vést k mírnější právní kvalifikaci jednání pachatele. Naproti tomu ostatní připomínková místa zdůrazňovala, že uvedené platí pouze pro trestný čin dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku, avšak v případě trestného činu podle § 260 tr. zákoníku jsou chráněny výlučně finanční zájmy EU a není důvod v rámci tohoto ustanovení zohlednit i škodu, která nebyla způsobena EU.

VII.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu

37. Trestní kolegium Nejvyššího soudu po zvážení předložené argumentace obsažené v návrhu stanoviska i ve všech vyjádřeních k němu zaujalo názor, že je

třeba se přiklonit k variantě popisované v tomto stanovisku pod bodem 3. b), tedy k alternativě I. původního návrhu. Přitom je možno odkázat na důvody rozvedené shora, protože zvolené řešení se jeví jako nejrozumnější přístup i při vědomí jeho dílčích nedostatků. Ani vznesené výhrady z připomínkových míst nebyly (i s ohledem na většinový příklon k téže variantě) natolik zásadní, aby bylo zvoleno jiné nabízené řešení, které trpí jinými a vážnějšími nedostatky.

38. Pokud jde o připomínky Krajského soudu v Praze, je třeba především poukázat na fakt, že Nejvyšší soud není orgánem zákonodárným a nemůže dosáhnout legislativní změny [jedinou možností je předložení věci k posouzení Ústavnímu soudu podle čl. 95 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení (konkrétní) věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem]. Naopak je úkolem Nejvyššího soudu podle § 14 odst. 3 a § 21 odst. 1 ZSS v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujmout stanovisko k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu, za tím účelem podle § 24 odst. 1 ZSS vydává též Sbírku soudních rozhodnutí a stanovisek, v níž mimo jiné uveřejňuje vedle vybraných rozhodnutí i uvedená stanoviska. Předložením návrhu stanoviska se dvěma preferovanými alternativami se rozhodně nijak nezužuje prostor pro možné úvahy orgánům a institucím, jimž byl zaslán k vyjádření, neboť takové vyjádření nemusí být nutně kladné a aprobující předložený návrh. Nejvyšší soud je dále přesvědčen, že zvolené řešení není v rozporu ani s principem *ne bis in idem*, jak se podává ve vyjádření Krajského soudu v Praze, neboť k takovému porušení uvedeného procesního pravidla z povahy věci nemůže dojít v jediném řízení jediným rozhodnutím, jakkoliv se jím v jednom skutku spatřuje více trestných činů (případy jednočinného souběhu). Není totiž možno zaměňovat otázky hmotněprávní kvalifikace určitého skutku a řádného procesního postupu, resp. hmotněprávní pojem jednoty skutku a procesní pojem totožnosti skutku. Protože tato problematika značně přesahuje rámec přijatého stanoviska, je možno odkázat na odbornou literaturu k uvedenému tématu (za všechny např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, zejména str. 2719; JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, zejména na str. 592, a další).

39. Trestní kolegium Nejvyššího soudu z důvodů výše rozvedených dospělo k závěru, že jednočinný souběh trestných činů dotačního podvodu podle § 212 tr. zákoníku a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku je možný. Je-li při naplnění znaků obou těchto trestných činů skutek spáchán zčásti ke škodě Evropské unie a zčásti ke škodě jiného subjektu (zpravidla České republiky nebo územního samosprávného celku), je třeba pachateli klást za vinu v rámci § 212 tr. zákoníku celou škodu (tj. součet obou dílčích částek), zatímco v rámci § 260 tr. zákoníku jen její dílčí část způsobenou ve vztahu k finančním prostředkům Evropské unie.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 28

Č. 28

Příprava k trestnému činu, Návod

§ 20 odst. 1, § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku

I. Případ tzv. návodu nezdařeného, kdy se návodci nepodaří v naváděném vzbudit rozhodnutí spáchat zamýšlený trestný čin, a tzv. návodu bezvýsledného, kdy návod sám o sobě úspěšný sice byl, nicméně rozhodnutý hlavní pachatel (naváděný) se dosud ani nepokusil o daný trestný čin, je možno posoudit pouze jako pokus návodu, který je jen přípravou trestného činu podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku, která je trestná, pokud jde o zvlášť závažný zločin podle § 14 odst. 3 tr. zákoníku a trestní zákon to u příslušného trestného činu výslovně stanoví.

Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, Návod, Příprava k trestnému činu

§ 240, § 254 odst. 1 alinea 2, § 20 odst. 1, § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku

II. Snaha o úhradu dluhu tím, že dlužník nabídne věřiteli faktury na fiktivní plnění, které též vytvoří a poskytne věřiteli, aby věřitel na úkor státu v daňovém přiznání na základě těchto fiktivních faktur uplatnil nadměrný odpočet daně z přidané hodnoty za nikdy nedodané zboží či služby, je návodem k trestnému činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 24 odst. 1 písm. b) a § 240 tr. zákoníku, resp. k subsidiárnímu přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 24 odst. 1 písm. b) a § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku. Dokud se naváděný ani nepokusí o takový trestný čin (případ návodu nezdařeného a návodu bezvýsledného), není splněna podmínka akcesority účastenství v rovině kvantitativní podle návětí ustanovení § 24 odst. 1 tr. zákoníku a takové jednání je postižitelné jen jako příprava podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku, tj. jen v případě zvlášť závažných zločinů, u nichž tak ve zvláštní části stanoví trestní zákoník (v daném případě s účinností od 1. 7. 2016 jen u zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1029/2017, ECLI:CZ:NS:2017:5.TDO.1029.2017.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání, které podal nejvyšší státní zástupce v neprospěch obviněného V. K. a právnické osoby – obchodní společnosti E. cz., s. r. o., se sídlem K. S. č. 50/16, P. 10 – S., proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 3. 2017, sp. zn. 3 To 114/2017, jenž rozhodoval jako soud druhého stupně v trestní věci vedené u Okresního soudu v Prachaticích pod sp. zn. 7 T 70/2016.

č. 28

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením Okresního soudu v Prachaticích ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 7 T 70/2016, bylo podle § 314c odst. 1 písm. a) tr. ř. za použití § 188 odst. 1 písm. b) a § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř. zastaveno trestní stíhání obviněného V. K. a obviněné právnické osoby – obchodní společnosti E. cz., s. r. o., se sídlem K. S. č. 50/16, P. 10 – S. (dále jen „obchodní společnost E.“), neboť skutek kladený obviněným za vinu není trestným činem a nebyl důvod k postoupení věci.
2. V této věci podal obžalobu státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Prachaticích pro níže uvedený skutek právně kvalifikovaný jako pokus přečinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 21 odst. 1 a § 240 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“). Obviněným kladl za vinu, že (zjednodušeně uvedeno) v přesně nezjištěné době v létě roku 2015 v H. obviněný V. K. jako tehdejší jediný jednatel a společník obviněné obchodní společnosti E., již bylo jeho jednání přičítáno, v rámci podnikatelské činnosti této společnosti nemohl zaplatit dluh ve výši 556 110 Kč za odebrané palety od obchodní společnosti D. – P. – V., s. r. o., se sídlem B., okres P. (dále jen „obchodní společnost D. – P. – V.“). Obviněný V. K. nabídl namísto úhrady dluhu vystavení fiktivních faktur za nikdy nedodané zboží, k nimž byla účtována daň z přidané hodnoty (dále též jen „DPH“), kterou měla podle záměru obviněného uplatnit obchodní společnost D. – P. – V. jako daň z přidané hodnoty na vstupu, a tím i jako nárok na odpočet této fiktivně zaplacené daně. Poté obviněný zajistil, aby účetní – obchodní společnost B., s. r. o., se sídlem B., P., okres B., vyhotovila 13 kusů faktur (konkrétně vyjmenovaných v popisu skutku) s uvedenými obchodními společnostmi E. jako dodavatelem a D. – P. – V. jako odběratelem a s předmětem plnění v podobě dodání řeziva za celkovou částku ve výši 1 516 856 Kč, z čehož základ daně činil 1 253 600 Kč a výše DPH byla 263 256 Kč, a dne 10. 8. 2015 je nechal zaslat prostřednictvím e-mailu obchodní společnosti D. – P. – V., přestože si tato společnost nikdy neobjednala a neodebrala zmíněné řezivo a její jednatel V. V. nesouhlasil s takovým postupem a požadoval řádné uhrazení dluhu za odebrané palety. Uvedené faktury nebyly zahrnuty do přiznání k dani z přidané hodnoty za zdaňovací období červenec 2015 a z nich vyplývající nadměrný odpočet ve výši 263 256 Kč obchodní

společnost D. – P. – V. neuplatnila, takže díky postupu V. V., jednatele této obchodní společnosti, nedošlo k dokonání uvedeného trestného činu.

3. Proti citovanému usnesení soudu prvního stupně podala státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Prachaticích v neprospěch obviněných stížnost, o níž rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 31. 3. 2017, sp. zn. 3 To 114/2017, tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl.

č. 28

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Nejvyšší státní zástupce (dále též jako „dovatel“) podal proti tomuto usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích v neprospěch obviněných V. K. a právnické osoby E. dovolání, které opřel o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. f), g) a l) tr. ř.

5. Nejvyšší státní zástupce nejdříve podrobně zrekapituloval dosavadní průběh trestního řízení včetně nosných důvodů rozhodnutí soudů nižších stupňů, jakož i stížnosti státní zástupkyně podané proti usnesení soudu prvního stupně. Podle názoru nejvyššího státního zástupce jsou rozhodnutí soudů nižších stupňů nesprávná, neboť jsou zatížena vadou spočívající v nesprávném právním posouzení skutku. Dovatel spatřuje pochybení soudů nižších stupňů v tom, že se nezabývaly otázkou, zda skutek nenaplnuje zákonné znaky přečinu zkracování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku, protože vyhotovené faktury splňovaly náležitosti daňového dokladu ve smyslu § 29 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, a byly podkladem pro přiznání nároku na odpočet daně obchodní společností D. – P. – V. Tyto faktury byly opatřeny číselnou řadou vydaných faktur za rok 2015, takže je lze považovat za jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole ve smyslu § 254 odst. 1 tr. zákoníku. Soudy také nevěnovaly pozornost tomu, zda byl současně naplněn znak spočívající v ohrožení včasného a řádného vyměření daně. S odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 4. 2003, sp. zn. 5 Tdo 362/2003, nejvyšší státní zástupce zdůraznil, že trestný čin zkracování údajů o stavu hospodaření a jmění je ohrožovacím deliktem, přičemž ve vztahu k včasnému a řádnému vyměření daně se zde postihuje v podstatě jednání přípravného charakteru, které může směřovat právě ke zkrácení daně. Dojde-li skutečně ke zkrácení daně, posoudí se takové jednání jen jako poruchový trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, a nikoliv též jako ohrožovací trestný čin zkracování údajů o stavu hospodaření a jmění. Podle názoru dovatele z výše uvedeného hlediska může být trestný čin podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku subsidiární ve vztahu k trestnému činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku. Pro posouzení, zda bylo

ohroženo včasné a řádné vyměření daně, považuje nejvyšší státní zástupce za podstatné zjištění, že na pokyn obviněného V. K. došlo k vyhotovení předmětných 13 fiktivních faktur a k jejich odeslání obchodní společnosti D. – P. – V. Protože faktury nebyly záúčtovány a zahrnuty do daňového přiznání ani nebyl uplatněn nárok na odpočet daně z přidané hodnoty ze strany obchodní společnosti D. – P. – V., jednání obviněného nedosáhlo vývojového stadia pokusu přečinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 21 odst. 1 a § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Ze skutkového stavu, jak byl zjištěn v přípravném řízení, vyplynulo, že V. V., jednatel obchodní společnosti D. – P. – V., nesouhlasil s postupem obviněného V. K. a požadoval řádné uhrazení dluhu z minulosti za odebrané palety. Z tohoto důvodu odběratel nezahrnul faktury do přiznání k dani z přidané hodnoty za zdaňovací období červenec 2015 a z nich vyplývající nadměrný odpočet DPH ve výši 263 256 Kč obchodní společnost D. – P. – V. neuplatnila. Podle dovolatele jednáním obviněného V. K. došlo k ohrožení včasného a řádného vyměření daně obchodní společnosti D. – P. – V., což postačovalo k naplnění tohoto zákonného znaku skutkové podstaty přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku.

6. Ohledně trestní odpovědnosti obviněné právnické osoby E. nejvyšší státní zástupce připomněl, že i právnická osoba se mohla dopustit trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 tr. zákoníku, a to jak v době jejího jednání, tak i po novele § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ve zkratce „t. o. p. o.“), provedené zákonem č. 183/2016 Sb. s účinností od 1. 12. 2016. Podle dovolatele čin obviněné obchodní společnosti E. měl být posuzován v souladu s § 2 odst. 1 tr. zákoníku podle zákona účinného v době rozhodování soudu prvního stupně (tj. k 7. 12. 2016), neboť ten byl pro obviněnou právnickou osobu příznivější (aniž by dovolatel uvedl, v jakém konkrétním ohledu, a dovozoval to pouze ze změny dikce § 8 odst. 1 t. o. p. o.). Jak dále nejvyšší státní zástupce zdůraznil, přečin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku spáchala též zmíněná právnická osoba, neboť jde o protiprávní čin spáchaný v rámci její činnosti, měla mít z něj prospěch, tedy byl spáchán v jejím zájmu, a dopustil se jej obviněný V. K. jakožto její jednatel. V této souvislosti dovolatel poukázal na odbornou literaturu a na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015 (publikované pod č. 23/2016 Sb. rozh. tr.). Smyslem vyhotovení fiktivních faktur bylo uhradit část dluhu obchodní společnosti E. na úkor státu. Všechny úkony obviněného tak směřovaly cíleně k tomu, aby si mohla obviněná obchodní společnost E. potenciálně zlepšit své postavení, byť mělo dojít k ohrožení včasného a řádného vyměření daně pouze u odběratele, tj. u obchodní společnosti D. – P. – V. Nejvyšší státní zástupce uzavřel, že čin jednatele a jediného společníka obchodní společnosti E., tedy obviněného V. K., nelze považovat za excus.

7. V dané věci tak podle nejvyššího státního zástupce došlo k nesprávnému právnímu posouzení skutku a současně nebyly splněny podmínky pro zastavení trestního stíhání obou obviněných ani pro zamítnutí důvodné stížnosti státní zástupkyně. Tyto vady dovolatel vytkl s poukazem na dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. f), g) a l) tr. ř., a proto navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů nižších stupňů včetně obsahově navazujících rozhodnutí a aby přikázal věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout soudu prvního stupně.

8. Dovolání nejvyššího státního zástupce bylo zasláno obviněným, kteří se k němu vyjádřili prostřednictvím svých obhájců. Obvinění setrvali na své obhajobě a uvedli, že nesouhlasí s názorem nejvyššího státního zástupce, podle něhož měly soudy kvalifikovat žalovaný skutek jako přečin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku. Obvinění odmítli tuto argumentaci i s poukazem na skutečnost, že takovou právní kvalifikaci skutku sám státní zástupce v řízení před soudy nižších stupňů nikdy neuvedl. Podle jejich názoru nemohlo dojít ke zkreslení účetnictví ani jednoho ze subjektů, protože vyhotovené faktury nebyly daňovými doklady a ani nebyly nikdy zaúčtovány. Proto obvinění navrhli odmítnout podané dovolání.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud po zjištění, že byly splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, se zabýval otázkou povahy a opodstatněnosti námitek dovolatele ve vztahu k uplatněným dovolacím důvodům.

10. Nejvyšší státní zástupce opřel své dovolání o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. f), g) a l) tr. ř.

11. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je naplněn tehdy, pokud bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř. V tomto případě nejvyšší státní zástupce napadl dovoláním usnesení soudu druhého stupně, kterým byla zamítnuta stížnost státní zástupkyně podaná v neprospěch obviněných. Jde tedy o rozhodnutí uvedené v § 265a odst. 2 písm. h) tr. ř., přičemž podle dovolatele v řízení mu předcházejícím byly dány dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. f) a g) tr. ř., neboť rozhodnutí soudu prvního stupně údajně spočívá na nesprávném právním posouzení skutku, a proto trestní stíhání nemělo být ani zastaveno.

12. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. záleží v tom, že bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmí-

něném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí.

č. 28

13. Dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jde tedy o uplatnění norem trestního práva hmotného, případně na ně navazujících hmotněprávních norem jiných právních odvětví. Podstatou je nesprávné použití ustanovení hmotného práva na skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně, zásadně se však neposuzuje použití těchto právních norem na skutek, jehož se dovolatel domáhá vlastní interpretací provedených důkazů, které soudy nižších stupňů vyhodnotily odlišně od jeho mínění. Dovolání z tohoto důvodu nemůže být založeno na námitkách proti tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká skutková zjištění z nich vyvodily, jak postupovaly při provádění důkazů, v jakém rozsahu provedly dokazování apod. Dovolání je koncipováno jako mimořádný opravný prostředek a je určeno k nápravě závažných právních vad pravomocných rozhodnutí. Nejvyšší soud jako soud dovolací není běžnou třetí soudní instancí povolanou k tomu, aby přezkoumával i skutková zjištění soudů prvního a druhého stupně.

IV.

Důvodnost dovolání

14. Nejvyšší státní zástupce svým dovoláním napadl usnesení soudu druhého stupně, kterým byla zamítnuta stížnost státní zástupkyně podaná v neprospěch obviněných proti usnesení soudu prvního stupně, jímž bylo zastaveno trestní stíhání obviněných. Dovolatel akceptoval názor soudů nižších stupňů, podle něhož obžalobou označený skutek nenaplní znaky pokusu přečinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 21 odst. 1 a § 240 odst. 1 tr. zákoníku, neboť jednání obviněných sice směřovalo k dokonání uvedeného trestného činu, avšak nedospělo ani do stadia pokusu a šlo o jeho pouhou beztrestnou přípravu. Podle přesvědčení dovolatele ovšem soudy nižších stupňů nezhodnotily jinou možnou právní kvalifikaci žalovaného skutku, a sice jako přečinu zkrácení daně, poplatku a jiné podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku.

15. K tomu Nejvyšší soud připomíná, že přečinu zkrácení daně, poplatku a jiné podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku se dopustí, kdo v účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole uvede nepravdivé nebo hrubě zkrácené údaje, a ohroží tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně.

16. Soudy nižších stupňů a ani státní zástupci, kteří v této věci podávali obžalobu a stížnost proti usnesení soudu prvního stupně o zastavení trestního stíhání,

nezvažovali jinou možnou právní kvalifikaci, než jaká byla uvedena v obžalobě, tedy ani nijak nezduvodňovali, proč by zažalovaný skutek neměl být přečinem zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku. Obecně lze souhlasit též s názorem nejvyššího státního zástupce, podle něhož uvedený trestný čin je subsidiárním k trestnému činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku a je ohrožovacím deliktem, neboť se nevyžaduje vznik poruchy, ale postačí ohrožení určitých právních statků, a sice majetkových práv jiného anebo zájmu státu na včasém a řádném vyměření daně. V ustanovení § 254 odst. 1 tr. zákoníku se tedy postihuje v podstatě jednání přípravného charakteru ve vztahu ke zkrácení daně ve smyslu § 240 tr. zákoníku (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 2598; dále je možno poukázat na rozhodnutí pod č. 57/2003 Sb. rozh. tr.). Lze dokonce uvést, že jde o delikt konkrétně ohrožovací, protože musí dojít ke zmíněnému ohrožení chráněných právních statků, nestačí pouhé vykonání jednání, které by bez dalšího zákonodárce označil za trestné, jako je tomu u tzv. abstraktně ohrožovacích deliktů (např. u přečinu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 tr. zákoníku).

17. Nejvyšší soud však nemohl souhlasit s dovolatelem v tom směru, že by v nyní posuzovaném případě byly naplněny všechny znaky subsidiárního přečinu zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku, především pak právě zmíněný a zákonem vyžadovaný ohrožovací následek v podobě ohrožení včasného a řádného vyměření daně (ohrožení majetkových práv jiného pak ani dovolatel netvrdí). Jak již bylo výše uvedeno, tento trestný čin je konkrétně ohrožovacím trestným činem, k jehož spáchání je nezbytné, aby hrozba pro včasné a řádné vyměření daně byla bezprostřední, blízká, reálná, ale nikoli vzdálená a abstraktní, neboli musí nastat situace blízká poruše, avšak nestačí, pokud taková porucha sice může nastat, avšak až za splnění více dalších podmínek. Není totiž samozřejmé, že při nelegální manipulaci s účetnictvím jednáním popsáním v některé alternativě (alinea) podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku vždy dochází k ohrožení majetkových práv jiného nebo včasného a řádného vyměření daně. Proto zákonodárce podmínil trestnost takové nezákonné manipulace s účetními a obdobnými doklady právě specifickým konkrétně ohrožovacím následkem, který by jinak v dovětku § 254 odst. 1 tr. zákoníku nemusel uvádět, kdyby chtěl koncipovat tento trestný čin jako tzv. abstraktně ohrožovací delikt a rozšířit trestní odpovědnost na všechna jednání spočívající v manipulacích s doklady o stavu hospodaření a jmění bez ohledu na jejich důsledky. Naplnění jedné z alternativ ohrožovacího následku je pak třeba vždy posoudit s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu. Nejvyšší soud právě s přihlédnutím ke konkrétnímu průběhu žalovaného skutku dospěl k závěru, že tento znak uvedeného trestného činu (následek) nebyl v nyní projednávané věci naplněn.

č. 28

18. Jak správně zdůraznil již soud prvního stupně (viz str. 3 odůvodnění jeho usnesení), V. V., jednatel obchodní společnosti D. – P. – V., nikdy nepoužil fiktivní faktury, které mu zaslal obviněný V. K., nezařadil je do účetnictví této obchodní společnosti, a už vůbec je neuplatnil v souvislosti s přiznáním k dani z přidané hodnoty vůči příslušnému správci daně. Reálně tak nedošlo ani nemohlo dojít k ohrožení řádného a včasného vyměření daně obchodní společnosti D. – P. – V., přičemž takové ohrožení by mohlo nastat jen za zcela jiného skutkového průběhu, než jaký zjistil státní zástupce a popsal v obžalobě. Z rozhodných skutkových zjištění v posuzované věci totiž vyplývá, že v podstatě šlo o návod obviněného V. K. v rámci činnosti a v zájmu obchodní společnosti E. učiněný vůči svědkovi V. V., aby se on v souvislosti s činností obchodní společnosti D. – P. – V. dopustil trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 tr. zákoníku. V takovém návodu byla zahrnuta i pomoc spočívající v opatření prostředků pro spáchání zmíněného trestného činu daňového (princip subsidiarity méně závažných forem trestné součinnosti vůči závažnějším). Šlo ovšem o tzv. návod nezdařený, protože se obviněnému V. K. nepodařilo vzbudit ve svědkovi V. V. rozhodnutí spáchat zamýšlený trestný čin. Materiálně tak šlo pouze o pokus návodu, který se nyní v České republice posuzuje jako příprava k trestnému činu podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku, jež je ovšem v daném případě u trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 tr. zákoníku beztrestná (k tzv. nezdařenému návodu viz JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, zejména str. 320). Vzhledem k tomu, že svědek V. V. nezařadil účelově vytvořené fiktivní faktury do účetnictví obchodní společnosti D. – P. – V., nemohlo ani dojít k ohrožení včasného a řádného vyměření daně touto obchodní společností, jak dovozoval nejvyšší státní zástupce. Ani v tomto směru tedy nebyl obviněný V. K. se svým návodem úspěšný, návod se mu nezdařil, protože nedokázal přesvědčit svědka V. V., aby účetnictví jím vedené obchodní společnosti D. – P. – V. zkreslil tím, že by do něj zařadil dodané fiktivní faktury. I v tomto směru tak šlo o nezdařený návod k přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku, který by bylo možno posoudit jen jako přípravu k tomuto trestnému činu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, jež ovšem ani u tohoto trestného činu není trestná (nejde nikdy ani při naplnění okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby o zvlášť závažný zločin ve smyslu § 14 odst. 3 tr. zákoníku, proto také zákonodárce u tohoto trestného činu nestanoví, že je příprava trestná).

19. Znaky přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku však nebyly naplněny ani samotným jednáním obviněného V. K. při obchodním vedení obchodní společnosti E. v rámci její činnosti (a v jejím zájmu) tím, že zadal účetní společnosti (obchodní společnosti B., s. r. o.) vytvoření fiktivních faktur specifikovaných v popisu skutku v obžalobě. Obvině-

ný V. K. je totiž nezařadil do účetnictví obchodní společnosti E., nedošlo tedy ke zkrácení údajů o stavu jejího hospodaření a jmění a ani nemohlo být ohroženo řádné a včasné vyměření daně u této obchodní společnosti. Ostatně ani dovoatel neuvažoval o takové alternativě spáchání zmíněného přečinu.

20. Samotné vytvoření fiktivních faktur, které nebyly zařazeny do účetnictví žádného podnikatele či jiné účetní jednotky, je tedy skutečně ve smyslu § 20 odst. 1 tr. zákoníku pouhým vytvářením podmínek v podobě opatřování prostředků pro pozdější spáchání trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 tr. zákoníku, jak správně konstatovaly soudy nižších stupňů. To ovšem v nyní posuzovaném případě přiměřeně platí i pro přečin zkracování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku, jehož znaky rovněž nebyly naplněny.

21. Jednáni obviněného V. K. podle obžaloby mělo vlastně spočívat v tom, že trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku, resp. dovoatelem uváděného subsidiárního přečinu zkracování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 tr. zákoníku, se dopustí někdo jiný, v němž obviněný V. K. vzbudí rozhodnutí spáchat čin a jemuž umožní či usnadní spáchání takového činu tím, že mu opatří prostředek k jeho spáchání v podobě fiktivních faktur. Ve skutečnosti byl v obžalobě vymezen skutek, který by bylo možno právně kvalifikovat jako dvě formy účastenství, a sice jako návod ve smyslu § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku a (ve vztahu k němu subsidiární) pomoc ve smyslu § 24 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, které směřovaly ke dvěma shora uvedeným úmyslným trestným činům. V daném případě ovšem nebyla naplněna podmínka tzv. akcesority účastenství, jak je vyjádřena v návěti § 24 odst. 1 tr. zákoníku, neboť účastenství je závislé na činu tzv. hlavního pachatele, přičemž v rovině kvantitativní je omezena trestnost účastenství tak, že hlavní pachatel musí dokonat trestný čin anebo se o něj alespoň pokusit. K tomu ovšem v daném případě nedošlo ani u jednoho z trestných činů přicházejících v úvahu, protože svědek V. V. neakceptoval návod ani pomoc obviněného V. K. Takové případy účastenství, kdy se případný hlavní pachatel ani nepokusí o trestný čin, se v současném českém trestním právu postihují jako příprava trestného činu podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku. Jde o systém dualistický, akcesorický, který lze označit jako tzv. přísnou akcesoritu účastenství a který byl u nás zaveden trestním zákonem z roku 1961 (zákon č. 140/1961 Sb.) s účinností od 1. 1. 1962. Původně byl ovšem vyvážen v tom směru, že příprava byla obecně trestná, teprve od 1. 7. 1990 (v důsledku novelizace provedené zákonem č. 175/1990 Sb.) došlo k omezení její trestnosti na vybrané trestné činy (původně na zvlášť závažné trestné činy ve smyslu § 41 odst. 2 tehdejšího trestního zákona, s účinností od 1. 1. 2010 na zvlášť závažné zločiny, je-li tak navíc stanoveno ve zvláštní části trestního zákoníku u příslušného trestného činu). Naproti tomu podle § 7 odst. 4 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který byl účinný až do roku 1961, byl samostatně postihován pokus

návodu (proto se někdy tento případ limitované akcesority nazývá osamostatněným účastenstvím – viz SOLNAR, V. Účastenství v československém socialistickém trestním právu. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, zejména s. 34 a násl.). K tomu a k otázkám systému postihu účastenství, principu akcesority a její rovině kvalitativní a kvantitativní lze odkázat na další odbornou literaturu, např. JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, str. 299 a násl.; ŘÍHA, J. Nová úprava forem trestné činnosti. In: JELÍNEK, J. a kol. O novém trestním zákoníku. Praha: Leges, 2009, str. 42 a násl.

Zákonodárce i při vědomí určitých nedostatků v postihu účastenství za situace, kdy nejsou splněny podmínky přísné akcesority v rovině kvalitativní i kvantitativní, nezměnil tento systém ani v nyní platném trestním zákoníku, naopak se tyto systémové nedostatky ještě prohloubily dalším omezením trestnosti přípravy v porovnání s předchozí právní úpravou. Byla totiž upřednostněna dekriminalizace případů vzdálených dokonání trestného činu, což v podstatě platí i o návodech nezdařených (viz výše) a bezvýsledných (kdy návod sám o sobě úspěšný sice byl, nicméně rozhodnutý pachatel se dosud ani nepokusil o daný trestný čin), které se postihují jen u vybraných zvlášť závažných zločinů, jimiž ovšem nejsou shora uvedené úmyslné trestné činy, které by podle obžaloby nebo podle názoru nejvyššího státního zástupce bylo možno klást obviněným za vinu (trestnost přípravy zvlášť závažného zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku byla zavedena novelou provedenou zákonem č. 163/2016 Sb. s účinností od 1. 7. 2016, tj. až po spáchání skutku, který byl obviněným kladen za vinu, navíc v daném případě ani nepřicházelo v úvahu naplnění některé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedené v § 240 odst. 3 tr. zákoníku).

22. Lze tak uzavřít, že snaha o úhradu dluhu tím, že dlužník nabídne věřiteli faktury vystavené na fiktivní plnění, které též vytvoří a poskytne věřiteli, aby věřitel na úkor státu v daňovém přiznání na základě těchto fiktivních faktur uplatnil a získal nadměrný odpočet daně z přidané hodnoty za nikdy nedodané zboží či služby, může být návodem k trestnému činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku, resp. k subsidiárnímu přechínu zkrácení údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku. Dokud se ovšem naváděná osoba ani nepokusí o takový trestný čin (případ návodu nezdařeného a návodu bezvýsledného), není splněna podmínka akcesority účastenství v rovině kvantitativní podle návětí ustanovení § 24 odst. 1 tr. zákoníku a takové jednání je postižitelné jen jako příprava podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku, tj. jen v případě zvlášť závažných zločinů, u nichž tak ve zvláštní části stanoví trestní zákoník (v daném případě s účinností od 1. 7. 2016 jen u zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku).

23. Ze všech uvedených důvodů považuje Nejvyšší soud za neopodstatněné námitky nejvyššího státního zástupce, kterými zpochybnil správnost usnesení o zastavení trestního stíhání, neboť měl za to, že skutek popsáný v obžalobě měl být právně kvalifikován jako jiný trestný čin a že nemělo být zastaveno trestní stíhání obou obviněných. Námitky uplatněné nejvyšším státním zástupcem v jím podaném dovolání sice odpovídaly dovolacím důvodům podle § 265b odst. 1 písm. f), g) a l) tr. ř., avšak Nejvyšší soud je shledal neopodstatněnými. Proto odmítl dovolání nejvyššího státního zástupce podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné.

č. 28

Č. 29

č. 29

Těžká újma na zdraví

§ 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku

Pro závěr o tom, že posttraumatická stresová porucha je delší dobu trvající poruchou zdraví, a tedy těžkou újmou na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku, zásadně nestačí zjištění o jejím přetrvávání po relativně dlouhou dobu, ale je nutné, aby představovala velmi citelnou újmu v obvyklém způsobu života poškozeného. Musí být spojena s takovými potížemi, které nejenže trvají delší dobu, ale poškozenému brání v obvyklém způsobu života, do něhož mu vážně zasahují tak, že se nemůže projevovat a chovat podle svých zvyklostí a obstarávat si obvyklým způsobem své životní potřeby a uspořádat své sociální poměry.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 8 Tdo 751/2017, ECLI:CZ:NS:2017:8.TDO.751.2017.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného M. K. proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci, soudu pro mládež, ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. 4 Tmo 5/2016, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež, pod sp. zn. 49 Tm 3/2015.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. 49 Tm 3/2015, byl obviněný M. K. uznán vinným zločinem loupeže podle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, kterého se dopustil skutkem popsaným tak, že společně s obviněným mladistvým X. Y.^{*)} v blíže nezjištěných dnech v období od ledna roku 2013 do dne 19. 7. 2013 v odpoledních hodinách v T., na N. S., poblíž hotelu S., v úmyslu opatřit si finanční prostředky, nejméně v sedmi případech, převážně ve dnech, kdy věděli, že se poškozený V. T. vrací z práce domů s výplatou, tohoto vyzvali k vydání peněz a cigaret, které měl u sebe, s tím, že pokud tak neučiní, tak ho zbijí, v několika případech jej i fyzicky napadli tak, že jej mladistvý X. Y.^{*)} udeřil opakovaně otevřenou dlaní do obličeje a v jednom případě ho M. K. navíc udeřil dvakrát pěstí do hrudníku, v důsledku čehož poškozený ze strachu, že obvinění své výhrůžky uskuteční, jim požadované věci pokaždé vydal,

a to až do dne 19. 7. 2013, kdy se mu podařilo utéci na ulici L. do budovy Charity T., odkud zavolal na pomoc strážníky městské policie, přičemž tímto jednáním obvinění způsobili poškozenému V. T. škodu nejméně ve výši 10 000 Kč, a navíc se u něho v přímé příčinné souvislosti s prožitými událostmi začala postupně projevovat duševní porucha chorobného rázu, tzv. posttraumatická stresová porucha, projevující se nejméně do 21. 5. 2015 přes vyhledanou odbornou pomoc vegetativní hyperaktivací se zvýšenou dráždivostí, přehnanými úlekovými reakcemi, nespavostí, úzkostí, depresemi, opakovaným oživováním traumatu v dotírajících vzpomínkách (tzv. *flashbacks*) nebo snech, které se objevují na pozadí stálého pocitu necitlivosti a emočního otupění, vyhýbání se situacím připomínajícím prožité trauma, kteréžto symptomy ho omezily zejména v obvyklém způsobu života.

2. Za tento zločin a za sbíhající se zločin vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, přečin lichvy podle § 218 odst. 1 tr. zákoníku a přečin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 tr. zákoníku, kterými byl uznán vinným rozsudkem Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 2 T 19/2014, který nabyl právní moci dne 4. 11. 2015, byl obviněný M. K. odsouzen podle § 173 odst. 2 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 2 tr. zákoníku k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání šesti roků a šesti měsíců nepodmíněně, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Současně byl zrušen výrok o trestu z rozsudku Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 2 T 19/2014, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušený výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

3. Týmž rozsudkem bylo rozhodnuto též o vině a trestu obviněného mladistvého X. Y.^{*)} (dovolání nepodal) a ve vztahu k oběma obviněným o náhradě škody podle § 228 odst. 1 tr. ř. a odkázání poškozeného podle § 229 odst. 2 tr. ř. se zbytkem jeho nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

4. Vrchní soud v Olomouci jako odvolací soud pro mládež rozsudkem ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. 4 Tmo 5/2016, rozhodl o odvolání státního zástupce podaném v neprospěch obviněného a odvolání poškozeného V. T. tak, že podle § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 tr. ř. rozsudek soudu prvního stupně částečně zrušil ve výroku o náhradě škody a nově rozhodl podle § 259 odst. 3, 4 tr. ř. jak o povinnosti obviněného a mladistvého uhradit škodu ve výši 10 000 Kč, tak i nemajetkovou újmu ve výši 50 000 Kč, se zbytkem nároku poškozeného odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Odvolání obviněného M. K. jako nedůvodné podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti citovanému rozsudku odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájce s odkazem na dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g)

tr. ř. dovolání, protože skutek popsáný ve výroku rozsudku soudu prvního stupně, včetně jeho odůvodnění, nevykazuje všechny znaky zločinu loupeže podle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku. K tomu zdůraznil, že se ho nedopustil.

6. Obviněný se neztotožnil s tím, že by jednání, které mu je kladeno za vinu, naplňovalo znaky trestného činu loupeže podle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, protože závěr o existenci těžké újmy na zdraví se odvíjí od znaleckého posudku PhDr. MUDr. R. G., z něhož vyplynulo, že poškozený trpí posttraumatickou stresovou poruchou, s níž je léčen teprve od června 2014. Jiný znalec MUDr. I. P., který hodnotil způsob stanovení nemateriální újmy u poškozeného, zpochybnil, že by ke změně psychického stavu u poškozeného došlo v důsledku trestného činu. Podle obviněného však soudy nepřihlížely k předchozímu způsobu života poškozeného a jeho aktivitám, vztahům k rodině i jiným osobám a nebylo zjištěno ani rámcově, jak byl poškozený omezen tvrzeným onemocněním. Zásadně však soudy nesprávně dovodily, že obviněný poškozenému způsobil těžkou újmu na zdraví, přestože vůbec nezkoumaly, co bylo důvodem zahájení léčby poškozeného v červnu 2014, tedy po roce od posledního útoku popsaného v obžalobě. Neověřily, jak probíhala léčba, kolikrát a v jakém období poškozený navštívil svého psychiatra, zda dodržoval léčebný režim a zda jeho zdravotní stav má vazbu na skutek z června 2013. Ze znaleckého posudku MUDr. I. P. přitom vyplynulo, že nemateriální újma odrážející trvalé následky neodpovídá faktickému stavu věci. Protože nebyly objasněny skutečnosti rozhodné pro použití kvalifikované skutkové podstaty, měl být uznán vinným pouze podle základní skutkové podstaty podle § 173 odst. 1 tr. zákoníku.

7. Ve vztahu k výroku o trestu obviněný vytýkal, že odvolací soud nenapravil nedostatky a nepřihlédl k tomu, že obviněnému v době spáchání skutku bylo teprve devatenáct let, nikdy nebyl ve výkonu trestu ani dlouhodobě od rodiny. Nevyhodnotil jeho dobré hodnocení ve výkonu trestu, že zde řádně studuje s významáním a chce studium dokončit, aby mohl po výkonu trestu začít pracovat a stát se nezávislým na rodině i podpoře státu. Uložený trest proto obviněný shledal nepřiměřeně přísným a kontraproduktivním.

8. V závěru dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci, soudu pro mládež, ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. 4 Tmo 5/2016, včetně dalších rozhodnutí na citované rozhodnutí obsahově navazujících.

9. K dovolání obviněného se v souladu s § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřilo Nejvyšší státní zastupitelství, jehož státní zástupce k výhradám, že skutek obviněný nespáchal, konstatoval, že takovou argumentaci nelze přiřadit pod uplatněný dovolací důvod, neboť směřuje do oblasti hodnocení důkazů soudy a skutkových zjištění; argumenty tohoto typu nelze podřadit ani pod jiný dovolací důvod. Z odůvodnění dotčených rozhodnutí nedovodil existenci extrémního nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními, naopak

vedl, že soudy postupovaly v souladu s pravidly zakotvenými v § 2 odst. 5, 6 tr. ř. i § 125 odst. 1 tr. ř.

10. K námitkám, že nebyl naplněn znak kvalifikované skutkové podstaty, státní zástupce zdůraznil, že tzv. skutková věta rozsudku krajského soudu, která je pro zaujetí právní kvalifikace klíčová, jednoznačně pojednává o tom, že v návaznosti na jednání obviněného se u poškozeného projevila posttraumatická stresová porucha s dobou léčení přesahující jeden rok, kteréžto onemocnění vykazuje znaky těžké újmy na zdraví ve smyslu § 173 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku ve spojení s § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku. Existence posttraumatické stresové poruchy je přitom spolehlivě doložena především znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, znalce PhDr. MUDr. R. G. a má oporu i v ostatních provedených důkazech, když z obsahu přezkoumávaných rozhodnutí je dobře patrná rovněž existence příčinného vztahu mezi činem obviněného a újmou na zdraví poškozeného, jež byla reakcí právě na protiprávní počínání obviněného. Újma na zdraví je zároveň kryta zaviněním, a to přinejmenším ve formě nevědomé nedbalosti dle § 16 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku, protože obviněný užíval vůči poškozenému opakovaně násilí a pohrůžek násilí, které může vést k poškození zdraví oběti útoku (ať už fyzického, či psychického).

11. Ohledně zpochybnění správnosti uloženého trestu obviněným státní zástupce poukázal na zákonné dovolací důvody a v té části označil dovolání za bezpředmětné, neboť výtky směřující proti údajné nepřiměřenosti trestu nelze pod uplatněný dovolací důvod a ani jiný ze zákonných dovolacích důvodů uplatnit. Vzhledem ke všem těmto skutečnostem státní zástupce navrhl dovolání obviněného odmítnout podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné.

III.

Přípustnost dovolání

12. Nejvyšší soud jako soud dovolací poté, co shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a), h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), zkoumal, zda bylo uplatněno v souladu se zákonným vymezením použitého dovolacího důvodu, neboť jen na podkladě dovolání relevantně opřené o některý z dovolacích důvodů zakotvených v § 265b odst. 1, 2 tr. ř. mohou být napadená rozhodnutí a řízení jim předcházející podrobena věcnému přezkoumání, a zda je důvodné.

13. Dovolání obviněného je opřeno o důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., podle něhož je možné dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Tento dovolací důvod slouží zásadně k nápravě právních vad, které vyplývají buď z nesprávného právního posouzení skutku, anebo z jiného nespráv-

ného hmotněprávního posouzení. Vedle vad, které se týkají právního posouzení skutku, lze s odkazem na uvedený dovolací důvod vytýkat též „jiné nesprávné hmotněprávní posouzení“, jímž se rozumí zhodnocení otázky, která nespočívá přímo v právní kvalifikaci skutku, ale v právním posouzení jiné skutkové okolnosti mající význam z hlediska hmotného práva.

č. 29

14. Uvedená zásada je spojena s požadavkem na to, aby označený důvod byl skutečně obsahově tvrzen a odůvodněn konkrétními vadami, které jsou dovolematelem spatřovány v právním posouzení skutku, jenž je vymezen v napadeném rozhodnutí, a teprve v návaznosti na takové tvrzené a odůvodněné hmotněprávní pochybení lze vytýkat i nesprávná skutková zjištění. Pro naplnění uvedeného dovolacího důvodu nepostačuje pouhý formální poukaz na příslušné ustanovení obsahující některý z dovolacích důvodů, aniž by byly řádně vymezeny hmotněprávní vady v napadených rozhodnutích spatřované (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03).

15. Podkladem pro posouzení správnosti právních otázek ve smyslu uvedeného dovolacího důvodu je zásadně skutkový stav zjištěný soudy prvního, příp. druhého stupně, přičemž Nejvyšší soud jimi učiněná skutková zjištění nemůže změnit, a to jak na základě případného doplnění dokazování, tak ani v závislosti na jiném hodnocení v předcházejícím řízení provedených důkazů (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. IV. ÚS 564/02, a dále přiměřeně usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. III. ÚS 282/03, a ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 449/03, aj.).

16. Proti výroku o trestu je možné prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. namítat vady jen v případě nesprávného hmotněprávního posouzení podmínek při ukládání trestu, např. pochybení při ukládání souhrnného trestu nebo společného trestu za pokračování v trestném činu apod., nikoli však vady směřující proti nepřiměřenosti trestu ve smyslu nevyužití polehčujících okolností nebo nepřihlídnutí ke všem skutečnostem, které obviněný považuje za vhodné (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2002, sp. zn. 11 Tdo 530/2002, uveřejněné pod č. 22/2003 Sb. rozh. tr.).

IV.**Důvodnost dovolání**

17. Obviněný dovolání zaměřil především proti výroku o vině, jemuž vytýkal zejména nesprávné právní posouzení jemu za vinu kladného činu, protože se neztotožnil s tím, že by po skutkové nebo právní stránce byly dostatečně objasněny všechny okolnosti vedoucí k závěru o naplnění kvalifikačního znaku těžké újmy na zdraví podle odst. 2 písm. b) § 173 tr. zákoníku.

18. Jestliže obviněný brojil proti tomu, že nebylo prokázáno, že těžká újma na zdraví spočívající v přetrvávající posttraumatické stresové poruše u poškozeného

skutečně vznikla a že byla v příčinné souvislosti s jeho jednáním, jde o námitky právní, které dopadají na obviněným označený dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., a proto Nejvyšší soud zkoumal, zda jsou opodstatněné.

19. Soudy závěr o tom, že se u obviněného jednalo o posttraumatickou reakci, učinily na základě výsledků provedeného dokazování a ve výrokové části rozsudku konstatovaly, že se „u poškozeného v přímé příčinné souvislosti s prožitými událostmi začala postupně projevovat duševní porucha chorobného rázu, tzv. posttraumatická stresová porucha, projevující se nejméně do 21. 5. 2015 přes vyhledanou odbornou pomoc vegetativní hyperaktivací se zvýšenou dráždivostí, přehnanými úlekovými reakcemi, nespavostí, úzkostí, depresiemi, opakovaným ožíváním traumatu v dotírajících vzpomínkách (tzv. *flashbacks*) nebo snech, které se objevují na pozadí stálého pocitu necitlivosti a emočního otupění, vyhýbání se situacím připomínajícím prožité trauma, kteréžto symptomy ho omezily zejména v obvyklém způsobu života“. Pro tato zjištění soudy vycházely z výsledku poškozeného, jeho matky H. T., bratra M. T. a dalších svědků, kteří se s poškozeným stýkali a vypovídali o událostech posuzovaného období i o chování poškozeného před a po činu. Kromě těchto výpovědí soud provedl důkaz i znaleckým posudkem PhDr. MUDr. R. G., z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, k posouzení povahy duševní choroby poškozeného, znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví klinické psychologie, vypracovaným PhDr. L. M., i výsledkem znalců v hlavním líčení. Své právní závěry opíral i o řadu listinných důkazů, zejména lékařské zprávy ke zdravotnímu stavu poškozeného, zprávy zaměstnavatele k osobě poškozeného, jeho docházce a platovým poměrům aj. (viz rozsudek soudu prvního stupně). Pokud soud provedl důkaz znaleckým posudkem znalce MUDr. I. P., ten byl zaměřen na posouzení výše odškodnění nemateriální újmy, a jak z jeho obsahu plyne, podkladem pro závěr, o jakou chorobu se u poškozeného jedná, byly závěry znalce psychiatra PhDr. MUDr. R. G. (viz rozsudek soudu prvního stupně). Z postupu a úvah, které soud prvního stupně ve svém rozsudku popsal, je zřejmé, že provedené důkazy hodnotil způsobem plně korespondujícím s § 2 odst. 6 tr. ř., na jehož základě shledal, že všechny provedené důkazy spolu vzájemně korespondují. Ve znaleckých posudcích, které byly zaměřeny vždy jen na konkrétní otázky, neshledal rozpory, naopak jejich obsahy se vzájemně doplňovaly.

20. Se závěry soudu prvního stupně se ztotožnil i odvolací soud, přezkoumávající na podkladě obsahově obdobných výhrad, jež obviněný uplatnil i v nyní podaném dovolání, správnost skutkových i právních závěrů soudu prvního stupně. S ohledem na výhrady uplatněné v odvolání státní zástupkyně sám přiznal důvodnost nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy, kterou poškozený řádně a včas uplatnil ve výši 973 012 Kč na základě znaleckého posudku MUDr. I. P. Tento požadavek však nepřiznal v celé výši, ale pouze v částce 50 000 Kč, a to mimo jiné i proto, že při nezpochybněném závěru o tom, že se posttraumatická

č. 29

stresová porucha u poškozeného rozvinula v důsledku činu obviněných a měla negativní vliv na jeho další život, byla nižší výše částky podmíněna neúplností podkladů, z nichž pro své závěry znalec MUDr. I. P. vycházel. Odvolací soud však i na podkladě posudku tohoto znalce neměl pochybnost o tom, že poškozený utrpěl znalcem PhDr. MUDr. R. G. zjištěnou psychickou újmu, že psychické potíže u poškozeného přetrvávají ještě dva roky po činu vedly k tomu, že se izoloval od společnosti a kromě chození do práce se zdržuje doma, kontinuálně je léčen na psychiatrické ambulanci. Znalec MUDr. I. P. tento stav u poškozeného považoval za významný zásah do jeho osobnostní sféry. Odvolací soud proto částkou 50 000 Kč vykompenzoval utrpení poškozeného, jehož existenci ani s ohledem na zásadu proporcionality vyjádřenou v nálezů Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2954/11, nezpochybnil.

21. Nejvyšší soud s ohledem na všechny ve věci zajištěné a hodnocené důkazy neshledal v postupu soudů žádné nedostatky ani vady, které by svědčily o jejich nedůslednosti. Naopak je patrné, že soudy pečlivě posuzovaly okolnosti, za kterých k popsanému jednání došlo a jež vedly k závěru o tom, že poškozený utrpěl duševní poruchu, která nebyla jen přechodného nebo nevýznamného rázu, ale ve výrazné podobě přetrvává až do současné doby. Pro tento závěr soudy obou stupňů vycházely nejen ze znaleckých posudků, ale své poznatky čerpaly i z dalších důkazů, z nichž vyplynuly projevy a chování poškozeného. Na podkladě takto učiněných závěrů nevznikají pochyby o tom, že se obviněný popsaného skutku dopustil při společném jednání s mladistvým X. Y.^{*)} a že vznik posttraumatické stresové poruchy, která byla u poškozeného prokázána, je v příčinné souvislosti s ním.

22. Soudy se věnovaly nejen skutkovému podkladu o tom, že šlo u poškozeného o zjištěné zdravotní komplikace a problémy, které se u něj po spáchání činu objektivně rozvinuly, jak je také v závěru skutkového zjištění popsaly, ale i tomu, zda tato zjištění splňují požadavky potřebné pro závěr, že ve smyslu odstavce 2 písm. b) § 173 tr. zákoníku se jednalo o těžkou újmu na zdraví. Z obsahu přezkoumávaných rozhodnutí Nejvyšší soud zjistil, že soudy nižších stupňů věnovaly potřebnou pozornost všem okolnostem případu, které posuzovaly z hlediska naplnění objektivní i subjektivní stránky skutkové podstaty zločinu, jímž obviněného uznaly vinným. Soud prvního stupně učinil závěr, že s ohledem na povahu újmy, již poškozený utrpěl, byla naplněna hlediska těžké újmy spočívající v delší dobu trvající poruše zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku, neboť u poškozeného se s ohledem na časové rozmezí, v němž se tato duševní porucha rozvíjela a stále ve výrazné intenzitě přetrvává, má již charakter delší dobu trvající poruchy zdraví, jak vyplynula z lékařských zpráv a jak byla vyjádřena v závěrech znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, znalce PhDr. MUDr. R. G.

23. Soudy zvážily nejen objektivizované psychické problémy ve výroku o vině popsané, ale vzaly za prokázanou i jejich trvalost, kdy ani dva roky od činu ne-

došlo k vymizení psychických potíží poškozeného, který byl introvertní osobou, jež se nátlaku spíše podvolí a ustoupí, než by se ocitl ve středu konfliktu. Znalec současně vyloučil jakoukoli duševní poruchu či léčbu poškozeného před činem s tím, že k rozvoji poruchy došlo jednoznačně v návaznosti na něj. Tyto své závěry znalec stvrdil i před soudem v hlavním líčení dne 8. 10. 2015, kde uvedl i svoji osobní zkušenost s obavami poškozeného vyjít na ulici, když při odchodu z jeho ordinace musel nejprve sám znalec zkontrolovat stav na ulici a teprve poté se odvažil jít ven poškozený. Taková porucha zdraví, provázená v počátcích i suicidiálními myšlenkami poškozeného, trvající déle než dva roky, zjevně poškozeného významným způsobem omezovala v jeho obvyklém způsobu života a narušovala jeho rodinné i společenské vztahy, v důsledku čehož došlo i k rozpadu dlouhodobého intimního a partnerského vztahu poškozeného s jeho přítelkyní, poškozený se stranil společenského života, trpěl úzkostí, depresemi, *flashbacky*.

24. S uvedenými závěry soudů obou stupňů se Nejvyšší soud ztotožnil a pro úplnost dodává, že zločin loupeže podle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku spáchá ten, kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci a takovým jednáním způsobí jinému těžkou újmu na zdraví.

25. Těžkou újmou na zdraví se podle § 122 odst. 2 tr. zákoníku rozumí vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění spočívající v postižení či újmě vymezené pod písmeny a) až i) § 122 odst. 2 tr. zákoníku. Pro pojem těžká újma na zdraví platí v podstatě tatáž kritéria jako pro výklad pojmu „ublížení na zdraví“, přičemž rozdíl mezi těmito pojmy spočívá především v tom, že při těžké újmě na zdraví musí jít o vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění, a dále v tom, že porucha zdraví musí mít delší trvání, což zákon v § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku vyjadřuje slovy „delší dobu trvající porucha zdraví“ (srov. zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65, uveřejněná pod č. II/1965 Sb. rozh. tr.).

26. Za těžkou újmou na zdraví podle § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku je třeba považovat nejen delší dobu trvající vážnou poruchu zdraví fyzického, ale i duševního, popř. delší dobu trvající vážné duševní onemocnění (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 2. 7. 1980, sp. zn. 4 To 24/80, uveřejněné pod č. 9/1981 Sb. rozh. tr., a rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 26. 1. 1983, sp. zn. 6 To 39/82, uveřejněný pod č. 51/1983 Sb. rozh. tr.). Za delší dobu trvající poruchu zdraví soudy považují vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění, které omezovaly způsob života poškozeného nejméně po dobu šesti týdnů. Vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění především znamená velmi citelnou újmu v obvyklém způsobu života poškozeného, musí být spojena s takovými potížemi, které sice trvají delší dobu, avšak i svou povahou překážejí obviněnému v jeho povolání a v obvyklém způsobu života, do něhož mu vážně zasahují tak, že se nemůže projevovat a chovat podle svých zvyklostí a obstarávat si obvyklým způsobem

č. 29

bem své životní potřeby a uspořádat své sociální poměry. Pokud jde o vznik post-traumatické stresové poruchy, ta může u poškozeného v různé intenzitě přetrvávat po relativně dlouhou dobu, avšak o těžkou újmu na zdraví podle § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku se může jednat jen v případě, že tato psychická porucha se po delší dobu (tj. obecně alespoň kolem šesti týdnů) projevuje jako vážná porucha zdraví. Tento zákonný znak plyne z návěty § 122 odst. 2 tr. zákoníku, podle níž musí jít o vážnou poruchu zdraví srovnatelnou s jinými vážnými poruchami zdraví (nebo vážnými onemocněními) obsaženými v ostatních alternativách tohoto zákonného ustanovení, jako je např. ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, mučivé útrapy, poškození důležitého orgánu apod. (srov. přiměřeně rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 2 To 107/2016).

27. Na základě těchto závěrů soudů obou stupňů Nejvyšší soud námitce obviněného, že nebylo možné v jeho činu shledat následek spočívající v těžké újmě na zdraví, nepřisvědčil, naopak se ztotožnil s tím, že uvedené zdravotní problémy poškozeného, jak byly na podkladě výsledků provedeného dokazování prokázány, vznikly v důsledku činu obviněného a představují těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku. Proto je správný i závěr o tom, že obviněný vytýkaným jednáním naplnil znaky zločinu loupeže podle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku jak po objektivní, tak i po subjektivní stránce.

28. Při správnosti tohoto právního závěru jsou námitky dovolatele o tom, že měl být jeho čin posouzen jako jiný trestný čin, resp. podle mírnějšího ustanovení vyjádřeného v § 173 odst. 1 tr. zákoníku, neopodstatněné.

29. V dalším se Nejvyšší soud vypořádal s námitkami obviněného směřujícími proti nepřiměřenosti a přísnosti uloženého trestu a pozornost věnoval i jeho výhradám proti výroku o uložení povinnosti uhradit poškozenému nemajetkovou újmu, byť v těchto částech nebylo jeho dovolání způsobilé naplnit jím označený dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

30. Nejvyšší soud shledal, že soudy obou stupňů v posuzované věci učinily všechny právní závěry v souladu se zákonem, a dovolání obviněného ve všech ohledech jako celek posoudil jako neopodstatněné. Protože tato zjištění mohl učinit na základě dovoláním napadených rozhodnutí a příslušného spisu, z nichž je patrné, že rozhodnutí ani jím předcházející řízení netrpí vytýkanými vadami, dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

^{*)} Byl použit pseudonym ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb.

Č. 30

Podvod, Skutková podstata trestného činu
§ 209 tr. zákoníku

Č. 30

Skutková podstata trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku není svou povahou odkazovací ani blanketní, proto trestnost činu přímo nepodmiňuje porušením konkrétního zákona. Pokud je v popisu skutku pachatele uveden odkaz na právní předpis, jde jen o podrobnější vymezení skutkových okolností, za nichž došlo k podvodnému jednání.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1051/2017, ECLI:CZ:NS:2017:8.TDO.1051.2017.2)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného R. S. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 6 To 176/2017, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 39 T 98/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 21. 12. 2016, sp. zn. 39 T 98/2016, byl obviněný R. S. v bodech I. a II. uznán vinným dvěma přechyiny podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku, jichž se dopustil skutky v zásadě spočívajícími v tom, že

ad I. dne 15. 10. 2008, kdy byl z předchozího služebního místa u Policie České republiky, Vyšší policejní školy a Střední policejní školy Ministerstva vnitra, P.–H., převeden k Inspekci ministra vnitra pracoviště P., S. („dále jen „Inspekce“), když nedošlo ke změně služebního působistě, předložil tehdejšímu řediteli Inspekce, sídlící na adrese P., N. Š., žádost o přiznání náhrad souvisejících se vznikem a změnami služebního poměru příslušníka Policie České republiky podle § 149 odst. 1 písm. a) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v níž vědomě, s cílem podvodně získat finanční prostředky, uvedl nesprávné údaje o svých rodinných poměrech, a to že je v důsledku převedení na nové služební místo nucen žít odloučeně od své rodiny, konkrétně matky, ačkoliv tomu tak nebylo, neboť se svou matkou v návaznosti na uzavření manželství přestál žít v roce 1996, a fakt, že s matkou ke dni 15. 10. 2008 nežil, nesouvisel nijak

č. 30

s převedením na nové služební místo, neboť se již přede dnem 15. 10. 2008 přestěhoval do P., a na základě kladného rozhodnutí ředitele Inspekce ze dne 31. 10. 2008 následně předkládal vedoucím oddělení Inspekce, na nichž byl služebně zařazen, „vyúčtování náhrad souvisejících se vznikem a změnami služebního poměru příslušníka Policie České republiky“, a to ve dvaceti osmi případech, které jsou v rozsudku v bodech 1) až 28) konkrétně uvedeny s vymezením období od 12. 11. 2008 až do 1. 2. 2011, za něž je účtováno, vyúčtovaná částka, s uvedením výdajů za jízdné k návštěvě rodiny a za stravné, přičemž v uvedeném období vylákal proplacení náhrad v celkové výši 102 087 Kč,

ad II. v době od 15. 10. 2012 do 31. 12. 2015, kdy byl ustanoven na služební místo (po vynětí ze zálohy pro služebně nezařazené) na Policejním prezidiu České republiky, Ředitelství služby pro zbraně a bezpečnostní materiál, se sídlem P., O., kdy ustanovením na nové služební místo nedošlo ke změně služebního působistě, předkládal ředitelům služby jako svým nadřízeným služebním funkcionářům „vyúčtování náhrad souvisejících se vznikem a změnami služebního poměru příslušníka Policie ČR“ podle § 149 odst. 1 písm. b) zákona č. 361/2003 Sb. za údajné jízdní výdaje k návštěvě rodiny, kdy ve vyúčtováních deklaroval vědomě, s cílem podvodně získat finanční prostředky, nepravdivé údaje o svých rodinných poměrech a místu bydliště, když uvedl, že je v důsledku ustanovení na nové služební místo nucen žít odloučeně od své rodiny, ačkoli od srpna 2011 do dubna 2012 žil se svou tehdejší družkou Mgr. H. S. na adresách Č., P. h. s., a H. a od prosince 2012 bydlel ve svém rodinném domě na adrese H., S., nežil tedy odloučeně od člena rodiny, a takto jednal v době od 15. 10. 2012 do 31. 12. 2015 v jednotlivých případech 1) až 45) s uvedením dne a částky, přičemž v uvedeném období vylákal proplacení náhrad v celkové výši 72 288 Kč.

2. Za tyto přečiny byl obviněný R. S. podle § 209 odst. 3 tr. zákoníku a § 43 odst. 1 tr. zákoníku odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání třiceti šesti měsíců. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku mu byla uložena povinnost nahradit škodu, kterou trestným činem způsobil. Podle § 67 odst. 1 tr. zákoníku a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku mu byl uložen peněžitý trest ve výměře 170 denních sazeb, s výší denní sazby 1 000 Kč, celkem tedy ve výši 170 000 Kč, podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, byl stanoven náhradní trest odnětí svobody v trvání šesti měsíců. Rovněž bylo podle § 228 odst. 1 tr. ř. rozhodnuto o náhradě škody.

3. Městský soud v Praze jako soud odvolací usnesením ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 6 To 176/2017, odvolání obviněného R. S. podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 30

4. Proti uvedenému usnesení odvolacího soudu obviněný podal prostřednictvím obhájce z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. dovolání, v němž vady rozhodnutí spočívající v nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení spatřoval v aplikaci ustanovení, podle něhož mu měly být náhrady neoprávněně přiznávány.

5. Nedostatky v podvodném úmyslu obviněný spatřoval v nesprávném závěru soudů o tom, že by v předmětných formulářích uváděl, že je nucen žít odloučeně od rodiny, a že formulář nevyplňoval nepravdivě. Takový závěr není ničím doložen. V době vypsání žádosti v říjnu 2008 s nikým nežil, družku neměl, a proto byla členkou jeho rodiny pouze matka, což potvrdil i Z. H. Obviněný považoval za nepodložený závěr, že by byla matka jeho rodinou do doby, než se odstěhoval a oženil, a že od té doby jeho rodinou byly jen jeho partnerky, které soud považoval za družky. Takový názor bylo nutné vykládat ve smyslu § 149 odst. 2 písm. b) zákona č. 361/2003 Sb., podle něhož příslušníkovi, který žije odloučeně od člena rodiny v místě služebního působení z důvodu převedení na jiné služební místo do jiného místa služebního působení podle § 25 odst. 4 nebo § 26 odst. 2 a 3 zákona č. 361/2003 Sb., lze přiznat náhrady cestovních výdajů. Odkázal na § 201 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., podle něhož je členem rodiny i matka příslušníka. Zákon nestanoví, že když si obviněný najde družku, matka přestává být členem jeho rodiny, jak mylně dovodily soudy. Rodinou nebyla pouze osoba, se kterou obviněný žil, tedy družka. V zákoně nemá oporu názor, že by rodinou byla pouze osoba, se kterou žije, a že by neměl právo dojíždět za jiným členem rodiny, kterým může být matka, otec nebo sourozenec, když zákon neupřednostňuje některého člena rodiny před jiným a nelze z něj dovodit, že by náhrady nespádaly na navštěvování i jiných členů rodiny, kteří jsou v § 201 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. vyjmenováni. Obviněný uvedl, že čerpal z cestovních náhrad jízdní výdaje za cesty k návštěvě člena rodiny, a to za matkou, kterou si vybral, jelikož jinou osobu neměl, a policejní funkcionář mu takový návrh schválil.

6. Na rozhodnutí služebního funkcionáře, na základě jehož rozhodnutí náhrady čerpal, je podle obviněného potřeba nahlížet jako na platné a zákonné, neboť nikdy nebylo zrušeno. Má povahu rozhodnutí veřejné moci a ani trestní soud nemůže vyvozovat trestněprávní důsledky z takového platného rozhodnutí. I když je v rozporu se zákonem o služebním poměru, je třeba respektovat presumpci správnosti veřejnoprávních aktů.

7. Služební funkcionáři z osobního spisu obviněného věděli, že je již skoro deset let rozvedený, přesto mu náhrady přiznávali. Pokud by služební funkcionář postupoval v souladu se zákonem, nikdy by nemohla být žádost obviněného schválena, protože nezměnil nikdy místo služebního působení, neboť tím byla

stále P. Obviněný si nebyl sám přesně ani vědom všech zákonných podmínek rozhodných pro přiznání náhrad. Policejní funkcionáři však v průběhu trestního řízení prokázali značnou míru neporozumění zákona o služebním poměru policistů a podmínky pro přiznání náhrad vlastně sami neznali.

č. 30

8. Skutečnost, že nebyly splněny podmínky pro vyhovění žádosti obviněného a služební funkcionář jeho žádosti přesto vyhověl, nelze přičítat k tíži obviněného, a proto je to jen policejní funkcionář, kdo je zodpovědný za vzniklou škodu. Naopak obviněný v dobré víře podmínky pro přiznání náhrad splňoval, a to i s ohledem na to, že jeho kolegové náhrady za cestovné obyčejně pobírali, když bydleli na ubytovně se svými ženami a jezdili za svými rodinami. Obviněný zdůraznil odpovědnost služebního funkcionáře, a nikoliv svou, protože kdyby funkcionář řádně nastudoval zákonné podmínky, zjistil by, že náhrada podle § 149 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb. přísluší pouze příslušníkovi převedenému na jiné služební místo do jiného služebního působistě. U obviněného však služebním působistěm byla stále P., a proto nárok na náhrady neměl.

9. Služební funkcionář neměl údajům v žádosti důvěřovat, ale měl postupovat podle zákona, který měl znát. Pak by zjistil, že pokud obviněný nezměnil bydliště, neměl nárok na nic, ať by uvedl jakékoliv údaje o svém bydlišti, matce, družkách apod.

10. Obviněný ve smyslu § 6 zákona č. 361/2003 Sb. vymezil zákonnou úpravu místa služebního působistě i dalších institutů upravených v § 149 odst. 1 až 5 zákona č. 361/2003 Sb. a § 201 odst. 1 až 3 zákona č. 361/2003 Sb. a shrnul, že rozhodnutí obou soudů jsou postavena na závěru, že obviněný vylákal peněžitě plnění z náhrad cestovních výdajů tím, že uvedl nepravdivé údaje do žádosti, jež se měly týkat místa bydliště, a tato okolnost je podle něj zcela nepodstatná, kdežto významné je to, že nesplňoval podmínky pro přiznání náhrad cestovních výdajů. Obviněný též poukázal na právní úpravy plynoucí z § 136 odst. 2, § 170, § 171 a § 178, jako i § 193 zákona č. 361/2003 Sb. a soudům vytkl, že v rozhodnutí tato ustanovení opomenuly, byť neměly trestněprávní charakter, přestože jejich nesprávná aplikace je rozhodující pro posouzení viny.

11. Vzhledem k tomu, že soudy nebraly v úvahu, že k poskytování těchto cestovních náhrad nedošlo v podmínkách pracovního poměru, ale ve služebním poměru příslušníka, kde se o právech a povinnostech rozhoduje ve formálním řízení, a že služební funkcionář měl vědět, že jakékoliv náhrady nepřicházejí do úvahy, soudy dostatečně nezávažily a neposoudily okolnosti, za nichž byl čin spáchán z hlediska zásady *ultima ratio*. Příslušník policie nemohl uvést nikoho v omyl, protože chybné rozhodnutí služebního funkcionáře je stále platné, když nebylo zrušeno, čímž obviněný pobíral náhrady oprávněně, neboť tak činil na základě rozhodnutí služebního funkcionáře, jenž chyboval, a měl by tak hradit náhradu škody on, nikoliv obviněný.

12. V závěru dovolání obviněný z uvedených důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 6 To 176/2017,

a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7, sp. zn. 39 T 98/2016, a obviněného zprostil obžaloby.

13. K dovolání se písemně vyjádřil státní zástupce působící u Nejvyššího státního zastupitelství tak, že obviněný opakuje ve svém dovolání obhajobu, kterou uplatňoval po celou dobu svého trestního stíhání i ve svém odvolání. S touto obhajobou se obsáhle vypořádaly oba soudy v odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí. V souladu s nimi zmínil, že smyslem náhrad podle § 149 zákona č. 361/2003 Sb. je uhradit takovému příslušníkovi cestovní výdaje, když „dojíždí za prací“, tedy bydlí a žije bez rodiny nebo s ní mimo místo svého nového služebního působiště. Jde o obligatorní náhrady podle § 149 odst. 1 citovaného zákona. Rovněž tomu je u příslušníka, který „dojíždí za rodinou“, tedy nadále bydlí se svou rodinou mimo místo svého nového služebního působiště. Jedná se o fakultativní náhrady podle § 149 odst. 2 citovaného zákona určené ke styku s opuštěnou rodinou. Nárok zaniká okamžikem přestěhování. Takovým přestěhováním se nutně musí rozumět zejména i „přemístění ostatních členů rodiny“ (viz rozhodnutí č. 8/20017 Sb. rozh. tr.). Dokud nemá příslušník v novém místě působení zajištěno bydlení umožňující mu zde trvale žít, je na služební cestě. Jakmile zde má zajištěno dočasné ubytování (ubytovnu), mohou, ale nemusí mu být hrazeny náklady cest za rodinou. A jakmile zde již trvale bydlí se svou rodinou, nemá již nárok na nic, neboť není důvod, aby za práci nebo za rodinou dojížděl.

14. S ohledem na to, že trestná činnost obviněného spočívá v tom, že svému nadřízenému nepravdivě sdělil, že se svou rodinou (matkou) bydlí v H., tedy mimo místo služebního působiště, ač tomu tak nebylo, státní zástupce souhlasil s odvolacím soudem, že nepovažoval za klíčové, podle jakého ustanovení byly náhrady vyplaceny. K pojmu člena rodiny státní zástupce odkázal na správný výklad § 201 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., podle něhož členem rodiny je pouze taková zde uvedená osoba, která žije s příslušníkem v domácnosti, což má význam i pro aplikaci § 149 citovaného zákona. Dovolatel si nemohl jako člena rodiny „vybrat matku“, neboť ta postavení ve smyslu citovaných ustanovení ztratila již v roce 1996, kdy dovolatel založil vlastní domácnost. V budoucnosti soužití s matkou neobnovil, když ani sám netvrdil, že by společně s ní hospodařil.

15. K výhradám o odpovědnosti služebních funkcionářů, kteří obviněnému náhrady přiznali, státní zástupce poukázal na to, že tyto měli omezené možnosti ohledně podrobného prozkoumání osobního života dovolatele, byli odkázáni na jím uvedené údaje. Jednali v omylu v případě absence změny služebního působiště, byť taková skutečnost nebyla výslovně obviněným způsobena, avšak postačí, že omyl byl jen jedním z důvodů takové majetkové dispozice, a nemusí být tedy důvodem jen jediným.

16. K požadavku obviněného na využití zásady *ultima ratio* státní zástupce uvedl s odkazem na stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. 26/2013 Sb. rozh. tr., že neuplatnění trestní odpovědnosti podle § 12 odst. 2

tr. zákoníku může přicházet v úvahu pouze v případech zcela výjimečných. Okolnosti konkrétního případu by musely být zcela mimořádné a zákonodárcem při formulování konkrétní skutkové podstaty trestného činu v podstatě nepředpokládá-
datelné, o což se v přezkoumávané věci nejedná.

č. 30

17. Státní zástupce shledal použitou právní kvalifikaci správnou, neboť služební zákon vyložily oba soudy správně a bez vad je i právní posouzení skutku, a to i se zřetelem na subjektivní stránku, s níž se odvolací soud správně vypořádal. Protože shledal námitky obviněného dílem zjevně neopodstatněné a dílem neodpovídající důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (pokud obviněný brojil proti skutkovým okolnostem a jen opakoval námitky, s nimiž se soudy obou stupňů již dostatečně a správně vypořádaly), navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. dovolání odmítl jako zjevně neopodstatněné.

III.**Přípustnost dovolání**

18. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.).

19. Podle obsahu dovolání obviněného je zřejmé, že v něm vytýkal nesprávnou aplikaci § 149 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. Ve vztahu k dalším ustanovením tohoto právního předpisu poukazoval na to, že matka je členkou jeho rodiny, avšak zásadní zavinění spatřoval u policejních funkcionářů, kteří mu náhrady na podkladě žádosti přiznávali. Těmito výhradami brojil proti naplnění znaků přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku, a to ve vztahu k objektivní i subjektivní stránce. Dále se dožadoval i beztrestnosti použitím zásady *ultima ratio*. Tyto námitky dopadají na jím označený dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., podle něhož je možné dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Lze jím vytýkat výlučně vady právní, které vyplývají buď z nesprávného právního posouzení skutku, anebo z jiného nesprávného hmotněprávního posouzení, tedy že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoli o trestný čin nejde, nebo jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2003, sp. zn. 6 Tdo 397/2003).

20. Z obsahu podaného dovolání plyne, že obviněný namítal v souladu s uvedeným dovolacím důvodem nesprávné právní posouzení skutku i jiné nesprávné hmotněprávní posouzení, neboť obsahem výhrad poukazoval na právní skutečnosti a odůvodnil je konkrétními vadami, které spatřoval v právním posouzení skutku, jenž je vymezen v napadeném rozhodnutí (srov. usnesení Ústavního sou-

du ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03). Své argumenty založil na skutkovém stavu zjištěném soudem prvního stupně (srov. přiměřeně usnesení Ústavního soudu např. ve věcech ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. III. ÚS 282/03, ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 449/03, náleze Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2004, sp. zn. I. ÚS 55/04, aj.), který především soud prvního stupně řádně provedeným dokazováním zjistil tak, že o něm nevznikají žádné podstatné pochybnosti.

č. 30

IV.

Důvodnost dovolání

21. Obviněný namítal, že soudy při posouzení skutku v bodě I. nesprávně užily § 149 odst. 1 písm. a) zákona č. 361/2003 Sb., ve skutku pod bodem II. § 149 odst. 1 písm. b) zákona č. 361/2003 Sb., neboť v obou případech se v odůvodnění zabývají výhradně otázkou, zda žil ve společné domácnosti s členy své rodiny, což spadá pod § 149 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. V té souvislosti nesouhlasil s tím, že soudy matku nepovažovaly za členku jeho rodiny, a odkazoval na § 201 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. Dále uváděl, že trestní odpovědnost za projednávané skutky neměl nést on, ale měli ji nést policejní služební funkcionáři, kteří o přiznání náhrad rozhodovali, neboť nedostáli svým povinností a nekontrolovali údaje, které obviněný v žádostech ve skutečích ad I. i II. uvedl.

22. Předně je třeba uvést, že shora popsané námitky, byť hmotněprávní povahy, obviněný v průběhu řízení, a zejména v podaném odvolání, již uplatňoval a soudy se s nimi řádným způsobem vypořádaly. K námitkám proti skutku v bodě I. soud prvního stupně ve svém rozsudku vysvětlil, že podmínky uvedené v § 149 odst. 1 ani odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. nebyly naplněny, neboť obviněný nežil odloučeně od své matky z důvodu ustanovení na nové služební místo, ale proto, že se již v roce 1996 odstěhoval, oženil a následně žil s družkou. Soud dále uvedl, že na základě žádosti obviněného ze dne 20. 3. 1998 byl rozhodnutím ředitele Policie České republiky, Správy jihočeského kraje, odvolán ke dni 31. 5. 1998 z funkce policejního inspektora obvodního oddělení H. a současně byl přeložen dne 1. 6. 1998 do funkce policejního inspektora Místního oddělení K., Obvodní ředitelství P. Od tohoto okamžiku i při změně služebního místa nadále zůstala P. služebním působištěm obviněného až do roku 2015. S rodinou, kterou představovaly manželka a děti, žil v té době na adrese K. Po rozpadu manželství se služební působiště ke dni podání žádosti dne 15. 10. 2012 nezměnilo a členkou jeho rodiny se po rozpadu manželství stala jeho družka. Soud zvažoval také, že obviněný ke dni 15. 10. 2008, kdy podal žádost o přiznání náhrad souvisejících se vznikem nebo změnami služebního poměru, znal veškeré okolnosti, z nichž mohl dovodit, k jakému dni a z jakého důvodu jeho nárok zanikl, když znal veškeré skutečnosti, aby mohl učinit závěr o tom, že nově mu nárok ani na cestovní výdaje, ani na stravné nevznikl. Jak soud prvního stupně uvedl, obviněný dosáhl vysoko-

školského vzdělání v oboru práva, bylo mu známo, že žil s M. H., rovněž věděl o svém soužití s další družkou K. Š., již společně s jejím nezletilým synem uvedl v žádosti o uzavření smlouvy o ubytování, v níž doslova napsal, že „od 1. 1. 2009 sdílí společně s ním ubytovnu také jeho družka se svým synem“, načež obviněný žádal, aby při vyhotovení smlouvy o ubytování byly tyto osoby do smlouvy „zaneseny“. Družku K. Š. ve smlouvě o ubytování ze dne 26. 3. 2009 potvrdil svým podpisem. Obviněný tedy podle nalézacího soudu jednak věděl, že mu nárok na náhrady zanikl 5. 12. 2001, a věděl o tom, že od 1. 1. 2009 až 24. 10. 2009 žil s jinou družkou, která tvořila jeho rodinu. Nežil tedy odloučeně od člena rodiny. Přesto obviněný v žádosti o přiznání náhrad souvisejících se vznikem a změnami služebního poměru deklaroval a za pravdivý prohlásil údaj o tom, že rodinu tvoří matka bytem v H., a následně účtoval cestovní výdaje a stravné v souvislosti s cestami za matkou. Soud tak dospěl k závěru, že obviněný v žádosti o přiznání náhrad uvedl nepravdivý údaj představovaný deklarací toho, že v důsledku změny služebního místa – ustanovení na nové služební místo v Inspekci je nucen žít odloučeně od své matky, ačkoli věděl, že se svou matkou přestal žít před přibližně 12 lety z důvodu uzavření manželství a následného (po rozpadu manželství) soužití s družkou M. H. I kdyby po rozpadu vztahu s družkou M. H. (po dni 24. 10. 2003) obviněný soužití s matkou obnovil, nemohlo to podle soudu vést ke vzniku nároku na náhrady ve smyslu § 149 odst. 1 ani odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., neboť po datu 24. 10. 2003 nedošlo u obviněného ke změně služebního působistě. Škoda, kterou obviněný tímto způsobem učinil, představuje částku 102 087 Kč, o níž se obohatil.

23. Ke skutku pod bodem II. soud prvního stupně uvedl, že výpovědi svědkyně H. S. a výpisem z katastru nemovitostí bylo prokázáno, že od léta 2011 žil obviněný společně s H. S. v její chatě, poté v bytě v H. a následně v domě, který postavil a jehož byl vlastníkem. Svědkyně H. S. jejich vztah charakterizovala jako vztah druha a družky, žili ve společné domácnosti, jezdili na společné dovolené, dávali si dárky, žili spolu intimně, nakonec se rozhodli investovat peníze do výstavby rodinného domu v H., do kterého vložila peníze získané prodejem své nemovitosti. H. S. měla podle soudu za to, že vztah s obviněným je trvalý, v nově postaveném domě začali oba partneři žít v prosinci 2012 s představou, že tomu bude i v budoucnosti.

24. V případě obou skutků soud konstatoval, že obviněný vědomě deklaroval v žádostech o přiznání náhrad jako pravdivý údaj, o němž věděl, že pravdivý není. K odpovědnosti služebních funkcionářů soud uvedl, že obviněného viny nezabavuje, pokud jeho nadřízení měli důvěru v údaje jím deklarované a nepojali podezření o jejich nepravdivosti.

25. Odvolací soud se se závěry nalézacího soudu ztotožnil a k námitkám obviněného uvedl mimo jiné i to, že z obsahu podaných vyúčtování vyplývá, že požadoval vyplacení náhrad z důvodu § 26 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., tedy žádal

o náhrady podle § 149 odst. 1 citovaného zákona. Ve smyslu rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 2. 12. 2011, sp. zn. 7 Ad 1/2012, odvolací soud konstatoval, že nárok na náhrady výdajů podle § 149 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb. vzniká ze zákona, a není tedy třeba již další rozhodnutí služebního funkcionáře o přiznání tohoto nároku, oproti nároku vyplývajícimu z § 149 odst. 2 tohoto zákona, jenž vyžaduje rozhodnutí služebního funkcionáře. V daném případě bezpečnostní sbor jednal z iniciativy obviněného, který mu dokladoval, že mu tento nárok ze zákona vzniknul, a dlouhodobě utvrzoval své nadřizené, že u něj nedošlo k žádné změně rodinných poměrů. Obviněný byl vázán i § 153 odst. 5 zákona č. 361/2003 Sb., podle něhož je příslušník povinen bez zbytečného odkladu oznámit služebnímu funkcionáři změnu skutečnosti, která je rozhodná pro poskytnutí náhrady cestovních výdajů. Pokud nepravdivě po dobu několika let uváděl jako důvod vyplacení náhrad návštěvy své matky, činil tak podle odvolacího soudu v rozporu se skutečným stavem věci a nepravdivé skutečnosti uváděl zcela vědomě.

26. Z těchto soudy obou stupňů podrobně rozvedených úvah Nejvyšší soud shledal, že věnovaly obdobným námitkám obviněného potřebnou pozornost a zdůraznily všechny podstatné okolnosti, které svědčí o tom, že obviněný při vyplňování žádosti o přiznání náhrad uváděl své poměry v rozporu se skutečným stavem věci, a je proto správný jejich závěr o tom, že obviněný spáchal přečin podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku, jehož se dopustí ten, kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí takovým jednáním větší škodu, za niž se podle § 138 odst. 1 tr. zákoníku považuje škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč.

27. Nejvyšší soud, jenž považuje závěry soudů nižších stupňů za odpovídající všem zjištěným skutečnostem a nezjistil v nich žádné podstatné nedostatky, jen pro úplnost a na jejich upřesnění uvádí, že uvedení v omyl je podle právní teorie jednání, kterým pachatel předstírá okolnosti, jež nejsou v souladu se skutečným stavem věci, a za omyl se považuje rozpor mezi představou u podváděné osoby a skutečností. Uvést v omyl lze lstí, ale může jít i jen o pouhou nepravdivou informaci. Mezi omylem u podváděné osoby a majetkovou dispozicí, kterou provede oklamáný a na jejím základě vzniklou škodou u poškozeného a obohacením pachatele, popř. jiné osoby, musí být příčinná souvislost. Podstatné skutečnosti zamlčí ten pachatel, který neuvede při svém podvodném jednání jakékoli skutečnosti, které jsou rozhodující nebo zásadní, tj. podstatné, pro rozhodnutí poškozeného, popř. jiné podváděné osoby, tedy takové skutečnosti, které by vedly, pokud by byly druhé straně známy, k tomu, že by k majetkové dispozici ze strany poškozeného, popř. jiné podváděné osoby, nedošlo, anebo by sice došlo, ale za podstatně méně výhodnějších podmínek pro tu stranu, která tyto skutečnosti zamlčela nebo v jejíž prospěch byly zmlčeny (k tomu výkladu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 11 Tdo 229/2004, uveřejněné pod č. 24/2006 Sb. rozh. tr., stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2011, sp. zn.

Tpjn 305/2010, uveřejněné pod č. 51/2011 Sb. rozh. tr., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2007, sp. zn. 5 Tdo 1141/2007, uveřejněné pod č. 45/2008 Sb. rozh. tr.).

č. 30

28. Jestliže obviněný tvrdil, že za uvedené trestné jednání nemůže nést odpovědnost, protože mu služební funkcionáři neměli důvěřovat, ale přečíst si zákon, po jehož přečtení by zjistili, že pokud nezměnil služební působišť, neměl na náhrady nárok, je vhodné zmínit, že možnost podvedené osoby, aby si sama zjistila skutečný stav věci, bez dalšího nevylučuje, aby její jednání bylo ovlivněno jednáním pachatele trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku, který podvedeného uvede v omyl, využije jeho omylu nebo mu zamlčí podstatné skutečnosti. O podvodné jednání jde tudíž i v případě, jestliže podvedený je schopen zjistit nebo ověřit si skutečný stav rozhodných okolností, avšak je ovlivněn působením pachatele ve formě podání nepravdivých informací nebo zamlčení podstatných informací, takže si je v důsledku pachatelova jednání neověří buď vůbec, nebo tak neučiní včas (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2003, sp. zn. 5 Tdo 1256/2003).

29. Vzhledem k tomu, že podvodné jednání obviněného spočívalo v tom, že do vyúčtování cestovních náhrad vědomě wpisoval jiné údaje o osobních poměrech, než které byly v souladu s realitou, činil tak na podkladě ustanovení o náhradě cestovních výdajů při vzniku nebo změně služebního poměru. Podle § 149 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb. příslušník, který je a) převeden na jiné služební místo z důvodů uvedených v § 25 odst. 1 až 3 a § 26 odst. 1, 4 a 5, b) ustanoven na služební místo po vynětí ze zálohy do jiného místa služebního působíště, má nárok na náhrady cestovních výdajů za podmínek a ve výši jako při služební cestě. Náhrady cestovních výdajů mimo jiné i podle písmena a), b) se příslušníkovi poskytují do doby jeho přestěhování do jiného místa služebního působíště; stravné se poskytuje nejdéle po dobu šesti let.

30. Přestěhování ve smyslu § 149 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb. je nutné vyložit jako reálnou změnu bydliště příslušníka bezpečnostního sboru. Jde o projev vůle příslušníka na určitém místě trvale žít, na což lze usuzovat z jeho konkrétního jednání, jímž takovou vůli realizuje. Půjde např. o přestěhování všech jeho věcí nebo alespoň jejich podstatné části, přemístění ostatních členů rodiny, přeregistrace praktického lékaře apod. Získání bytu v místě služebního působíště nelze samo o sobě pokládat za „přestěhování“ ve smyslu § 149 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb. (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1489/2015, uveřejněné pod č. 8/2017 Sb. rozh. tr.).

31. Podle § 149 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. příslušníkovi, který žije odloučeně od člena rodiny v místě služebního působíště z důvodu a) přijetí do služebního poměru nebo b) převedení na jiné služební místo do jiného místa služebního působíště podle § 25 odst. 4 nebo § 26 odst. 2 a 3 tohoto zákona, lze přiznat náhrady cestovních výdajů za podmínek a do výše stanovené pro služební cestu.

Náhrady cestovních výdajů lze příslušníkovi poskytovat až do doby jeho přestěhování do místa služebního působiště s výjimkou stravného, které lze poskytovat nejdéle po dobu tří let.

32. Místo služebního působiště na území České republiky je podle § 6 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. určeno územím obce, v níž příslušník vykonává službu. Za místo služebního působiště příslušníka provádějícího kontrolu cestovních dokladů nebo celní kontrolu zboží a osob, které překračují státní hranice, se považuje území obce v České republice, i když místem výkonu služby je oblast území sousedního státu vymezená mezinárodní smlouvou.

33. Ze znění těchto ustanovení je zřejmé, že soudy posuzovaly své úvahy na podkladě právní úpravy, kterou se řídí přiznávání náhrad cestovních výdajů u příslušníků policie. K tomu, že obviněný se v rámci své obhajoby, s níž se již oba soudy rovněž dostatečně vypořádaly, tvrdil, že u matky měl v H. stále své bydliště, je vhodné poukázat na § 201 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., podle něhož se za člena rodiny považuje manžel nebo manželka příslušníka, jeho děti, osvojení, děti svěřené do pěstounské péče nebo do výchovy na základě rozhodnutí příslušného orgánu, rodiče, osvojitelé nebo další osoby, které žijí s příslušníkem v domácnosti (okolnost společného soužití člena rodiny s příslušníkem v domácnosti obviněný v dovolání opomněl uvést a svou argumentaci od této části naprosto oprostil a ignoroval ji).

34. K „domácnosti“, kterou obviněný vztahoval ke své matce bydlící odděleně od něj, lze uvést, že podle § 201 odst. 3 zákona č. 361/2003 Sb. domácnost tvoří fyzické osoby, které žijí trvale spolu s příslušníkem a společně uhrazují náklady na své potřeby. Stejnou definici „domácnosti“ obsahuje i § 115 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, který za společnou domácnost považuje soužití dvou nebo více fyzických osob, které spolu žijí trvale a které společně uhrazují náklady na své potřeby (srov. rozhodnutí Krajského soudu v Plzni uveřejněné pod č. 12/1968 Sb. rozh. obč.). Jde o spotřební společenství trvalé povahy, a proto společnou domácnost představuje jen skutečné a trvalé soužití, v němž její členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb (nepostačuje například jen příležitostná výpomoc v domácnosti, společné trávení dovolených apod.) a v němž společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy. Spolužijící fyzická osoba musí žít ve společné domácnosti tak, jako by byla členem rodiny; vyžaduje se, aby pečovala o společnou domácnost (obstaráváním domácích prací, udržováním pořádku v bytě, obstaráváním prádla a údržby šatů, přípravou jídla apod.) nebo poskytovala prostředky na úhradu potřeb společné domácnosti anebo aby byla odkázána výživou na člena rodiny. O společnou domácnost dvou nebo více fyzických osob jde jen tehdy, jestliže spolu skutečně a trvale žijí na jednom nebo více místech a jestliže opravdu společně uhrazují náklady na své potřeby (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2301/2012). Občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014,

tj. zákon č. 89/2012 Sb., legální definici domácnosti neobsahuje, na pojetí domácnosti podle § 115 zákona č. 40/1964 Sb. však obsahově navazuje [viz FRINTA, O. § 22 (Osoba blízká). In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1736].

č. 30

35. K námitkám obviněného, že jeho společnou domácnost tvořila matka, je třeba kromě uvedeného zdůraznit, že z obsahu spisu se podává, že v období od 31. 10. 1996 do 15. 5. 2000 měl hlášen trvalý pobyt na adrese K., v období od 15. 5. 2000 do 17. 9. 2001 na adrese H., N. Z., v době od 17. 9. 2001 do 3. 12. 2001 na adrese P. – L., K., od 3. 12. 2001 do 17. 6. 2001 na adrese P., N. P. Od 17. 6. 2002 až dosud má uvedeno trvalé bydliště na adrese H., N. Z. Rozvedený byl od 26. 4. 2000.

36. I přesto, že se jeho trvalé bydliště s bydlištěm jeho matky slučuje, není pro přiznání náhrad rozhodné, neboť jde jen o administrativní a formální údaj, který nemá vztah k podstatě a významu společné domácnosti, jak byl tento pojem výše uveden. Významné pro přiznání cestovních náhrad, jak je podrobně shora rozvedeno, bylo to, kde obviněný skutečně bydlel, tzn. s kým žil ve společné domácnosti, což bylo shora rovněž vysvětleno.

37. Obviněný byl do služebního poměru příslušníka Policie České republiky přijat na vlastní žádost dne 1. 3. 1992 jako posluchač Střední policejní školy Ministerstva vnitra České republiky v P., dne 1. 3. 1993 byl zařazen do funkce staršího inspektora Obvodního oddělení Policie v H., ze kterého byl následně přeložen na základě vlastní žádosti do místa působnosti P. k 1. 6. 1998. Od této doby pak již nedošlo ke změně jeho služebního působení, neboť služebně působil pouze na území hlavního města P.

38. Na základě těchto skutečností Nejvyšší soud v souladu se soudy nižších stupňů dospěl k závěru, že obviněný v obdobích, jak jsou ve výroku rozsudku soudu prvního stupně v bodech I. a II. rozvedena, nesplňoval podmínky pro náhrady podle § 149 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., protože se svou matkou netvořil společnou domácnost. Nevznikl mu takový nárok proto, že od 1. 6. 1998 nezměnil služební působení a od roku 1996 nesdílel společnou domácnost se svou matkou, kterou tak nelze považovat za členku jeho rodiny ve smyslu § 201 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. Jestliže obviněný v žádostech o přiznání náhrad souvisejících se vznikem a změnami služebního poměru příslušníka Policie České republiky uvedl, že jeho rodinu tvoří matka, uváděl nepravdivé skutečnosti proto, aby tyto náhrady neoprávněně vylákal od svého zaměstnavatele, tj. konkrétní policejní funkcionáře uváděl v omyl.

39. K námitce o nepřesném uvedení citovaných právních norem ve výroku o vině lze jen ve stručnosti uvést, že skutková podstata trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku není svou povahou odkazovací, ani blanketní, proto trestnost činu přímo nepodmiňuje porušením konkrétního zákona. Pokud je v popisu skutku pachatele uveden odkaz na právní předpis, jde jen o podrobnější vymezení

skutkových okolností, za nichž došlo k podvodnému jednání. Je-li v této věci ve skutkových zjištěních uveden odkaz na zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, pak tato okolnost je jen skutkovým podkladem pro vyjádření podvodného jednání obviněného a vymezením skutkových okolností, za nichž k vylákání výhod došlo. Proto také označení porušení právního předpisu nemusí být precizní a ani jeho nepřesné vyjádření není rozhodující, neboť u podvodného jednání má údaj o právních předpisech význam jen pro vystižení povahy podvodného chování a povahy omylu, do nějž pachatel jiného uvedl, nebo využil něčího omylu anebo pro vyjádření povahy zamlčení podstatných skutečností.

40. K tvrzení obviněného, že nebyl osobou odpovědnou za to, že mu byly přiznány a vyplaceny cestovní náhrady, protože šlo o zavinění ze strany služebních funkcionářů, kteří mu neměli důvěřovat, ale měli zjistit, že nemá nárok na jím požadované výhody, je třeba zmínit, že jde jen o snahu obviněného vyhnout se vlastní odpovědnosti, která mu vyplývala z toho, že dokladoval nepravdivé skutečnosti, a podvodně tak vylákal ze strany svého zaměstnavatele plnění, které mu ve skutečnosti nenáleželo. Dovolávat se odpovědnosti služebního funkcionáře za daných okolností nemá ani oporu v zákoně. I když podle § 136 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. „služební funkcionář určuje písemně podmínky pro přiznání cestovních náhrad, zejména dobu a místo nástupu cesty a ukončení cesty, místo plnění služebních úkolů, způsob dopravy a způsob ubytování; přitom přihlíží k oprávněným zájmům příslušníka“, tato povinnost služebního funkcionáře není podmínkou vzniku ani uplatnění nároku na náhrady. Jedná se pouze o nástroj, kterým může služební funkcionář příslušníka omezit.

41. Jestliže služební funkcionář obviněnému náhrady přiznal, resp. mu byly na základě jeho rozhodnutí podle obsahu žádosti podané obviněným vyplaceny, činil tak na základě nepravdivých údajů, které obviněný v žádostech o náhradu nákladů vědomě uvedl. Je třeba přisvědčit závěru odvolacího soudu, že služební funkcionáři jednali z iniciativy obviněného, který dlouhodobě utvrzoval své nadřazené v přesvědčení, že jednal čestně a uváděl pravdivé informace o svých osobních poměrech, a po dobu několika let je neměnil.

42. Pro posouzení projednávané věci je tak rozhodující, že obviněný pro doložení svého nároku uplatňoval údaje, které se neshodovaly se skutečným stavem událostí, a sám tak uvedl orgány rozhodující o přiznání náhrad v omyl. V postupu policejních funkcionářů nebylo možné spatřovat takové okolnosti, z nichž by bylo možné dovodit, že porušili své povinnosti, aby odpovídali za škodu, kterou svým jednáním způsobil obviněný, neboť sami aktivně nejednali a reagovali pouze na podněty ze strany obviněného. Trestní odpovědnost, kterou za tento svůj kriminální čin obviněný nese, nemůže uvedená výhrada ani oslabit, neboť v daném případě je nutné vycházet zejména z okolností, za nichž byl uvedený přečin spáchán. Vzhledem ke konkrétním okolnostem projednávané věci nejde o případ, který

Nejvyšší soud vyjádřil např. ve svém usnesení ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010, kde šlo o jinou situaci, týkající se zamlčené existence zástavního práva váznoucího na převáděné nemovitosti, což je informace, kterou si může v zásadě každý subjekt relativně jednoduchým postupem sám zjistit a ověřit z veřejného rejstříku, jímž je pro tento případ katastr nemovitostí (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2017, sp. zn. 8 Tdo 804/2017). Okolnosti v této srovnávané věci nelze považovat za obdobné těm okolnostem, které plynuly obviněnému ze zákona č. 361/2003 Sb. ve věci nyní projednávané.

43. Nejvyšší soud se dále vypořádal s námitkami obviněného, že soudy řádně nevyšvětily závěr o jeho úmyslném zavinění. Shledal, že pro závěr o úmyslném zavinění je ve skutkovém zjištění dostatečná opora. Soudy zjistily, že záměrně uvedl nepravdivé údaje jak v žádosti o přiznání náhrad, tak v samotných výúčtováních náhrad, aby mu náhrady byly vyplaceny. Tímto způsobem zcela vědomě s cílem podvodně získat vyplacení uvedených náhrad uváděl nepravdivé informace, čímž svého zaměstnavatele uváděl v omyl, aby sám sebe obohatil a jemu způsobil škodu.

44. Ze všech uvedených důvodů Nejvyšší soud ke všem právním námitkám obviněného směřujícím proti objektivní a subjektivní stránce přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku uzavřel, že nejsou důvodné, protože soudy ve všech souvislostech dostatečně zjistily a dovodily, že obviněný po všech stránkách znaky tohoto trestného činu naplnil.

45. Obviněnému nebylo možné přisvědčit, ani když v dovolání vytýkal, že soudy nerespektovaly zásady plynoucí z principu subsidiarity trestní represe a *ultima ratio* vyplývající z § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

46. Nejvyšší soud odkázal na správné závěry soudů a v této souvislosti připomněl, že vzhledem k povaze jednání obviněného a době, po níž obviněný nepravdivě svého zaměstnavatele informoval, aby finanční prostředky vylákal, soud prvního stupně přesvědčivě uvážil, že by nepostačovalo uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu a že bylo nutné použít trestní represí, protože právní úprava odpovědnosti v oblasti práva občanského by pro závažnost porušení chráněných vztahů v tomto případě nepostačovala. Navíc je třeba zdůraznit, že činy obviněného naplňují znaky konkrétní skutkové podstaty kvalifikovaného trestného činu, a je tak namístě uplatňovat trestní odpovědnost, která by v posuzovaném případě nebyla lépe a účinněji zajišťována odpovědností podle jiného právního předpisu (srov. odůvodnění stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2012, uveřejněného pod č. 26/2013 Sb. rozh. tr., usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1601/2016, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1787/2016).

47. Nejvyšší soud shledal, že soudy obou stupňů nepochybily, jestliže dospěly k závěru, že posuzovaný případ je natolik škodlivý pro společnost, že je zapotřebí na obviněného působit normami a nástroji trestního práva (srov. např. usnesení

Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 3 Tdo 622/2017, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 8 Tdo 341/2017, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 5 Tdo 581/2017). Dovolání posouzené jako celek bylo nedůvodné, protože napadená rozhodnutí netrpí vytýkanými vadami. Jelikož tento závěr mohl Nejvyšší soud učinit toliko na podkladě napadeného rozhodnutí a obsahu spisu, dovolání jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

č. 30

Č. 31

Č. 31

Společný trest za pokračování v trestném činu, Souhrnný trest
§ 45 odst. 1, 43 odst. 2 tr. zákoníku

Rozhoduje-li soud o trestu poté, co podle § 45 odst. 1 tr. zákoníku zruší pravomocný rozsudek jiného soudu ve výroku o vině o pokračujícím trestném činu (resp. v části výroku o vině) a v celém výroku o trestu, pak nepřichází v úvahu, aby tentýž výrok o trestu rušil ještě výrokem podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, i kdyby jinak měl být ukládán souhrnný trest. Jestliže na zrušený výrok o trestu obsahově navazují další rozhodnutí, která vzhledem ke změně, k níž došlo jeho zrušením, pozbyla podkladu, je třeba je také zrušit.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2017, sp. zn. 7 Tdo 1634/2016, ECLI:CZ:NS:2017:7.TDO.1634.2016.1)

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného P. M. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 6. 2016, sp. zn. 12 To 126/2016, a rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 7. 12. 2015, sp. zn. 2 T 167/2014, jakož i další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové jako soudu odvolacího ze dne 24. 6. 2016, sp. zn. 12 To 126/2016, byl z podnětu odvolání obviněného P. M. a jednoho z poškozených podle § 258 odst. 1 písm. b), d), f), odst. 2 tr. ř. zrušen rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 7. 12. 2015, sp. zn. 2 T 167/2014, ohledně obviněného P. M. a podle § 259 odst. 3, 4 tr. ř. bylo nově rozhodnuto tak, že podle § 45 odst. 1 tr. zákoníku byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Náchodě ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 1 T 68/2014, ve výroku o vině obviněného P. M. zločinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 4 písm. c) tr. zákoníku, spáchaným dílem ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, a přečinem poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a ve výroku o trestu, přičemž byly zrušeny i další obsahově navazující výroky, a obviněný P. M.

byl uznán vinným v bodech 1–29 zločinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 4 písm. c) tr. zákoníku dílem dokonaným a dílem nedokonaným ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku a přečinem poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, v bodě 3 přečinem nedovoleného ozbrojování podle § 279 odst. 1 tr. zákoníku, v bodech 30–48 dalším zločinem krádeže podle § 205 odst. 1, 2, odst. 4 písm. c) tr. zákoníku dílem dokonaným a dílem nedokonaným ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku a v bodech 35, 37 přečinem neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku. Za tyto trestné činy a dále za pomoc k přečinu krádeže podle § 24 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, § 205 odst. 1 písm. b), odst. 3 tr. zákoníku a pokus přečinu krádeže podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. zákoníku, jimiž byl uznán vinným rozsudkem Okresního soudu v Náchodě ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 1 T 68/2014, a přečin poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, jímž byl uznán vinným trestním příkazem Okresního soudu v Náchodě ze dne 4. 7. 2013, sp. zn. 11 T 122/2013, byl obviněný odsouzen podle § 205 odst. 4 tr. zákoníku, § 43 odst. 2 tr. zákoníku, § 45 odst. 1 tr. zákoníku k souhrnnému společnému trestu odnětí svobody na sedm roků a šest měsíců, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou, a podle § 70 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku k trestu propadnutí věci postihujícímu věci specifikované ve výroku, přičemž podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku byl zrušen výrok o trestu v rozsudku Okresního soudu v Náchodě ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 1 T 68/2014, a výrok o trestu v trestním příkaze Okresního soudu v Náchodě ze dne 4. 7. 2013, sp. zn. 11 T 122/2013, a další obsahově navazující rozhodnutí. Výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř., podle § 229 odst. 2 tr. ř. a podle § 229 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto o náhradě škody.

2. Důvodem změny byl závěr Krajského soudu v Hradci Králové, že Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou nesprávně vymezil rozsah, v němž byly dány podmínky stanovené v § 45 odst. 1 tr. zákoníku pro zrušení rozsudku Okresního soudu v Náchodě ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 1 T 68/2014, pro nové vyslovení viny a pro uložení společného trestu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Obviněný P. M. podal prostřednictvím obhájkyne v zákonné lhůtě dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové. Napadl výrok o vině a v důsledku toho i další navazující výroky. Odkázal na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Namítl, že se nedopustil útoků uvedených v bodech 1, 3, 11, 30, 31, 35, 37, 43, 45, 47 napadeného rozsudku. Podstatou jeho námitek bylo to, že provedenými důkazy nebylo spolehlivě prokázáno, že by byl pachatelem zmíněných útoků. Vyjádřil názor, že nepodloženým výrokem

č. 31

o vině v uvedených bodech bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, jak je zakotveno v Listině základních práv a svobod a v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Obviněný se dovoláním domáhal toho, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové a vadnou část rozsudku Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou, aby ho sám uznal vinným v rozsahu nezahrnujícím uvedené body a aby mu uložil mírnější trest.

4. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství sdělil, že se k dovolání nebude vyjadřovat.

III.**Přípustnost dovolání**

5. Nejvyšší soud shledal, že dovolání je zčásti důvodné, a to pokud směřovalo proti bodům 1, 3, 11, 30 rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové.

6. V této části napadeného rozsudku byl obviněný uznán vinným v podstatě tím, že:

v době od 14:00 hod. dne 5. 4. 2013 do 7:00 hod. dne 8. 4. 2013 v B. se vloupal do budovy zámku, vnikl do kanceláří, pomocí úhlové brusky rozřízl víko uzamčeného trezoru, překonal zabezpečovací mechanismus a z trezoru odcizil 77 804 Kč a 265 eur, dále odcizil klíče, mobilní telefon a další věci, čímž způsobil obchodní společnosti P. B., s. r. o., odcizením škodu ve výši 86 530 Kč a poškozením zařízení škodu ve výši nejméně 8 000 Kč (bod 1),

v době od 00:00 hod. dne 14. 5. 2013 do 5:37 hod. dne 15. 5. 2013 v obci Z.-K. se vloupal do objektu Obchodního družstva I., v účtárně vyřízl čtvercový otvor do trezoru v místě uzavíracího mechanismu, vypáčil ho, odcizil z něj hotovost ve výši 1 087 956 Kč a 299,42 eur, pistoli zn. ČZ vz. 27 ráže 7,65 mm a na zařízení objektu způsobil škodu ve výši 24 510 Kč (bod 3),

v době od 23:47 hod. do 23:53 hod. dne 9. 9. 2013 v T. se vloupal do budovy obchodní společnosti V., a. s., vypnul jističe zásuvek a osvětlení, vypáčil dveře postupně do několika místností, kde vše prohledal, ale nic neodcizil, protože byl vyrušen příjezdem pracovníků bezpečnostní služby a podařilo se mu utéci, přičemž na zařízení objektu způsobil škodu ve výši nejméně 7 050 Kč (bod 11).

v době od 19:30 hod. dne 13. 12. 2013 do 1:30 hod. dne 14. 12. 2013 v Č. B. se vloupal do objektu obchodní společnosti A. K., a. s., kde odcizil kovový trezor s hotovostí ve výši 30 000 Kč, způsobil tím škodu ve výši 33 000 Kč a na zařízení objektu způsobil škodu ve výši nejméně 7 200 Kč (bod 30).

7. Skutková zjištění týkající se těchto i všech dalších útoků, jejichž spáchání obviněný popřel, Krajský soud v Hradci Králové převzal z rozsudku Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou.

8. Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

9. Směřuje-li dovolání proti odsuzujícímu rozhodnutí, odpovídají tomuto dovolacímu důvodu jen takové námitky, v nichž se tvrdí, že skutkový stav, který zjistily soudy prvního a druhého stupně, nenaplnjuje znaky trestného činu, jímž byl obviněný uznán vinným. Předmětem právního posouzení tu je skutek, jak ho zjistily soudy, a nikoli jak ho prezentuje či jak se jeho zjištění dožaduje dovolatel. Dovolacím důvodem nejsou skutkové námitky, tj. takové námitky, jimiž se dovolatel snaží dosáhnout jiného hodnocení důkazů oproti tomu, jak je hodnotily soudy, tím i změny ve skutkových zjištěních soudů a nahrazení těchto zjištění jinou verzí skutkového stavu, kterou sám prosazuje. Mimo rámec dovolacího důvodu tedy jsou námitky proti tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká zjištění vyvodily z důkazů, jak postupovaly při provádění důkazů, v jakém rozsahu provedly dokazování apod.

10. Obviněný neuplatnil žádné námitky v tom smyslu, že by skutkový stav, který zjistily soudy a který byl vyjádřen v bodech 1, 3, 11, 30 napadeného rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, neznamenal ve spojení se skutkovým stavem zjištěným v dalších bodech naplnění znaků trestných činů, jimiž byl uznán vinným. Pouze takto koncipované námitky by obsahově korespondovaly s dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

11. Podané dovolání obviněný založil na tvrzení, že útoky uvedené v bodech 1, 3, 11, 30 napadeného rozsudku nespáchal a že není osobou totožnou s pachatelem těchto útoků, a dále na tom, že zjištění soudů, podle něhož je touto osobou, nemá podklad v důkazech. Takto pojaté námitky pro svou vyloženě skutkovou povahu nejsou dovolacím důvodem.

12. Nejvyšší soud z pozice dovolacího soudu zásadně nezasahuje do skutkových zjištění soudů prvního a druhého stupně. Učinit tak může jen zcela výjimečně, jestliže skutková zjištění soudů jsou v tak extrémním rozporu s důkazy, že tím je porušeno ústavně garantované základní právo obviněného na spravedlivý proces. V takovém případě má zásah Nejvyššího soudu podklad v ustanoveních čl. 4, čl. 90 Ústavy.

13. Extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními soudů a důkazy se projevuje typicky tím, že skutková zjištění soudů postrádají obsahovou spojitost s důkazy, že nevyplynou z důkazů při žádném z logicky přijatelných způsobů jejich hodnocení, že jsou opakem toho, co je obsahem důkazů, na jejichž podkladě byla učiněna, apod. Extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními soudů a důkazy může nastat i tehdy, když skutková zjištění jsou založena na úkonu, který je zatížen tak

podstatnou vadou, že je jako důkaz nepoužitelný, přičemž z ostatních důkazů skutková zjištění soudů nevyplývají. O takový případ jde i v posuzované věci.

14. Obviněný ve svých výpovědích v přípravném řízení a v hlavním líčení popřel spáchání skutků uvedených v bodech 1, 3, 11, 30 napadeného rozsudku.

č. 31

15. Nejvyšší soud dále zevrubně vyložil, že v bodech 1, 3, 11, 30 napadeného rozsudku je výrok o vině založen v otázce pachatelství obviněného na takových zjištěních, která jsou v extrémním rozporu s důkazy. Výrok o vině v těchto bodech představuje porušení ústavně zaručeného základního práva obviněného na spravedlivé řízení. Přitom předmětem právního posouzení může být jen skutek, který byl zjištěn způsobem respektujícím základní ústavně garantovaná práva, zejména pak právo na spravedlivý proces. Nejvyšší soud tudíž musel ve zmíněném rozsahu zasáhnout do skutkového základu napadeného rozsudku.

16. Naproti tomu dospěl Nejvyšší soud k závěru, že lze akceptovat skutková zjištění uvedená v bodech 31, 35, 37, 43, 45, 47 napadeného rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, třebaže obviněný popíral spáchání zde uvedených útoků. Také v těchto případech šlo (s výjimkou bodu 37) o to, že za usvědčující důkaz proti obviněnému soudy považovaly pachové stopy nalezené vždy na místě činu, avšak zároveň svůj závěr o pachatelství obviněného podepřely dalšími důkazy potvrzujícími spojení osoby obviněného s příslušným útokem.

17. Ve vztahu k bodům 31, 35, 37, 43, 45, 47 napadeného rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové dospěl Nejvyšší soud k závěru, že tato část výroku o vině obviněného se opírá o skutková zjištění, která ani v otázce totožnosti obviněného s osobou pachatele nejsou v žádném extrémním rozporu s důkazy, a která naopak mají v důkazech odpovídající obsahový podklad. V uvedené části výroku o vině tedy nebylo porušeno ústavně zaručené základní právo obviněného na spravedlivé řízení. To, že obviněný nesouhlasí se skutkovými zjištěními uvedenými ve zmíněných bodech výroku o vině a že se neztotožňuje se způsobem, jímž soudy hodnotily důkazy svědčící v těchto bodech o jeho pachatelství, není dovolacím důvodem.

18. S ohledem na vady, kterými je zatížen výrok o vině obviněného v bodech 1, 3, 11, 30, Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové a ohledně obviněného P. M. i rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou jako součást řízení předcházejícího napadenému rozsudku, zrušil také všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která zrušením rozsudků ztratila podklad, a přikázal Okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou, aby věc obviněného P. M. v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou odstraní vady vytknuté tímto usnesením Nejvyššího soudu a znovu ve věci obviněného P. M. rozhodne.

19. Nad rámec rozhodnutí o podaném dovolání pokládá Nejvyšší soud za nutné upozornit, že pokud bude Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou rozhodovat o trestu poté, co podle § 45 odst. 1 tr. zákoníku zruší rozsudek Okresního soudu

v Náchodě ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 1 T 68/2014, v části výroku o vině a v celém výroku o trestu, pak nepřichází v úvahu, aby výrok o trestu v rozsudku Okresního soudu v Náchodě rušil ještě výrokem podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, jak učinil Krajský soud v Hradci Králové napadeným rozsudkem. Jestliže však na zrušený výrok o trestu obsahově navazují další rozhodnutí, která vzhledem ke změně, k níž došlo jeho zrušením, pozbyla podkladu, je třeba je také zrušit.

č. 31

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 81

Č. 81

Příslušnost soudu mezinárodní, Platební rozkaz

čl. 26 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012, čl. 17 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, § 172 o. s. ř., § 174 o. s. ř.

Odpor proti platebnímu rozkazu nelze považovat za účast žalovaného na řízení ve smyslu čl. 26 odst. 1 nařízení Brusel I bis, a to ani tehdy, uplatní-li v něm žalovaný věcnou obranu.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2784/2016, ECLI:CZ:NS:2017:30.CDO.2784.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 26. 2. 2016, sp. zn. 8 Co 54/2016, a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se v řízení domáhá zaplacení částky 88 659,78 EUR s příslušenstvím jako zaplacené kupní ceny za topné systémy, kterou má žalovaná žalobkyni vrátit v důsledku toho, že žalobkyně odstoupila od smlouvy ze dne 22. 3. 2013.
2. Ve věci byl vydán platební rozkaz, proti kterému žalovaná podala dne 24. 6. 2015 odpor. V podání ze dne 27. 7. 2015 žalovaná uvedla, že soud nemá mezinárodní příslušnost k projednání daného případu. Součástí smlouvy jsou podle žalované její obchodní podmínky, podle nichž je k projednání věci příslušný obchodní soud v Mechelenu, Belgie.
3. Okresní soud ve Vsetíně jako soud prvního stupně usnesením ze dne 10. 12. 2015, č. j. 8 C 69/2015-156, námitku žalované o nedostatku mezinárodní příslušnosti soudu zamítl.
4. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žalovaná neprokázala, že obchodní podmínky jsou součástí smlouvy ze dne 22. 3. 2013, uzavřené mezi žalobkyní a žalovanou. Za této situace je s ohledem na sídlo žalované příslušným k projednání věci Okresní soud ve Vsetíně, podle § 6 odst. 1 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, a § 85 odst. 3 občanského soudního řádu.

5. K odvolání žalované Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací napadeným usnesením ze dne 26. 2. 2016, č. j. 8 Co 54/2016-174, potvrdil usnesení soudu prvního stupně.

6. Odvolací soud se nejprve zabýval otázkou, zda se jedná o vztah s relevantním mezinárodním prvkem. Dospěl k závěru, že tomu tak je, neboť společníky žalované jsou zahraniční subjekty. Situace, o kterou jde, může vyvolat otázky ohledně určení mezinárodní příslušnosti soudů, a proto je namístě použít úpravu obsaženou v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. 12. 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále také jen „Brusel I bis“).

7. Odvolací soud s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Nd 336/2007, uvedl, že „příslušnost procesního soudu posuzovaná v režimu nařízení (tedy Brusel I) může být založena postupem podle článku 24 tohoto nařízení (nyní čl. 26 nařízení Brusel I bis), tj. tím, že se žalovaný vyjádří k žalobě, aniž by nejpozději s tímto vyjádřením vznesl námitku nedostatku příslušnosti procesního soudu“.

8. Žalovaná přitom ve věci nejprve podala odpor, ve kterém mj. uvedla, že žalobní nárok neuznává. Až následně v dalším podání uplatnila námitku nedostatku mezinárodní příslušnosti soudu prvního stupně s tím, že podle obchodních podmínek je sjednaným sudištěm obchodní soud v Mechelenu.

9. V odporu proti platebnímu rozkazu žalovaná předestřela svou procesní obranu, tj. vyjádřila se k žalobě ve věci samé, aniž by nejpozději s tímto vyjádřením vznesla námitku nedostatku příslušnosti procesního soudu. Odvolací soud proto uzavřel, že ve smyslu čl. 26 nařízení Brusel I bis se žalovaná řízení účastnila, a proto je pro určení mezinárodní příslušnosti soudu otázka, zda byly obchodní podmínky součástí smlouvy, irelevantní. Mezinárodní a místní příslušnost okresního soudu ve Vsetíně byla založena podle čl. 26 odst. 1 nařízení Brusel I bis.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Usnesení odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním. Žalovaná je toho názoru, že odpor není prvním úkonem ve věci samé, a proto v něm nebyla povinná vznést námitku mezinárodní nepřislušnosti soudu.

11. Přípustnost podaného dovolání spatřuje žalovaná v tom, že odvolací soud se odchýlil od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2006, sp. zn. 33 Odo 1455/2006, a od usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 32 Cdo 34/2010. Uvedená rozhodnutí jasně stanovují, že námitka nepřislušnosti soudu musí být vznesena nejpozději při prvním procesním úkonu žalovaného ve věci samé, kterým však není odpor proti platebnímu rozkazu, ale vyjádření ve věci. V těchto rozhodnutích Nejvyšší soud dospěl k závěru, že v případě vydání pla-

tebního rozkazu zůstává námitka nepřislušnosti soudu účastníku řízení zachována nejpozději do okamžiku právního úkonu, kterým se na soud obrací po zrušení platebního rozkazu. V případě žalované tedy nebyl takovým úkonem odpor, ale až podání žalované označené jako „odůvodnění odporu proti platebnímu rozkazu“.

12. Žalovaná dále v dovolání cituje judikaturu Soudního dvora Evropské unie (dále také jen „SDEU“), podle které „pokud není příslušnost soudu napadena před obranou ve věci samé, nemůže se tak v žádném případě stát poté, co jsou učiněna podání, která jsou podle národního procesního práva považována za první obranu adresovanou soudu, jenž se případu ujal“ (srov. rozsudek SDEU ze dne 24. 6. 1981, ve věci C-150/80, Elefanten Schuh GmbH proti Pierru Jacquemainovi). Okamžik, kdy má být ve smyslu čl. 26 nařízení Brusel I bis vznesena námitka mezinárodní nepřislušnosti soudu, tedy podle SDEU nelze obecně učit, neboť se procesní pravidla v jednotlivých členských státech Evropské unie liší. Má se tak stát nejpozději při úkonu, který je dle národního práva považován za první obranu ve věci samé. Proto bylo potřeba vycházet z národní právní úpravy (§ 105 a § 106 občanského soudního řádu). Tuto národní úpravu podle žalované vykládají rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaná výše v předchozím odstavci.

13. Žalovaná je dále toho názoru, že odvolací soud nesprávně aplikoval závěr Nejvyššího soudu vyslovený v usnesení ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Nd 336/2007, ve kterém se Nejvyšší soud zabýval zcela jinou situací – vůbec se nezabýval včasností uplatnění námitky nepřislušnosti v odporu proti platebnímu rozkazu.

14. Žalovaná navrhl, aby Nejvyšší soud dovoláním napadené usnesení změnil tak, že se řízení zastavuje, případně aby napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

15. Žalobkyně s dovoláním nesouhlasila a navrhl jeho zamítnutí.

III.

Přípustnost dovolání

16. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. čl. VII zákona č. 293/2013 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

17. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínek § 241 odst. 1 o. s. ř. a § 241a odst. 2 o. s. ř.

18. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

19. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovo-

laciho soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

20. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je přípustné pro řešení otázky včasnosti vznesení námitky mezinárodní nepřislušnosti soudu podle čl. 26 odst. 1 nařízení Brusel I bis v případě podání odporu proti platebnímu rozkazu. Uvedená otázka v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu doposud nebyla řešena.

č. 81

IV.

Důvodnost dovolání

21. Při zkoumání podmínek mezinárodní příslušnosti soudů České republiky Nejvyšší soud vycházel z § 2 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, podle nějž se uvedený zákon použije v mezích ustanovení vyhlášených mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, a přímo použitelných ustanovení práva Evropské unie.

22. Nejvyšší soud proto na věc aplikoval nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. 12. 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I bis), které má v rozsahu své působnosti vždy aplikační přednost před zákonem o mezinárodním právu soukromém (srov. čl. 288 Smlouvy o fungování Evropské unie).

23. Podle čl. 26 odst. 1 nařízení Brusel I bis platí, že není-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před tímto soudem účastní. To neplatí, pokud se žalovaný řízení účastní proto, aby namítal nepřislušnost soudu, nebo je-li jiný soud podle článku 24 výlučně příslušný.

24. Pravidlo příslušnosti v čl. 26 převáží nad ostatními pravidly soudní příslušnosti, a to včetně sjednané příslušnosti podle čl. 25 (srov. rozsudek SDEU ze dne 24. 6. 1981, ve věci C-150/80, Elefanten Schuh GmbH proti Pierru Jacqumainovi).

25. Pojem „žalovaný se řízení před soudem účastní“ je třeba vykládat tak, že se jím má na mysli aktivní účast žalovaného v řízení. Jinak řečeno, žalovaný se řízení účastní tehdy, brání-li se věcně proti uplatněné žalobě. Článek 26 se však nepoužije tehdy, pokud se žalovaný účastní řízení jen proto, aby namítal nepřislušnost soudu (srov. SIMON, P. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád II, § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2965).

26. Je tedy třeba objasnit, zda podání odporu proti platebnímu rozkazu (§ 172 a 174 o. s. ř.), ve kterém není vznesena námitka mezinárodní nepřislušnosti soudu, lze považovat za „účast žalovaného na řízení“ ve smyslu čl. 26 nařízení Brusel I bis.

27. V rozsudku ve věci Elefanten Schuh (citován výše) SDEU uvedl, že námitku nepřislušnosti (ve smyslu článku 18 Úmluvy ze dne 27. 9. 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, což je

ustanovení v podstatě totožné s nynějším čl. 26 odst. 1 nařízení Brusel I bis) nelze vznést po okamžiku zaujetí stanoviska, které je podle vnitrostátního procesního práva považováno za první obranu adresovanou soudu, jemuž byla věc předložena.

28. Otázka, který úkon lze považovat za první úkon ve věci při rozhodování platebním rozkazem podle vnitrostátního práva, byla již v České republice řešena Nejvyšším soudem. Bývalý Nejvyšší soud ČSR v rozhodnutí ze dne 21. 3. 1955, sp. zn. Ncd 393/55, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 73/1955, učinil závěr k včasnosti námitky místní nepřislušnosti soudu (jenž je použitelný i za stávající právní úpravy při výkladu § 105 odst. 1 věty první o. s. ř.), a to že odpor proti platebnímu rozkazu není prvním procesním úkonem žalovaného, při kterém by žalovaný musel vznést námitku nepřislušnosti soudu, aby se tak stalo včas, a že prvním procesním úkonem žalovaného v uvedeném smyslu je až jeho první procesní úkon, který mu přísluší v řádném řízení, do kterého byla věc v důsledku jeho odporu převedena. K tomuto názoru se přihlásil Nejvyšší soud i v rozsudku ze dne 15. 12. 2006, sp. zn. 33 Odo 1455/2006, v němž dovodil, že prvním procesním úkonem, který účastníku přísluší, ve smyslu § 105 odst. 1 o. s. ř., není odpor proti platebnímu rozkazu; byl-li účinkem podaného odporu platební rozkaz zrušen, zůstává žalovanému zachována námitka místní nepřislušnosti nejpozději do okamžiku prvního procesního úkonu, kterým se na soud obrací po zrušení platebního rozkazu (obdobně srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2009, sp. zn. 23 Cdo 937/2009). Na uvedeném nemění nic ani to, že v odporu proti platebnímu rozkazu již žalovaná vznesla i některé námitky ve věci samé.

29. Za první úkon ve věci, tj. za první obranu adresovanou soudu, je tedy podle vnitrostátního procesního práva považován nikoliv odpor proti platebnímu rozkazu, ale až první procesní úkon, kterým se žalovaný na soud obrací po zrušení platebního rozkazu.

30. Pro úplnost je třeba v kontextu evropského mezinárodního práva procesního dodat, že k obdobnému závěru dospěl SDEU při řešení otázky, zda lze za účast na řízení [ve smyslu čl. 24 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, což je ustanovení prakticky totožné s čl. 26 odst. 1 nařízení Brusel I bis] považovat odpor proti evropskému platebnímu rozkazu. V rozsudku ze dne 13. 6. 2013, ve věci C-144/12, Goldbet Sportwetten GmbH proti Massimo Sperindeo, uvedl, že odpor proti evropskému platebnímu rozkazu, který neobsahuje námitku nepřislušnosti soudu členského státu, nelze považovat za účast v řízení. K tomu SDEU dodal, že není relevantní, zda žalovaný v rámci podaného odporu uvedl námitky týkající se věci samé.

31. Svůj závěr SDEU odůvodnil tím, že pokud žalovaný ve svém odporu proti evropskému platebnímu rozkazu nenamítne nepřislušnost soudu členského státu

č. 81

původu, tento odpor nemůže vůči žalovanému vyvolat jiné důsledky, než jsou důsledky vyplývající z čl. 17 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. 12. 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu. Uvedené důsledky spočívají v tom, že se řízení o evropském platebním rozkazu ukončí a věc se automaticky převede do běžného občanského soudního řízení (pokud žalobce výslovně nepožádá, aby v takovém případě řízení skončilo). Opačné řešení vedoucí k tomu, že by byl odpor považován – neobsahuje-li námitku nepřislušnosti soudu členského státu původu – za účast v řízení ve smyslu čl. 24 nařízení č. 44/2001 (nyní čl. 26 nařízení Brusel I bis), by důsledky odporu rozšířilo nad rámec důsledků, které jsou stanoveny v nařízení č. 1896/2006.

32. Na uvedeném závěru podle SDEU nic nemění ani skutečnost, že žalovaný v rámci svého odporu proti evropskému platebnímu rozkazu uvedl důvody týkající se věci samé. Odpor, v němž jsou věcné námitky uvedeny, nelze pro účely určení mezinárodní příslušnosti soudu považovat za první obranu předloženou v rámci běžného občanského soudního řízení, které následuje po řízení o evropském platebním rozkazu. V tomto směru není podle SDEU možné použít závěry rozsudku SDEU ve věci *Elefanten Schuh* (srov. odst. 16 rozsudku ve věci *Elefanten Schuh*, ze kterého vyplývá, že k namítnutí nepřislušnosti soudu nemůže dojít po okamžiku zaujetí stanoviska, které je podle vnitrostátního procesního práva považováno za první obranu adresovanou soudu, jemuž byla věc předložena). Žádné ustanovení nařízení č. 1896/2006 od žalovaného nevyžaduje, aby upřesnil důvody svého odporu, odpor tedy není určen k tomu, aby sloužil jako rámec pro obranu ve věci samé, ale k tomu, aby umožnil žalovanému nárok popřít.

33. Z výše uvedeného pro nyní posuzovaný případ vyplývá, že odpor proti platebnímu rozkazu, byť by v něm žalovaný uplatnil věcnou obranu proti žalovanému nároku, nelze považovat za „účast žalovaného na řízení“ ve smyslu čl. 26 odst. 1 nařízení Brusel I bis. Závěr odvolacího soudu, podle něž žalovaná námitku mezinárodní nepřislušnosti uplatnila pozdě, když ji nevznesla již v odporu, je proto nesprávný a dovolání je důvodné.

34. V dalším řízení se při posouzení námitky nedostatku mezinárodní příslušnosti soudů České republiky, vznesené žalovanou, bude třeba zabývat otázkou, zda je ve věci skutečně dán mezinárodní prvek jako jeden z předpokladů aplikovatelnosti nařízení Brusel I bis. K tomu Nejvyšší soud dodává, že nesdílí názor odvolacího soudu na tuto otázku. Účastníky řízení jsou dvě právnické osoby se sídly v České republice, přičemž spojení osob, které se na nich účastní, se zahraničím představuje zanedbatelnou okolnost, nepřiznávající tomuto sporu mezinárodní prvek.

35. Pro posouzení otázky, zda je v řízení dán mezinárodní prvek, bude namíste zjistit, zda jsou součástí smlouvy uzavřené mezi žalobkyní a žalovanou obchodní podmínky žalované, které obsahují prorogační doložku ve prospěch obchodního soudu v belgickém Mechelenu. V případě, že odvolací soud dospěje k závěru, že

obchodní podmínky žalované nejsou součástí uvedené smlouvy, pak mezinárodní prvek není dán. Pokud odvolací soud naopak shledá, že obchodní podmínky žalované obsahující prorogační doložku jsou součástí smlouvy, bude namíste položit předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie. Otázka, zda je mezinárodní prvek dán v případě, kdy prorogační dohodu uzavřou dvě strany s bydlištěm ve stejném členském státě, a to ve prospěch soudu jiného členského státu, nebyla totiž dosud SDEU řešena a je sporná (k tomu více SIMON, P. In: Občanský soudní řád II, § 201 až 376. Komentář. Citováno výše, str. 2959).

36. Nejvyšší soud vzhledem k výše uvedenému napadené usnesení odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil a věc uvedenému soudu vrátil k dalšímu řízení.

37. Odvolací soud je ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázán právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.

Č. 82

č. 82

Právo Evropské unie, Řízení ve věcech péče o nezletilé

čl. 9, čl. 15 odst. 1 bod b, čl. 3, čl. 5, čl. 6 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003

Soud, který je ve věci samé mezinárodně příslušný podle pravidel stanovených v nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (tzv. nařízení Brusel II bis) a který zvažuje postoupení věci soudu jiného státu Evropské unie, není povinen řízení přerušit, přijme-li jiné opatření v souladu s čl. 15 odst. 6 nařízení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5311/2015, ECLI:CZ:NS:2016:21.CDO.5311.2015.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání otce a opatrovníka nezletilého proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 9. 2015, sp. zn. 64 Co 200/2015.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 5 usnesením ze dne 22. 4. 2015, č. j. 50 P 146/2014-919, řízení o úpravu poměrů k nezletilému zastavil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že matka spolu s nezletilým přicestovala do České republiky na základě rozhodnutí španělského soudu o její povinnosti navrátit se do České republiky. Poté, co odvolací soud v Madridu k odvolání matky zrušil předchozí rozhodnutí soudu prvního stupně o povinnosti k návratu, matka opustila i s nezletilým Českou republiku a podala návrh na vyslovení nepřislušnosti Obvodního soudu pro Prahu 5 a zastavení řízení, který soud prvního stupně usnesením ze dne 29. 3. 2013, č. j. 50 Nc 749/2010-680, zamítl. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 7. 6. 2013, č. j. 64 Co 176/2013-725, bylo usnesení soudu prvního stupně změněno tak, že se soud prvního stupně prohlašuje za nepřislušný a řízení se zastavuje. Usnesení odvolacího soudu bylo k dovolání otce nezletilého změněno usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, č. j. 30 Cdo 2554/2013-771, uveřejněném pod č. 66 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2014 (dále jen „R 66/2014“), tak, že usnesení soudu prvního stupně bylo potvrze-

no. Nejvyšší soud v tomto usnesení mimo jiné poukázal na skutečnost, že dosud nebylo soudem prvního stupně rozhodnuto o návrhu matky na postoupení věci podle čl. 15 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „nařízení“), podle něž lze v zájmu dítěte výjimečně za určitých podmínek postoupit věc soudu jiného členského státu, pokud je tento jiný soud z hlediska svého umístění vhodnější k projednání věci. Soud prvního stupně dále vyšel ze sdělení španělského Soudu I. instance č. 93 v Madridu, který vyslovil, že je v nejlepší zájmu nezletilého, aby ve věci rozhodoval španělský soud a přijal příslušnost jako soud vhodněji umístěný. Soud prvního stupně proto dospěl k závěru, že „není dána pravomoc tuzemského soudu“, a s odkazem na § 103 a § 104 odst. 1 o. s. ř. řízení zastavil.

2. K odvolání otce i opatrovníka Městský soud v Praze usnesením ze dne 18. 9. 2015, č. j. 64 Co 200/2015-954, usnesení soudu prvního stupně změnil tak, že „Obvodní soud pro Prahu 5 se prohlašuje za nepřislušný a věc se postupuje k projednání Soudu I. instance č. 93 v Madridu, Španělsko“, a dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů před soudy „všech stupňů“. Závěru odvolacího soudu, že ve věci byly splněny podmínky čl. 15 nařízení, předcházelo zjištění, že poté co matka opakovaně vznesla návrh na postoupení příslušnosti španělskému soudu, Obvodní soud pro Prahu 5, který je mezinárodně příslušný k projednání předmětné věci podle čl. 8 nařízení, požádal španělský soud v Madridu, aby převzal příslušnost. Soud I. instance č. 93 v Madridu sdělil, že je v nejlepší zájmu nezletilého, aby řízení probíhalo před Soudem I. instance č. 93 v Madridu s tím, že Španělsko je místem, kde byl nezletilý integrován, kde se nachází jeho obvyklé bydliště. Odvolací soud shledal, že vhodněji umístěným soudem k projednání věci je španělský soud, neboť nezletilý má španělské občanství, narodil se v Madridu, kde žije se svou matkou s výjimkou přistěhování do České republiky, nezletilý vzhledem k rozhodnutí španělského soudu ze dne 20. 7. 2012 nesmí vycestovat ze španělského území, je ve Španělsku integrován, navštěvuje zde mateřskou školu, zájmové kroužky a rozvíjí se též v českém jazyce s tím, že navštěvuje českou školku v Madridu. Lhůtu šesti týdnů pro přijetí soudní příslušnosti podle čl. 15 odst. 5 nařízení považoval odvolací soud za lhůtu pořádkovou i proto, že z citovaného článku nevyplývá, že by tento návrh nebylo možno podat opakovaně, naopak z odst. 3 písm. a) vyplývá, že takto lze postupovat v průběhu řízení, stal-li se členský stát obvyklým bydlištěm dítěte poté, co bylo zahájené řízení u soudu uvedeného v odst. 1, tedy u soudu mezinárodně příslušného k projednání věci. Odvolací soud dále uzavřel, že žádost ve smyslu čl. 15 odst. 5 nařízení podává mezinárodně příslušný soud členského státu soudu jiného členského státu vhodněji umístěného k projednání věci a nejedná se o rozhodnutí, které by bylo potřeba doručovat účastníkům řízení. Doplnil, že návrh matky na postoupení příslušnosti došlý soudu prvního stupně dne 6. 5. 2014 byl

spolu s přílohami Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí doručen již dne 14. 5. 2014, a nejednalo se proto o žádný nestandardní postup.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 82

3. Proti usnesení odvolacího soudu podal dovolání otec. Pro rozhodnutí odvolacího soudu považuje za zásadní otázku nesprávné přednostní aplikace práva Evropské unie před českým a španělským právním řádem při nemožnosti odstranění rozdílnosti právních úprav členských států. Nejvyšší soud by proto měl „zohlednit všechna fakta jak hmotněprávní, tak procesní a upřednostnit ochranu ústavně zaručených práv občana České republiky a přímou účinnost práva Evropské unie tak potlačit“. Má rovněž za to, že rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu se závěry vyjádřenými v R 66/2014, v němž dovolací soud soudu prvního stupně uložil, aby v řízení jako soud mezinárodně příslušný pokračoval s nejvyšším urychlením. Odvolacímu soudu vytýká, že nezhojil vadu řízení spočívající v tom, že ani otec, ani opatrovník neobdrželi informaci o podání žádosti o postoupení příslušnosti, ani řízení do rozhodnutí španělského soudu o přijetí příslušnosti nebylo přerušeno, přičemž má za to, že marným uplynutím lhůty dne 12. 9. 2014 měl soud prvního stupně pokračovat v řízení. Opačný postup vedl k porušení práva otce i opatrovníka na spravedlivý proces. Za vadný označil rovněž závěr odvolacího soudu, že opatrovníku byl návrh matky na postoupení příslušnosti doručen, dále že nezletilý má státní občanství Španělského království a především že se soudy nevypořádaly s nesouhlasem opatrovníka s přenesením příslušnosti, který považuje pro soud za závazný. Lhůtu šesti týdnů podle čl. 15 odst. 5 považuje za propadnou, nikoliv pořádkovou. Odvolacímu soudu dále vytýká, že se vůbec nevypořádal s konfliktem španělské a české právní úpravy, kdy k rozvodu manželství jsou toliko příslušné české soudy, bez možnosti přenesení příslušnosti, přičemž španělské soudy – dokud nebude rozhodnuto o rozvodu manželství a vypořádání společného jmění manželů – mohou ve věcech rodičovské odpovědnosti vydávat toliko předběžná opatření. Odvolací soud dle dovolatele rovněž nezkoumal nejlepší zájem dítěte, i když připouští, že v kontextu čl. 15 nařízení se Soudní dvůr Evropské unie dosud nevyjádřil, poukázal však na kritéria stanovená vnitrostátní judikaturou (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1510/2013, uveřejněné pod č. 39 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2014, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, uveřejněný pod č. 102 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2012). Navrhl proto, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

4. Proti usnesení odvolacího soudu podal dovolání rovněž opatrovník nezletilého. S odkazem na čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie a bodu 33

preambule nařízení namítal, že v posuzovaném případě došlo k porušení práva nezletilého na soudní ochranu, které spočívá v porušení jeho práva na projednání věci v rozumné lhůtě, v nedostatečném naplnění zásad spravedlivého procesu a v nezachování možnosti podat opravný prostředek. Porušení práva nezletilého na projednání věci v přiměřené lhůtě spatřuje dovolatel v tom, že soudy přesto, že řízení již trvalo delší dobu, použily v rozporu se zájmem dítěte postup podle čl. 15 nařízení, což vedlo k dalšímu oddálení rozhodnutí ve věci. Dovolatel poukázal na to, že v posuzovaném případě by nebylo použití čl. 15 nařízení nutné, kdyby soud prvního stupně učinil v řízení včas všechna opatření, která šlo rozumně očekávat, a kdyby rozhodl v rozumné době. Soud prvního stupně nezjistil dostatečně skutkový stav přesto, že mu v tom nebránily žádné překážky (zejména v době, kdy matka s nezletilým pobývala opětovně v České republice, tj. od července 2011 do května 2012), a i když měl k dispozici vhodné právní prostředky (například dožádání podle nařízení Rady ES č. 1206/2001 o spolupráci mezi soudy členských států při zajišťování důkazů ve věcech občanských a obchodních). Soud prvního stupně odročoval ústní jednání na neurčito a rozhodoval s průtahy, což vedlo k tomu, že v řízení vyvstala otázka, zda by bylo vhodnější, aby věc projednaly španělské soudy. Dovolatel označil za neudržitelnou současnou praxi při použití čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení, která neumožňuje brojit opravným prostředkem proti posouzení materiálních podmínek podání žádosti k přenesení příslušnosti, ale opravný prostředek lze použít pouze proti usnesení o zastavení řízení, bylo-li žádosti vyhověno (to je však přezkoumatelné jen z hlediska naplnění formálních podmínek). Podle dovolatele lze existenci opravného prostředku proti rozhodnutí o splnění materiálních požadavků pro aplikaci čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení dovodit z vnitrostátního práva. Teprve po nabytí právní moci rozhodnutí o opravném prostředku proti rozhodnutí o splnění materiálních požadavků pro aplikaci čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení je možné příslušnost podle tohoto článku přenést. K uvedenému závěru se přiklonil také rakouský Spolkový Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 24. 6. 2015, ve věci sp. zn. 9 Ob 14/15x, z něhož vyplývá, že možnost opravných prostředků by měla existovat jak ve fázi podání žádosti (naplnění materiálních podmínek), tak poté i ve fázi, kdy je řízení pro vyhovění žádosti zastaveno. Šestitýdenní lhůta podle čl. 15 odst. 5 nařízení k přijetí příslušnosti dožádaným soudem není podle dovolatele pouze pořádkovou lhůtou, ale jde o lhůtu, s kterou jsou spojeny určité právní následky. Není-li příslušnost dožádaným soudem v této lhůtě přijata, ponechává si příslušnost v celé věci soud země původu. Jelikož v posuzovaném případě nepřijaly španělské soudy příslušnost včas, pravomoc českých soudů nezanikla a odvolací soud měl rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení. Dovolatel dále poukázal na to, že podle čl. 15 odst. 1 písm. a) ve spojení s čl. 15 odst. 4 nařízení je přenesení příslušnosti spojeno s přerušением řízení a výzvou účastníkům, aby podali návrh na zahájení řízení u vhodněji umístěného soudu, což zajišťuje, že

č. 82

účastníci mohou proti takovému rozhodnutí brojít opravným prostředkem. Vedle toho stojí v posuzovaném případě zvolený postup podle čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení, u nějž nařízení nepočítá s rozhodnutím o přerušení řízení, ze kterého by se účastníci mohli o postupu soudu dozvědět a proti němuž by mohli brojít opravným prostředkem. Vzhledem k tomu, že nařízení u postupu podle čl. 15 odst. 1 písm. b) nevylučuje vydání rozhodnutí o přerušení řízení, a vzhledem k tomu, že postup členských států se při aplikaci tohoto článku různí, navrhl dovolatel, aby dovolací soud zaujal k otázce procesního postupu při aplikaci čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení stanovisko ve smyslu § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přičemž dospěje-li dovolací soud k závěru, že tuto otázku není možné považovat za *acte clair*, aby podal návrh Soudnímu dvoru Evropské unie k zahájení řízení o předběžné otázce. Dovolatel dále nesouhlasil s tím, že odvolací soud přenesl příslušnost pro celé řízení, i když tak mohl učinit pouze v části týkající se péče o dítě, neboť nařízení v čl. 1 odst. 3 výslovně stanovuje, že se nevztahuje na řízení o výživném. Tento postup odvolacího soudu vedl k tomu, že o vyživovací povinnosti k nezletilému nebylo vůbec rozhodnuto. Dovolatel navrhl, aby dovolací soud zrušil usnesení soudu prvního stupně i odvolacího soudu a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

5. Matka nezletilého ve vyjádření k dovolání uvedla, že v posuzovaném případě byly naplněny podmínky pro aplikaci čl. 15 nařízení, neboť nezletilý měl vždy na území Španělska obvyklé bydliště (až na dvě období, kdy se nacházel nedobrovolně mimo území Španělska). Ztotožnila se závěrem odvolacího soudu o tom, že šestitýdenní lhůta k převzetí příslušnosti je pořádková, což vyplývá zejména z toho, že v řízení jde o zájem dítěte, a z toho, že žádost o postoupení věci vhodněji umístěnému soudu lze podat opakovaně. Matka nezletilého dále zrekapitulovala rozhodnutí španělských soudů v předmětné věci a odmítla účelová vyjádření otce nezletilého o tom, že rozhodnutí španělských soudů jsou předběžné povahy. Podle matky nezletilého jde o rozhodnutí konečná a definitivní přesto, že dosud nebylo rozhodnuto o rozvodu účastníků ani o vypořádání společného jmění manželů. Matka nezletilého navrhla, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu jako věcně správné potvrdil.

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 občanského soudního řádu a že věc je třeba i v současné době – vzhledem k tomu, že řízení v projednávané věci bylo zahájeno v době před 1. 1. 2014 – posoudit (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.) podle zákona č. 99/1963 Sb., občan-

ský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

7. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

8. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

9. Zákonný census provedený v § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. se zde neuplatní, neboť nejde o věc zde uvedenou (věc upravenou zákonem o rodině), ale o otázku (mezinárodní) příslušnosti soudu.

10. Článek 15 nařízení upravující postoupení věci k projednání vhodněji umístěnému soudu stanovuje následující:

[1] Výjimečně mohou soudy členského státu příslušné ve věci, pokud se domnívají, že soud jiného členského státu, ke kterému má dítě zvláštní vztah, je vzhledem ke svému umístění vhodnější k projednání věci nebo její určité části, a v případě, že je to v zájmu dítěte,

a) přerušit řízení v dané věci nebo její části a vyzvat strany, aby podaly návrh u soudu tohoto jiného členského státu v souladu s odstavcem 4, nebo
b) požádat soud jiného členského státu, aby převzal příslušnost v souladu s odstavcem 5.

[2] Odstavec 1 se použije

a) na žádost strany, nebo

b) z podnětu soudu, nebo

c) na žádost soudu jiného členského státu, ke kterému má dítě zvláštní vztah v souladu s odstavcem 3. Postoupit věc z podnětu soudu nebo na žádost soudu jiného členského státu je možné pouze se schválením alespoň jedné ze stran.

[3] Má se za to, že dítě má zvláštní vztah k členskému státu ve smyslu odstavce 1, pokud tento členský stát

a) se stal obvyklým bydlištěm dítěte poté, co bylo zahájeno řízení u soudu uvedeného v odstavci 1, nebo

b) je bývalým obvyklým bydlištěm dítěte, nebo

c) dítě je jeho státním příslušníkem, nebo

d) je obvyklým bydlištěm nositele rodičovské zodpovědnosti, nebo

e) je místem, kde se nachází jmění dítěte, a věc se týká opatření k ochraně dítěte ve vztahu ke správě, zachování a nakládání s tímto jměním.

[4] Soud členského státu příslušný ve věci stanoví lhůtu, ve které musí být zahájeno řízení u soudů tohoto jiného členského státu v souladu s odstav-

cem 1. Pokud do této doby řízení u soudů zahájeno není, pokračuje soud, který řízení zahájil, ve výkonu své příslušnosti v souladu s články 8 až 14.

[5] Soudy tohoto jiného členského státu mohou z důvodu zvláštních okolností věci v zájmu dítěte přijmout soudní příslušnost do šesti týdnů ode dne, kdy o to byly požádány v souladu s odst. 1 písm. a) nebo b). V tomto případě se soud, který zahájil řízení jako první, prohlásí za nepřislušný. Jinak soud, který zahájil řízení jako první, pokračuje ve výkonu své příslušnosti v souladu s články 8 až 14.

[6] Pro účely tohoto článku soudy spolupracují buď přímo, nebo prostřednictvím ústředních orgánů určených podle článku 53.

11. V posuzovaném případě podléhalo přezkumu dovolacího soudu rozhodnutí odvolacího soudu, kterým byla na španělský soud podle čl. 15 nařízení přenesena příslušnost ve věci rodičovské zodpovědnosti k nezletilému (odvolací soud změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že jej prohlásil za nepřislušný a věc postoupil španělskému soudu). Odvolací soud rozhodl poté, co soud prvního stupně požádal podle čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení (na návrh matky nezletilého ze dne 7. 3. 2011 a ze dne 6. 5. 2014) přípisem ze dne 11. 7. 2014 prostřednictvím styčného soudce pro Haagskou úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí španělský soud (Soud I. instance č. 93 v Madridu) o převzetí příslušnosti. Přípisem ze dne 23. 2. 2015 sdělil Soud I. instance č. 93 v Madridu soudu prvního stupně, že s přenesením příslušnosti souhlasí.

12. Z uvedeného tedy vyplývá, že pro právní posouzení věci bylo významné vyřešení právních otázek spojených s interpretací a aplikací příslušných ustanovení čl. 15 nařízení.

13. Dovolací soud se (stejně jako odvolací soud) nejprve zabýval tím, zda byly pro aplikaci čl. 15 nařízení (pro postoupení věci k projednání vhodněji umístěnému soudu) dány podmínky stanovené v čl. 15 odst. 1 a odst. 3 nařízení. Následně (poté, co shledal naplnění důvodů pro postoupení věci) dovolací soud zkoumal, jestli odvolací soud zvolil a realizoval k tomuto účelu vhodný procesní postup [podle čl. 15 odst. 1 písm. a) nebo b) nařízení] v souladu s požadavky a podmínkami uvedenými v čl. 15 odst. 5 nařízení.

14. Vzhledem k tomu, že při interpretaci a aplikaci příslušných ustanovení čl. 15 nařízení vyvstaly právní otázky, které v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyly řešeny [zda je soud, který je příslušný ve věci, povinen při postupu podle čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení před podáním žádosti jinému členskému státu o převzetí příslušnosti přerušit řízení a zda je šestitýdenní lhůta k převzetí příslušnosti jiným členským státem podle čl. 15 odst. 5 prekluzivní lhůtou, nebo lhůtou pořádkovou], dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání otce a opatrovníka nezletilého je proti usnesení odvolacího soudu podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

č. 82

15. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání nejsou opodstatněna.

16. Ve výjimečných případech umožňuje čl. 15 nařízení soudu, který je příslušný ve věci, aby přenesl svou příslušnost na soud, jenž sice ve věci není příslušný, ale je k projednání věci vhodněji umístěn. Zhodnocení použití čl. 15 je v každém konkrétním případě na uvážení soudu, přičemž soud musí zohlednit, zda má dítě k tomuto jinému členskému státu zvláštní vztah (k pojmu „zvláštní vztah“ srov. čl. 15 odst. 3 nařízení), zda je tento jiný soud vhodněji umístěn a zda je přenesení příslušnosti v zájmu dítěte. Ustanovení čl. 15 nařízení tak předpokládá určitou míru uvážení mezinárodně příslušného soudu, zda v každé jednotlivé věci je vhodné, aby nadále nepokračoval v řízení, ale po splnění nařízením uvedených podmínek výjimečně věc postoupil k projednání a rozhodnutí soudu jiného členského státu Evropské unie, který dosud příslušný ve věci nebyl. Aby se zabránilo nahodilosti či libovůli při výkonu tohoto diskrečního oprávnění soudu, stanoví nařízení podrobné podmínky (byť i s relativně neurčitou hypotézou), které je třeba vykládat v souladu s výkladovými pravidly uvedenými v preambuli nařízení. Zejména se jedná o zásadu nejlepšího zájmu dítěte (bod 12 preambule), podmínky vhodnosti postoupení věci (bod 13 preambule), spolupráce ústředních orgánů (bod 25 preambule) a dodržování základních práv dítěte stanovených v čl. 24 Lis-tiny základních práv Evropské unie (bod 33 preambule).

17. V posuzovaném případě dovolací soud ohledně naplnění podmínek pro postoupení věci podle čl. 15 nařízení k projednání španělskému soudu jako vhodněji umístěnému soudu neshledal takový deficit rozhodnutí odvolacího soudu, který by nutně vedl k zrušení napadeného rozhodnutí, či jeho změně. Odvolací soud – vycházející z toho, že nezletilý byl do Španělska přemístěn v souladu s obecnými pravidly nařízení – vzal ve smyslu čl. 15 odst. 3 písm. b), c) a d) nařízení do úvahy, že se Španělsko pro nezletilého stalo obvyklým bydlištěm, neboť zde byl v rámci sociálního a rodinného prostředí integrován, že je státním příslušníkem Španělska a že Španělsko je obvyklým bydlištěm též jeho matky (k výkladu pojmu „obvyklé bydliště“ srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011). V posuzovaném případě tedy byl dán zájem dítěte na tom, aby španělské soudy převzaly příslušnost českých soudů, neboť nezletilý měl prokazatelně ke Španělsku zvláštní vztah.

18. Dovolací soud se dále zabýval tím, zda odvolací soud postupoval správně, když změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že jej prohlásil za nepřislušný a věc postoupil k projednání španělskému soudu (Soud I. instance č. 93 v Madridu). Odvolací soud takto rozhodl poté, co Soud I. instance č. 93 v Madridu sdělil

přípisem ze dne 23. 2. 2015 soudu prvního stupně (na jeho žádost ze dne 11. 7. 2014), že přijímá příslušnost k rozhodnutí ve věci.

č. 82

19. K posouzení správnosti tohoto procesního postupu odvolacího soudu se musel dovolací soud zabývat výkladem čl. 15 odst. 1 písm. b) a čl. 15 odst. 5 nařízení, podle kterých odvolací soud postupoval. Vzhledem k tomu, že jde o výklad aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie, musel se dovolací soud nejprve vypořádat s otázkou, zda by neměl ohledně interpretace daných ustanovení podat předběžnou otázku k Soudnímu dvoru Evropské unie (k tomu srov. čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie), jak ostatně v dovolání přdestřel i opatrovník nezletilého.

20. Z hlediska povinnosti soudu členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie se žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce je klíčové rozhodnutí Soudního dvora v případě 283/81 CILFIT (1982), ECR 3415, v němž formuloval tři výjimky, kdy národní soudy posledního stupně tuto povinnost nemají, a to jestliže:

[1] otázka komunitárního práva není významná (relevantní) pro řešení daného případu,

[2] existuje ustálená judikatura Soudního dvora k dané otázce nebo rozsudek Soudního dvora týkající se v zásadě identické otázky (tzv. *acte éclairé*),

[3] jedině správné použití práva Společenství je tak zřejmé, že nezůstává prostor pro jakoukoliv rozumnou pochybnost (tzv. *acte clair*). Přitom k tomu, aby soud členského státu mohl konstatovat, že výklad komunitárního práva je zjevný, musí a) porovnat jednotlivé jazykové verze textu, b) používat terminologie a právních pojmů komunitárního práva, c) vzít zřetel na odlišnosti interpretace komunitárního práva, d) být přesvědčen, že jeho výklad je stejně zjevný soudům ostatních členských států a Soudnímu dvoru Evropské unie.

21. K výkladu čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení dovolatelé namítali, že z něj vyplývá, že soud měl předtím, než požádal vhodněji umístěný soud o převzetí příslušnosti, vydat usnesení o přerušení řízení, z něhož by se účastníci mohli dozvědět o zamýšleném postupu a proti němuž by mohli brojit opravným prostředkem. Jelikož Soudní dvůr tuto otázkou dosud neřešil (a o tzv. *acte éclairé* se tudíž nejedná), zbývá posoudit, zda jde o tzv. *acte clair*.

22. Podle čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení může soud členského státu v odůvodněných případech požádat soud jiného členského státu, aby převzal příslušnost v konkrétní věci. Přijme-li soud tohoto jiného členského státu příslušnost do šesti týdnů ode dne, kdy o to byl požádán, vysloví soud, který zahájil řízení svou nepřislušnost, jinak soud, který zahájil řízení jako první, pokračuje ve výkonu své příslušnosti (k tomu srov. čl. 15 odst. 5 nařízení).

23. Z výše uvedeného vyplývá, že nařízení nestanovuje soudu, který je příslušný ve věci, povinnost přerušit řízení, žádá-li soud jiného členského státu o převzetí

příslušnosti, stejně tak nařízení neuvádí, jakou by měla mít žádost o převzetí příslušnosti (případně prohlášení nepřislušnosti) procesní formu. Dovolacímu soudu tedy nezbývá než uzavřít, že členské státy jsou povinny postupovat při aplikaci čl. 15 odst. 1 písm. b) a čl. 15 odst. 5 nařízení v souladu s jejich vnitrostátními procesními předpisy, neboť nařízení ani jiný evropský předpis nestanovuje pro takové případy jednotná procesní pravidla (tento závěr je nutné považovat za tzv. *acte clair*).

24. Je na úvaze každého členského státu, jakou procesní formu dá žádosti o převzetí příslušnosti a prohlášení nepřislušnosti podle čl. 15 odst. 1 písm. b) a čl. 15 odst. 5 nařízení a zda uloží svým soudům povinnost před podáním žádosti k převzetí příslušnosti přerušit řízení. Vedle toho je však třeba zdůraznit, že příslušná procesní ustanovení každého členského státu by měla být při aplikaci čl. 15 odst. 1 písm. b) a čl. 15 odst. 5 nařízení vykládána eurokonformně s výše připomenutými zásadami. Ohledně výkladu povahy lhůty podle čl. 15 odst. 5 nařízení se dovolací soud neztotožnil se závěrem odvolacího soudu. Podle dovolacího soudu je čl. 15 odst. 5 nařízení rovněž nutné považovat za tzv. *acte clair*, neboť z něj jednoznačně vyplývá, že šestitýdenní lhůta stanovená jinému členskému státu k přijetí příslušnosti je prekluzivní.

25. Článek 15 odst. 5 nařízení spojuje s nedodržením šestitýdenní lhůty k přijetí příslušnosti určité právní následky. Přijme-li dožádaný soud v této lhůtě svou příslušnost, musí se soud, u nějž bylo řízení zahájeno, prohlásit za nepřislušný. Nedojde-li k přijetí příslušnosti dožádaným soudem v šestitýdenní lhůtě, musí soud, u nějž bylo řízení zahájeno, pokračovat v řízení. Také porovnání jazykových znění nařízení potvrzuje závěr, že s uplynutím šestitýdenní lhůty je spojena povinnost soudů postupovat v čl. 15 odst. 5 věty druhé nařízení předvídaným způsobem (např. v anglickém znění je imperativ jednoznačně vyjádřen slovesem „*shall*“).

26. S ohledem na to, že s uplynutím šestitýdenní lhůty k přijetí příslušnosti jsou spojené určité právní následky (povinnost soudů postupovat stanoveným způsobem), nelze tuto lhůtu považovat za pořádkovou, ale je nutné přijmout závěr, že jde o prekluzivní lhůtu, kterou musí soudy všech členských států, v nichž je nařízení přímo použitelné, respektovat. K tomuto závěru vede také zohlednění cíle a základních zásad nařízení. Nařízení bylo přijato k usnadnění spolupráce členských států Evropské unie ve věcech příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, při zajištění rovnosti všech dětí a nejlepšího zájmu dítěte (k tomu srov. body 1, 5, 12 a 33 preambule nařízení). Výklad čl. 15 odst. 5 nařízení, který vede k závěru o tom, že šestitýdenní lhůta k přijetí příslušnosti je prekluzivní, naplňuje uvedený cíl nařízení, neboť napomáhá tomu, aby soudy o rodičovské zodpovědnosti rozhodovaly s nejvyšším urychlením, což jednoznačně je v nejlepší zájmu dítěte.

27. Nejvyšší soud tedy, ač je v dané věci ve smyslu čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie soudem, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými pro-

středky podle vnitrostátního práva, věc nepředložil Soudnímu dvoru Evropské unie k rozhodnutí o předběžné otázce, neboť příslušná ustanovení čl. 15 nařízení, jejichž výklad byl v posuzovaném případě sporný, představují tzv. *acte clair*.

č. 82

28. Jak je výše uvedeno, nařízení ani jiný evropský předpis neukládá soudu, jaký procesní postup musí zvolit při aplikaci čl. 15 odst. 1 písm. b) nařízení, a proto se dovolací soud zabýval otázkou, zda česká právní úprava civilního procesu umožňovalo soudu prvního stupně, aby v posuzovaném případě požádal soud jiného členského státu o převzetí příslušnosti, aniž by vydal usnesení o přerušení řízení.

29. Institut přerušení řízení upravený v § 109 o. s. ř. se uplatní, vznikne-li v průběhu civilního řízení překážka postupu řízení, která je odstranitelná. Za takovou překážku postupu řízení je nutné považovat také naplnění podmínek pro postoupení věci k projednání vhodněji umístěnému soudu podle čl. 15 nařízení. Přerušení řízení je však v tomto případě pouze fakultativní, neboť nejde o případ obligatorního přerušení řízení (srov. případy obligatorního přerušení řízení podle § 109 odst. 1 o. s. ř.). Podle § 109 odst. 2 o. s. ř. může soud řízení přerušit, pokud neučiní jiná vhodná opatření. V posuzovaném případě soud prvního stupně řízení nepřerušil, ale učinil jiné vhodné opatření k odstranění překážky postupu řízení, když prostřednictvím styčného soudce pro Haagskou úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí požádal španělský soud (Soud I. instance č. 93 v Madridu) o stanovisko k převzetí příslušnosti. Toto jiné vhodné opatření předvídá také nařízení, které v čl. 15 odst. 6 stanovuje, že členské státy mohou spolupracovat jak prostřednictvím ústředních orgánů určených podle čl. 53 nařízení, tak přímo.

30. Dovolací soud tedy došel k závěru, že soud prvního stupně postupoval správně, když podal žádost Soudu I. instance č. 93 v Madridu o převzetí příslušnosti prostřednictvím styčného soudce pro Haagskou úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, aniž by přerušil řízení. Takový postup vyhovuje jak českým procesním pravidlům, tak příslušným ustanovením nařízení a jeho zásadám, neboť je v nejlepším zájmu dítěte, aby byl zvolen takový procesní postup, který rozhodování ohledně poměrů dítěte urychlí.

31. Dovolací soud se neztotožnil s námitkou dovolatelů o tom, že tímto postupem znemožnil soud prvního stupně účastníkům brojit opravným prostředkem proti závěru o naplnění podmínek pro postoupení věci vhodněji umístěnému soudu. Ze spisu vyplývá, že účastníci byli o návrhu matky nezletilého na postoupení věci od počátku informováni, neboť její návrh jim byl doručen a účastníci měli možnost se k němu vyjádřit, což také podáním ze dne 19. 5. 2014 (otec nezletilého) a ze dne 10. 6. 2014 (opatrovník nezletilého) učinili. Naplněním podmínek pro postoupení věci vhodněji umístěnému soudu se soud prvního stupně i odvolací soud zabývaly v předmětném řízení (v řízení o prohlášení nepřislusnosti), v němž bylo právo podat opravný prostředek všem účastníkům zachováno. Dovo-

lací soud se rovněž neztotožňuje s názorem dovolatele, že nad rámec seznámení se s názorem účastníků na zvažované postoupení věci jinému soudu členského státu Evropské unie by účastníci měli mít právo napadnout závěr soudu o naplnění materiálních podmínek pro přenesení příslušnosti, tedy ještě dříve, než dožadující soud o přenesení příslušnosti formálně rozhodne. Bylo-li připomenuto, že aplikace čl. 15 předpokládá určitou, předem definovanou, míru uvážení dožadujícího soudu, pak kladný závěr o naplnění podmínek se projevuje právě v okamžiku, kdy je dožádání jinému členskému státu podáno s následným uplatněním opravných prostředků proti rozhodnutí o vyslovení nepřislušnosti soudu a zastavení řízení. Ostatně ani ve vnitrostátní praxi nevznikají pochybnosti o tom, že tam, kde jsou soudy nadány oprávněním (mírou uvážení), zda řízení ve věci *ex offio* zahájí, či nikoliv, není taková úvaha soudu předem podrobena posouzení účastníků, zda pro zahájení řízení jsou splněny materiální podmínky.

32. Naplněním podmínek pro postoupení věci se musel zabývat také dožádaný španělský soud (Soud I. instance č. 93 v Madridu), neboť k přijetí příslušnosti může dojít, jen je-li takový postup v nejlepším zájmu dítěte (k tomu srov. čl. 15 odst. 5 nařízení). Soud, který zahájil řízení, se může prohlásit za nepřislušný až v případě, že soud jiného členského státu (dožádaný soud) příslušnost přijme. Z uvedeného vyplývá, že pokud by Soud I. instance č. 93 v Madridu příslušnost ať už pro nenaplnění podmínek pro postoupení věci, nebo pro nedodržení šestitýdenní lhůty stanovené v čl. 15 odst. 5 nařízení nepřijal, příslušný by byl nadále soud prvního stupně. Účastníkům tedy zůstalo zachováno právo brojit v souladu se španělskými procesními předpisy proti přenesení příslušnost také v řízení o přijetí příslušnosti před Soudem I. instance č. 93 v Madridu.

33. Soudy prvního stupně je podle dovolacího soudu nutné vytknout, že spis v předmětné věci neobsahuje zprávu o tom, kdy byla jeho žádost o převzetí příslušnosti doručena konkrétnímu soudci dožádaného soudu (Soudu I. instance č. 93 v Madridu), který o převzetí příslušnosti rozhodoval. Ze spisu tak není zcela zřejmé, kdy začala v posuzovaném případě šestitýdenní lhůta k převzetí příslušnosti běžet a zda byla dodržena. Nařízení předpokládá, že soudy, resp. soudci členských států budou komunikovat přímo (čl. 15 odst. 6), nebo prostřednictvím ústředních orgánů, které podle čl. 55 nařízení spolupracují s jinými orgány rovněž přímo, nebo prostřednictvím orgánů veřejné moci nebo jiných subjektů i v případě postoupení věci vhodněji umístěnému soudu [čl. 55 písm. c) nařízení]. Ať již se proto mezinárodně příslušný soud rozhodne postupovat jakýmkoliv z uvedených postupů, musí být součástí procesního spisu i záznam o tom, k jakému okamžiku byla žádost o postoupení věci doručena dožádanému soudu. Je však třeba vzít v úvahu, že dožádaný soud je třeba identifikovat v souladu s pravidly nařízení, tedy dožadující soud musí být schopen identifikovat konkrétní soud, který – po splnění podmínek stanovených v čl. 15 odst. 1, 3 nařízení – bude plynule pokračovat v řízení, původně zahájeném v jiném členském státě Evropské unie. Nemělo by se tak stávat, že po

postoupení věci vznikne v dožádaném státě konflikt příslušnosti mezi vnitrostátními soudy nebo že by mělo dojít k postoupení věci dalšímu soudu (srov. bod 13 věta druhá preambule). K dosažení tohoto cíle by soudy měly být schopny identifikovat příslušný soud podle pravidel uvedených v Evropském soudním atlasu ve věcech občanských (dosažitelném na http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_cs.htm), prostřednictvím ústředních orgánů (Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí) nebo styčného soudce ve věcech rodinného práva.

34. Přestože z nalézacího spisu nelze bez pochybností dovodit, kdy byl příslušný soudce španělského soudu dožádán a odkdy počala běžet lhůta k rozhodnutí o převzetí mezinárodní příslušnosti, nemá tato vada za následek nesprávnost rozhodnutí odvolacího soudu. Předně je třeba vycházet z toho, že rozhodnutí dožádaného soudu o přijetí příslušnosti v sobě implicitně zahrnuje posouzení všech podmínek nezbytných pro aplikaci čl. 15 nařízení, tedy i posouzení otázky, zda lhůta stanovená v čl. 15 odst. 5 marně neuplynula. Její uplynutí totiž bez dalšího pro dožadující i dožádaný členský stát znamená, že soud členského státu ve věci původně příslušný i nadále pokračuje v řízení. Ze spisu ani z vyjádření účastníků se přitom nepodává, že by u španělského soudu napadli rozhodnutí o převzetí příslušnosti španělským soudem. Jestliže by se tak stalo a byli-li by účastníci s opravným prostředkem v dožádaném státě úspěšní, musel by na takto vzniklou situaci reagovat i dožadující stát a i v případě, že řízení v původním členském státě by bylo pravomocně zastaveno, a to i kdyby nebyly využity mimořádné opravné prostředky. Zastavení řízení v původně mezinárodně příslušném státě Evropské unie a současné nepřijetí příslušnosti v dožádaném státě (lhostejno z jakého důvodu) by nutně muselo vést původně příslušný soud k úvaze o potřebě zahájení řízení ve věci rodičovské odpovědnosti z úřední povinnosti, aby byla vyloučena situace, kdy tu není žádný soud, který by poměry dítěte upravil. Dovolací soud proto vycházel ze zásady vzájemné důvěry ovládající nařízení a považoval přijetí příslušnosti Soudem I. instance č. 93 v Madridu za učiněné v šestitýdenní lhůtě stanovené čl. 15 odst. 5 nařízení.

35. Bylo-li jednoznačně zjištěno, že k postoupení věci byly naplněny podmínky stanovené v čl. 15 odst. 1 a odst. 3 nařízení, a ačkoliv soud prvního stupně pochybil, když včas nezjišťoval, kdy byla jeho žádost doručena konkrétnímu soudci Soudu I. instance č. 93 v Madridu, ani neučinil jiné kroky směřující ke zjištění, zda byla šestitýdenní lhůta podle čl. 15 odst. 5 nařízení k převzetí příslušnosti dodržena, je v nejlepším zájmu dítěte, aby byla příslušnost zachována Soudem I. instance č. 93 v Madridu, který je k projednání věci vhodněji umístěn. Pro uvedený závěr svědčí to, že Soud I. instance č. 93 v Madridu se na rozdíl od českých soudů již zabýval meritem věci (například v jeho rozhodnutí ve věci péče o nezletilého ze dne 11. 7. 2013), je s věcí obeznámen a vzhledem k současnému bydlišti nezletilého je také vhodněji umístěn k tomu, aby ve věci náležitě zjistil skutkový stav a rozhodl s nejvyšším urychlením.

36. Dovolací soud nedovodil namítaný rozpor dovoláním napadeného usnesení odvolacího soudu se závěry vyjádřenými v R 66/2014, a to již z toho důvodu, že tvrzený rozpor ani vzniknout nemohl. V R 66/2014 byla řešena otázka, který soud dvou členských států Evropské unie je mezinárodně příslušný ve věci samé. Tato otázka byla vyřešena v prospěch českých soudů a právě mezinárodní příslušnost českých soudů ve věcech rodičovské odpovědnosti je jednou z podmínek pro aplikaci čl. 15 nařízení. Pro úplnost je třeba rovněž dodat, že (zákonně) přemístění dítěte do jiného členského státu Evropské unie s sebou nutně nenese nebezpečí zpretrhání rodinných vazeb, jak je v dovolání rovněž naznačováno. I když by měl být v oblasti rodičovské odpovědnosti příslušný soud jiného členského státu, může si soud původního obvyklého bydliště za splnění podmínek uvedených v čl. 9 nařízení po omezenou dobu ponechat mezinárodní příslušnost v oblasti práva na styk s dítětem.

37. Vzhledem k tomu, že usnesení odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů věcně správné a že nebylo zjištěno, že by usnesení odvolacího soudu bylo postiženo některou z vad uvedených v § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání otce a opatrovníka nezletilého podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 83

Č. 83

Odpovědnost státu za škodu, Přerušení řízení

§ 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.

Odškodňovací řízení o nároku na odčinění nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou stále trvajících řízení nelze přerušit dle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. z důvodu dalšího průběhu posuzovaného řízení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. 30 Cdo 5080/2016, ECLI:CZ:NS:2017:30.CDO.5080.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 8. 2016, sp. zn. 23 Co 331/2016, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 29. 7. 2016, sp. zn. 26 C 239/2016, ve výroku II a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 10 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodního soudu pro Prahu 10 jako soud prvního stupně usnesením ze dne 29. 7. 2016, č. j. 26 C 239/2016-24, zamítl návrh žalované na vyslovení místní nepřislušnosti Obvodního soudu pro Prahu 10 s postoupením věci Obvodnímu soudu pro Prahu 2 (výrok I) a řízení přerušil do skončení dovolacího řízení ve spisu vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 8, sp. zn. 5 C 41/99 (výrok II).
2. Napadeným usnesením Městský soud v Praze jako soud odvolací potvrdil usnesení soudu prvního stupně ve výroku II.
3. Žalobkyně v žalobě namítá nepřiměřenou délku řízení vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 8 pod sp. zn. 5 C 41/99 (dále jen „posuzované řízení“). Soud prvního stupně přerušil řízení dle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. Přerušení řízení odůvodnil tím, že v současné době se spis nachází u dovolacího soudu, což brání soudu posoudit, zda v řízení došlo či nedošlo k průtahům (soud musí pro rozhodnutí věci znát obsah spisu, časový sled jednotlivých podání, nařízení jednání, existenci případných žádostí o odročení jednání apod.).
4. Odvolací soud přisvědčil námitce žalobkyně, že pouhý technický postup spočívající v předložení souvisejícího spisu Nejvyššímu soudu k vyřízení dovolání není sám o sobě důvodem pro přerušení řízení dle citovaného ustanovení. Uvedl však, že výsledek dovolacího řízení vedeného u Nejvyššího soudu pod

sp. zn. 28 Cdo 399/2016 je způsobilý zasáhnout do merita věci, a tím i do případného posouzení délky posuzovaného řízení. Tato skutečnost tak může mít dopad na posouzení důvodnosti nároku žalobkyně v této věci. Přerušení řízení tak bylo vhodným postupem. Odvolací soud rovněž poukázal na skutečnost, že podle sdělení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2016 bylo možné očekávat v nejbližší době vynesení rozhodnutí. Rozhodnutím soudu prvního stupně o přerušení řízení proto nebylo možné očekávat vznik dalších průtahů řízení, jak žalobkyně předjímá. Dále odvolací soud podotkl, že dovolacím soudem již bylo rozhodnuto dne 26. 7. 2016.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Usnesení odvolacího soudu v celém jeho rozsahu napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost spatřuje v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky v rozhodování dovolacího soudu dosud neřešené. Dovolatelka formuluje otázku, zda okolnost, že probíhá dovolací řízení v posuzovaném řízení, a především okolnost, že soudní spis posuzovaného řízení je na soudu vyšší instance, je důvodem k přerušení řízení podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. Jako dovolací důvod dovolatelka uvádí nesprávné právní posouzení věci. Namítá, že citované ustanovení míří na řízení, v němž se řeší prejudiciální otázka důležitá pro přerušované řízení. To, že plyne čas a protahuje se délka řízení, není řešení otázky právního významu ve smyslu citovaného ustanovení. Dále dovolatelka namítá, že napadené rozhodnutí je v rozporu s ustálenou judikaturou, dle níž projednání žaloby nebrání skutečnost, že posuzované řízení je stále v běhu. Dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud napadené usnesení zrušil.

6. Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2014 (viz čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

8. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

9. Jelikož se dovolací výše uvedenou otázkou dosud nezabýval, shledal dovolání přípustným.

IV.

Důvodnost dovolání

10. Dovolání je důvodné.

č. 83

11. Dle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.: „Pokud soud neučiní jiná vhodná opatření, může řízení přerušit, jestliže probíhá řízení, v němž je řešena otázka, která může mít význam pro rozhodnutí soudu, nebo jestliže soud dal k takovému řízení podnět.“

12. V usnesení ze dne 6. 3. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3568/2013, Nejvyšší soud uvedl: „Důvody k přerušení řízení jsou dány zejména v případech, kdy probíhá řízení, v němž je řešena otázka, která může mít význam pro rozhodnutí soudu. Musí jít o otázku, která má podstatný význam pro řešení daného případu, která se vztahuje k danému skutkovému stavu a kterou si soud může vyřešit sám podle § 135 odst. 2 o. s. ř. Hlavní důvod pro přerušení řízení spočívá v hospodárnosti řízení, tj. stejná otázka nebyla posuzována zbytečně dvakrát. Soud přitom bere v úvahu i stav (pokročilost) obou řízení tak, aby eventuální přerušování mělo vůbec praktický smysl s ohledem na předpokládanou délku řízení, na jehož skončení hodlá soud vyčkat.“

13. Nejvyšší soud v páté právní větě stanoviska ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010, uveřejněného pod č. 58/2011 Sb. rozh. obč. (dále jen „Stanovisko“), uvedl: „Přiměřené zadostiučnění lze přiznat i tehdy, jestliže řízení, v němž došlo k nesprávnému úřednímu postupu ve smyslu § 13 odst. 1 věty třetí a § 22 odst. 1 věty třetí zákona, nebylo doposud pravomocně skončeno.“ Dále Nejvyšší soud ve Stanovisku uvedl: „Není-li řízení, ve kterém došlo k porušení práva účastníka na projednání věci v přiměřené lhůtě, skončeno ke dni rozhodování soudu o tomto nároku, musí soud, a to prvního i druhého stupně, vyjít ze stavu řízení ke dni svého rozhodování (§ 154 odst. 1 o. s. ř.).“

14. V rozsudku ze dne 18. 4. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4439/2008, Nejvyšší soud dovodil: „Samotný výsledek řízení, ve kterém mělo dojít k porušení práva poškozeného na projednání věci v přiměřené lhůtě, není bez dalšího pro posouzení, zda k porušení tohoto práva skutečně došlo, a tedy ani pro stanovení případného odškodnění, zásadně rozhodný.“

15. Má-li soud v odškodňovacím řízení vycházet ze stavu posuzovaného řízení ke dni svého rozhodování, pak nelze přihlížet k dalšímu případnému průběhu posuzovaného řízení, tudíž ani nemůže tento další průběh řízení (včetně výsledku případných opravných prostředků) znamenat existenci otázky ve smyslu § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř., pro niž by byl soud oprávněn posuzované řízení přerušit. Opačný závěr popírá smysl možnosti domáhat se odčinění nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou stále probíhajícího řízení, jímž je poskytnutí rychlého zadostiučnění, pokud probíhající řízení již je nepřiměřeně dlouhým.

16. Z výše vyložených důvodů považoval dovolací soud usnesení odvolacího soudu za nesprávné, a proto je podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože důvody,

pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí také na usnesení soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. také toto usnesení a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

17. Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.

č. 83

Č. 84

Č. 84

Exekuce, Vykonalnost rozhodnutí

čl. 6, čl. 7, čl. 8, čl. 20, čl. 21 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004

Potvrzení evropského exekučního titulu podle nařízení (ES) č. 805/2004 nemusí obsahovat konkrétní výši úroků (z prodlení), pokud tato výše vyplývá z (evropského) exekučního titulu, který je nedílnou součástí potvrzení, a je zřejmé, že potvrzení evropského exekučního titulu se vztahuje i na tyto úroky (z prodlení).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. 20 Cdo 5045/2016, ECLI:CZ:NS:2017:20.CDO.5045.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání oprávněné zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. 6. 2016, sp. zn. 20 Co 182/2015, a usnesení soudního exekutora JUDr. Tomáše Vrány, Exekutorský úřad Přerov, ze dne 12. 2. 2015, sp. zn. 103 EX 37558/14, a věc vrátil soudnímu exekutorovi JUDr. Lukáši Jíchovi, Exekutorský úřad Přerov, k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Brně pověřením ze dne 2. 2. 2015, č. j. 80 EXE 4172/2014-31, pověřil soudního exekutora JUDr. T. V., Exekutorský úřad P. (nyní je exekuce vedena JUDr. L. J., Exekutorský úřad P.) – dále jen „soudní exekutor“, provedením exekuce na majetek povinné na základě rozsudku Okresního soudu Mödling ze dne 15. 10. 2013, sp. zn. 4 C 647/13w (dále též „evropský exekuční titul“), k uspokojení peněžité pohledávky ve výši 12 631,02 eur a nákladů nalézacího řízení ve výši 3 099,97 eur. Soudnímu exekutorovi dále uložil, aby v části požadovaného úroku ve výši 8,38 % z částky 5 474,80 eur od 1. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky 470,24 eur od 14. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky 273,31 eur od 14. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky 2 196,48 eur od 14. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky 1 658,98 eur od 18. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky 401,82 eur od 18. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky 90 eur od 29. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky 468,73 eur od 29. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky

1 156,66 eur od 29. 8. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky eur od 1. 9. 2012 do zaplacení, ve výši 8,38 % z částky 420 eur od 1. 10. 2012 do zaplacení (dále též „úroky z prodlení“) exekuční návrh oprávněné ze dne 15. 7. 2014 zamítl.

2. Soudní exekutor usnesením ze dne 12. 2. 2015, č. j. 103 EX 37558/14-21, exekuční návrh ohledně úroků z prodlení zamítl, neboť oprávněná i přes opakované výzvy nedoložila potvrzení evropského exekučního titulu, resp. jeho přílohu, z níž by vyplýval nárok na požadované úroky z prodlení. Podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. 4. 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky [dále jen „nařízení (ES) č. 805/2004“] totiž z potvrzení evropského exekučního titulu musí vyplývat nejen výše jistiny, ale i výše jejího příslušenství, tj. nákladů řízení a úroků. V posuzovaném případě ovšem z potvrzení evropského exekučního titulu výše úroků nevyplyvá.

3. K odvolání oprávněné Krajský soud v Brně usnesením ze dne 6. 6. 2016, sp. zn. 20 Co 182/2015, potvrdil usnesení soudního exekutora ze dne 12. 2. 2015, č. j. 103 EX 37558/14-21, a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Uvedl, že oprávněná sice předložila veškeré dokumenty nezbytné pro výkon rozhodnutí potvrzeného jako evropský exekuční titul podle čl. 20 odst. 2 nařízení (ES) č. 805/2004, z potvrzení evropského exekučního titulu ovšem vyplývá jen nárok na zaplacení jistiny a nákladů řízení, nikoliv nárok na zaplacení úroků z prodlení a jejich výše. Vzhledem k tomu, že donucovací orgány členského státu výkonu podle čl. 21 odst. 2 nařízení (ES) č. 805/2004 nejsou oprávněny rozhodnutí nebo jeho potvrzení jako evropského exekučního titulu přezkoumávat ve věci samé, musí vycházet jen z předloženého potvrzení evropského exekučního titulu. Pokud je v tomto potvrzení ve vztahu k úrokům z prodlení uveden pouhý odkaz na přílohu (v textu „*see attachment*“) a tato příloha soudu nebyla i přes jeho výzvy doložena, nelze rozhodnutí v této části na území České republiky vykonat. Z potvrzení evropského exekučního titulu skutečně musí vyplývat celý nárok, aby jej (celý) bylo možné vykonat.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Usnesení odvolacího soudu napadla oprávněná dovoláním, v němž kromě jiného namítá, že podle čl. 21 odst. 2 nařízení (ES) č. 805/2004 soud členského státu výkonu není oprávněn přezkoumávat rozhodnutí ve věci samé. Pokud se tedy odvolací soud zabýval přílohou potvrzení evropského exekučního titulu, řešil tím nepřipustně otázku „věci samé“. Odvolací soud dále nesprávně posoudil vztah mezi potvrzením evropského exekučního titulu a samotným evropským exekučním titulem. Exekučním titulem není potvrzení, nýbrž samotné cizí rozhodnutí. Pokud je proto nárok na zaplacení úroků a jejich výše v evropském exekučním titulu řádně specifikována a potvrzení z ní na celý rozsah evropského exekučního titulu, tj. nebylo ve

č. 84

smyslu čl. 8 vydáno tzv. částečné potvrzení evropského exekučního titulu, je vynětí nároku na úroky z prodlení nesprávné. Vzhledem k tomu, že oprávněná předložila všechny taxativně uvedené dokumenty potřebné k nařízení exekuce [čl. 20 nařízení (ES) č. 805/2004], měla být exekuce nařízena i pro úroky z prodlení. Nadto dodává, že odvolací soud se s námitkou, že přílohou potvrzení evropského exekučního titulu je samotný evropský exekuční titul řádně nevypořádal, čímž porušil § 157 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Otázka, zda přílohou potvrzení evropského exekučního titulu je exekuční titul, či nikoliv, doposud nebyla řešena nejen dovolacím soudem, ale ani v judikatuře Soudního dvora Evropské unie. Stejně tak otázka, zda je soudem prováděný přezkum, co je přílohou potvrzení evropského exekučního titulu, ve smyslu čl. 21 odst. 2 nařízení (ES) č. 805/2004, nepřipustným přezkumem ve věci samé. S ohledem na tuto skutečnost proto dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu změnil a ve věci sám rozhodl tak, že exekučnímu návrhu dovolatelky se v celém rozsahu, tj. včetně úroku z prodlení, vyhovuje, případně aby dovolací soud předložil dovolatelkou v dovolání formulované předběžné otázky k řešení Soudnímu dvoru Evropské unie a po jejich zodpovězení následně usnesení odvolací soud shora uvedeným způsobem změnil.

III.**Připustnost dovolání**

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací věc projednal podle občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), a po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno účastníkem řízení, za splnění podmínky advokátního zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť procesní otázka, zda z potvrzení evropského exekučního titulu podle Nařízení (ES) č. 805/2004 musí vyplývat výše úroků z prodlení, či postačuje toliko odkaz na přílohu tohoto potvrzení, v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, přezkoumal napadené usnesení ve smyslu § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243 odst. 1 věta první o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

IV.**Důvodnost dovolání**

6. Podle čl. 6 odst. 1 nařízení (ES) č. 805/2004 je rozhodnutí o nesporném nároku vydané v členském státě je po časově neomezené žádosti podané původnímu soudu potvrzeno jako evropský exekuční titul, pokud a) je rozhodnutí

vykonatelné v členském státě původu a b) rozhodnutí není v rozporu s pravidly soudní příslušnosti, která jsou stanovena v oddílech 3 a 6 kapitoly II nařízení (ES) č. 44/2001, a c) soudní řízení v členském státě původu splnilo požadavky, které jsou stanoveny v kapitole III, pokud je nárok nesporný ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. b) nebo c), a d) rozhodnutí bylo vydáno v členském státě, ve kterém má dlužník bydliště ve smyslu článku 59 nařízení (ES) č. 44/2001, v případech, kdy nárok je nesporný ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. b) nebo c), souvisí se smlouvou, kterou uzavřela osoba, spotřebitel, za účelem, který nelze považovat za její obchodní či profesní činnost a dlužníkem je spotřebitel.

Podle čl. 7 nařízení (ES) č. 805/2004, pokud rozhodnutí zahrnuje vykonatelné rozhodnutí o výši nákladů spojených se soudním řízením, včetně úrokových sazeb, musí být potvrzeno jako evropský exekuční titul rovněž s ohledem na náklady, pokud dlužník nepodal v průběhu soudního řízení v souladu s právem členského státu původu konkrétní námitku proti úhradě takových nákladů.

Podle čl. 8 nařízení (ES) č. 805/2004, pokud požadavky tohoto nařízení splňují pouze části rozhodnutí, je pro tyto části vydán částečný evropský exekuční titul.

7. Smyslem evropského exekučního titulu je zjednodušit výkon (exekuci) vybraných cizích rozhodnutí v jiném státě. Na rozdíl od výkonu rozhodnutí na základě nařízení (ES) č. 44/2001 proto u evropského exekučního titulu není vyžadováno výslovné uznání nebo jiný akt stejného nebo srovnatelného druhu, směřující k výkonu rozhodnutí. Jsou-li splněny nařízením č. 805/2004 předvídané podmínky, je cizí rozhodnutí (evropský exekuční titul) příslušným orgánem ve státě svého vydání potvrzeno jako evropský exekuční titul. Pokud jsou požadavky splněny pouze ohledně části rozhodnutí, vydává se toliko částečné potvrzení evropského exekučního titulu.

8. Potvrzení samo o sobě není exekučním titulem, pouze osvědčuje, že evropský exekuční titul je v mezích své vykonatelnosti vykonatelný i ve státě výkonu. Exekučním titulem i nadále zůstává cizí rozhodnutí, na které se hledí jako na tuzemský exekuční titul s tím rozdílem, že jej nelze podrobovat přezkumu ve věci samé. S ohledem na tuto skutečnost proto pro nařízení exekuce ve státě výkonu nepostačuje pouhé předložení potvrzení, je nutné předložit (kromě jiného) i evropský exekuční titul, který je nedílnou součástí potvrzení.

9. V posuzované věci bylo vydáno potvrzení evropského exekučního titulu vztahující se ke všem oprávněné přiznaným nárokům obsaženým v cizím rozhodnutí, nikoliv jen částečné potvrzení evropského exekučního titulu. V části potvrzení věnované příslušenství však nebyly výslovně specifikovány úroky z prodlení, potvrzení toliko odkazovalo na přílohu (v textu „*see attachment*“). Odvolací soud, stejně jako soudní exekutor, jakožto soud prvního stupně, tento odkaz shledal jako nedostačující. Případný přezkum přílohy považoval za nepřipustný přezkum ve věci samé ve smyslu čl. 21 odst. 2 nařízení (ES) č. 805/2004, s čímž ovšem dovolací soud nesouhlasí.

10. Z nařízení (ES) č. 805/2004 nevyplyvá, jakým způsobem by v potvrzení mělo být příslušenství specifikováno. Nařízení toliko stanovuje, že evropský exekuční titul musí být potvrzen i pro náklady soudního řízení, včetně úrokových sazeb (příslušenství), pokud mají být vykonatelné i ve státě výkonu [čl. 7 nařízení (ES) č. 805/2004]. S ohledem na zásadu přednosti unijního práva před právem národním by národní právo nemělo nad rámec nařízení (ES) č. 805/2004 stanovovat podmínky pro vydání potvrzení evropského exekučního titulu. Zvláště když sám donucovací orgán ve státě výkonu ani není oprávněn přezkoumávat, zda předpoklady pro potvrzení exekučního titulu jako evropského exekučního titulu, které nařízení stanoví, skutečně nastaly, či nikoliv.

11. Z předmětného potvrzení vyplývá, že se nejedná o částečné potvrzení [čl. 8 nařízení (ES) č. 805/2004], nýbrž o potvrzení vztahující se ke všem nárokům přiznaným evropským exekučním titulem. Ve věci nebyla navržena oprava či zrušení potvrzení [čl. 10 nařízení (ES) č. 805/2004]. Rovněž nebylo tvrzeno ani zjištěno, že by povinná požádala o přezkum rozhodnutí z důvodů vyplývajících v čl. 19 odst. 1 nařízení (ES) č. 805/2004. Donucovací orgán ve státě výkonu může zamítnout exekuční návrh vedle důvodů předvídaných ve vnitrostátních předpisech pouze z důvodů uvedeného v čl. 21 nařízení (ES) č. 805/2004, které ovšem v tomto řízení namítány nebyly. Donucovací orgán ve státě výkonu při přezkumu exekučního návrhu podaného na podkladě evropského exekučního titulu zejména ověřuje, zda návrh koresponduje s exekučním titulem. Přestože exekučním titulem se primárně rozumí evropský exekuční titul, tento je nutné ověřovat ve vzájemné spojitosti s potvrzením, které však jen osvědčuje vykonatelnost cizího rozhodnutí pro účely vykonávacího řízení mimo stát původu. Vzhledem k tomu, že bez samotného cizího rozhodnutí, na něž potvrzení výslovně odkazuje, je potvrzení pro účely nařízení exekuce nepoužitelné, je třeba mít za to, že přílohou (v textu „*see attachment*“), na níž je v textu potvrzení odkazováno, se rozumí právě evropský exekuční titul, jehož vykonatelnost potvrzení osvědčuje. Ostatně jiné dokumenty než potvrzení a evropský exekuční titul (a překlady těchto dokumentů) oprávněná ani není povinna donucovacímu orgánu ve státě výkonu předkládat [čl. 20 odst. 2 nařízení (ES) č. 805/2004]. Pokud tedy z potvrzení vyplývá, vykonatelnost jakého exekučního titulu na území cizího státu osvědčuje a že se toto potvrzení bezvýhradně vztahuje na všechny exekučním titulem přiznané nároky, včetně úroků z prodlení, lze odkaz na přílohu (evropský exekuční titul) v části potvrzení věnované úrokům z prodlení považovat za dostačující. Jinak řečeno, potvrzení nemusí obsahovat konkrétní výši úroků z prodlení, pokud tato výše vyplývá z (evropského) exekučního titulu, který je nedílnou součástí potvrzení, a je zřejmé, že potvrzení se vztahuje i na tyto úroky z prodlení. Opačný výklad by zvláště za situace, kdy v rámci exekučního řízení oprávněný nedisponuje žádnými opravnými prostředky proti samotnému potvrzení, vedl k nepřipustnému formalismu, kdy donucovací orgán ve státě výkonu bude nad

rámec unijního práva diktovat podmínky, za nichž má být potvrzení evropského exekučního titulu vydáváno. Zabývání se otázkou, co je přílohou, na niž odkazuje potvrzení, resp. samotný přezkum odkazu na přílohu, tj. na evropský exekuční titul, není přezkumem rozhodnutí ve věci samé podle čl. 21 odst. 2 nařízení (ES) č. 805/2004.

12. S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že usnesení odvolacího soudu je co do posuzované procesní otázky nesprávné (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), z uvedeného důvodu se proto dovolací soud nezabýval dalšími dovolatelkou namítanými otázkami. Výše uvedené právní posouzení přitom je zcela zjevné (jedná se o tzv. *acte clair*), proto Nejvyšší soud není povinen obrátit se s žádostí o řešení předběžné otázky k Soudnímu dvoru Evropské unie (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2334/2010, uveřejněný pod č. 36/2012 Sb. rozh. obč.). Jelikož dovolací soud neshledal podmínky pro jeho změnu (dosavadní výsledky řízení neumožňují o věci rozhodnout), napadené usnesení bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 243f odst. 4 o. s. ř.). Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudního exekutora, dovolací soud zrušil i toto rozhodnutí a podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. věc vrátil k dalšímu řízení soudu prvního stupně, resp. soudnímu exekutorovi, v němž příslušný exekuční soud pověřil soudního exekutora i pro úroky z prodlení.

Č. 85

Č. 85

Nezbytná cesta (o. z.), Státní podnik

§ 151o odst. 3 obč. zák., § 16 odst. 2 zákona č. 77/1997 Sb.

Státní podnik je oprávněn domáhat se zřízení nezbytné cesty ke stavbám ve vlastnictví státu podle § 151o odst. 3 obč. zák.; toto oprávnění není dotčeno vstupem státního podniku do likvidace.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015, ECLI:CZ:NS:2017:22.CDO.466.2015.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání druhého žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 25. 11. 2013, sp. zn. 30 Co 128/2013 a sp. zn. 30 Co 373/2013.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Kutné Hoře (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 7. 11. 2012, č. j. 3 C 89/2007-261, ve znění opravného usnesení ze dne 28. 2. 2013, č. j. 3 C 89/2007-286, a doplňujícího rozsudku ze dne 7. 6. 2013, č. j. 3 C 89/2007-293, zřídil ve prospěch vlastníka budovy bez č. p. / č. e. umístěné na pozemku parc. č. 2559/5 a vlastníka budovy bez č. p. / č. e. umístěné na pozemku parc. č. 2559/10 (dále jen „předmětné budovy“), vše zapsáno na LV č. 3089 pro obec a katastrální území K. H., vedeného Katastrálním úřadem pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště K. H., věcné břemeno spočívající v právu cesty (chůze a jízdy) přes pozemek parc. č. 2559/1 (dále jen „služebný pozemek“), zapsaný na LV č. 10 248 pro obec a k. ú. K. H., vedeném Katastrálním úřadem pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště K. H., a to podle geometrického plánu č. 2946-1112/2010 ze dne 26. 11. 2010, který je nedílnou součástí rozsudku (výrok I.). Rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky II. a III.) a že žalobce je povinen zaplatit náhradu za zřízení věcného břemene 53 050 Kč k rukám žalované 1) a 53 050 Kč k rukám žalovaného 2) do 30 dnů od právní moci rozsudku (výrok IV.). Soud prvního stupně zjistil, že k předmětným budovám ve vlastnictví státu není možný jiný přístup než přes pozemek žalovaných, smluvní zajištění přístupu není přitom možné, a proto dospěl k závěru, že přístup k předmětným budovám nelze zajistit méně zatěžujícím nástrojem než prostřednictvím zřízení věcného břemene na služebném pozemku. Při vymeze-

ní věcného břemene zohlednil znalecký posudek Ing. E. S., která vyšla z náčrtu uvedeného v příloze žaloby. Rozsah věcného břemene vymezený znalkyní je zcela přiměřený k nutnému přístupu k předmětným budovám, přičemž šíře 4 m odpovídá tomu, že průmyslové objekty je třeba obsluhovat nákladními vozidly, což vyžaduje i manipulační plochy pro otáčení vozidel. Takto vymezené věcné břemeno přitom nezatíží provoz celého areálu, neboť plocha zatížená věcným břemenem je již zpevněná, byla v minulosti k přístupu využívána a povahy a hodnoty ostatního majetku se v podstatě nedotkne. Vzhledem k tomu zřídil soud prvního stupně věcné břemeno chůze i jízdy bez omezení a přiznal každému ze žalovaných náhradu za zřízení věcného břemene ve výši 53 050 Kč; k této částce dospěl na základě znaleckého posudku Ing. J. L., přičemž znalce zjištěnou částku považoval za přiměřenou.

2. K odvolání žalovaných Krajský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 25. 11. 2013, č. j. 30 Co 128/2013-330 a č. j. 30 Co 373/2013-330, změnil rozsudek soudu prvního stupně, ve znění opravného usnesení a doplňujícího rozsudku, ve výrocích II. a III. o nákladech řízení (výroky I. a II.), potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, ve znění opravného usnesení a doplňujícího rozsudku, ve výrocích I. a IV. v tom znění, že se z výroku I. vypouští výrazy „Česká republika“ (výrok III.), rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výroky IV. a V.). Podle odvolacího soudu je žalobce věcně legitimován, neboť je příslušný hospodařit s předmětnými budovami ve vlastnictví státu a je oprávněn se účastnit řízení před soudy a jinými orgány týkajícími se majetku státu. Odvolací soud se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně, že jsou naplněny podmínky pro zřízení věcného břemene, neboť žalobce nemá k předmětným budovám zajištěn přístup a ten nelze zajistit jinak, jelikož smluvní zajištění přístupu není možné pro nesouhlasné stanovisko žalovaného 2). Soud prvního stupně správně vymezil rozsah sporného práva cesty a správně také stanovil náhradu za zřízení věcného břemene, která odpovídá rozhodovací praxi dovolacího soudu. Odvolací soud se vypořádal s námitkami uvedenými v odvolání, které shledal jako neopodstatněné. Podle odvolacího soudu nelze přijmout závěr, že by předmětné budovy byly dostupné z veřejně používané komunikace. Věcné břemeno je zřízeno jen v rozsahu zajišťujícím objektivně řádné užívání předmětných budov a také náhrada za zřízení věcného břemene byla určena správně, když soud prvního stupně přihlédl k míře omezení žalovaných, přičemž právě stupeň omezení vlastnického práva měl vliv na určení výše náhrady. Byla zohledněna i skutečnost, že v současnosti je celý bývalý tovární areál nevyužíván. K námitce, že nebyl brán ohled na možné budoucí využití továrního areálu, odvolací soud poukázal na to, že pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení, nevyloučil však, že by v budoucnu mohlo dojít k zániku věcného břemene.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 85

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný 2) dovolání, které považuje za přípustné podle § 237 občanského soudního řádu, neboť rozhodnutí odvolacího soudu závisí na otázkách, které nebyly doposud vyřešeny, případně se odvolací soud při jejich řešení odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Žalobce nebyl ve sporu věcně legitimován, neboť je státním podnikem v likvidaci, tudíž příslušnost k hospodaření s tímto majetkem je omezena pouze na úkony vedoucí k likvidaci daného státního podniku a předmět činnosti je omezen na úkony vedoucí k likvidaci. Žalobce tak není oprávněn realizovat úkony se tomu vymykající, prodlužující likvidaci, vyvolávající spory a vedoucí k vynakládání značných finančních prostředků na poskytování právních služeb. Za situace, kdy žalobce nepodniká, nemohly soudy poměřovat rozsah práv žalobce ve vztahu k omezení práv žalovaných. Žalobce není ve sporu ani „aktivně procesně legitimován“, neboť podat žalobu na zřízení věcného břemene může podle § 151o odst. 3 občanského zákoníku pouze vlastník stavby. Pokud by soud shledal, že státní podnik má právo podat tento návrh, toto oprávnění se nevztahuje na státní podnik v likvidaci. Žaloba dále nesplňovala požadavky vymezené občanským soudním řádem, neboť chyběl návrh, jak by mělo být věcné břemeno zřízeno, respektive jak by měla být cesta vymezena. To vše ponechal žalobce na soudu. Odvolací soud tuto námitku odmítl, nicméně jeho odkaz na judikaturu dovolacího soudu byl v dané věci nepřipadný. Je zcela v gesci žalobce, aby přesně definoval svůj požadavek. Měl přesně vymezit, zda požaduje průchod či průjezd, a když průjezd, tak jakými vozidly, jakým nákladem apod., jakož i další vymezení potřebná k posouzení věci. K tomu je třeba připojit přesné grafické vyznačení požadovaného omezení vlastnického práva žalovaných, a to formou oddělovacího plánu či jinou z forem nákresu. Zahajuje-li žalobce spor, aniž by v žalobě přesně konstatoval, co požaduje, logicky nemohl tuto věc projednat smírně předem, nýbrž až během sporu, a to za pomoci soudu. Žalovaný 2) se nemohl ani adekvátně bránit, což je v rozporu s právem na spravedlivý proces. Omezení vlastnického práva žalovaného 2) formulované dokonce až následně za součinnosti soudu prvního stupně jej omezuje v jeho právu na majetek ve smyslu článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Soudy se s touto námitkou nevypořádaly a nezkoumaly rovnováhu práv žalobce a žalovaného 2), čímž zasáhly do práva žalovaného 2) na spravedlivý proces. Do něj bylo zasaženo i tím, že „žalobní žádost byla vytvořena až následně za součinnosti soudu“, což vytváří nerovnovážné postavení mezi účastníky řízení. Žalovaný 2) navrhuje, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalobce považuje rozsudek odvolacího soudu za věcně správný, odůvodnění shledává velmi pečlivé, hodnocení důkazů a právní posouzení přiléhavé a odpoví-

dající judikatuře, a proto je dovolání nedůvodné. Rozsudek odvolacího soudu zjevně směřuje k zajištění spravedlivé ochrany jeho práv. Žalobce namítá vady dovolání spočívající v nevymezení rozsahu dovolání, dovolání ve vztahu k výroku I., II., IV. a V. považuje za nepřipustné pro plnění nepřevyšující 50 000 Kč, nadto proti nim žalovaný 2) nevymezil ani otázky přípustnosti dovolání. Přípustnost dovolání není dána ani proti výrokům ve věci samé. Žalobce zpochybňuje dovolací argumentaci, zdůrazňuje především, že aktivní legitimace žalobce ve sporu se odvíjí od § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, přičemž pokud by toto právo bylo žalobci odepřeno, nebylo by zřejmé, kdo by měl za stát coby vlastníka předmětných budov v řízení jednat. Zcela irelevantní je námitka, že žalobce je v likvidaci, neboť se domáhá zřízení věcného břemene ve prospěch státu, který v likvidaci není. Důvodná není ani námitka, že žaloba byla neprojednatelná a že bylo zasaženo do ústavně zaručených práv žalovaného 2). Navrhuje, aby dovolání bylo odmítnuto, případně zamítnuto.

5. Žalovaná 1) se k dovolání nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

6. Podle § 3028 odst. 1, 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), tímto zákonem se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti. Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

7. Jelikož k pravomocnému rozhodnutí o zřízení věcného břemene nezbytné cesty došlo před 1. 1. 2014, postupoval dovolací soud při posouzení tohoto nároku podle příslušných ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“).

8. Nejvyšší soud jako dovolací soud projednal věc podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení v projednávané věci bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srovnej článek II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb.).

9. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

10. Podle § 241a odst. 1–3 o. s. ř. dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. V do-

č. 85

volání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh). Důvod dovolání se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení.

11. Dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden (§ 242 odst. 1 o. s. ř.). Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny.

12. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) posoudil dovolání a shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. Ačkoliv dovolatel v dovolání explicitně nevymezil rozsah, v němž rozsudek odvolacího soudu napadá, Nejvyšší soud vyšel z obsahu dovolání, v němž námitky v zásadě směřují jen proti výroku III. odvolacího soudu, kterým byl potvrzen výrok I. rozsudku soudu prvního stupně, jímž bylo věcné břemeno podle § 151o obč. zák. zřízeno, a kterým byl potvrzen výrok IV. rozsudku soudu prvního stupně, jímž bylo rozhodnuto o náhradě za zřízení věcného břemene, a proto dovolací soud přezkoumal rozhodnutí odvolacího soudu jen v tomto rozsahu. Při posouzení, zda dovolatel v souladu s § 241a odst. 2 o. s. ř. v dovolání vymezil otázku přípustnosti dovolání, vyšel Nejvyšší soud z obsahu dovolání, z něhož se podávají konkrétní právní otázky, a proto neshledal, že by dovolání bylo již z tohoto důvodu nepřipustné. Dovolací soud posoudil jednotlivé právní otázky, přičemž shledal, že dovolání je zčásti nepřipustné a zčásti nedůvodné.

13. Žalovaný 2) v první řadě namítá nedostatek aktivní věcné i procesní legitimace státního podniku pro podání žaloby na zřízení nezbytné cesty podle § 151o obč. zák.

14. Dovolání je v této otázce přípustné, neboť tato otázka nebyla doposud v rozhodovací praxi odvolacího soudu řešena, rozhodnutí odvolacího soudu je na řešení této otázky založeno a dovolatel právní závěry přijaté odvolacího soudem napadá; není však důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Tzv. věcnou legitimací se rozumí stav vyplývající z hmotného práva, kdy strany řízení jsou subjekty hmotněprávního poměru, o němž se v řízení jedná. Hovoří se o aktivní věcné legitimaci na straně žalobce a pasivní věcné legitimaci na straně žalovaného. Nedostatek aktivní věcné legitimace znamená, že žalob-

ce není nositelem hmotněprávního oprávnění, a nedostatek pasivní věcné legitimace potom znamená, že žalovaný není nositelem hmotněprávní povinnosti, o kterou v řízení jde. Není-li žalobce osobou podle hmotného práva oprávněnou, tedy není aktivně věcně legitimován, či není-li žalovaný osobou podle hmotného práva povinnou, tedy není pasivně věcně legitimován, jsou dány předpoklady pro zamítnutí žaloby [srovnej např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 1994, sp. zn. 1 Co 227/94 (publikované v časopise Právní rozhledy, 1995, č. 3, str. 111)].

16. Právní řád ovšem v některých případech umožňuje, aby se ochrany práva příslušejícího hmotněprávně oprávněnému domohla svým jménem jiná osoba, která není nositelem hmotněprávní povinnosti a ani to o sobě netvrdí, takže bez zvláštního zákonného oprávnění by musela být žaloba zamítnuta. Jedná se například o poddlužnickou žalobu podle § 315 o. s. ř. (srovnej např. WINTEROVÁ, A. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, str. 139), případně o postavení insolvenčního správce v incidenčních sporech (§ 40 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, či o žalobu oprávněné osoby podle § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), ve znění nálezu č. 177/2013 Sb. Výjimečně toto oprávnění může vyplývat i z ujednání stran, například podle § 530 odst. 1 obč. zák. může postupitel na žádost postupníka vymáhat svým jménem na účet postupníka postoupený nárok (obdobně § 1886 o. z.). Toto zvláštní oprávnění je zpravidla dáno na straně žalující, výjimečně však může být dáno i na straně žalované, jako je tomu u zmiňovaného insolvenčního správce. Právní nauka tento fenomén nazývá jako procesní legitimaci, která umožňuje výjimečně vyhovět žalobě v situaci, kdy na straně žalující či žalované není nositel práva či povinnosti, jež je předmětem řízení, což by jinak muselo vést k zamítnutí žaloby pro nedostatek věcné legitimace (srovnej např. WINTEROVÁ, A. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, str. 139, nebo DVOŘÁK, B. § 90 (Účastníci řízení). In LAVICKÝ, P. et al. Civilní proces. I. Řízení sporné: Občanský soudní řád (§ 1 až 250l), Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 377, marg. č. 6. DVOŘÁK, B. Kolektivní ochrana práv a procesní legitimace. Acta Iuridica Olomucensia. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016, roč. 11, č. 1, str. 61–67).

17. Procesní legitimaci lze vymezit několika znaky. Prvním znakem je existence osoby, která vystupuje v řízení svým vlastním jménem, nejedná se tudíž toliko o zástupce tvrzeného nositele hmotného práva či povinnosti. Druhým znakem je, že se a) žalobce domáhá přiznání nároku vůči žalovanému, který žalobci nepřináleží, nýbrž přináleží někomu jinému (skutečnému nositeli práva), přičemž žalobce to o sobě ani netvrdí, nebo že b) žalobce vznesl žalobu vůči osobě, která není

nositelem tvrzené povinnosti, neboť nositelem má být někdo jiný (skutečný nositel povinnosti), přičemž žalobce to o žalovaném ani netvrdí. Třetím znakem je existence určitého titulu, který tuto osobu (procesně legitimovaného) opravňuje namísto žalobce či žalovaného v řízení vystupovat (srov. COUFALÍK, P. Je § 20 odst. 2 OSŘ opravdu legislativní zmetek? Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 2, str. 63–67).

18. Procesní legitimace doplňuje věcnou legitimaci, to znamená, že v případě, že žalobu podá procesně legitimovaný, je třeba v rámci zkoumání důvodnosti žaloby zkoumat jak existenci zvláštního oprávnění k domáhání se nároku (procesní legitimace), tak i věcnou legitimaci. Věcná legitimace se v tomto případě nebude zkoumat ve vztahu k procesně legitimovanému, nýbrž ve vztahu k tvrzenému nositeli subjektivního práva (případně subjektivní povinnosti).

19. Podle § 151o odst. 3 obč. zák., není-li vlastník stavby současně vlastníkem přilehlého pozemku a přístup vlastníka ke stavbě nelze zajistit jinak, může soud na návrh vlastníka stavby zřídit věcné břemeno ve prospěch vlastníka stavby spočívající v právu cesty přes přilehlý pozemek.

20. Z uvedeného ustanovení vyplývá, že v řízení o zřízení věcného břemene nezbytné cesty je aktivně věcně legitimovaným vlastník stavby, pasivně věcně legitimovanými jsou potom vlastníci pozemků, přes něž má být věcné břemeno nezbytné cesty zřízeno.

21. Podle § 20 odst. 2 o. s. ř., přiznává-li zvláštní právní předpis namísto státu někomu jinému způsobilost samostatně jednat před soudem ve věci týkající se majetku státu, jedná tato osoba jako účastník.

Podle § 2 odst. 1 zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 253/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním podniku“), je podnik právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Podle odst. 2 tohoto ustanovení má podnik právo hospodařit s majetkem státu a nemá vlastní majetek. Podle § 16 odst. 2 zákona o státním podniku podnik vykonává při hospodaření s majetkem státu práva vlastníka podle zvláštních právních předpisů, vlastním jménem jedná v právních vztazích týkajících se majetku státu a účastní se řízení před soudy a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu včetně řízení o určení, zda tu vlastnické nebo jiné obdobné právo státu je, či není.

Podle § 1 o. s. ř. občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachovávaní zákonů, k čestnému plnění povinností a k účtě k právům jiných osob.

22. V posuzovaném případě je vlastníkem předmětných budov stát, a proto by v řízení nebyla dána aktivní věcná legitimace žalobce coby státního podniku, neboť státní podnik je podle § 2 odst. 1 zákona o státním podniku osobou odlišnou

od státu. Na tom ničeho nemění ani § 2 odst. 2 a § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, neboť z nich zřetelně vyplývá, že státní podnik má k předmětným budovám toliko právo hospodařit, nikoliv vlastnické právo. Na druhou stranu z díkce § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, v níž je uvedeno, že státní podnik „vlastním jménem jedná v právních vztazích týkajících se majetku státu a účastní se řízení před soudy a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu včetně řízení o určení, zda tu vlastnické nebo jiné obdobné právo státu je, či není“, vyplývá, že právní úprava poskytuje státnímu podniku nejen právo hospodaření, nýbrž i zvláštní oprávnění se svým jménem domáhat v soudních řízeních práv, která přináleží státu coby vlastníkovu majetku, s nímž má státní podnik právo hospodařit; na toto oprávnění odborná literatura nahlíží jako na případ procesní legitimace (viz COUFALÍK, P. Je § 20 odst. 2 OSŘ opravdu legislativní zmetek? Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 2, str. 63–67). V daném případě se jedná o oprávněný zájem na zřízení nezbytné cesty, kterému poskytuje ochranu občanský soudní řád přímo prostřednictvím § 1.

23. To ostatně potvrzuje i judikatura dovolacího soudu, která umožňuje, aby se státní podnik domáhal vůči třetí osobě určení, že má k určité nemovitosti právo hospodaření [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 1999, sp. zn. 2 Cdo 1052/97 (uveřejněný pod č. 54/2000 Sb. rozh. obč.), obdobně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1539/98 (dostupné na www.nsoud.cz)], nebo naopak aby se třetí osoba vůči státnímu podniku domáhala určení svého vlastnického práva [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2002, sp. zn. 20 Cdo 537/2001 (uveřejněný pod č. 65/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2191/2009 (uveřejněný v časopise Právní rozhledy, 2011, č. 17, str. 639)]. V rozsudku ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 905/2012 (uveřejněném pod č. C 12 055 v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck – dále jen „Soubor“), Nejvyšší soud dovodil, že státní podnik je oprávněn se svým jménem domáhat vydání bezdůvodného obohacení, které získala třetí osoba na úkor státu, potažmo státního podniku.

24. Lze proto dovodit závěr, že státní podnik se může na základě zvláštního oprávnění vyplývajícího z § 16 odst. 2 zákona o státním podniku ve spojení s § 1 o. s. ř. domáhat zřízení věcného břemene nezbytné cesty ke stavbám ve vlastnictví státu podle § 151o odst. 3 obč. zák.

25. Tento přístup rovněž koresponduje se závěry uvedenými v usnesení ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 29 Cdo 5075/2014 (uveřejněném pod č. 29/2016 Sb. rozh. obč.), v němž Nejvyšší soud uvedl, že „nemá žádných pochyb o tom, že tam, kde řádnému využití majetku konkursní podstaty úpadce (stavby, která je nemovitou věcí) brání okolnost, že ke stavbě není zřízen přístup, má správce konkursní podstaty v mezích řádného udržování a správy majetku konkursní podstaty též právo postarat se o zřízení práva odpovídajícího věcnému břemeni cesty k takové stavbě.

To platí tím více, že vzhledem k § 14 odst. 1 písm. a) ZKV přechází prohlášením konkursu právo nakládat se stavbou (nemovitou věcí) ve vlastnictví úpadce na správce jeho konkursní podstaty, takže úpadci samotnému po dobu trvání účinků konkursu nepřísluší právo domáhat se zřízení práva odpovídajícího věcnému břemenu cesty ke stavbě“.

č. 85

26. Na věcné legitimaci ničeho nemění ani námitka, že státní podnik je v likvidaci, tudíž jeho činnost je omezena kroky, které mají bezprostředně směřovat k likvidaci.

27. Podle § 72 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obch. zák.“), likvidátor činí jménem společnosti jen úkony směřující k likvidaci společnosti. Při výkonu této působnosti plní závazky společnosti, uplatňuje pohledávky a přijímá plnění, zastupuje společnost před soudy a jinými orgány, uzavírá smíry a dohody o změně a zániku práv a závazků a vykonává práva společnosti. Nové smlouvy může uzavírat jen v souvislosti s ukončením nevyřízených obchodů, nebo je-li to potřebné k zachování hodnoty majetku společnosti nebo k jeho využití, nejedná-li se o pokračování v provozu podniku. Likvidátor je oprávněn jednat jménem společnosti též ve věcech zápisu do obchodního rejstříku.

28. V posuzovaném případě podal za státní podnik žalobu na zřízení věcného břemene zástupce, jemuž byla likvidátorem udělena plná moc, a to z toho důvodu, že bylo třeba zajistit přístup k předmětným budovám. Podle žalovaného 2) však likvidátor k tomuto jednání nebyl oprávněn, neboť toto jednání nevede k likvidaci státního podniku, prodlužuje likvidaci, vyvolává spory a vyžaduje vynakládat značné prostředky na poskytování právních služeb.

29. S uvedenými námitkami se nelze ztotožnit.

30. Podle § 72 obch. zák. může likvidátor uzavírat i nové smlouvy, které jsou potřebné k zachování hodnoty majetku společnosti nebo k jeho využití. Jinými slovy likvidátor nemusí činit jen úkony, jimiž bezprostředně dojde ke zpeněžení majetku, nýbrž může činit i úkony, které jsou potřebné k tomu, aby hodnota majetku zůstala zachována či aby byl majetek lépe využitelný (k rozsahu oprávnění likvidátora jednat za státní podnik v likvidaci srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4747/2014, uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. obč.).

31. Řízení v předmětné věci souvisí s likvidací. V dané věci žalobce hospodařil s předmětnými budovami, v nichž byl nejspíše i umístěn majetek, který podléhal likvidaci, přičemž bez odpovídajícího přístupu na pozemek by k řádné likvidaci nemohlo dojít. Likvidátor byl proto oprávněn učinit nezbytné úkony k tomu, aby mohl zajistit adekvátní přístup k předmětným budovám. Pokud se celý spor nepodařilo vyřešit dohodou, mohl likvidátor využít zákonných prostředků k tomu, aby se domohl přístupu k předmětným budovám. Ostatně jak již bylo uvedeno, Nejvyšší soud připustil zřízení nezbytné cesty podle § 151o odst. 3 obč. zák. na zá-

kladě žaloby podané správcem konkursní podstaty [srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 29 Cdo 5075/2014 (uveřejněné pod č. 29/2016 Sbírky rozh. obč.)]. Není přitom důvodu, proč by mělo být odlišně zacházeno s právnickou osobou v úpadku a s právnickou osobou v likvidaci. Námitka dovolatele proto není důvodná.

32. Pro úplnost dovolací soud dodává, že na správnosti závěrů níže nemůže změnit ani okolnost, že v řízení jako účastník řízení nevystupoval přímo stát, který je vlastníkem předmětných budov, nýbrž toliko žalobce coby státní podnik, který disponuje ve vztahu k předmětným budovám toliko právem hospodaření. Z právní úpravy, zejména z § 20 odst. 2 a z § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, jakož i s ohledem na úzké vazby mezi státem a státním podnikem lze totiž dovodit zřejmou vůli zákonodárce, že v řízení ohledně majetku svěřeného státnímu podniku k hospodaření zcela postačuje, pokud bude účastníkem řízení toliko státní podnik, který by měl dostatečně hájit práva státu. I z výše uvedené rozhodovací praxe dovolacího soudu ve vztahu ke státnímu podniku potom vyplývá, že stát nemusí být účastníkem řízení [obdobně HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÍNOVÁ, R. § 20 (procesní způsobilost). In: DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KA-SÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, str. 81, bod 10.]. V případě státního podniku se tak neuplatní závěry, k nimž dospěl Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3468/2014 (uveřejněném pod č. C 15 038 v Souboru), týkající se vymezení účastníků řízení v určovací žalobě podle § 18 odst. 2 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi).

33. Dovolatel dále namítal, že žaloba nesplnila požadavky stanovené občanským soudním řádem, neboť v ní chyběl návrh, jak mělo být věcné břemeno zřízeno, resp. jak by nezbytná cesta měla být vymezena.

34. Tato námitka přípustnost dovolání nezakládá, neboť rozhodnutí odvolacího soudu je v této otázce zcela v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu.

35. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 11. 7. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1075/2006 (publikovaném v časopise Právní rozhledy, 2007, 20, str. 760), dovodil, že „zřízení věcného břemene, jemuž odpovídá právo cesty po přilehlém pozemku ke stavbě (§ 151o odst. 3 obč. zák.), představuje určitý způsob vypořádání vztahu mezi vlastníkem stavby, ke které není zajištěn přístup, a vlastníkem přilehlého pozemku ve smyslu § 153 odst. 2 o. s. ř. Z toho plyne, že soud nemůže bez dalšího zamítnout žalobu vlastníka stavby o takové vypořádání jen proto, že navrhovaný rozsah břemene se mu jeví nepřiměřený. Musí popř. i za pomoci znaleckého posudku posoudit možnost takového rozsahu věcného břemene, který by zatěžoval vlastníka přilehlého pozemku co nejméně a zároveň zajišťoval vlastníku stavby přístup ke stavbě v nezbytném rozsahu (viz též dosud nepublikované usnesení

Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. 19 Co 632/2005). Náhradu za zřízení věcného břemene soud určí a přizná i bez návrhu... Žaloba na zřízení práva cesty odpovídajícího věcnému břemenu je dostatečně určitá tehdy, pokud se z ní podává, k jakému pozemku a ve prospěch které stavby má být právo cesty zřízeno; jde-li o způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, vyplývající z právního předpisu, je v takovém případě na soudu, aby sám určil, kudy cesta povede, a aby případně blíže vymezil i obsah práva cesty“.

36. V posuzovaném případě je z žaloby zřejmé, ke které stavbě a ke kterým pozemkům má být nezbytná cesta zřízena, přičemž žalobce navíc soudu předložil i nákres, kudy by mělo věcné břemeno vést s návrhem, aby soud nechal zpracovat geometrický plán se zaznačením věcného břemene. Náležitostí žaloby podmiňující její projednatelnost však není předložení geometrického plánu se zakreslením nezbytné cesty, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1075/2006. K uvedeným závěrům potom dovolací soud dospěl i v rámci dalších řízení, například v souvislosti se žalobou na vydání části pozemku [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 2 Cdon 180/96 (uveřejněný pod č. 26/1998 Sbírky rozh. obč.)] či v souvislosti se žalobou na odstranění stavby [srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2007, sp. zn. 22 Cdo 4658/2007 (uveřejněné pod č. C 5486 v Souboru)]. Dovolací soud neshledal, že by žaloba trpěla jinými vadami, pro něž by byla neprojednatelná, a proto je námitka žalovaného 2) neopodstatněná.

37. Nelze v této souvislosti souhlasit se žalovaným 2) ani v tom, že by soud nepřipustně napomáhal žalobci. Ten má totiž i nadále břemeno tvrzení a břemeno důkazní ve vztahu k hypotéze právní normy, z níž pro sebe dovozuje uplatněný nárok, tudíž jeho postavení v žádném případě není výhodnější než žalovaného.

38. Pokud soud shledá naplnění hypotézy právní normy, z níž vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, je na soudu, aby zvolil to řešení, které se mu jeví jako nejsprávnější. Po žalobci pak nelze spravedlivě požadovat, aby měl objektivně a s jistotou předvídat, které z více možných řešení soud zvolí. Jestliže by totiž praxe striktně trvala na vázanosti soudu návrhem, musela by být zamítnuta každá žaloba, ve které by žalobní návrh nevystihl soudem preferované řešení, což by bylo v rozporu s cíli i základními principy občanského soudního řízení [srovnej SPÁČIL, J. Určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (§ 153 odst. 2 o. s. ř.). Právní fórum, 2007, č. 8, str. 288].

39. V neposlední řadě žalovaný 2) namítá, že nezbytná cesta jej omezuje v jeho právu na pokojné užívání majetku.

40. Ani tato námitka přípustnost dovolání nezakládá, neboť rozhodnutí je v tomto ohledu v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu.

41. Nejvyšší soud v rozhodovací praxi dovodil, že institut zřízení věcného břemene nezbytné cesty je v souladu s článkem 11 Listiny základních práv a svobod, přičemž tyto závěry lze plně uplatnit i ve vztahu k čl. 1 Dodatkového protokolu

k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.). V rozsudku ze dne 20. 7. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1897/2004 (uveřejněném pod č. 32/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že „ve veřejném zájmu je i zajištění řádného užívání staveb jejich vlastníky; jde tu nejen o veřejný zájem na tom, aby vlastnické právo vlastníka stavby mohlo být vykonáváno, ale i o veřejný zájem na řádné údržbě stavby. Tento veřejný zájem je vyjádřen i v § 86 odst. 1 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), které vlastníkově stavby ukládá veřejnoprávní povinnost v souladu s dokumentací ověřenou stavebním úřadem a s rozhodnutím stavebního úřadu (stavební povolení, kolaudační rozhodnutí) udržovat stavbu v dobrém stavebním stavu tak, aby nevznikalo nebezpečí požárních a hygienických závad, aby nedocházelo k jejímu znehodnocení nebo ohrožení jejího vzhledu a aby se co nejvíce prodloužila její užitelnost. Je zjevné, že splnění této povinnosti je ve veřejném zájmu a že je nelze zajistit bez přístupu vlastníka ke stavbě. Lze též dodat, že zajištění tzv. nezbytné cesty (cesty z nouze) je tradičním institutem občanského práva (srov. zákon č. 140/1896 ř. z., o propůjčování cest nezbytných, platný do 31. 12. 1950)“ [obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2283/2013 (uveřejněný pod č. C 13 612 v Souboru)].

42. Ačkoliv dovolací soud v minulosti shledal úpravu nezbytné cesty jako celek ústavně konformní, zdůrazňoval, že a) zřídit věcné břemeno lze jen při naplnění všech zákonných předpokladů [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1438/2004 (publikovaný pod č. C 3395 v Souboru)], že b) věcné břemeno musí zatěžovat vlastníka co nejméně [srovnej například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2006, sp. zn. 22 Cdo 38/2005 (uveřejněný pod č. 4/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozh. obč.)], a že c) ačkoliv to z právní úpravy nezbytné cesty přímo nevyplyvá, musí být vlastníkově pozemku, jehož vlastnické právo bylo omezeno, *ex officio* poskytnuta náhrada za omezení jeho vlastnického práva [srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2283/2013 (uveřejněný pod č. C 13 612 v Souboru)].

43. Soud prvního stupně vyšel z náčrtu plochy, která by měla být zatížena věcným břemenem, uvedeného v žalobě a nechal k němu vypracovat znalecký posudek. Rozsah věcného břemene znázorněný žalobcem měl za zcela přiměřený k nutnému přístupu k předmětným budovám, přičemž širší pásu přibližně 4 m odpovídá tomu, že předmětné budovy je třeba obsluhovat nákladními vozidly. Následně soud prvního stupně stanovil náhradu za omezení vlastnického práva ve výši 106 100 Kč, kterou považoval za přiměřenou. Odvolací soud se s těmito závěry ztotožnil, neboť k předmětným budovám není možné zajistit přístup pro odpor žalovaného 2) jinak než prostřednictvím věcného břemene, přičemž neshledal okolnosti, které by zřízení věcného břemene nezbytné cesty bránily. Ztotožnil se i s výší náhrady za zřízení věcného břemene nezbytné cesty.

44. Žalovaný 2) závěry soudů obou stupňů nijak adekvátně nerozporuje, nýbrž toliko polemizuje se skutečností, že ve prospěch státního podniku, který je v likvidaci, bylo zřízeno věcné břemeno nezbytné cesty. Touto polemikou však dovolatel nevymezuje žádnou otázku hmotného či procesního práva, nadto již výše bylo uvedeno, že zřízení věcného břemene může navrhnout jak státní podnik, který je k tomu procesně legitimován namísto státu, tak i právnická osoba, která je v době podání žaloby v likvidaci. Soudy obou stupňů přitom postupovaly v souladu se zákonem, jakož i s rozhodovací praxí dovolacího soudu, když dovodily, že jsou naplněny všechny předpoklady pro zřízení věcného břemene, protože vlastník předmětných budov nemá k předmětným budovám přístup, přičemž tento přístup nelze zajistit jinak než věcným břemenem, když vymezily rozsah věcného břemene tak, aby co nejméně zasáhl žalované, a když za toto omezení uložily žalobci poskytnout žalovaným adekvátní náhradu. Dovolací soud tak neshledal, že by došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu vlastnictví žalovaných zaručených v článku 11 Listiny a v článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, a proto závěry soudů obou stupňů v dovolacím přezkumu ob stojí.

45. Jelikož dovolání žalovaného 2) je zčásti nepřipustné a zčásti nedůvodné a dovolací soud neshledal existenci vady řízení, která by odůvodňovala zrušení napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, je napadené rozhodnutí odvolacího soudu věcně správné. Nejvyšší soud proto dovolání podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 86

Č. 86

Věcná břemena

§ 30a zákona č. 49/1997 Sb.

Náhradu za zřízení věcného břemene provozování letiště podle § 30 zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví, ve znění pozdějších předpisů, soud určí ve výši odpovídající místně obvyklému nájemnému k pozemku, ke kterému zřizuje věcné břemeno; v tomto případě nelze při stanovení náhrady vycházet z jiných okolností věci.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4079/2016, ECLI:CZ:NS:2017:22.CDO.4079.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2016, sp. zn. 20 Co 459/2015, a věc vrátil Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení; dovolání žalovaných odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Benešově rozsudkem ze dne 30. 9. 2014, č. j. 12 C 53/2010-638, ve znění opravného usnesení ze dne 23. 11. 2015, č. j. 12 C 53/2010-681, zřídil ve prospěch každého provozovatele letiště V. věcné břemeno provozování letiště podle § 30a zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon o civilním letectví“ nebo „ZCL“), a to podle podmínek stanovených pro provozování letiště tímto zákonem. Zatížený je pozemek v podílovém spoluvlastnictví žalovaných o výměře 3 408 m², který je součástí parcely č. 1138/1, zapsané na LV 483 pro katastrální území D., obec V., Katastrálním pracovištěm B., u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, jak je označen geometrickým plánem, tvořícím nedílnou součást rozsudku (výrok I.). Jako náhradu za zřízení věcného břemene uložil žalobkyni povinnost platit žalovanému a žalované společně a nerozdílně 350 Kč ročně (výrok II.). Výroky III. a IV. rozhodl o náhradě nákladů řízení.
2. K odvolání žalovaných Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 11. 5. 2016, č. j. 20 Co 459/2015-746, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. potvrdil a ve výroku II. změnil tak, že náhrada za zřízení věcného břemene činí 13 000 Kč ročně pro každého ze žalovaných (výrok I.). Výroky II.–IV. rozhodl o náhradě nákladů před soudy obou stupňů.

3. Spor se týkal pozemku žalovaných (označeného geometrickým plánem jako část „g1“ parcely č. 1138/1), který je užíván jako letiště. Pozemky letiště jsou pro tyto účely od roku 1993 vymezeny v platném územním plánu města. Od roku 1998 bylo provozování veřejného vnitrostátního letiště povoleno na dobu neurčitou původnímu žalobci – Aeroklubu V. Protože vlastníci letištních pozemků vypověděli původnímu žalobci smlouvy, na základě kterých pozemky užíval pro provozování letiště, a protože jednání o dohodě k užívání pozemků nebyla úspěšná, podal dne 19. 2. 2010 žalobu na zřízení věcného břemene letiště podle § 30a ZCL. Rozhodnutím Ministerstva obrany – odboru civilního letectví bylo (právní moc dnem 18. 3. 2010) povolení k provozování letiště původnímu žalobci zrušeno (z důvodu nedořešených vlastnických či užívacích vztahů k letištním pozemkům) a až do rozhodnutí Ministerstva dopravy ze dne 10. 6. 2014, kterým bylo provozování letiště V. povoleno městu V., bylo letiště navzdory požadavku § 25b ZCL bez provozovatele. Zájem na provozování letiště vyslovily město V., složky Integrovaného záchranného systému, Ministerstvo dopravy i některé soukromé společnosti. Existenci letiště podporuje rovněž Politika územního rozvoje z roku 2008.

4. Soud prvního stupně se podrobně věnoval otázce veřejného zájmu na zřízení věcného břemene, přičemž dospěl k závěru, že veřejný zájem na zřízení letiště převažuje nad zachováním dosavadních práv vlastníka letištního pozemku. Protože se provozovateli letiště nepodařilo užívací právo k letištnímu pozemku získat dohodou, shledal naplnění podmínek pro zřízení věcného břemene podle § 30a odst. 1 ZCL a žalobě vyhověl. Náhradu za zřízení věcného břemene určil podle § 30a odst. 2 ZCL jako roční plnění odpovídající místně obvyklému nájemnému k pozemku zatíženému věcným břemenem.

5. Odvolací soud vyhověl návrhu původního žalobce ze dne 11. 4. 2016, aby na jeho místo do řízení vstoupilo město V. jako nový provozovatel letiště. Vyšel ze shodných skutkových zjištění a ztotožnil se rovněž s právním hodnocením, pokud se týká splnění podmínek pro zřízení věcného břemene. Nesprávné právní posouzení však shledal v rozhodnutí o výši náhrady. Ani jeden z vypracovaných znaleckých posudků nevycházel z porovnání srovnatelných pozemků, proto není možné z jejich závěrů vycházet. Je navíc třeba přihlídnout k tomu, že pozemky žalovaných nejsou zřízením věcného břemene pouze omezeny, ale je fakticky znemožněno je užívat, když není možné užívat je k jinému účelu než ke vzletu a přistávání letadel. Odvolací soud proto stanovil náhradu za zřízení věcného břemene podle své úvahy s odkazem na judikaturu k § 135c odst. 3 a § 151o odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v posledním účinném znění (dále „obč. zák.“).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 86

6. Proti rozhodnutí krajského soudu podala dovolání jak žalobkyně (dále také „dovolatelka“), tak žalovaní (dále také „dovatelé“).

7. Žalobkyně v dovolání uvádí, že napadá část výroku I. rozsudku odvolacího soudu, kterou byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o náhradě za věcné břemeno. Přípustnost dovolání opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále také „o. s. ř.“). Rozhodnutí závisí na otázce hmotného práva, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a na otázce, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolací důvod spatřuje v nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

8. Neřešená je otázka, jakým způsobem má být stanovena náhrada za zřízení věcného břemene, konkrétně zda může být stanovena volnou úvahou soudu. Namítá, že odvolací soud nesprávně stanovil náhradu za zřízení věcného břemene podle své úvahy, ačkoliv podle § 30a ZCL měl náhradu stanovit ve výši odpovídající místně obvyklému nájemnému k pozemku, ke kterému se věcné břemeno zřizuje; jinou možnost zákon nepřipouští. Kdyby dovolací soud dospěl k výkladu, že náhradu za zřízení věcného břemene lze stanovit i jinak, bylo by napadené rozhodnutí v rozporu s ustálenou judikaturou dovolacího soudu (odkazuje např. na rozhodnutí ze dne 26. 5. 2006, sp. zn. 22 Cdo 1966/2006, nebo rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 4532/2010, ze dne 3. 2. 2011). Má-li soud pochybnosti o věcné správnosti znaleckého posudku, nemůže jej nahradit vlastním názorem, ale musí znalci uložit, aby podal vysvětlení, posudek doplnil nebo jinak odstranil jeho nedostatky, popřípadě aby vypracoval nový posudek, nebo musí ustanovit jiného znalce, aby věc znovu posoudil a vyjádřil se i ke správnosti již podaného posudku. Aplikaci § 136 o. s. ř. nelze odůvodnit tím, že závěry znaleckých posudků jsou věcně nesprávné. Navrhuje proto rozhodnutí v napadeném rozsahu zrušit a věc vrátit krajskému soudu k dalšímu řízení.

9. Žalovaní napadají rozsudek krajského soudu v plném rozsahu a uplatňují shodný dovolací důvod jako žalobkyně. Tvrdí, že se odvolací soud nevypořádal s námitkou, že zřízením věcného břemene jsou omezeni v užívání pozemku celého, nikoli jen předmětné části, protože zbylá část pozemku, která sama není letištním pozemkem, je zatížena ochranným pásmem letiště. Zřízením věcného břemene tak došlo k faktickému omezení vlastnického práva k celému pozemku. Nesprávný je rovněž závěr o veřejném zájmu na provozování letiště, protože soud k takovému závěru dospěl na základě „lživých výroků“ žalobce. Ani z ostatních důkazů veřejný zájem na provozování letiště nevyplývá. Navrhují zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

10. Vyjádření nepodal žádný z účastníků řízení.

III.

Přípustnost dovolání

č. 86

11. Podle § 3028 odst. 1, 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále taky jen „o. z.“), neboť podle § 3028 odst. 1 o. z., není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

12. Zřízení věcného břemene posuzoval Nejvyšší soud podle zákona č. 89/2012 Sb., neboť se jedná o rozhodnutí konstitutivní, jímž dochází ke vzniku, změně či zániku práva a jemu odpovídající povinnosti mezi účastníky řízení, tedy je pro něj rozhodující nejen skutkový, ale i právní stav v době vyhlášení rozhodnutí (srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 992/2011). Dovolání žalobkyně:

13. Po zjištění, že dovolání žalobkyně je přípustné podle § 237 o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), dovolací soud napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání je důvodné.

14. Otázka způsobu stanovení náhrady za zřízení věcného břemene letiště podle zákona o civilním letectví nebyla doposud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Podle § 30a odst. 2 zákona o civilním letectví „za zřízení věcného břemene provozování letiště náleží vlastníku pozemku, ke kterému bylo zřízeno věcné břemeno, ze strany provozovatele letiště náhrada. Náhradu za zřízení věcného břemene provozování letiště soud určí jako roční plnění, a to ve výši odpovídající místně obvyklému nájemnému k pozemku, ke kterému se zřizuje věcné břemeno. Náhrada je splatná nejpozději do 31. prosince příslušného kalendářního roku, není-li v rozhodnutí o zřízení věcného břemene stanoveno jinak. Vlastník pozemku, ke kterému bylo zřízeno věcné břemeno, a provozovatel letiště si mohou písemně sjednat jinou výši ročního plnění a jeho dřívější splatnost. Soud na žádost provozovatele letiště nebo vlastníka pozemku, ke kterému bylo zřízeno věcné břemeno, rozhodne o změně výše náhrady, pokud se podstatně změnily okolnosti, za nichž byla výše náhrady určena nebo sjednána“.

16. Z toho je patrné, že věcné břemeno podle zákona o civilním letectví je svým obsahem věcným břemenem (služebností) podle § 1257 a násl. zákona

č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále taky jen „o. z.“), neboť se konstituuje rozhodnutím soudu jako věcné právo k věci cizí, které postihuje vlastníka tak, že musí ve prospěch jiného (zde provozovatele letiště) něco trpět nebo něčeho se zdržet. Jedná se o věcné břemeno zřízené rozhodnutím orgánu veřejné moci (§ 1260 odst. 1 o. z.).

17. Právní režim věcných břemen zřízených na základě zákona se řídí obecnou občanskoprávní úpravou jen v otázkách neupravených speciálními veřejnoprávními předpisy (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 28 Cdo 4833/2007). Proto obsahuje-li zákon o civilním letectví vlastní úpravu náhrady za zřízení věcného břemene, jedná se o normu speciální, která má před obecnou úpravou občanského zákoníku aplikační přednost. Obecnou úpravou se řídí jen otázky zákonem o civilním letectví neupravené; proto v tomto případě nelze použít judikaturu týkající se výše náhrady za zřízení věcného břemene podle § 1510 odst. 3, resp. § 135c obč. zák.

18. Náhradu za zřízení věcného břemene provozování letiště podle § 30a zákona o civilním letectví určí soud ve výši odpovídající místně obvyklému nájemnému k pozemku, ke kterému se zřizuje věcné břemeno; v tomto případě nelze při stanovení náhrady vycházet z jiných okolností věci. To, že zřízením věcného břemene bude vlastník plně vyloučen z užívání svého pozemku, zohledňuje zákon tím, že stanoví náhradu ve výši nájemného – pronajatý pozemek nemůže vlastník také v zásadě užívat. Skutečnost, že jde o nucené omezení vlastnického práva, není důvodem pro zvýšení zákonem stanovené náhrady, neboť zákonodárce přímo stanovil, že takto náhradu určí soud, tedy bral již při zvažování formy náhrady do úvahy, že nejde o omezení dobrovolně přijaté. Odvolací soud tak určil náhradu za zřízení věcného břemene v rozporu se zákonem o civilním letectví, a již proto je dovolání důvodné.

19. Napadené rozhodnutí je také v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Odvolací soud nesprávně aplikoval § 127 o. s. ř., potažmo § 136 o. s. ř., když závěry znaleckých posudků – podle jeho názoru nesprávné – nahradil vlastní volnou úvahou.

20. K posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá soud podle § 127 odst. 1 o. s. ř. odborné vyjádření; není-li to postačující nebo je-li pochybnost o správnosti odborného vyjádření, ustanoví znalce. Podle odstavce 2 téhož ustanovení, je-li pochybnost o správnosti posudku nebo je-li posudek nejasný nebo neúplný, je nutno požádat znalce o vysvětlení. Kdyby to nevedlo k výsledku, soud nechá znalecký posudek přezkoumat jiným znalcem.

21. Podle § 136 o. s. ř., lze-li výši nároků zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy.

22. Nejvyšší soud vychází z toho, že výše obvyklého nájemného je skutková otázka, k jejímuž posouzení je třeba odborných znalostí ve smysl § 127 odst. 1 o. s. ř. Pro stanovení ceny obvyklého nájemného je proto zpravidla úkolem soud-

ního znalce (viz obdobně usnesení ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. 22 Cdo 3035/2006, nebo usnesení ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 22 Cdo 3240/2006).

č. 86

23. Podle ustálené judikatury pochybnost odvolacího soudu o věcné správnosti znaleckého posudku, jímž je stanovena obvyklá výše nájemného, nemůže být nahrazena jeho vlastním názorem. Má-li soud pochybnosti o věcné správnosti znaleckého posudku, nemůže jej nahradit vlastním názorem, nýbrž musí znalci uložit, aby podal vysvětlení, posudek doplnil nebo jinak odstranil jeho nedostatky, popřípadě aby vypracoval nový posudek, nebo musí ustanovit jiného znalce, aby věc znovu posoudil a vyjádřil se i ke správnosti již podaného posudku. Také úvaha podle § 136 o. s. ř. musí být podložena zjištěním konkrétních skutečností o výši nájemného v daném místě a čase; až na jejich základě lze úvahu soudu podle § 136 o. s. ř. založit (obdobně srovnvej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5252/2007, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2011, sp. zn. 22 Cdo 4532/2010). Má-li soud poznatky, které správnost rozsudku zpochybňují, musí je znalci předesíť a žádat vysvětlení.

24. Nahradil-li odvolací soud pro pochybnosti o správnosti znaleckých posudků jejich závěry vlastním zjištěním, odchýlil se od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu a zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné právní posouzení věci.

25. Z uvedeného je zřejmé, že dovolání je důvodné. Proto nezbylo než rozhodnutí odvolacího soudu v celém rozsahu zrušit (§ 243g odst. 1 o. s. ř.). Rozhodnutí o zřízení věcného břemene za náhradu je rozhodnutím konstitutivním – za zřízení věcného břemene omezujícího vlastníka pozemku náleží vlastníkově pozemku náhrada, a soud tak vždy rozhodne o zřízení práva a o náhradě za omezení vlastnického práva jedním rozhodnutím.

26. V dalším řízení ve věci odvolací soud určí za pomoci znalce obvyklé roční nájemné způsobem určení obvyklé ceny podle § 2 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku. Přitom je nutné vycházet ze zjištěné výše ročního nájemného sjednaného při nájmu stejných, popřípadě obdobných nemovitostí v předmětném roce (v tomto případě letištních pozemků). Kritérium stejnosti, popř. obdobnosti nemovitostí vyžaduje znát nejen stav a umístění posuzované nemovitosti, nýbrž také stav a umístění nemovitostí srovnávaných. Bez zjištění těchto údajů není totiž nezbytné porovnání možné (k tomu srovnvej rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 30. 9. 2009, č. j. 30 Ca 127/2008-50, publikovaný pod č. 2360/2011 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu).

Dovolání žalovaných:

27. Dovolání žalovaných není přípustné.

28. Žalovaní výslovně neuvádějí, v čem spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.). Z obsahu dovolání se nicméně podává, že důvodem přípustnosti dovolání je rozpor napadeného rozhodnutí s ustálenou

rozhodovací praxí dovolacího soudu. Odvolací soud se nezabýval námitkou, že zřízení věcného břemene fakticky znemožní užívání celého pozemku, a náhrada by se proto měla vztahovat i na zbytek pozemku dovolatelů; přesto, že dovolatelé uplatnili námitku již v průběhu řízení před soudem prvního stupně.

29. Uvedená otázka přípustnost dovolání nezakládá, neboť stanovení náhrady za zřízení věcného břemene je v této dílčí otázce v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

30. Předmětný pozemek je zatížen věcným břemenem letiště podle § 30a odst. 2 ZCL, nikoli ochranným pásmem letiště podle § 37 odst. 1 ZCL. Řízení v této věci se týká výhradně pozemku označeného geometrickým plánem jako „g1“, tedy pouze té části parcely č. 1138/1, která je zatížena věcným břemenem letiště. Náhrada za omezení vlastnického práva náleží v případě každého z takto zatížených pozemků zvlášť. Zatímco náhradu za zřízení věcného břemene stanoví soud při jeho zřízení podle § 30a ZCL, náhrady za omezení vlastnického práva zřízením ochranného pásma letiště se účastník musí domáhat samostatně; lze ji, odůvodňují-li to okolnosti dané věci, poskytnout na základě přímé aplikace čl. 11 odst. 4 Listiny, neboť zákon o civilním letectví poskytnutí náhrady neupravuje (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1022/2014, srovnej také rozsudek Nejvyššího soudu z 29. 4. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3447/2013, publikovaný v časopise Právní rozhledy č. 20/2014 na str. 719).

31. Konečně k námitce, že žalobce neprokázal veřejný zájem na zřízení věcného břemene letiště, z obsahu dovolání je zřejmé, že navzdory uplatněnému dovolacímu důvodu žalovaní zpochybňují výhradně skutková zjištění nalézacích soudů. To činí zejména tvrzením, že Policie České republiky a Hasičský záchranný sbor letiště V. ke svým účelům vůbec nepotřebují. Z vyjádření těchto subjektů naopak vyplývá, že na existenci letiště mají zájem a že pro určité činnosti, zabezpečované Hasičským záchranným sborem, se letiště jeví nepostradatelné.

32. Dovolací soud je však zjištěným skutkovým stavem vázán. Od 1. 1. 2013 nelze v dovolání úspěšně zpochybnit skutková zjištění odvolacího soudu, neboť dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci – § 241a odst. 1 o. s. ř. (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod č. 4/2014 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4295/2013). Dovolací soud nezjistil, že by při zjišťování skutkového stavu byla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody žalovaných, tedy i právo na spravedlivý proces

33. Protože dovolání žalovaných není přípustné, dovolací soud ho podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř. odmítl.

Č. 87

Č. 87

Věcná břemena

§ 151n odst. 1, 2 obč. zák. ve znění do 31. 12. 2013

Smlouvou lze zřídit věcné břemeno ve prospěch vlastníka panujících pozemků tak, že vlastník zatížených pozemků je povinen zdržet se na těchto pozemcích vybudování a provozování obchodního zařízení určitého druhu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1575/2016, ECLI:CZ:NS:2017:21.CDO.1575.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 9. 2015, sp. zn. 4 Co 87/2015, a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 3. 2015, sp. zn. 27 C 2/2014, a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce podal dne 10. 12. 2013 u Katastrálního úřadu pro město P., katastrální pracoviště P., návrh na povolení vkladu práva odpovídajícího věcnému břemenu do katastru nemovitostí podle smlouvy o zřízení věcného břemene uzavřené dne 31. 7. 2013 mezi žalobcem jako oprávněným z věcného břemene a účastníkem S. P., s. r. o., jako povinným z věcného břemene „pro: každý vlastník nemovitostí: pozemek parc. č. 4485/221, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/143, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/144, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/142, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/140, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/148, k. ú. H. P., obsah: povinný zřizuje věcné břemeno ve prospěch oprávněných pozemků, jemuž odpovídá povinnost zdržet se v budoucnu na služebných pozemcích vybudování a provozování obchodního zařízení s předmětem podnikání velkoobchod nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles a / nebo zprostředkování prodeje nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles a/nebo maloobchodní prodej nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles, které bude mít přímý kontakt s koncovými zákazníky (zejména prodejna, výdejní místo internetového obchodu spolu s možností předvádění těchto výrobků koncovým zákazníkům: showroom, zákaznické centrum) [dále jen „Exkluzivita“]

a v případě nájmu služebných pozemků třetím osobám nebo prodeje služebných pozemků třetím osobám tyto osoby zaváže povinností k dodržování Exkluzivity v rozsahu dle této smlouvy“.

2. Katastrální úřad pro město P., katastrální pracoviště P., rozhodnutím ze dne 24. 6. 2014, č. j. V-62563/2013-101, návrh na vklad práva odpovídajícího věčnému břemenu do katastru nemovitostí zamítl. Dospěl k závěru, že nebyl naplněn požadavek § 5 odst. 1 písm. c) zákona č. 265/1992 Sb. (aby právní úkon týkající se převodu vlastnického práva nebo zřízení nebo zániku jiného práva byl určitý a srozumitelný) a ustanovení § 5 odst. 1 písm. b) uvedeného zákona (aby navrhovaný vklad byl odůvodněn obsahem předložených listin), neboť povinnost z věcného břemene byla navrhována také pro nájemce služebných pozemků, které však věcnými břemeny nelze zavazovat, a ke dni podání návrhu na vklad nedošlo ke splnění odkládací podmínky, na kterou byla vázána účinnost smlouvy o zřízení věcného břemene ze dne 31. 7. 2013.

3. Žalobou podanou u městského soudu dne 24. 7. 2014 se žalobce domáhal, aby bylo rozhodnuto o provedení vkladu „věcného břemene na základě smlouvy o zřízení věcného břemene ze dne 31. 7. 2013 uzavřené mezi žalobcem jako oprávněným a společností S. P., s. r. o., jako povinným, pro každého vlastníka nemovitostí: pozemek parc. č. 4485/221, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/143, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/144, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/142, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/140, k. ú. H. P., pozemek parc. č. 4485/148, k. ú. H. P., kde povinný zřizuje věcné břemeno ve prospěch oprávněných pozemků, jemuž odpovídá povinnost zdržet se v budoucnu na služebných pozemcích vybudování a provozování obchodního zařízení s předmětem podnikání velkoobchod nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles a/nebo zprostředkování prodeje nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles a/nebo maloobchodní prodej nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles, které bude mít přímý kontakt s koncovými zákazníky (zejména prodejna, výdejní místo internetového obchodu spolu s možností předvádění těchto výrobků koncovým zákazníkům: showroom, zákaznické centrum) [dále jen „Exkluzivita“] a v případě nájmu služebných pozemků třetím osobám nebo prodeje služebných pozemků třetím osobám tyto osoby zaváže povinností k dodržování Exkluzivity v rozsahu dle této smlouvy. Rozsah věcného břemene je k celým nemovitostem, a to k pozemku parc. č. 4485/24, parc. č. 4485/25, parc. č. 4485/40, parc. č. 4485/41, parc. č. 4485/80, parc. č. 4485/124, parc. č. 4485/139, parc. č. 4485/141, parc. č. 4485/145, parc. č. 4485/146, parc. č. 4485/147 a parc. č. 4485/149, vše v katastrálním území H. P., obec P.“. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že věcné břemeno bylo sjednáno jako povinnost, omezující vlastníka sousedních pozemků, podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, jehož ustanovení neobsahují taxativní výčet druhů věcných břemen, která lze sjednat, a vymezení povinnosti stanovené

č. 87

věcným břemenem je proto zcela na dohodě účastníků. Uvedl, že odkládací podmínka ve smlouvě o zřízení věcného břemene byla splněna a katastrálnímu úřadu byl dodatečně předložen i protokol o jejím splnění a že smlouva o zřízení věcného břemene neukládá povinnost nájemci služebných pozemků, ale vlastníkov, který je povinen nájemce k „dodržování exkluzivity“ podle této smlouvy zavázat.

4. Katastrální úřad pro město P., katastrální pracoviště P., ve svém vyjádření uvedl, že závěr o tom, zda jsou splněny podmínky vkladu práva odpovídajícího věcnému břemenu, „nezbývá než ponechat na úvaze soudu“, a že katastrální úřad, který byl žalobcem označen jako žalovaný, není účastníkem řízení podle části páté občanského soudního řádu.

5. Městský soud – poté, co usnesením ze dne 6. 10. 2014, č. j. 27 C 2/2014-37, rozhodl, že se „ukončuje účast Katastrálního úřadu pro město P., katastrální pracoviště P., v tomto řízení“ – rozsudkem ze dne 12. 3. 2015, č. j. 27 C 2/2014-48, žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Dovodil, že podstata věcného břemene spočívá v závazku povinného, že na služebných pozemcích nebude vyvíjet podnikatelskou činnost určitého druhu, který nezatěžuje pozemek jako takový, ale omezuje osobu vlastníka v jeho podnikatelských aktivitách, a že takové omezení „se vymyká smyslu a účelu věcného břemene jako práva k věci cizí“. Uvedl, že omezení, které účastníci smlouvy hodlali zajistit zřízením věcného břemene, mohou dosáhnout „obligačním smluvním vztahem“.

6. K odvolání žalobce vrchní soud rozsudkem ze dne 10. 9. 2015, č. j. 4 Co 87/2015-68, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Souhlasil se závěrem soudu prvního stupně, že omezení povinného z věcného břemene, které je uvedeno ve smlouvě, nemá charakter věcného břemene, neboť se vymyká jeho smyslu a účelu a svým rozsahem překračuje omezení, které institut věcného břemene umožňuje, a že tohoto omezení mohli účastníci dosáhnout „obligačním smluvním vztahem“. Uvedl, že v případě nájmu či prodeje služebných pozemků třetím osobám měly být tyto osoby zavázány povinností k „dodržování exkluzivity“, což odporuje § 151n odst. 1 obč. zák., neboť věcná břemena omezují vlastníka nemovité věci a nikoli nájemce, a že obsahem smlouvy o zřízení věcného břemene byly nepřipustným způsobem omezeny případné budoucí podnikatelské aktivity účastníka – povinného z věcného břemene, což je zjevné zneužití práva, které nepoživá ochrany. Uzavřel, že v projednávané věci nebyly splněny podmínky vkladu uvedené v § 5 odst. 1 písm. b) a c) zákona č. 265/1992 Sb.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že ustanovení § 151n a násl. zákona č. 40/1964 Sb., podle nichž věcná břemena

omezují vlastníka nemovité věci ve prospěch někoho jiného tak, že je povinen něco trpět, něčeho se zdržet nebo něco konat, neobsahují taxativní výčet druhů věcných břemen, která lze sjednat, a že smluvní strany si proto mohou sjednat i „ojedinělý druh“ věcného břemene. Uvádí, že podle jazykového výkladu smlouvy o zřízení věcného břemene nebyla omezována dispoziční práva vlastníka pozemku, nýbrž byl omezován způsob, jakým může vlastník pozemek užívat, což je přípustné, a že věcné břemeno obsahově neomezuje podnikatelskou činnost povinného, ale „*a priori*“ výstavbu na povinných pozemcích“, neboť se jedná o zákaz vybudovat obchodní zařízení takového druhu, které je schopno konkurovat žalobci. Taková povinnost se podle názoru dovolatele vztahuje nikoli k vlastníkovi služebných pozemků, ale k služebným pozemkům jako takovým, neboť v případě vybudování takového zařízení na služebných pozemcích ztrácí pro oprávněného jeho pozemky hodnotu. Dovolatel poukázal na to, že takové věcné břemeno je běžné v zahraniční právní doktríně, například v Německu, a plní svůj hospodářský účel stejně, jako tomu je u „notoricky známých“ druhů věcných břemen. Žalobce navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu a rozsudek soudu prvního stupně zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

8. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu – dále jen „o. s. ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

9. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu vydaná v řízení o věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, pokud to zákon připouští (§ 245 a § 236 odst. 1 o. s. ř.).

10. Podmínky přípustnosti dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu jsou obsaženy – jak vyplývá z přiměřeného užití části čtvrté hlavy třetí občanského soudního řádu (§ 245 o. s. ř.) – v § 237, 238 a 238a o. s. ř.

11. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

12. V projednávané věci žalobce, který provozuje v České republice síť nábytkářských center „Sconto“, uzavřel jako oprávněný s účastníkem S. P., s. r. o., jako povinným dne 31. 7. 2013 „smlouvu o zákazu konkurence – zřízení věcného

č. 87

břemene“, ve které povinný za účelem zákazu konkurence na služebných pozemcích v jeho vlastnictví parc. č. 4485/24, parc. č. 4485/25, parc. č. 4485/40, parc. č. 4485/41, parc. č. 4485/80, parc. č. 4485/124, parc. č. 4485/139, parc. č. 4485/141, parc. č. 4485/145, parc. č. 4485/146, parc. č. 4485/147 a parc. č. 4485/149, vše v katastrálním území H. P., zřizuje věcné břemeno ve prospěch oprávněných pozemků ve vlastnictví žalobce parc. č. 4485/221, parc. č. 4485/143, parc. č. 4485/144, parc. č. 4485/142, parc. č. 4485/140 a parc. č. 4485/148, vše v katastrálním území H. P., jemuž odpovídá „povinnost zdržet se v budoucnu na služebných pozemcích vybudování a provozování obchodního zařízení s předmětem podnikání velkoobchod nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles a/nebo zprostředkování prodeje nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles a/nebo maloobchodní prodej nábytku či náhradních částí nábytku, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles, které bude mít přímý kontakt s koncovými zákazníky (zejména prodejna, výdejní místo internetového obchodu spolu s možností předvádění těchto výrobků koncovým zákazníkům: showroom, zákaznické centrum) [dále jen „Exkluzivita“] a v případě nájmu služebných pozemků třetím osobám nebo prodeje služebných pozemků třetím osobám tyto osoby zaváže povinností k dodržování Exkluzivity v rozsahu dle této smlouvy“. V čl. XI. bodu 11.1 smlouvy o zřízení věcného břemene bylo dohodnuto, že tato smlouva nabývá účinnosti splněním odkládací podmínky, kterou je nabytí účinnosti směnné smlouvy uzavřené mezi účastníky dne 31. 7. 2013, přičemž splnění této podmínky bude prokázáno písemným prohlášením obou smluvních stran o jejím splnění. Katastrální úřad pro město P., katastrální pracoviště P., návrh na vklad práva odpovídajícího věcnému břemenu do katastru nemovitostí podle této smlouvy zamítl pro nesplnění podmínek vkladu uvedených v § 5 odst. 1 písm. b) a c) zákona č. 265/1992 Sb., neboť povinnost z věcného břemene byla navrhována také pro nájemce služebných pozemků a ke dni podání návrhu na vklad nedošlo ke splnění odkládací podmínky, na kterou byla vázána účinnost smlouvy o zřízení věcného břemene ze dne 31. 7. 2013. Soudy žalobu o povolení vkladu práva zamítly z toho důvodu, že omezení povinného z věcného břemene, které je uvedeno ve smlouvě, nemá charakter věcného břemene a že zřízené věcné břemeno v rozporu s § 151n odst. 1 obč. zák. omezuje též nájemce.

13. Za tohoto stavu věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení otázky hmotného práva, zda povinnosti týkající se nemovitostí, k nimž se zavázala společnost S. P., s. r. o., ve smlouvě uzavřené se žalobcem dne 31. 7. 2013, představují věcné břemeno. Protože tato právní otázka nebyla v rozhodování dovolacího soudu dosud vyřešena, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

č. 87

14. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobce je opodstatněné.

15. Vklad práva podle smlouvy o zřízení věcného břemene ze dne 31. 7. 2013 je třeba i v současné době – vzhledem k době doručení této smlouvy katastrálnímu úřadu (10. 12. 2013) – posuzovat podle zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „zákon č. 265/1992 Sb.“) [srov. § 63 odst. 4 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)], a podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“) [srov. § 3028 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník].

16. Podle § 151n odst. 1 obč. zák. věcná břemena omezují vlastníka nemovité věci ve prospěch někoho jiného tak, že je povinen něco trpět, něčeho se zdržet nebo něco konat; práva odpovídající věcným břemenům jsou spojena buď s vlastnictvím určité nemovitosti, nebo patří určité osobě.

Podle § 151n odst. 2 obč. zák. věcná břemena spojená s vlastnictvím nemovitosti přecházejí s vlastnictvím věci na nabyvatele.

Podle § 151o odst. 1 obč. zák. věcná břemena vznikají písemnou smlouvou, na základě závěti ve spojení s výsledky řízení o dědictví, schválenou dohodou dědiců, rozhodnutím příslušného orgánu nebo ze zákona. Právo odpovídající věcnému břemenu lze nabyt také výkonem práva (vydržením); ustanovení § 134 zde platí obdobně. K nabytí práva odpovídajícího věcným břemenům je nutný vklad do katastru nemovitostí.

17. Z citovaných ustanovení vyplývá, že věcná břemena spočívají v omezení vlastníka nemovitosti vedoucímu k prospěšnému využívání nemovitosti jiného konkrétního vlastníka, anebo k prospěchu určité fyzické nebo právnické osoby. Toto omezení je spjato se zatíženou nemovitostí tak, že na jeho trvání nemá vliv ani změna vlastnického práva; zatížení přímo z povahy věci sleduje nemovitost, na které lpí. Práva z věcných břemen jsou omezená věcná užívací práva k cizí nemovité věci, jimž odpovídá závazek vlastníka této věci ve prospěch jiného něco trpět, něčeho se zdržet anebo něco konat. Podle určení oprávněného subjektu se rozlišují věcná břemena působící *in rem* a věcná břemena působící *in personam*. V případě věcných břemen *in rem* je oprávněný subjektem, který má vlastnické právo k věci (panující nemovitosti), v jejíž prospěch bylo věcné břemeno zřízeno. Oprávnění z takového věcného břemene má právo vykonávat každý vlastník panující nemovitosti (změnou jejího vlastníka právo odpovídající věcnému břemenu nezaniká) a rovněž nový vlastník zatížené nemovitosti vstupuje do právního

postavení svého předchůdce, a to bez ohledu na právní titul zakládající převod nebo přechod vlastnického práva. Je-li věcné břemeno zřizováno ve prospěch konkrétní osoby (*in personam*), vystupuje do popředí potřeba oprávněného, jehož ekonomické nebo jiné zájmy jsou prostřednictvím věcného břemene uspokojovány; takové věcné břemeno proto zásadně zaniká nejpozději smrtí nebo zánikem oprávněné osoby (srov. § 151p odst. 4 obč. zák.). Oprávnění odpovídající věcnému břemenu je věcným právem, a tedy zároveň právem absolutním; oprávněný z věcného břemene proto může své právní postavení uhájit proti každému žalobou obdobnou žalobě vlastnické (§ 126 obč. zák.). Vzhledem k této zvláštní povaze oprávnění či zatížení vyplývajících z věcného břemene je třeba, aby jejich existence byla každému zjevná; zapisují se proto do veřejně přístupných operátů katastru nemovitostí vedených katastrálními úřady a k nabytí práva odpovídajícího věcnému břemenu je nutný vklad do katastru nemovitostí.

18. Občanský zákoník neobsahuje taxativní výčet druhů věcných břemen; strany si mohou sjednat jakýkoliv druh věcného břemene, který splňuje požadavky stanovené v § 151n odst. 1 obč. zák. Je-li povinnost omezující vlastníka zatížené nemovité věci sjednána ve formě zdržení se, je vlastník zatížené nemovitosti povinen se zdržet určitého konání, k němuž by byl oprávněn z titulu svého vlastnického práva (např. postavit na pozemku stavbu určitého druhu nebo nad určitou výší, zřít na pozemku zařízení určitého typu, provádět na pozemku určitou činnost apod.), a oprávněný z této formy věcného břemene získává prospěch tím, že vlastník zatížené věci je omezen v realizaci její užitné hodnoty. Spočívá-li povinnost v konání, zakládá věcné břemeno závazek vlastníka zatížené nemovitosti uskutečnit určité úkony, kterými je oprávněné osobě rovněž poskytován nějaký prospěch. Povinnost něco trpět se naopak vyznačuje nečinností vlastníka zatížené nemovité věci, která je na prospěch oprávněnému z věcného břemene (např. povinnost trpět přecházení vlastníka sousedního pozemku po zatíženém pozemku).

19. V projednávané věci účastníci zřídili smlouvou věcné břemeno, které omezuje společnost S. P., s. r. o., jako vlastníka zatížených pozemků ve prospěch žalobce jako vlastníka sousedních (panujících) pozemků tak, že společnost S. P., s. r. o., je povinna zdržet se na zatížených pozemcích vybudování a provozování obchodního zařízení s předmětem podnikání týkajícím se nábytku, jeho náhradních částí, bytových doplňků a bytových osvětlovacích těles, které bude mít přímý kontakt s koncovými zákazníky, a v případě prodeje či nájmu těchto pozemků třetím osobám tyto osoby zavázat k dodržování uvedené povinnosti. Takové věcné břemeno splňuje požadavky stanovené v § 151n odst. 1 obč. zák., neboť v souladu s tímto ustanovením omezuje společnost S. P., s. r. o., jako vlastníka zatížených pozemků tak, že tento vlastník je povinen se zdržet určitého konání, k němuž by byl oprávněn z titulu svého vlastnického práva, a žalobce jako vlastník panujících pozemků získává z tohoto věcného břemene prospěch tím, že vlastník zatížených pozemků je omezen v realizaci jejich užitné hodnoty, neboť v důsledku tohoto

omezení nemůže na pozemcích vyvíjet činnost, kterou by konkuroval podnikatelské činnosti žalobce provozované na sousedních pozemcích. Na tomto závěru nemůže nic změnit okolnost, že omezení vlastníka zatížených pozemků se týká jeho možných podnikatelských aktivit, neboť zákon nevylučuje, aby činnost, již se má vlastník zatížených nemovitostí podle smlouvy o zřízení věcného břemene na těchto nemovitostech zdržet, měla podnikatelskou povahu. Nelze souhlasit s názorem soudů, že sjednané věcné břemeno v posuzovaném případě nezatěžuje pozemky jako takové, ale omezuje osobu jejich vlastníka v jeho podnikatelských aktivitách, neboť tento názor přehlíží, že omezení společnosti S. P., s. r. o., jako vlastníka zatížených pozemků v podnikatelské činnosti určitého druhu se týká jen činnosti provozované na těchto pozemcích, a je tedy spjato jen a pouze se zatíženými pozemky. Nemůže být pochyb o tom, že – jak soudy správně uvedly – tohoto omezení mohly strany dosáhnout i na základě obligačního právního vztahu (uzavřením jiné smlouvy než smlouvy o zřízení věcného břemene). Okolnost, že vlastníka nemovité věci lze omezit ve prospěch jiného tak, že je povinen něco trpět, něčeho se zdržet nebo něco konat, i jinou smlouvou než smlouvou o zřízení věcného břemene (smlouvou, která by zavazovala jen smluvní strany, a která by tedy neměla věcně právní povahu), však neznamená, že v takovém případě strany nemohou dát přednost uzavření smlouvy o zřízení věcného břemene.

20. Dovolací soud nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu, že ujednání smlouvy o zřízení věcného břemene, podle něhož je společnost S. P., s. r. o., povinna v případě prodeje či nájmu zatížených pozemků třetím osobám tyto osoby zavázat k dodržování povinnosti zdržet se na zatížených pozemcích vybudování a provozování obchodního zařízení specifikovaného ve smlouvě, odporuje § 151n odst. 1 obč. zák., neboť věcná břemena omezují vlastníka nemovité věci, a nikoli nájemce.

21. Převádí-li se nemovitost zatížená věcným břemenem, přecházejí povinnosti z věcného břemene – jak vyplývá z § 151n odst. 2 obč. zák. – na jejího nabyvatele, a to bez ohledu na skutečnost, zda se nabyvatel zatížené nemovitosti v převodní smlouvě zavázal k jejich dodržování. Pronajme-li vlastník zatíženou nemovitost a je-li nájemní právo dotčeno věcným břemenem, je jím – i bez převzetí závazku k jeho dodržování v nájemní smlouvě – omezen též nájemce. Omezuje-li totiž věcné břemeno vlastníka zatížené nemovitosti, tím spíše musí omezovat jejího nájemce, jehož právo užívat nemovitost zakládá (jen) nájemní smlouva (arg. *a maiori ad minus*). Z uvedeného vztaheno na projednávanou věc vyplývá, že povinnost zdržet se na zatížených pozemcích vybudování a provozování obchodního zařízení specifikovaného ve smlouvě o zřízení věcného břemene uzavřené mezi žalobcem a společností S. P., s. r. o., by dopadala i na nabyvatele a nájemce zatížených pozemků, aniž by se tyto třetí osoby musely v převodní nebo nájemní smlouvě zavázat k jejímu dodržování. Ujednání smlouvy o zřízení věcného břemene, podle něhož je společnost S. P., s. r. o., povinna v případě prodeje či nájmu

č. 87

zatížených pozemků třetím osobám tyto osoby zavázat k dodržování uvedené povinnosti, ve skutečnosti neomezuje budoucí nabyvatele a nájemce zatížených pozemků, nýbrž jejich vlastníka (společnost S. P., s. r. o.), který je na základě uvedeného ujednání oprávněn prodat nebo pronajmout zatížené pozemky jen tomu, kdo se smluvně zaváže k povinnosti zdržet se na těchto pozemcích vybudování a provozování obchodního zařízení specifikovaného ve smlouvě o zřízení věcného břemene (a to přesto, že tato povinnost plyne budoucímu nabyvateli i nájemci přímo ze zákona), a který je tedy naopak povinen zdržet se prodeje nebo pronájmu zatížených pozemků tomu, kdo by takový závazek v kupní nebo nájemní smlouvě nepřevzal. Takové ujednání stran smlouvy o zřízení věcného břemene však § 151n odst. 1 obč. zák. neodporuje.

22. Z uvedeného plyne, že ve smlouvě uzavřené mezi žalobcem a společností S. P., s. r. o., dne 31. 7. 2013 bylo v souladu s § 151n odst. 1 obč. zák. ve prospěch žalobce zřízeno právo odpovídající věcnému břemenu, které se zapisuje do katastru nemovitostí zápisem vkladu práva (srov. § 1 odst. 1 a § 2 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb.). Vzhledem k tomu, že navrhovaný vklad je odůvodněn obsahem předložených listin, neboť smlouva o zřízení věcného břemene, která byla s návrhem na vklad předložena, obsahuje právní úkon, na jehož podkladě má být proveden vklad práva do katastru nemovitostí, a mezi jejím obsahem a návrhem na vklad není žádný rozpor [splnění odkládací podmínky, na kterou byla vázána účinnost smlouvy o zřízení věcného břemene (nabytí účinnosti směnné smlouvy uzavřené mezi účastníky dne 31. 7. 2013), ke dni podání návrhu na vklad bylo v souladu s ustanovením čl. XI. bodu 11.1 této smlouvy prokázáno protokolem podepsaným oběma smluvními stranami dne 18. 10. 2013], a že smlouva o zřízení věcného břemene je určitá a srozumitelná, neboť je zřejmé, jaká vůle v ní byla projevena a co má být předmětem tohoto právního úkonu, není správný závěr odvolacího soudu, že v projednávané věci nebyly splněny podmínky vkladu uvedené v § 5 odst. 1 písm. b) a c) zákona č. 265/1992 Sb.

23. Protože rozsudek odvolacího soudu není – jak vyplývá z výše uvedeného – správný a protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně (Městskému soudu v Praze) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Č. 88

Č. 88

Zadržovací právo, Účetnictví, Neplatnost právních jednání (o. z.)

§ 1395 o. z. ve znění do 29. 12. 2016, § 1398 o. z. ve znění do 29. 12. 2016, § 11 odst. 1 předpisu č. 563/1991 Sb. ve znění do 31. 12. 2015, § 574 o. z. ve znění do 29. 12. 2016, § 588 o. z. ve znění do 29. 12. 2016.

Účetní doklad není způsobilým předmětem zadržovacího práva a nemůže být ve smyslu ustanovení § 1395 o. z. zadržen k zajištění dluhu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 4172/2016, ECLI:CZ:NS:2017:21.CDO.4172.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 28 Co 61/2016, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 26. 11. 2015, sp. zn. 26 C 54/2015 (s výjimkou výroku o zastavení řízení ohledně vydání dokumentů za rok 2014), a věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 2 dne 13. 2. 2015 (změněnou se souhlasem soudu podáním ze dne 2. 11. 2015) domáhal, aby byla žalovanému uložena povinnost vydat žalobci faktury vystavené žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2014, které má v držení, faktury přijaté žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2014, které má v držení, příjmové pokladní doklady vystavené žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2014, které má v držení, výdajové pokladní doklady vystavené žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2014, které má v držení, výpisy z bankovních účtů žalobce od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2014, které má v držení, interní účetní doklady žalobce od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2014, které má v držení, a smlouvy uzavřené žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2014, které má v držení. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že dne 20. 12. 2009 uzavřel se žalovaným „smlouvu o správě společností“, na základě které měl žalovaný vykonávat veškeré záležitosti týkající se správy společností žalobce, mimo jiné vést účetnictví žalobce, sepisovat smlouvy se třetími osobami, kontrolovat jejich plnění a vymáhat pohledávky žalobce, že Ing. F. F., který je jediným společníkem a jednatelem žalovaného, po svém odvolání z funkce prokuristy žalobce dne 5. 8. 2014 nepředal

č. 88

dokumentaci žalobce novému prokuristovi ani jednatelce žalobce, i když k tomu byl vyzván, že žalovaný uvedl v dopise ze dne 1. 9. 2014, že „smlouva o správě společnosti“ je dosud platná a že dokumenty potřebuje k plnění povinností vyplývajících z této smlouvy, a že žalovaný předání dokumentace následně podmínil úhradou tvrzených dluhů žalobce vůči žalovanému. Dále uvedl, že žalovaný od té doby opakovaně odmítal dokumentaci vydat a že žalobce písemným oznámením o závažném neplnění povinností správce ze dne 15. 12. 2014 „smlouvu o správě společnosti“ v souladu s jejím čl. 3 ke dni 31. 12. 2014 „zrušil“. Dodal, že bez vymáhaných dokumentů nemůže žalobce plnit své povinnosti vyplývající ze zákona, zejména vést účetnictví, plnit řádně daňové povinnosti, vést evidenci majetku, vymáhat pohledávky atd.

2. Žalovaný zejména namítal, že na schůzce dne 7. 8. 2014 došlo mimo jiné k dohodě stran, že úhrada dlužných částek bude žalobcem provedena současně s předáním dokumentů ze strany žalovaného, že žalobce poté vyzval žalovaného k předání dokumentace a že žalovaný vyzval žalobce k úhradě všech pohledávek, které má vůči žalovanému, a sdělil žalobci, že do doby úhrady těchto pohledávek uplatňuje k předmětné dokumentaci zadržovací právo.

3. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 26. 11. 2015, č. j. 26 C 54/2015-129, rozhodl, že žalovaný je povinen vydat žalobci faktury vystavené žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2013, které má v držení, faktury přijaté žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2013, které má v držení, příjmové pokladní doklady vystavené žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2013, které má v držení, výdajové pokladní doklady vystavené žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2013, které má v držení, výpisy z bankovních účtů žalobce od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2013, které má v držení, interní účetní doklady žalobce od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2013, které má v držení, a smlouvy uzavřené žalobcem od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2013, které má v držení, ve „zbývajících částí“ řízení zastavil, a to „ohledně vydání dokumentů za rok 2014“, a uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení 12 890 Kč k rukám advokáta JUDr. R. J., Ph.D. Výrok o zastavení řízení v části týkající se dokumentace žalobce za rok 2014 odůvodnil tím, že žalovaný v průběhu řízení tuto dokumentaci žalobci poskytl. Ve věci samé vycházel ze zjištění, že mezi účastníky byla sjednána „smlouva o správě společnosti“ ze dne 20. 12. 2009, na základě které měl žalovaný zajišťovat veškeré záležitosti týkající se správy společnosti A. L., s. r. o., a to vedení účetnictví společnosti, vystavování faktur vůči třetím osobám, vymáhání fakturovaných částek, sepisování smluv, sjednávání plateb a kontrolu jejich placení, vymáhání a vedení vztahu s bankami, vztahy s finančními úřady a „obecně veškerá obecní a finanční plnění potřebná k řádnému provádění podnikatelských aktivit v souladu se stávajícími zákony“. Skutečností, zda byla sjednána ústní smlouva týkající se účetních dokladů žalobce na jedné straně a závazků žalobce vůči žalovanému na straně druhé, se soud prvního stupně nezabýval, neboť dospěl k závěru, že by neměla na rozhodnutí

žádný vliv. Dovodil, že mezi stranami byla sjednána smlouva mandátní podle § 566 a násl. obchodního zákoníku, že vzhledem k uplynutí účetních období, ke kterým se vztahují doklady, jež jsou předmětem žaloby, je žalovaný povinen předat jejich originály žalobci, neboť již nejsou potřebné pro výkon funkce správce společnosti, a že tuto povinnost stanovuje také § 569 obchodního zákoníku. Uzávěřel, že „finanční doklady“ představující účetnictví společnosti jsou „chráněnými listinami“, které patří ke společnosti, aniž by někdo mohl mít právo tyto listiny zadržovat, a které nemohou být způsobilým předmětem zajištění závazku, tedy ani předmětem zadržení ze strany žalovaného.

4. K odvolání žalovaného Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. 5. 2016, č. j. 28 Co 61/2016-169, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujících výrocích a ve výroku o nákladech řízení a uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení 6 534 Kč k rukám advokáta JUDr. R. J., Ph.D. Souhlasil s názorem soudu prvního stupně, že „smlouva o správě společnosti“ uzavřená mezi žalobcem a žalovaným dne 20. 12. 2009 je smlouvou mandátní ve smyslu § 566 a násl. obchodního zákoníku, že i kdyby byla prokázána ústní dohoda ze dne 7. 8. 2014, podle které mělo být vydání dokladů vázáno na zaplacení požadované částky, jednalo by se o absolutně neplatné právní jednání, neboť žalobce má jako vlastník požadovaných listin právo na jejich vydání podle § 126 odst. 1 občanského zákoníku, a že zadržovací právo v tomto případě uplatnit nelze, neboť listiny, které jsou předmětem sporu, nejsou z objektivního pohledu schopny naplnit uhrazovací funkci zadržovacího práva ve smyslu § 175 občanského zákoníku, a nemohou proto být zadrženy k zajištění pohledávky. Uvedl, že zadržená věc musí být zpeněžitelná, aby zajišťovala možnost majetkového uspokojení věřitele; to však požadované listiny, které nemají vlastní užitnou hodnotu, nesplňují.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Namítá, že vydání účetních dokladů brání zejména uzavřená ústní dohoda ze dne 7. 8. 2014, na základě které je žalovaný oprávněn předmětnou účetní dokumentaci držet až do okamžiku úhrady dlužných částek, že „vlastnická žaloba“ na vydání věci podle § 126 odst. 1 obč. zák. může mít úspěch, jen prokáže-li žalobce okolnosti, na které právo váže nabytí vlastnického práva, a prokáže-li současně, že žalovaný do jeho vlastnického práva zasahuje neoprávněně, a že žádné ustanovení zákona nestanoví, že by se s žalobcem nemohli dohodnout, že žalovaný předá dokumentaci teprve oproti úhradě dluhů žalobce. Dovolatel má za to, že zadržovací právo k účetní dokumentaci uplatnil již podle nového občanského zákoníku (§ 495 a § 1447), a že je proto jako správce oprávněn zadržet cokoli, co náleží do majetku žalobce, tedy i účetní dokumentaci. Žalovaný navrhl, aby dovolací soud

rozsudek odvolacího soudu a rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

č. 88

6. Žalobce navrhl, aby dovolací soud dovolání žalovaného odmítl, neboť neobsahuje údaj, v jakém rozsahu rozsudek napadá, a nedostatečně specifikuje předpoklady přípustnosti dovolání, popřípadě zamítl jako nedůvodné, neboť podle judikatury dovolacího soudu je uplatnění zadržovacího práva vyloučeno u věcí, které z objektivního pohledu nejsou schopny naplnit uhrazovací funkci zadržovacího práva. Uvedl, že i kdyby byla uzavřena ústní dohoda ze dne 7. 8. 2014, jak tvrdí žalovaný, byla by absolutně neplatná pro zjevný rozpor se zákonem a veřejným pořádkem, a to zejména s ohledem na řadu ustanovení veřejnoprávních předpisů (například § 33 odst. 4 zákona č. 563/1991 Sb.).

III.**Přípustnost dovolání**

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu – dále jen „o. s. ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

8. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

9. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

10. V projednávané věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení otázky hmotného práva, zda věřiteli může vzniknout k zajištění jeho pohledávky vůči dlužníku vyplývající ze smlouvy, jejímž předmětem je „správa společnosti“, zadržovací právo k účetním dokladům dlužníka. Protože tato právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.**Důvodnost dovolání**

11. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalovaného je opodstatněné.

12. Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k době, kdy žalovaný uplatnil zadržovací právo k účetním dokladům žalobce – podle právních předpisů účinných v době zadržení, a to zejména podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 29. 12. 2016 (dále jen „o. z.“), a podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění zákonů č. 117/1994 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 492/2000 Sb., č. 353/2001 Sb., č. 575/2002 Sb., č. 437/2003 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 669/2004 Sb., č. 179/2005 Sb., č. 495/2005 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 81/2006 Sb., č. 230/2006 Sb., č. 264/2006 Sb., č. 69/2007 Sb., č. 261/2007 Sb., č. 296/2007 Sb., č. 348/2007 Sb., č. 126/2008 Sb., č. 304/2008 Sb., č. 227/2009 Sb., č. 230/2009 Sb., č. 410/2010 Sb., č. 188/2011 Sb., č. 355/2011 Sb., č. 167/2012 Sb., č. 239/2012 Sb., č. 428/2011 Sb., č. 503/2012 Sb. a zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb., tedy podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění účinném do 31. 12. 2015 (dále jen „zákon o účetnictví“).

13. Ten, kdo má povinnost vydat cizí movitou věc, kterou má u sebe, ji může ze své vůle zadržet k zajištění splatného dluhu osoby, jíž by jinak měl věc vydat (srov. § 1395 odst. 1 o. z.); to však neplatí, má-li u sebe věc neprávem, zejména jestliže se jí zmocnil násilně nebo lstí (srov. § 1396 odst. 1 o. z.), nebo – s výjimkou případu, že bylo zahájeno insolvenční řízení, ve kterém se řeší úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka – bylo-li mu uloženo, aby s věcí naložil způsobem, který je neslučitelný s výkonem zadržovacího práva (srov. § 1396 odst. 2 o. z.).

14. Cizí movitá věc může být zásadně zadržena jen k zajištění splatného dluhu (srov. § 1395 odst. 1 o. z.); nezajistí-li dlužník dluh jinak, ač jej podle smlouvy nebo podle zákona zajistit měl, prohlásí-li dlužník, že dluh nesplní, nebo stane-li se jinak zřejmým, že dlužník dluh nesplní následkem okolností, která u něho nastala a která věřiteli nebyla ani nemohla být známa při vzniku dluhu, může být zadržovacím právem zajištěn též dosud nesplatný dluh (srov. § 1395 odst. 2 o. z.).

15. O zadržení věci a jeho důvodech je ten, kdo věc zadržel, povinen vyrozumět dlužníka; má-li věřitel věc u sebe na základě smlouvy uzavřené v písemné formě, vyžaduje i vyrozumění písemnou formu (srov. § 1397 odst. 1 o. z.).

16. Věřiteli, který zajistil svou pohledávku zadržovacím právem, náleží z výměnky zpeněžení zadržené věci přednostní uspokojení před jiným věřitelem, a to i věřitelem zástavním; pro zpeněžení zadržené věci věřitelem platí obdobně § 1359 o. z. (srov. § 1398 o. z.).

17. Zadržovací právo zaniká, zanikne-li zajištěný dluh nebo zanikne-li zadržaná věc, vzdá-li se věřitel zadržovacího práva jednostranně či ujednáním s vlastníkem zadržené věci, dostane-li se věc trvale z moci věřitele nebo dá-li se věřiteli dostatečná jistota (srov. § 1399 o. z.).

18. Zadržovací právo má – jak vyplývá z výše uvedeného – v první řadě funkci zajišťovací. Projevuje se zejména v tom, že zabezpečuje splatný dluh dlužníka nebo, v případech výslovně uvedených v zákoně, i dosud nesplatný dluh od okamžiku svého vzniku a že svou podstatou (ponecháním zadržené věci u věřitele)

vede (motivuje) dlužníka k tomu, aby svůj dluh dobrovolně splnil alespoň dodatečně.

č. 88

19. Vedle toho však zadržovací právo plní i funkci uhrazovací. Právní úprava zadržovacího práva sice neobsahuje výslovné ustanovení o tom, že by zajištěný dluh měl být v případě jeho včasného nesplnění uspokojen z výtěžku zpeněžení zadržené věci, jako je tomu například v právní úpravě zástavního práva o uspokojení zajištěného dluhu ze zástavy (srov. § 1309 odst. 1 o. z.), nelze z toho však úspěšně dovozovat, že by zadržovací právo mělo být pouhým nástrojem mimoekonomického nátlaku na dlužníka. Nemohou být žádné pochybnosti o tom, že zadržovací právo rovněž poskytuje věřiteli jistotu, že se bude moci uspokojit z výtěžku prodeje nebo jiného zpeněžení zadržené věci, jestliže dlužník ani dodatečně dobrovolně nesplní svůj dluh; i když zákon uhrazovací funkci zadržovacího práva přímo neuvádí, považuje ji – jak je zřejmé z kontextu § 1395 až 1399 o. z. – za samozřejmou a vycházejí z ní upravuje (v § 1398 o. z.) případný „střet více věřitelů“ při uspokojování pohledávek zajištěných zástavním právem a zadržovacím právem váznoucích na stejné movité věci a odkazem na § 1359 o. z. také způsob, jakým má být zadržená věc zpeněžena.

20. Nesplní-li dlužník svou povinnost ani dodatečně, může se věřitel uspokojit ze zadržené věci, aniž by musel spoléhat na to, že se domůže úhrady z majetku (z jiného majetku) dlužníka. Uspokojit se může způsobem, na němž se dohodl s dlužníkem v písemné formě, jinak z výtěžku zpeněžení zadržené věci ve veřejné dražbě prováděné podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách (ve znění pozdějších předpisů), nebo při soudním výkonu rozhodnutí anebo v exekuci prováděné podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (ve znění pozdějších předpisů); při soudním výkonu rozhodnutí a v exekuci má věřitel, jemuž svědčí zadržovací právo, vždy (i kdyby tato řízení byla zahájena na návrh jiného věřitele) právo na přednostní uspokojení z výtěžku prodeje nebo jiného zpeněžení věci před jiným věřitelem, a to i zástavním věřitelem (srov. § 331a odst. 1 o. s. ř., § 69 exekučního řádu, § 1398 o. z.).

21. Předmětem zadržovacího práva jsou – jak je nepochybné z § 1395 odst. 1 o. z. – movité věci. Věc v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí (srov. § 489 o. z.). Zákon věci dělí mimo jiné na movité a nemovité, přičemž definuje nemovité věci, kterými jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon; stanoví-li jiný právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá. Movité věci jsou pak veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná, nebo nehmotná (srov. § 498 odst. 1 a 2 o. z.).

22. Účetní doklad je průkazný účetní záznam, který musí obsahovat označení účetního dokladu, obsah účetního případu a jeho účastníky, peněžní částku nebo

informaci o ceně za měrnou jednotku a vyjádření množství, okamžik vyhotovení účetního dokladu, okamžik uskutečnění účetního případu, není-li shodný s okamžikem vyhotovení účetního dokladu, podpisový záznam podle § 33a odst. 4 zákona o účetnictví osoby odpovědné za účetní případ a podpisový záznam osoby odpovědné za jeho zaúčtování (srov. § 11 odst. 1 zákona o účetnictví).

23. Účetní doklad je jako listina „rozdílná od osoby a slouží potřebě lidí“ a z pohledu § 498 o. z. by mohl být považován za „movitou věc“. Na druhé straně musí být přihlédnuto k tomu, že nemá vlastní užitnou hodnotu, neboť jde o doklad, jehož smyslem (účelem) je dokládat skutečnosti, které jsou předmětem účetnictví účetní jednotky, a který je určen pro užívání a vedení účetní evidence účetní jednotky, která je povinna účetní doklady uschovávat po dobu stanovenou v § 31 zákona o účetnictví.

24. Vzhledem k tomu, že účetní doklad není z objektivního pohledu schopen naplnit uhrazovací funkci zadržovacího práva, neboť nemá užitnou hodnotu pro osobu odlišnou od vlastníka účetní evidence, jejíž součástí jsou předmětné doklady, a nelze jej samostatně zpeněžit, dospěl dovolací soud k závěru, že účetní doklad nemůže být ve smyslu § 1395 o. z. zadržen k zajištění dluhu a že jeho případným zadržováním vlastníku nevzniká věřiteli ve prospěch jeho pohledávky zadržovací právo.

25. Z uvedeného vztaheno na projednávanou věc vyplývá, že žalovanému nevzniklo (nemohlo vzniknout) zadržovací právo k účetním dokladům žalobce (stejně jako k jeho smlouvám, které rovněž nemají vlastní užitnou hodnotu). Toto zadržovací právo by žalovanému nemohlo vzniknout ani v případě, že by mu byla na základě smlouvy svěřena správa majetku žalobce podle § 1400 a násl. o. z. (ze skutkových zjištění soudů však vyplývá, že předmětem „smlouvy o správě společnosti“ uzavřené mezi žalobcem a žalovaným dne 20. 12. 2009 bylo zajišťování veškerých záležitostí týkajících se správy společnosti A. L., s. r. o., a nikoliv správa majetku žalobce), neboť také zadržovací právo k majetku, který je povinen vydat, jež má správce k zajištění svých pohledávek ze správy (srov. § 1447 větu první o. z.), se řídí § 1395 až 1399 o. z. a o jeho předmětu platí výše uvedené závěry.

26. Dovolání je přesto opodstatněné.

27. V projednávané věci má dovolatel za to, že právním důvodem pro zadržení účetní dokumentace žalobce byla též ústní dohoda, která měla být uzavřena mezi stranami dne 7. 8. 2014 a na základě které měl žalovaný předat žalobci dokumentaci až ve chvíli, kdy žalobce uhradí dluhy, které mu vznikly v souvislosti se „smlouvou o správě společnosti“. Se závěrem odvolacího soudu, že i v případě prokázání této dohody by šlo o absolutně neplatné právní jednání, neboť požadované listiny jsou ve vlastnictví žalobce, který má podle § 126 odst. 1 občanského zákoníku právo na jejich vydání, dovolací soud nesouhlasí. Byla-li tvrzená ústní dohoda vskutku uzavřena dne 7. 8. 2014, nebylo by možné ji posuzovat podle

zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ale podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 29. 12. 2016 (srov. § 3028 odst. 1 o. z.).

č. 88

28. Na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné než neplatné (§ 574 o. z.). Neplatné je (mimo jiné) právní jednání, které se přičí dobrým mravům, právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje, a právní jednání, pokud má být podle něho plněno něco nemožného (srov. § 580 odst. 1 a 2 o. z.). Je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba; nenamítne-li oprávněná osoba neplatnost právního jednání, považuje se právní jednání za platné (srov. § 586 odst. 1 a 2 o. z.). Soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek; to platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému (srov. § 588 o. z.).

29. Právní úprava neplatnosti právních jednání vychází ze zásady (formulované v § 574 o. z.), že je namístě hledat spíše důvody pro platnost právního jednání než pro jeho neplatnost (*potius valeat actus quam pereat* nebo také *in favorem negotii*), která – jak se uvádí v důvodové zprávě k § 574 až 579 o. z. – odpovídá povaze soukromého práva a rozumné potřebě běžných soukromých občanských styků. O (absolutní) neplatnost právního jednání, k níž soud přihlédne i bez návrhu (tj. aniž by oprávněná osoba musela neplatnost právního jednání namítnout), půjde podle této právní úpravy jen výjimečně (pravidlem je neplatnost relativní, kterou musí namítnout oprávněná osoba), a to v případě neplatného právního jednání, které – jak vyplývá z § 588 o. z. – se zjevně přičí dobrým mravům nebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek anebo které zavazuje k plnění od počátku nemožnému. Vzhledem k tomu, že se odvolací soud z tohoto pohledu tvrzenou ústní dohodou účastníků ze dne 7. 8. 2014 nezabýval, nemůže být jeho závěr o tom, že by se i v případě prokázání této dohody jednalo o absolutně neplatné právní jednání, (prozatím) správný.

30. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud rovněž toto rozhodnutí (s výjimkou výroku o zastavení řízení ohledně vydání dokumentů za rok 2014, proti němuž nebylo podáno odvolání a který nabyl samostatně právní moci) a věc vrátil soudu prvního stupně (Obvodnímu soudu pro Prahu 2) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Č. 89

Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků, Náhrada škody

č. 89

§ 427 odst. 2 obč. zák., § 4 zákona č. 49/1997 Sb.

Provozovatelem letadla odpovědným objektivně za škodu způsobenou zvláštní povahou jeho provozu (§ 427 odst. 2 obč. zák.) je vlastník letadla, není-li v leteckém rejstříku uvedena jiná osoba jako provozovatel. Osoba odlišná od vlastníka může být provozovatelem letadla, ačkoliv v leteckém rejstříku zapsána není, jestliže zápis neodpovídá skutečnému stavu věci a právním poměrům ohledně letadla, má-li tato osoba k letadlu taková práva a oprávnění, jež jí umožňují s ním v dostatečně širokém rozsahu disponovat, užívat ho ke své činnosti a vlastním jménem je fakticky provozovat.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1970/2015, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.1970.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 20. 11. 2014, sp. zn. 14 Co 167/2014, ve výrocích, jimiž byl potvrzen rozsudek Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 19 C 156/2013, ve spojení s opravným usnesením ze dne 15. 9. 2014, sp. zn. 19 C 156/2013, a bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení, jakož i rozsudek Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 19 C 156/2013, ve spojení s opravným usnesením ze dne 15. 9. 2014, sp. zn. 19 C 156/2013, pokud jím bylo rozhodnuto o platební povinnosti žalovaného a o náhradě nákladů řízení, a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Karlových Varech k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Karlových Varech rozsudkem ze dne 31. 3. 2014, č. j. 19 C 156/2013-78, ve spojení s opravným usnesením ze dne 15. 9. 2014, č. j. 19 C 156/2013-119, uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobcům a) až e) po 192 000 Kč s příslušenstvím a žalobci f) 140 000 Kč s příslušenstvím, ve zbývajícím rozsahu žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel z nesporného zjištění, že dne 28. 8. 2011 při letecké nehodě letounu typu Z 142 zahynul Mgr. L. B. Příčinou pádu letadla ve vlastnictví Aeroklubu České republiky byla

nesprávná pilotáž V. K. v nižších letových hladinách, než stanoví letový předpis Ministerstva dopravy. Soud dospěl k závěru o objektivní odpovědnosti provozovatele letadla za vzniklou škodu podle § 427 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinný do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák.“), a za provozovatele označil žalovaný spolek (podle předchozí právní úpravy občanské sdružení), byť v leteckém rejstříku je jako provozovatel zapsán Aeroklub České republiky, o. s. Zápis provozovatele do leteckého rejstříku České republiky podle § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), je však pouze deklaratorní, a rozhodující je tak okolnost, že žalovaný měl na základě nájemní smlouvy možnost faktické dispozice s letadlem. Jelikož zesnulý neučinil nic, aby katastrofě zabránil, ačkoli byl zkušenějším pilotem než velitel letadla, shledal soud podle § 441 obč. zák. 20% spoluzavinění poškozeného a v tomto rozsahu snížil jednorázovou náhradu pozůstalých žalobců podle § 444 odst. 3 obč. zák. Naopak k moderaci podle § 450 obč. zák. neshledal důvod, neboť odpovědnost provozovatele letadla podle § 427 odst. 2 obč. zák. je koncipována jako objektivní s přihlédnutím k vyšší míře rizika, a okolnost, že zesnulý nastoupil do letounu ze své vůle, nebo že se vyhovující rozsudek dotkne činnosti žalovaného jako spolku, nepokládá soud za důvody zvláštního zřetele hodné.

2. Krajský soud v Plzni k odvolání všech účastníků rozsudkem ze dne 20. 11. 2014, č. j. 14 Co 167/2014-144, odvolání žalovaného proti zamítavému výroku rozsudku soudu prvního stupně odmítl, rozsudek ve výroku o platební povinnosti žalovaného potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze zjištění soudu prvního stupně, že žalovaný byl ke dni letecké nehody nájemcem letadla, a dospěl proto k závěru, že v důsledku toho byl i provozovatelem letadla (je ve věci pasivně legitimován), přestože v leteckém rejstříku byl jako vlastník i provozovatel zapsán Aeroklub České republiky. Z ustanovení § 4 a 5 zákona č. 49/1997 Sb. totiž plyne, že vlastníkem a provozovatelem mohou být dvě odlišné osoby, a jestliže zákon se zápisem těchto skutečností nespojuje vznik, změnu nebo zánik práv a povinností, jde o zápisy deklaratorní. Také z rámcové smlouvy o pronájmu uzavřené na období od 31. 3. 2007 do 31. 3. 2008 mezi Aeroklubem České republiky a jednotlivými leteckými občanskými sdruženími jako jeho členy vyplývá, že odpovědnost za provoz daného letadla přechází podepsáním předávacího protokolu na nájemce; ze shodných skutkových tvrzení účastníků podle soudu vyplývá, že takový vztah trval i v období následujícím po datu skončení rámcové smlouvy. Pád letounu v malé výšce a nízké rychlosti v zatáčce bez potřebného výkonu motoru pak nepochybně souvisí se zvláštní povahou provozu letadla, proto za vzniklou škodu objektivně odpovídá podle § 427 odst. 2 obč. zák. jeho provozovatel. Žalovaný neprokázal, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat, jestliže osobou, která s konečnou platností rozhodovala o tom, kdo poletí a jaká bude letová činnost, byl

sám zesnulý v pozici zástupce vedoucího žalovaného. Odvolací soud označil za správný i závěr soudu prvního stupně o spoluzavinění usmrceného spolucestujícího, který neučinil nic k odvrácení nehody, ačkoliv vzhledem ke své kvalifikaci mohl vědět, že let probíhá v rozporu s leteckými předpisy. Ani odvolací soud neshledal důvody pro postup podle § 450 obč. zák.

č. 89

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalovaný dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, resp. se při jejím řešení odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Nesprávně byla posouzena právní otázka pasivní legitimace žalovaného jako provozovatele letadla, jímž v dané době podle zápisu v leteckém rejstříku byl Aeroklub České republiky, což jasně plyne ze zákona č. 49/1997 Sb. V oblasti civilního letectví je nutno rozlišovat pojmy „provozovatel letadla“, jenž je spojen s jedním konkrétním letadlem, a „letecký provozovatel“, který provádí letecké činnosti, aniž by současně musel být provozovatelem určitého letadla. Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku je přitom spojena s provozováním konkrétní věci, nikoliv s činností. Dovolatel dále namítá, že měl sice v roce 2011 uzavřenou nájemní smlouvu na předmětné letadlo, ale soud se s jejím obsahem vůbec neseznámil. Rozporuje také závěr odvolacího soudu o míře spoluzavinění zemřelého, z čehož dovozuje, že je oprávněn podat dovolání i proti výroku rozsudku odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto jeho odvolání vůči zamítavému výroku rozsudku soudu prvního stupně. Nakonec namítá, že v daném případě byly dány důvody zvláštního zřetele hodné pro snížení jednorázového odškodnění pozůstalých podle § 450 obč. zák., neboť při letecké nehodě bylo sice zničeno letadlo patřící Aeroklubu České republiky, ale ten nárok na jeho náhradu neuplatil, a protože případný neúspěch ve sporu byl měl pro žalovaného likvidační následky, ostatně již při podání dovolání čelil exekuci na svůj majetek. Navrhuje proto, aby byl rozsudek odvolacího soudu změněn tak, že žaloba bude zamítnuta.

4. Žalobci ve vyjádření k dovolání odmítli závěr, že by otázka provozovatele podle § 427 obč. zák. byla v rozhodování dovolacího soudu otázkou neřešenou. Obecně je totiž provozovatelem vždy ten, kdo má faktickou i právní možnost dispozice s daným dopravním prostředkem, což soudy obou stupňů vyřešily s ohledem na skutková zjištění o existenci vztahu z nájemní smlouvy mezi vlastníkem letounu a žalovaným správně. Ztotožňují se se závěrem obou soudů, že zápis provozovatele do leteckého rejstříku má pouze deklaratorní charakter, podobně jako v případě zápisů členů orgánů obchodních korporací do obchodního rejstříku. Rozlišování mezi provozovatelem letadla a leteckým provozovatelem

je irelevantní, protože žalovaný byl povinen plnit povinnosti provozovatele letadla podle zákona č. 49/1997 Sb., k čemuž se zavázal v rámci nájemního vztahu. Další námitky žalovaného také nemohou založit přípustnost dovolání, neboť není uvedeno, vůči konkrétně jaké judikatuře dovolacího soudu se měl odvolací soud odchýlit. Navrhují proto, aby bylo dovolání odmítnuto, případně zamítnuto.

č. 89

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř.

6. Nejprve dospěl k závěru, že žalovaný není oprávněn podat dovolání proti výroku rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 20. 11. 2014, č. j. 14 Co 167/2014-144, kterým bylo odmítnuto odvolání proti zamítavému výroku rozsudku soudu prvního stupně, jímž bylo žalovanému vyhověno. Dovolání je v této části tzv. subjektivně nepřipustné, neboť z povahy dovolání jako mimořádného opravného prostředku vyplývá, že jej není oprávněn podat kterýkoliv účastník, nýbrž jen ten, jemuž byla napadeným rozhodnutím způsobena újma odstranitelná zrušením takového rozhodnutí (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96, uveřejněné v časopisu Soudní judikatura č. 3, ročník 1998, pod č. 28, nebo usnesení téhož soudu ze dne 1. 2. 2001, sp. zn. 29 Cdo 2357/2000, publikováno pod C 154 v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck). Uvedeným výrokem však byla žaloba zčásti zamítnuta, a žalovaný proto nemůže jeho zrušením nebo změnou dosáhnout pro sebe příznivějšího postavení. Nejvyšší soud tudíž dovolání v tomto rozsahu odmítl pro nedostatek subjektivní legitimace [§ 243c odst. 3 a § 218 písm. b) o. s. ř.].

7. Ve zbývajícím rozsahu je pak dovolání žalovaného přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení hmotněprávní otázky určení provozovatele letadla ve vztahu k zápisu v leteckém rejstříku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

8. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

9. Vzhledem k § 3028 odst. 3 a § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014, se věc posuzuje podle dosavadních předpisů, tedy

podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, neboť jde o právní poměry vzniklé před 1. 1. 2014.

10. Odpovědnost za škodu způsobenou dopravním prostředkem se řídí § 420 obč. zák. o tzv. obecné odpovědnosti v případě porušení právní povinnosti (zákonem stanovených pravidel pro řízení, ovládání a jiné nakládání s vozidlem, letadlem či plavidlem) ze strany řidiče (pilota) vozidla či jiného prostředku (namísto řidiče za stejných podmínek odpovídá osoba, která jeho činnosti využívá ve smyslu § 420 odst. 2 obč. zák. jako zaměstnavatel, zmocnitel či subjekt v postavení obdobném), a § 427 a násl. obč. zák., zakládajícími tzv. objektivní odpovědnost provozovatele vozidla, vznikla-li škoda v důsledku projevů zvláštní povahy provozu vozidla. Soudy obou stupňů obecnou odpovědnost žalovaného nezkoumaly a dovodily jeho objektivní odpovědnost jako provozovatele letadla.

11. Podle § 427 odst. 1 obč. zák. fyzické a právnické osoby provozující dopravu odpovídají za škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu. Podle odstavce 2 téhož ustanovení stejně odpovídá i jiný provozovatel motorového vozidla, motorového plavidla, jakož i provozovatel letadla.

12. Podle této právní úpravy se k založení odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s provozem těch přístrojů, jež jsou souhrnně a určitou zkratkou nazývány dopravními prostředky, nevyžaduje porušení právní povinnosti, jestliže byla škoda vyvolána zvláštní povahou provozu těchto zařízení. Jde o odpovědnost objektivní, kdy se odpovědná osoba nemůže zprostit odpovědnosti tím, že prokáže nedostatek zavinění, její odpovědnost je vyloučena jen při splnění liberačních důvodů (§ 428 obč. zák.); zákon tím poskytuje zvýšenou ochranu poškozenému a reflektuje skutečnost, že dopravní prostředky představují více či méně složitá technická zařízení, s čímž jsou spojeny zvýšené nároky na jejich ovládání, pohybují se zpravidla vyšší rychlostí, a vykazují proto zvýšené riziko vzniku škod pro přepravované osoby či pro okolí. Objektivní odpovědnost se spojuje právě s těmito projevy typickými pro provoz zařízení, zejména s jeho působením na okolí či dovnitř způsobem, který je výsledkem vlastností dopravního prostředku, schopného přemisťovat se z místa na místo a přepravovat přitom osoby či věci.

13. Tento typ odpovědnosti je pak právě pro svůj objektivní (přísný) charakter vztažen nikoliv k osobě, která prostředek bezprostředně při vzniku škody ovládá (řídí), nýbrž k provozovateli, jímž je míněna osoba, která naplňuje znaky uvedené v jednom ze dvou odstavců citovaného ustanovení. Jde o provozovatele dopravy (§ 427 odst. 1 obč. zák.), který má v předmětu své činnosti dopravu či přepravu osob nebo nákladu a těmito činnostmi se organizovaně zabývá. Nejde-li o subjekt, který poskytuje dopravní služby, nese takto vymezenou odpovědnost i jiný provozovatel vozidla, letadla či plavidla (§ 427 odst. 2 obč. zák.), za něž je třeba vždy považovat toho, kdo má trvalou možnost právní a faktické dispozice s tímto prostředkem (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2053/2005, publikovaný pod č. 15/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanoví-

sek, dále též jen „Sbírka“), tedy osobu, která provozuje některý z vyjmenovaných dopravních prostředků bez ohledu na to, k jakému účelu jej používá.

č. 89

14. Předmětem činnosti žalovaného spolku v nyní projednávané věci je výkon různých leteckých činností při použití letadel, nikoliv však organizovaná dopravní či přepravní činnost, a protože tedy žalovaný není leteckým dopravcem, může jeho postavení provozovatele přicházet v úvahu jen ve smyslu § 427 odst. 2 obč. zák., tedy v případě, že při nehodě použil její pilot letadlo, ke kterému měl žalovaný taková práva a oprávnění, umožňující mu s ním v dostatečně širokém rozsahu disponovat, užívat ho ke své činnosti a vlastním jménem jej provozovat.

15. Podle § 4 odst. 1 věty první zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění živnostenského zákona, ve znění účinném ke dni letecké nehody, tj. do 31. 5. 2015, tedy před novelou provedenou zákonem č. 127/2014 Sb. (dále též jen „letecký zákon“), letecký rejstřík České republiky (dále jen „letecký rejstřík“) je evidencí letadel, s výjimkou sportovních létajících zařízení, jejichž provozovatelem je fyzická osoba s trvalým pobytem nebo právnická osoba se sídlem v České republice. Podle odstavce 2 věty první tohoto ustanovení je letecký rejstřík veřejně přístupný seznam. Podle věty třetí téhož ustanovení se kromě jiného do leteckého rejstříku se zapisují tyto údaje o letadle: a) vlastník, b) provozovatel.

Podle § 5a odst. 5 leteckého zákona proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis zástavního práva k letadlu do leteckého rejstříku, nemůže ten, jehož se zápis týká, namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.

Podle § 6 odst. 1 leteckého zákona provozovatel letadla zapsaného v leteckém rejstříku, vlastník letadla, zástavní věřitel a osoby, jichž se zápis v leteckém rejstříku týká, jsou povinni neprodleně ohlásit a doložit Úřadu pro civilní letectví veškeré změny údajů zapisovaných do leteckého rejstříku, a jedná-li se o právnickou osobu, přidělené identifikační číslo osoby, pokud nebylo obsaženo v žádosti o zapsání letadla do leteckého rejstříku.

16. Z této úpravy je zřejmé, že letecký rejstřík je veřejný seznam, sloužící k evidenci letadel a potažmo k zabezpečení řádného a organizovaného výkonu řady činností spojených s provozováním civilního letectví v České republice. I když zápisy v leteckém rejstříku mají zásadně deklaratorní účinky a plynou z nich především právní důsledky ve veřejnoprávní sféře civilního letectví, má tento evidenční charakter průmět i do sféry občanskoprávní odpovědnosti za škodu podle § 427 obč. zák., neboť je dokladem vlastnických a uživatelských vztahů k letadlům. Zákon totiž ukládá vlastníkům a provozovatelům ohlašovací povinnost k udržení souladu mezi skutečným stavem a údaji zapsanými v rejstříku; ze zákona přitom výslovně vyplývá, že vlastník a provozovatel letadla mohou být odlišné osoby, jak správně dovodil odvolací soud. Vzhledem k tomu, že Úřad pro civilní letectví provádí zápisy na základě údajů zainteresovaných osob, nelze garantovat stoprocentní správnost rejstříkových údajů. I proto nelze postavení provozovatele

z hlediska občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou provozem letadla vyloučit automaticky tím, že dotčený subjekt není jako provozovatel letadla zapsán v leteckém rejstříku. Obdobný závěr učinil Nejvyšší soud v případě provozovatele silničního dopravního prostředku v rozsudku ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1766/2012, č. 31/2014 Sbírky, kde vyslovil, že v případě tzv. finančního leasingu vozidla vstupuje leasingový nájemce do postavení provozovatele vozidla, ač není jeho vlastníkem, právě pro rozsah práv a povinností ohledně vozidla, které jsou na něj vlastníkem přenášeny. Není důvod vykládat postavení provozovatele letadla odlišně.

17. V první řadě je třeba zdůraznit, že jakoukoliv smlouvou nelze převést postavení provozovatele jako takové, a tedy nelze ani tzv. převést odpovědnost za škodu, neboť podmínky jejího vzniku plynou ze zákona a povinnou osobou (škodcem) je ten, kdo naplní zákonem vymezené znaky daného odpovědnostního typu, aniž by mohl předem tento právní důsledek přenést smluvně na jiného (srov. obdobně v případech objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou závadou ve schůdnosti či sjízdnosti komunikace rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2010, sp. zn. 25 Cdo 3217/2008, a ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 25 Cdo 1220/2010, publikované pod C 8352 a C 10784 v Souboru civilních rozhodnutí NS, C. H. Beck). Lze ovšem ve vztahu mezi vlastníkem a osobou, již vlastník dopravní prostředek svěřil, převést řadu práv a povinností náležejících vlastníku na nájemce a tím mu dát postavení vlastnickému oprávnění se blížící, jako tomu bylo v odkazovaném rozhodnutí č. 31/2014 Sbírky. Vzhledem ke skutkovým odlišnostem je však třeba vidět rozdíl mezi smlouvou o finančním leasingu, předpokládající následný převod vlastnictví předmětného dopravního prostředku, který vlastník pořizuje a financuje právě za tímto účelem (proto citované rozhodnutí za provozovatele považuje přednostně leasingového nájemce, ledaže smlouva stanoví jinak), a smlouvou nájemní, kde se postavení nájemce zpravidla neblíží rozsahem vymezených práv a povinností postavení vlastníka (srov. např. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11. 4. 1969, sp. zn. 8 Cz 4/69, č. 70/1969 Sbírky, podle něž provozovatel půjčovny nepřestává být provozovatelem vozidel užívaných nájemci).

18. Lze proto uzavřít, že provozovatelem letadla ve smyslu § 427 odst. 2 obč. zák. je zpravidla jeho vlastník, není-li v leteckém rejstříku uvedena jiná osoba jako provozovatel letadla. Výjimečně může být provozovatelem i osoba odlišná od vlastníka, přestože v leteckém rejstříku zapsána není. Neodpovídá-li totiž zápis skutečnému stavu věci a právním poměrům ohledně letadla, může mít postavení provozovatele i v rejstříku nezapsaná osoba, má-li ve skutečnosti k letadlu taková práva a oprávnění, jež jí umožňují s ním v dostatečně širokém rozsahu disponovat, užívat ho ke své činnosti a vlastním jménem jej fakticky provozovat. Nesprávnosti zápisu se však ani v občanskoprávních vztazích nemůže dovolávat v rejstříku zapsaná osoba (princip tzv. negativní materiální publicity zde na dovolatele nedopadá). Rozhodující okolností v takových sporných pří-

padech jsou konkrétní práva a povinnosti vyplývající z právního vztahu těchto osob. U smlouvy o pronájmu letadla je pak vždy nutno individuálně posuzovat, zda vlastník na smluvního partnera převedl dostatečný rozsah práv k letadlu. Je přitom povinností žalobce, pokud se rozhodne uplatnit nárok vůči osobě nezapsané v leteckém rejstříku, aby ve sporu prokázal okolnosti svědčící o tom, že zápis v rejstříku neodpovídá skutečnému stavu a že jím označený žalovaný naplňuje znaky provozovatele letadla.

19. V posuzované věci odvolací soud dovodil, že na žalovaného přešla odpovědnost za provoz daného letounu na základě rámcové smlouvy o pronájmu letadla uzavřené na období od 31. 3. 2007 do 31. 3. 2008. Nicméně ke dni 28. 8. 2011, kdy došlo k letecké nehodě, nebyly právní vztahy k letadlu (ani jejich obsah) doloženy a odvolací soud považoval za nesporné skutkové zjištění, že mezi Aeroklubem České republiky a žalovaným nájemní vztah i nadále trval. Závěr o existenci závazkového právního vztahu však není skutkovým zjištěním, nýbrž právním posouzením zjištěného obsahu ujednání, který může být případně podložen i shodným skutkovým tvrzením účastníků; shodná tvrzení účastníků se ale nemohou týkat řešení právních otázek. Kromě toho nebyla nikterak konkretizována práva a povinnosti z takto dovozeného vztahu plynoucí, takže odvolací soud neměl dostatečný poklad pro závěr, že žalovaný byl nadán ve vztahu k havarovanému letadlu takovým rozsahem práv a povinností, který by zakládal jeho postavení provozovatele letadla, ačkoliv v leteckém rejstříku jím byl deklarován jiný subjekt.

20. Je tedy zřejmé, že odvolací soud neměl pro řešení právní otázky pasivní legitimace žalovaného dostatečný skutkový podklad a že z tohoto důvodu je právní posouzení věci neúplné, a tudíž nesprávné. Nejvyšší soud proto jeho rozsudek zrušil ve výroku, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o platební povinnosti žalovaného potvrzen (§ 243e odst. 1 o. s. ř.), spolu se závislým výrokem o náhradě nákladů řízení; vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud v odpovídajícím rozsahu i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

21. Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; soud v dalším řízení objasní právní vztahy k letadlu v době havárie, vyloží obsah oprávnění žalovaného k letadlu a v případě, že nájemní smlouvou na něj byla převedena práva a povinnosti srovnatelné s okruhem práv a povinností ve věci publikované pod č. 31/2014 Sbírky, může dovodit objektivní odpovědnost žalovaného ve smyslu § 427 odst. 2 obč. zák. Nepřehlédne přitom, že odpovědnost subjektu (občanského sdružení či spolku), který není provozovatelem letadla, může při vzniku škody způsobené zaviněným porušením právní povinnosti při řízení letadla ze strany pilota, který je jeho členem, vést za podmínek § 420 odst. 2 obč. zák. i k obecné odpovědnosti takového subjektu za škodu podle § 420 odst. 1 obč. zák. (srov.

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 25 Cdo 4330/2014). Žalobci nejsou povinni svůj nárok právně kvalifikovat, a obsahuje-li žaloba skutková tvrzení umožňující podřazení pod § 420 odst. 1 obč. zák., je soud povinen zvážit, zda jsou podmínky pro jeho aplikaci ve sporu proti žalovanému dány.

Č. 90

č. 90

Odpovědnost za vady, Ochrana spotřebitele

§ 625 obč. zák. ve znění do 31. 12. 2013, § 19 zákona č. 634/1992 Sb. ve znění do 31. 12. 2013

K vyřízení reklamace podle § 19 odst. 3 zákona č. 634/1992 Sb. je nezbytné, aby kupující umožnil prodávajícímu o reklamaci rozhodnout, což se neobejde bez posouzení, zda předmět koupě skutečně vykazuje vytčené vady; předložení věci v určeném místě k takovému posouzení není vždy nezbytné.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2017, sp. zn. 33 Cdo 2694/2016, ECLI:CZ:NS:2017:33.CDO.2694.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 11. 2015, sp. zn. 11 Co 282/2015, a rozsudek Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 12. 5. 2015, sp. zn. 11 C 72/2014-134, a věc vrátil Okresnímu soudu v Karlových Varech k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Ve výroku označeným rozhodnutím krajský soud potvrdil rozsudek ze dne 12. 5. 2015, č. j. 11 C 72/2014-134, kterým Okresní soud v Karlových Varech zamítl žalobu (změněnou v odvolacím řízení), již se žalobce domáhal po žalované zaplacení 92 006 Kč se specifikovanými úroky z prodlení (oproti povinnosti vydat žalované „dřevěný koupací sud“), a žalobci uložil zaplatit žalované na náhradu nákladů řízení 69 537,70 Kč; současně rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Odvolací soud přisvědčil soudu prvního stupně v názoru, že existenci vytčené vady předmětu koupě pro účely aplikace § 19 odst. 3 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, se musí soud vždy zabývat. Podle odvolacího soudu žalobce neprokázal bezvýslednost reklamace z důvodu neposkytnutí součinnosti žalovanou. Pokud setrvala na požadavku, aby žalobce (kupující) dopravil předmět koupě do jejího sídla, nelze dovodit její pochybení; jiný způsob přepravy koupené věci žalované ani posouzení vytčené vady v místě dodání nebyly stranami dohodnuty. Náklady na dopravu i případné další nároky, které by vznikly žalobci v souvislosti s uplatněním vad, by musel nahradit ten, kdo za vady odpovídá. „Fikce subjektivní neodstranitelnosti vady“ ve smyslu § 19 odst. 3 zákona

č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, nastala; žalobce tedy – uzavřel odvolací soud – neměl právo od kupní smlouvy odstoupit a požadovat vrácení kupní ceny oproti vydání předmětu koupě.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 90

2. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jímž vyslovil nesouhlas s úvahou týkající se prokazování existence tvrzené vady předmětu koupě (spjatou s absencí poučení podle § 118a odst. 1, 3 občanského soudního řádu) a zpochybnil závěr, podle něhož reklamace (vytknutí vady) nebyla řádná, jestliže nedopravil (nezajistil přepravu) věci žalované („koupací sud vážící 350 kg o rozměrech 250 cm v průměru“). Z občanského zákoníku ani ze zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, nelze dovodit povinnost reklamujícího dopravit předmět koupě do sídla nebo provozovny prodávajícího. Při zvážení všech okolností případu (charakter zboží, náročnost při manipulaci a přepravě) by takový požadavek byl v daném případě vůči spotřebiteli nespravedlivý. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

3. Nejvyšší soud věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., dále jen „o. s. ř.“).

4. Dovolání je přípustné (§ 237, § 239 o. s. ř.); rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, totiž závisí na řešení otázky hmotného práva (způsob reklamace vady věci se zřetelem k požadavku umožnit odborné posouzení její existence), která – v daných souvislostech – v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

5. Právní posouzení je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

6. Podle § 625 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (viz § 3028 zákona č. 89/2012 Sb., dále jen „obč. zák.“), se práva z odpovědnosti za vady uplatňují u prodávajícího, u kterého věc byla koupena. Je-li však v záručním listě uveden jiný podnikatel určený k opravě, který je v mís-

tě prodávajícího nebo v místě pro kupujícího bližším, uplatní kupující právo na opravu u podnikatele určeného k provedení záruční opravy. Podnikatel určený k opravě je povinen opravu provést ve lhůtě dohodnuté při prodeji věci mezi prodávajícím a kupujícím.

č. 90

7. Podle § 19 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění účinném do 31. 12. 2013, je s výjimkou případů, kdy je k provedení opravy určena jiná osoba, prodávající povinen přijmout reklamaci v kterékoli provozovně, v níž je přijetí reklamace možné s ohledem na sortiment prodáváného zboží nebo poskytovaných služeb, případně i v sídle nebo místě podnikání. Prodávající je povinen spotřebiteli vydat písemné potvrzení o tom, kdy spotřebitel právo uplatnil, co je obsahem reklamace a jaký způsob vyřízení reklamace spotřebitel požaduje; a dále potvrzení o datu a způsobu vyřízení reklamace, včetně potvrzení o provedení opravy a době jejího trvání, případně písemné odůvodnění zamítnutí reklamace. Tato povinnost se vztahuje i na jiné osoby určené k provedení opravy (odstavec 1). Prodávající nebo jím pověřený pracovník rozhodne o reklamaci ihned, ve složitých případech do tří pracovních dnů. Do této lhůty se nezapočítává doba přiměřená podle druhu výrobku či služby potřebná k odbornému posouzení vady. Reklamace včetně odstranění vady musí být vyřízena bez zbytečného odkladu, nejpozději do 30 dnů ode dne uplatnění reklamace, pokud se prodávající se spotřebitelem nedohodne na delší lhůtě. Po uplynutí této lhůty má spotřebitel stejná práva, jako by se jednalo o vadu, kterou nelze odstranit (odstavec 3).

8. Odvolací soud převzal skutkový stav zjištěný v řízení před soudem prvního stupně a vyšel z toho, že na základě objednávky z 2. 5. 2013 – potvrzené 7. 5. 2013 – dodala žalovaná 13. 6. 2013 žalobci „dřevěný koupací sud“ o průměru 250 cm vážící 350 kg s příslušenstvím za cenu ve výši 51 706 Kč. Žalobce vytknul 23., 26. a 30. 7. 2013 vadu věci (netěsnost sudu). Na reklamaci žalovaná reagovala požadavkem, aby opravil předmět koupě do jejího sídla za účelem posouzení její oprávněnosti. Žalobce se zřetelem na nadstandardní rozměry a hmotnost sudu s tímto postupem nesouhlasil; dopisem z 29. 8. 2013 od smlouvy odstoupil a žalovanou vyzval, aby si předmět koupě do 10. 9. 2013 odvezla.

9. Není sporu o tom, že žalovaná vystupovala jako podnikatelka a žalobce jako spotřebitel, takže práva a povinnosti účastníků se řídí nejen obecnými ustanoveními o kupní smlouvě, ale také právní úpravou obsaženou v § 613 až 627 obč. zák. (§ 612 obč. zák.), která má ve vztahu k obecným ustanovením o kupní smlouvě povahu nejen doplňujícího, ale i speciálního předpisu. Další práva kupujícího a zejména povinnosti prodávajícího stanoví zákon č. 634/1992 Sb., z jehož § 19 odst. 3 plyne, že spotřebitel má v případě, že jeho reklamace včetně odstranění vady není vyřízena nejpozději do třiceti dnů od jejího uplatnění, stejná práva, jako by se jednalo o vadu, kterou nelze odstranit; jinak řečeno, bez ohledu na charakter vady má kupující právo od smlouvy odstoupit (§ 622 odst. 2 věta první § 622 odst. 3 obč. zák.).

10. Účelem zákona č. 634/1992 Sb. je chránit spotřebitele jako slabší stranu právního vztahu založeného spotřebitelskou smlouvou; jeho § 19 je proto třeba vykládat ve prospěch spotřebitele (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3228/2009, náleznost Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2009, sp. zn. III. ÚS 2983/08, rozsudek SDEU ze dne 5. 7. 2012 ve věci C-49/11 Content Services Ltd proti Bundesarbeitskammer).

11. Z občanského zákoníku ani ze zákona č. 634/1992 Sb. nevyplývá, že k účinnému vytknutí vad koupené věci je zapotřebí v provozovně (sídle nebo místě podnikání) prodávajícího předložit i předmět koupě. Takový požadavek je třeba řešit až následnou komunikací stran smlouvy, která by měla vést k co nejúčinnějšímu a nejefektivnějšímu vyřízení reklamace. K vyřízení reklamace způsobem předvídaným § 19 odst. 3 zákona č. 634/1992 Sb. je však vždy nezbytné, aby kupující umožnil prodávajícímu o reklamaci rozhodnout, což se neobejde bez odborného posouzení, zda předmět koupě skutečně vykazuje vytčené vady. Ustanovení § 625 obč. zák. a § 19 zákona č. 634/1992 Sb. je nutno vykládat s ohledem na povahu koupené věci a na další okolnosti a možnosti stran kupní smlouvy.

12. Nelze souhlasit s názorem odvolacího soudu, že v projednávaném případě reklamace vady (jednostranný právní úkon kupujícího) nevyvolala zákonem sledované právní účinky jen proto, že žalobce nedopravil předmět koupě do sídla žalované (odkaz na usnesení ze dne 22. 3. 2010, sp. zn. I. ÚS 365/10, kterým Ústavní soud odmítl pro zjevnou bezdůvodnost ústavní stížnost proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. 10. 2009, sp. zn. 64 Co 64/2009, je nepřipadný; závěr městského soudu, že řádná reklamace je podmíněna předáním věci, se vztahoval na CD přehrávač). Za účelem posouzení vytknutých vad předkládá věc v místě k tomu určeném zpravidla kupující a náklady s tím vynaložené následně uplatní u prodávajícího (§ 598 obč. zák.). S ohledem na to, že se v souzeném případě jednalo o dřevěný koupací sud o značné hmotnosti a rozměrech, nelze po žalobci (spotřebiteli) spravedlivě požadovat, aby sám zajistil přepravu věci do sídla žalované k odbornému posouzení vytknuté vady. Přeprava celé řady výrobků do provozovny podnikatele je totiž pro spotřebitele značně problematická, a to i přesto, že má nárok na náhradu nákladů spojených s uplatněním svého práva z odpovědnosti za vady (§ 598 obč. zák.). Platí, že jakmile kupující zjistí vadu, musí to bez zbytečného odkladu oznámit prodávajícímu a předmět plnění mu předat nebo jej podle jeho pokynů uschovat nebo s ním jinak vhodně naložit tak, aby vada mohla být přezkoumána. Proávající se tedy může se spotřebitelem domluvit i na jiném způsobu zkoumání předmětu koupě, např. na základě fotografií, videa natočeného spotřebitelem, prohlídky servisním technikem v místě bydliště spotřebitele apod. (srov. rozsudek SDEU ve spojených věcech C-65/09, Gebr. Weber GmbH proti Jürgen Wittmer, a C-87/09, Ingrid Putz proti Medianess Electronics GmbH ze dne 16. 6. 2011).

13. Protože dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. uplatnil žalobce po právu, Nejvyšší soud – aniž se z důvodu procesní ekonomie zabýval námitkami tý-

kajícími se prokazování existence vady a absence poučení podle § 118a odst. 1, 3 o. s. ř. – napadené rozhodnutí podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil; zrušeno bylo i rozhodnutí soudu prvního stupně, neboť kasační důvody se vztahují i na něj (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

č. 90

14. Soudy nižších stupňů jsou vázány právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1 věta první, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Č. 91

č. 91

Insolvence, Konkurs, Ručení, Veřejná obchodní společnost

§ 56 odst. 5 obch. zák., § 85 obch. zák., § 86 obch. zák., § 173 IZ, § 183 IZ

Ustanovení § 56 odst. 5 obch. zák. modifikuje rozsah (výši) zákonného ručení společníků za závazky společnosti při prohlášení konkursu na majetek společnosti; nestanoví další (novou) podmínku pro ručení společníků za závazky společnosti, spočívající ve včasném přihlášení pohledávky v konkursním řízení (nebo v insolvenčním řízení, ve kterém je úpadek společnosti řešen konkursem).

Nepřihlásí-li věřitel včas pohledávku za společností do konkursního řízení (nebo do insolvenčního řízení, v němž je úpadek společnosti řešen konkursem), ručí společníci společnosti za její závazek jen do výše, ve které by pohledávka věřitele nebyla uspokojena v konkursu, kdyby byla přihlášena včas.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 29 Cdo 5604/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.CDO.5604.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. 8. 2015, sp. zn. 15 Co 326/2015, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Bruntále rozsudkem ze dne 13. 2. 2015, č. j. 17 C 136/2014-81, (mimo jiné) uložil žalovaným (Ing. V. K. a I. K.), aby zaplatili žalobkyni (T. W. I. spol. s r. o.) společně a nerozdílně částku 159 360 Kč s 7,05% úrokem z prodlení od 16. 7. 2013 do zaplacení (výrok II.) a na náhradu nákladů řízení částku 45 722 Kč (výrok III.).

2. Soud prvního stupně vyšel z toho, že:

[1] Dne 2. 6. 2011 uzavřela žalobkyně (jako kupující) a společnost S., veřejná obchodní společnost (jako prodávající – dále též jen „společnost“), kupní smlouvu, na základě které společnost žalobkyni dodala zboží, jehož cenu ve výši 318 864 Kč žalobkyně uhradila. Následně žalobkyně reklamovala „část vadného plnění a společnosti jej vrátila“, přičemž společnost „akceptovala uplatněný nárok z vad a vystavila žalobkyni dne 30. 6. 2011

dobropis č. OF/334/11 na vrácení části kupní ceny ve výši 159 360 Kč“; na tento dobropis ale žalobkyni nic neuhradila.

[2] Usnesením ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. KSOS 33 INS 20446/2011, Krajský soud v Ostravě (dále jen „insolvenční soud“) zjistil úpadek společnosti a na její majetek prohlásil konkurs. Následně insolvenční soud usnesením ze dne 6. 3. 2012, č. j. KSOS 33 INS 20446/2011-P23-2, které nabylo právní moci dne 27. 3. 2012, odmítl jako opožděnou přihlášku pohledávky žalobkyně za společností z titulu vrácení části kupní ceny.

[3] Dopisem ze dne 5. 6. 2013 vyzvala žalobkyně žalované (jako společníky společnosti), aby jí zaplatili z titulu ručení za závazky společnosti částku 159 360 Kč s příslušenstvím.

3. Na tomto základě soud prvního stupně – cituje § 76 odst. 1, § 86, § 261 odst. 1 a 5, § 306 odst. 1 až 3 a § 409 odst. 1 a 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“) – měl žalobu za důvodnou. Přitom uzavřel, že společnost nesplnila svůj závazek vůči žalované z titulu vad plnění dle kupní smlouvy a neuhradila „dobropis“ ve výši 159 360 Kč. Žalovaní (jako společníci společnosti) ručí za závazky společnosti veškerým svým majetkem společně a nerozdílně; ručitelský závazek přes výzvu nesplnili. Skutečnost, že žalobkyně nepřihlásila včas pohledávku za společností v insolvenčním řízení (její přihlášku insolvenční soud odmítl), přitom – pokračoval soud prvního stupně – nelze klást k tíži žalobkyně, neboť „tímto způsobem by došlo k výraznému a neoprávněnému zúžení možnosti věřitele uplatnit svůj nárok z titulu zákonného ručení (s tím, že není dána zákonná povinnost věřitele uplatnit svůj nárok za dlužníkem v insolvenčním řízení, pouze jsou stanoveny následky, pokud tak neučiní)“.

4. Krajský soud v Ostravě k odvolání žalovaných rozsudkem ze dne 13. 8. 2015, č. j. 15 Co 326/2015-100, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu o zaplacení částky 159 360 Kč s příslušenstvím zamítl; dále uložil žalobkyni zaplatit žalovaným k rukám společným a nerozdílným náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

5. Odvolací soud – odkazuje na § 56 odst. 5 obch. zák. a na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4091/2010 (uveřejněný pod č. 21/2014 Sb. rozh. obč. – dále jen „R 21/2014“), a vycházejí ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně – na rozdíl od soudu prvního stupně zdůraznil, že uvedené ustanovení „upravuje ručitelský závazek společníka k věřiteli společnosti jako zajišťovací závazek vzniklý ze zákona pro období existence a hospodářské činnosti společnosti“. Přitom „modifikuje rozsah zákonného ručení společníků za závazky společnosti při prohlášení konkursu na majetek společnosti“ tak, že tito jako ručitelé odpovídají jen těm věřitelům, kteří se nejprve řádně pokusili uspokojit pohledávky z majetku úpadce v insolvenčním řízení, a to jen v rozsahu, v němž věřitelé nebyli (v insolvenčním řízení, v němž byl úpadek společnosti řešen konkursem) uspokojeni.

6. Za nepřijatelný přitom považoval právní názor přijatý soudem prvního stupně, když za takové situace „by bylo pro věřitele vždy výhodnější pominout přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení, jehož výsledek je v okamžiku podání přihlášek nejistý, a mohl by nárok uplatnit přímo vůči ručícím společníkům“; ustanovení § 56 odst. 5 obč. zák. by se při tomto výkladu stalo nadbytečným.

7. Jelikož v dané věci žalobkyně přihlásila svou pohledávku v insolvenčním řízení společnosti opožděně, pročez se k takové přihlášce v souladu s § 185 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), nepřihlíží, odvolací soud uzavřel, že nemůže „se domoci“ své pohledávky ani z titulu ručení společníků společnosti. Proto považoval za nadbytečné zabývat se „skutkovou a právní rovinou hlavního závazkového vztahu“, tj. důvodností pohledávky žalobkyně vůči společnosti.

č. 91

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, které má za přípustné podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), majíc za to, že „o rozsahu ručení společníků veřejné obchodní společnosti v průběhu konkursu nebylo doposud rozhodováno“.

9. Dovolatelka nesouhlasí s výkladem § 56 odst. 5 obč. zák., jak jej provedl odvolací soud, a snáší argumenty na podporu závěru, podle něhož se dotčené ustanovení „týká pouze rozsahu plnění, jež může být uplatněno vůči ručitelům dlužníka, na jehož majetek je prohlášen konkurs“. Právní posouzení věci odvolacím soudem shledává rozporným s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2013 (správně „ze dne 13. 8. 2013“), sp. zn. 32 Cdo 3738/2011, podle něhož společníci veřejné obchodní společnosti ručí společně a nerozdílně za její závazky celým svým majetkem a zánikem této společnosti jejich ručení nezaniká.

10. Dále doplňuje, že „zánik pohledávky není rovněž spojován se zmeškáním lhůty uvedené v § 136 odst. 2 písm. d) insolvenčního zákona“, když „opožděné podání přihlášky pohledávky, resp. její nepodání, nemá za následek zánik hmotného práva (pohledávky), nýbrž má pouze procesní důsledky vyloučení z konkursního řízení (resp. neúčasti v něm)“. Potud poukazuje na nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2000, sp. zn. III. ÚS 545/99.

11. Právní posouzení věci odvolacím soudem podle názoru dovolatelky odporuje rovněž § 183 insolvenčního zákona; navíc přihláška pohledávky do insolvenčního řízení má jen procesní povahu a touto přihláškou není dotčeno právo věřitele domáhat se uspokojení pohledávky po kterékoli z osob odpovídajících mu společně a nerozdílně s dlužníkem.

12. Konečně dovolatelka s poukazem na § 170 insolvenčního zákona dovozuje, že prohlášením konkursu na majetek dlužníka nezanikají pohledávky, které jsou vylou-

čeny z uspokojení v konkursu; takové pohledávky může konkursní věřitel i za trvání konkursu bez omezení uplatnit vůči úpadcovým ručitelům, jakož i vůči úpadcovým spoludlužníkům a jejich ručitelům (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 33 Cdo 2169/2008, uveřejněný pod č. 77/2011 Sb. rozh. obč.).

č. 91

13. Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil a rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

14. Žalovaní považují rozhodnutí odvolacího soudu za správné a požadují, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl jako nedůvodné.

III.

Přípustnost dovolání

15. Dovolání žalobkyně je přípustné podle § 237 o. s. ř., a to k řešení otázky dovolatelkou otevřené, týkající se výkladu § 56 odst. 5 obch. zák., v daných souvislostech dosud Nevyšším soudem beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

17. Podle § 56 odst. 5 obch. zák. ustanovení upravující jednotlivé formy společností stanoví, v jakém rozsahu ručí společníci za závazky společnosti. Pro jejich ručení se použije obdobně ustanovení o ručení (§ 303 a násl.), pokud z jiných ustanovení tohoto zákona nevyplývá něco jiného. Je-li na majetek společnosti prohlášen konkurs, ručí společníci za závazky společnosti jen do výše, v níž věřitelé, kteří včas přihlásili své pohledávky, nebyli uspokojeni v konkursním řízení. Podle § 86 obch. zák. veřejná obchodní společnost odpovídá za své závazky celým svým majetkem. Společníci ručí za závazky společnosti veškerým svým majetkem společně a nerozdílně.

Podle § 173 insolvenčního zákona (ve znění účinném k datu, kdy insolvenční soud odmítl přihlášku pohledávky žalobkyně) věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují (odstavec 1). Přihlásit lze i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku vázanou na podmínku (odstavec 3).

Podle § 183 insolvenčního zákona přihláškou pohledávky, kterou zajišťují věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty třetích osob, není dotčeno prá-

vo věřitele domáhat se uspokojení pohledávky z tohoto zajištění (odstavec 1). Přihláškou pohledávky není dotčeno ani právo věřitele domáhat se uspokojení pohledávky po kterékoli z osob odpovídajících mu společně a nerozdílně s dlužníkem; o právu věřitele požadovat plnění od dlužníkovu ručitele, včetně bankovní záruky a zvláštních případů ručení, to platí obdobně (odstavec 2). Osoby, od kterých může věřitel požadovat plnění podle odstavců 1 a 2, mohou pohledávku, která by jim proti dlužníku vznikla uspokojením věřitele, přihlásit jako pohledávku podmíněnou, pokud ji nepřihlásí věřitel. Jestliže však věřitel takovou pohledávku přihlásí, mohou se jí tyto osoby v rozsahu, v němž pohledávku uspokojí, v insolvenčním řízení domáhat místo něj s tím, že pro jejich vstup do řízení platí přiměřeně § 18; návrh podle tohoto ustanovení mohou podat samy (odstavec 3).

18. Nejvyšší soud v první řadě předepisuje, že jeho judikatura je jednotná v závěrech, podle nichž:

[1] Institut ručení patří mezi specifické právní prostředky – zajišťovací instituty, které směřují k dosažení uspokojení, popřípadě alespoň k usnadnění uspokojení věřitele. Obecným cílem a funkcí právních prostředků zajištění závazků je „zlepšení“ postavení věřitele vůči jeho dlužníku zejména tím, že mu poskytují další zdroj pro uspokojení (tzv. náhradního dlužníka), nebude-li zajištěná pohledávka řádně a včas splněna dlužníkem. Ručení má – obdobně jako další právní prostředky zajištění závazků – akcesorickou a subsidiární povahu. Subsidiarita ručení vyjadřuje, že jde o podpůrný zdroj uspokojení zajištěné pohledávky, který se uplatní jen tehdy, jestliže pohledávka nebyla dlužníkem dobrovolně splněna a ani nezanikla jiným způsobem. Akcesorickým je ručení zejména proto, že vzniká pouze tehdy, vznikla-li platně také pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit, a že dochází k jeho zániku, zanikla-li zajištěná pohledávka. Ručení má kromě zajišťovací také uhrazovací funkci, která po splatnosti zajištěné pohledávky vytváří zdroj uspokojení pohledávky věřitele v případě, že hlavní závazek nebude včas nebo řádně splněn (srov. např. důvody rozsudku ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 919/2014, uveřejněného pod č. 76/2015 Sb. rozh. obč.).

[2] Zákonné ručení společníků veřejné obchodní společnosti zajišťuje její závazek i v případě jeho přechodu na právního nástupce při přeměně společnosti. Ustanovení § 56 odst. 5 obch. zák. se použije i v případě, že konkurs je prohlášen na majetek právního nástupce úpadce, jehož závazek je nadále zajištěn ručením společníků úpadce (srov. rozsudek ze dne 6. 3. 2003, sp. zn. 32 Odo 616/2002, jakož i důvody rozsudků ze dne 29. 7. 2013, sp. zn. 23 Cdo 4193/2011 a sp. zn. 32 Cdo 3738/2011).

[3] Pravidlo obsažené v § 56 odst. 5 věta poslední obch. zák. modifikuje rozsah (výši) zákonného ručení společníků za závazky společnosti při prohlášení konkursu na majetek společnosti, ale zcela zjevně se nezabývá okamžikem „vzniku“ ručení těchto společníků ani počátkem a během

promlčecí doby k uplatnění nároku z titulu ručení společníků (viz důvody R 21/2014).

č. 91

19. Již na tomto místě Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým (srov. též např. důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008, a důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2437/2013, uveřejněných pod č. 84/2011 a č. 42/2014 Sb. rozh. obč.).

20. Nejvyšší soud dále připomíná (a respektuje) judikaturu Ústavního soudu, ve které se zdůrazňuje, že v demokratickém materiálně pojímaném právním státě (jímž je též Česká republika, srov. čl. 1 odst. 1 Ústavy), založeném na myšlence spravedlnosti, představují základní práva a svobody korektiv jak obsahu právních norem, tak i jejich interpretace a aplikace. Proto je úkolem soudce v podmínkách materiálního právního státu nalézt řešení, které by zajišťovalo maximální realizaci základních práv účastníků sporu, a není-li to možné, rozhodnout v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, resp. dle obecného přirozenoprávního principu (srov. nález ze dne 2. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 2048/09). Obecné soudy nejsou absolutně vázány doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad (srov. např. nález ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96).

21. Přitom Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na konkrétních skutkových zjištěních. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení z hlediska vyvážené ochrany základních práv dotčených osob. Při střetu dvou základních práv musí obecné soudy nejprve rozpoznat, která základní práva jednotlivých účastníků sporu jsou ve hře, poté, s přihlédnutím ke všem rozhodným okolnostem daného případu, musí soudy rozhodnout tak, aby, je-li to možné, zůstalo zachováno z obou základních práv co nejvíce, a není-li to možné, pak dát přednost tomu základnímu právu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti (k tomu srov. nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 34/09).

22. Ustanovení § 56 odst. 5 obch. zák. je obsaženo v obchodním zákoníku již od jeho účinnosti, tj. od 1. 1. 1992; důvodová zpráva k návrhu zákona č. 513/1991 Sb. k dotčenému ustanovení mlčí.

23. Literatura k výkladu § 56 odst. 5 obch. zák. přistupuje rozdílně.

24. Tak v díle ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 210, autoři zastávají názor, podle něhož při prohlášení konkursu na majetek společnosti je ručení společníků omezeno; z § 56 odst. 5 poslední věty obch. zák. a z příslušných ustanovení insolvenčního zákona vyplývá, že věřitelé se mohou na ručících společnících obchodní společnosti v konkursu domáhat uspokojení v rozsahu, v jakém tito společníci ručí za závazky společnosti. Jestliže bude v konkrétním sporu na plnění žalována jak společnost jako přímý dlužník, tak společníci z titulu ručení a v průběhu sporu bude na společnost prohlášen konkurs, přerušuje se řízení pouze ve vztahu ke společnosti, nikoli však ve vztahu ke společníkům. Společníci by pak měli – pro případ, že budou uznáni povinnými žalované plnění poskytnout – přihlásit své případné pohledávky z titulu ručení do konkursu. Poté, co bude splněno rozvrhové usnesení, budou moci – nedosáhnou-li v konkursu uspokojení své pohledávky z titulu ručení v plném rozsahu – vymáhat poskytnuté plnění v rozsahu, ve kterém bylo (nebo mělo být) uhrazeno věřitelům v konkursu, zpět.

25. Oproti tomu ELIÁŠ, K. v článku Ručení společníků v osobních obchodních společnostech, uveřejněném v časopise Obchodní právo č. 12, ročník 1995, dovozuje, že v případě úpadku a prohlášení konkursu na majetek společnosti platí, že společníci ručí věřitelům společnosti jen za splnění těch pohledávek, které věřitelé do konkursu přihlásili (§ 22 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání – dále jen „ZKV“), a jen v té míře, v níž věřitelé nebyli v konkursním řízení uspokojeni (srov. § 3 a násl. ZKV). Chtějí-li tedy věřitelé proti společníkům jako zákonným ručitelům se svými nároky nastoupit, musí je nejprve uplatnit v konkursu a vyčkat skončení konkursního řízení (§ 56 odst. 5 poslední věta obch. zák.).

26. V díle Obchodní právo, MERITUM, ASPI, a. s., 2005, str. 197–198, autoři zastávají názor, podle něhož je ručení omezeno ve všech případech po ukončení konkursu na majetek společnosti; věřitelé se mohou domoci svých pohledávek z titulu ručení společníků, jen pokud své pohledávky včas do konkursu přihlásili a jen v tom rozsahu, v němž nebyli uspokojeni v konkursním řízení. Rovněž v díle HÁSOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 647, je dovozováno, že ručitelé v konečném důsledku odpovídají jen těm věřitelům, kteří se nejprve řádně pokusili uspokojit pohledávky z majetku dlužníka v insolvenčním řízení. K závěru o tom, že u všech společností je ručení omezeno pro případ, že bude na jejich majetek prohlášen konkurs, přičemž limit ručení určuje rozsah přihlášených pohledávek a celková suma, v níž věřitelé těchto pohledávek nebyli uspokojeni v konkursu, dospívají i POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. In: Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, str. 269.

27. Nejvyšší soud zdůrazňuje, že podle § 85 odst. 1 obch. zák. jsou statutárním orgánem veřejné obchodní společnosti všichni společníci; společenská smlouva může stanovit, že statutárním orgánem jsou pouze někteří společníci nebo jeden společník. Přitom jsou to právě společníci veřejné obchodní společnosti, kteří mají (měli by mít) vliv na ekonomickou situaci společnosti, a kteří tak „odpovídají“ za vznik stavu, kdy společnost není schopna plnit své závazky. V poměrech dané věci byli v rozhodné době (k datu uzavření kupní smlouvy a vzniku pohledávky) společníky společnosti (jen) oba žalovaní; statutárním orgánem byl první žalovaný.

28. Současně v plném rozsahu setrvává na závěru, který formuloval již v R 21/2014 a podle něhož § 56 odst. 5 věta poslední obch. zák. modifikuje rozsah (výši) zákonného ručení společníků za závazky společnosti při prohlášení konkursu na majetek společnosti. Jinými slovy, zmíněné ustanovení neurčuje pro takovou situaci další (novou) podmínku pro vznik (respektive existenci) ručení společníků za závazky společnosti, spočívající ve včasném uplatnění (přihlášce) pohledávky v konkursním řízení (rozuměj v řízení vedeném dle zákona o konkursu a vyrovnání nebo dle insolvenčního zákona, v nichž je řešen úpadek dlužníka konkursem).

29. Ustanovení § 56 odst. 5 tak primárně upravuje (rozsah) zákonného ručení společníků za závazky společnosti, jejíž úpadek je řešen konkursem.

30. Přihlásí-li věřitel včas do insolvenčního řízení (hlavního) dlužníka pohledávku, za jejíž splnění ze zákona ručí i společník dlužníka (v případě veřejné obchodní společnosti její společníci – viz § 86 obch. zák.), je jeho postavení oproti stavu, kdy tak neučiní, z hlediska možného uspokojení pohledávky „silnější“ potud, že zaplacení pohledávky může dosáhnout ze dvou zdrojů, a to jednak z majetku dlužníka v konkursu, jednak vůči ručitelům.

31. Rozsah zákonného ručení společníků v takovém případě závisí na tom, zda je (včas přihlášená) pohledávka v insolvenčním řízení zjištěna. Je-li tomu tak,

společníci ručí za úhradu pohledávky v rozsahu, v němž nebyla uspokojena v insolvenčním řízení. Naopak, byla-li včas přihlášená pohledávka účinně popřena a věřitel nepodal žalobu o určení její pravosti, popřípadě insolvenční soud věřitelem podanou žalobu (pravomocně) zamítl, nastává situace, kdy byla otázka existence pohledávky za osobním dlužníkem (negativně) zodpovězena i pro společníky jako zákonné ručitele.

32. V situaci, kdy věřitel nepřihlásí (ať již vůbec, nebo včas) pohledávku do insolvenčního řízení hlavního dlužníka, jednak není existence takové pohledávky v insolvenčním řízení řešena, jednak je tím „oslabena“ pozice ručitele v tom směru, že z majetkové podstaty dlužníka v konkursu se takovému věřiteli nedostane (ani nemůže dostat) ničeho (taková pohledávka se v insolvenčním řízení neuspokojuje); ručitelský závazek tak co do výše nemůže být reálně „snížen“ o částku, která by věřiteli byla v konkursu vyplacena, přihlásil-li by v insolvenčním řízení pohledávku včas.

33. Současně je (v obou shora zmíněných případech) nepochybné, že nelze předjímát výsledek insolvenčního řízení potud, zda se přihlášenému věřiteli opravdu dostane v konkursu alespoň částečné úhrady jeho pohledávky, popř. zda insolvenční soud nerozhodne o zrušení konkursu např. na základě zjištění, že je majetek dlužníka pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující [§ 308 odst. 1 písm. d) insolvenčního zákona].

34. Má-li být vskutku dosaženo výsledku, který bude respektovat jak právo věřitele na zaplacení pohledávky, tak práva (zákonných) ručitelů na „snížení“ rozsahu ručitelského závazku o částku, které by se věřiteli dostalo v konkursu, nelze než uzavřít, že v případě, kdy věřitel včas nepřihlásí pohledávku za (hlavním) dlužníkem (veřejnou obchodní společností) do konkursního či insolvenčního řízení, ručí společníci dlužníka za závazek dlužníka jen do výše, ve které by tato pohledávka nebyla uspokojena v konkursu, kdyby byla řádně a včas přihlášena.

35. Naopak právní názor zastávaný odvolacím soudem by ve svých důsledcích znamenal, že § 56 odst. 6 obch. zák. upravuje novou podmínku pro další trvání ručitelského závazku společníků veřejné obchodní společnosti (spočívající ve včasném přihlášení pohledávky do konkursního či insolvenčního řízení, v němž je úpadek dlužníka řešen konkursem), a to bez ohledu na skutečnost, zda by se věřiteli v konkursu vůbec jakéhokoli plnění dostalo. Ve svých důsledcích by pak znamenal neodůvodnitelné zvýhodnění společníků veřejné obchodní společnosti (jako zákonných ručitelů za závazky veřejné obchodní společnosti a osob majících vliv na ekonomickou situaci společnosti) na úkor věřitelů veřejné obchodní společnosti, kteří byli za včasné nepřihlášení pohledávky (do konkursního či insolvenčního řízení) postiženi již tím, že jejich pohledávka nebude v konkursu ani zčásti uspokojena z majetku (hlavního) dlužníka.

36. Současně by striktní lpění na jazykovém výkladu dotčeného ustanovení znamenalo, že v případě, kdy věřitel včas přihlásil pohledávku do insolvenčního

řízení hlavního dlužníka, by na rozsah zákonného ručení společníků neměla vliv ani skutečnost, že taková pohledávka byla v insolvenčním řízení účinně popřena a věřitel nepodal (včas) žalobu na určení její pravosti, respektive taková žaloba by byla (pravomocně) zamítnuta.

č. 91

37. Jelikož právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a které bylo dovoláním zpochybněno, není správné, Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

Č. 92

č. 92

Insolvence, Úpadek, Zvýhodňování věřitele, Právní úkony, Započtení pohledávky § 140 IZ ve znění do 31. 12. 2013, § 235 IZ, § 240 IZ, § 241 IZ, § 41 obč. zák.

Ustanovení § 41 obč. zák. upravující částečnou neplatnost právního úkonu lze analogicky použít i na odporovatelnost (neúčinnost) právního úkonu. Vzhledem k odlišnostem v právní úpravě institutu započtení v insolvenčním zákoně (oproti úpravě obsažené v zákoně o konkursu a vyrovnání) je nezbytné judikатурní závěry při posuzování odporovatelnosti a neúčinnosti započtení v konkursním právu pro poměry té které věci vždy poměřovat úpravou, která v insolvenčním zákoně započtení (za určitých podmínek, a nikoli v každé fázi insolvenčního řízení) připouští. Korektivem by zde měla být úvaha, že započtení nebude neúčinným právním úkonem, kdyby se stejným výsledkem mohlo být provedeno i v průběhu insolvenčního řízení.

Na neúčinnost započtení lze zásadně usuzovat jen tehdy, je-li neúčinný právní úkon, z něž vzešla pohledávka, kterou věřitel dlužníka, ohledně kterého je vedeno insolvenční řízení, použil k započtení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sen. zn. 29 ICdo 12/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.ICDO.12.2015.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. 76 ICm 1955/2012, 101 VSPH 277/2014 (MSPH 76 INS 2904/2011).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 3. 3. 2014, č. j. 76 ICm 1955/2012-73:

[1] Určil, že právní úkon dlužnice (P., s. r. o.) učiněný dne 31. 12. 2010 v dohodě o narovnání uzavřené dne 31. 12. 2010 mezi dlužnicí a žalovanou (Š., a. s.), spočívající v započtení pohledávky dlužnice za žalovanou z titulu nezaplacené části ceny díla dle smlouvy o dílo ze dne 1. 4. 2007 ve výši 10 635 766,70 Kč proti pohledávce žalované za dlužnicí z titulu nezaplacené smluvní pokuty vyplývající z výše uvedené smlouvy o dílo ve výši

10 635 766,70 Kč, je vůči věřitelům dlužnice přihlášeným do insolvenčního řízení vedeného u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 76 INS 2904/2011, neúčinný (výrok I.).

[2] Uložil žalované zaplatit žalobci do majetkové podstaty dlužnice částku 10 635 766,70 Kč (výrok II.).

[3] Rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky a o náhradě nákladů řízení státu (výroky III. a IV.).

Vrchní soud v Praze k odvolání žalované rozsudkem ze dne 18. 9. 2014, č. j. 76 ICm 1955/2012, 101 VSPH 277/2014-113 (MSPH 76 INS 2904/2011), rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že žalobu zamítl (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

2. Přitom vyšel (shodně s insolvenčním soudem) z toho, že:

a) Insolvenční řízení dlužnice bylo zahájeno dne 23. 2. 2011, a to k návrhu věřitele P. – velkoobchod, a. s., přičemž k tomuto návrhu se dne 10. 3. 2011 připojila i dlužnice, která současně předložila seznam podle § 104 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), v němž uvedla, že má splatné závazky ve výši 89 312 354 Kč, a označila věřitele, kteří přihlásili své pohledávky (více než tři měsíce po splatnosti) do insolvenčního řízení.

b) Usnesením ze dne 30. 6. 2011, č. j. MSPH 76 INS 2904/2011-A-31, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužnice a insolvenčním správcem ustanovil žalobce; následným usnesením ze dne 9. 9. 2011, č. j. MSPH 76 INS 2904/2011-B-13, prohlásil na majetek dlužnice konkurs.

c) Do insolvenčního řízení se přihlásilo 85 věřitelů s pohledávkami v celkové výši 78 175 274,31 Kč, z toho dva zajištění věřitelé s pohledávkami ve výši 5 430 842,10 Kč; dalších pět věřitelů uplatnilo pracovněprávní nároky ve výši 277 051 Kč.

d) Ke dni uzavření dohody o narovnání (31. 12. 2010) měla dlužnice více věřitelů s pohledávkami, které byly více než tři měsíce po splatnosti.

e) Podle zprávy insolvenčního správce ze dne 5. 12. 2013 činí výtěžek zpeněžení majetkové podstaty 1 175 435 Kč; po uspokojení pohledávek za podstatou a pohledávek postavených na roveň pohledávkám za podstatou s největší pravděpodobností nezbude na přihlášené (nezajištěné) věřitele ničeho.

f) V dohodě o narovnání se dlužnice a žalovaná dohodly na výši svých vzájemných pohledávek vzniklých ze smlouvy o dílo (uzavřené podle § 536 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku – dále jen „obch. zák.“) tak, že pohledávka dlužnice jako zhotovitelky činí 10 635 766,70 Kč a představuje nevypořádanou část pozastávky ceny dohodnuté za dílo za účelem zajištění splnění povinnosti dlužnice z této smlouvy, výše pohledávky žalované z titulu smluvní pokuty činila k podpisu dohody 14 456 500 Kč. Z této částky žalovaná prominula dlužnici smluvní pokutu ve výši 1 150 000 Kč a v dohodě její strany projevil y vůli

započítat vzájemné pohledávky ve výši, ve které se kryjí, a dlužnice se zavázala zaplatit zbývající část smluvní pokuty (2 670 733,30 Kč).

3. Odvolací soud dále ze smlouvy o dílo (čl. V. bodu 9 a čl. VII. bodu 2) a ze zápisů o odevzdání a převzetí díla ze dne 16. 11. 2007 a ze dne 1. 5. 2008 zjistil, že ve smlouvě o dílo si objednatelka (žalovaná) vyhradila právo zadržet zhotovitelce (dlužnici) pozastávku ve výši 12,5 % z celkové ceny díla (z částky 136 627 043 Kč), a to „k uhrazení všech povinností zhotovitele zaplatit smluvní pokutu podle čl. X. smlouvy o dílo; pozastávka měla být zhotovitelce (dlužnici) uvolněna po uplynutí záruční doby předmětu smlouvy o dílo, při současném odstranění všech vad a nedodělků z přejímajícího a kolaudačního řízení. Záruční doba byla dohodnuta v délce 36 měsíců a počala běžet dnem podpisu protokolu o odevzdání a převzetí díla“. Jakkoli záruční doba při převzetí části díla s vadami a nedodělkami (viz zápis o odevzdání a převzetí díla ze dne 16. 11. 2007) uběhla k 16. 11. 2010, (další) část díla podle smlouvy o dílo byla předána dlužnici až zápisem z 1. 5. 2008, a to opět s vadami a nedodělkami, o kterých byl pořízen písemný soupis. „Ohledně této části díla záruční doba v době uzavření dohody o narovnání ještě neuběhla, neboť skončila až 1. 5. 2011.“

4. Na takto ustanoveném základě odvolací soud především přitakal insolvenčnímu soudu v závěrech, podle nichž dlužnice uzavřela dohodu o zápočtu (31. 12. 2010) v době, kdy byla v úpadku, přičemž nešlo o dohodu uzavřenou mezi osobami blízkými či osobami tvořícími s dlužnicí koncern. Dále doplnil, že vědomost žalované o stavu úpadku dlužnice v době uzavření dohody o narovnání není podstatná, když mezi zákonné náležitosti zvýhodňujícího, a tudíž neúčinného právního úkonu podle § 241 odst. 1 až 5 insolvenčního zákona nepatří vědomost druhé smluvní strany o úpadku dlužnice v době, kdy s ní uzavřela „zvýhodňující“ smlouvu.

5. Přesto odvolací soud neshledal správným závěr insolvenčního soudu o tom, že dohoda o vzájemném zápočtu obsažená v dohodě o narovnání z 31. 10. 2010 je neúčinným právním úkonem.

6. Přitom zdůraznil, že základním zákonným předpokladem pro určení neúčinnosti právního úkonu dlužnice za podmínek § 241 insolvenčního zákona je, zda jde o právní úkon v neprospěch dlužnice, tedy o úkon, v jehož důsledku se sice snížil majetek dlužnice tvořící její majetkovou podstatu, ale rozsah této podstaty mohl být větší, kdyby dlužnice (opět ve svůj neprospěch) nezvýhodnila jiného věřitele. Pro posouzení důvodnosti žaloby je tudíž rozhodující právní zhodnocení obsahu celé smlouvy o narovnání, a nikoli jen zhodnocení jedné její esenciální části v podobě dohody o vzájemném zápočtu, jak to učinil insolvenční soud. Dohoda o vzájemném zápočtu totiž „tvoří“ nedílnou součást celé dohody o narovnání, z níž nelze oddělit dohodu o zápočtu jako její samostatnou část, neboť tím by dohoda o narovnání ztrácela svůj právní smysl. Pro posouzení důvodnosti žaloby je tudíž rozhodující právní zhodnocení obsahu celé smlouvy

o narovnání, přičemž o zkracující či zvýhodňující právní úkon dlužnice by šlo pouze tehdy, kdyby práva a povinnosti účastníků smlouvy byly zřejmě nevyvážené v neprospěch insolvenční dlužnice.

č. 92

7. Smyslem a důvodem uzavření dohody o narovnání – pokračoval odvolací soud – bylo narovnání (jiné vypořádání) práv a povinností obou účastníků smlouvy o dílo. Ke dni uzavření dohody měla žalovaná vůči dlužnici právo na zaplacení smluvních pokut v celkové výši 14 456 500 Kč; dlužnice (zhotovitelka) pak měla právo na doplacení „zbytku“ dohodnuté ceny díla (tzv. pozastávky) až po uplynutí záruční doby a po odstranění všech vad a nedodělků z přejímajícího kolaudačního řízení. Přitom „řadu vad a nedodělků dlužnice neodstranila vůbec“, pročež nesplnila „smluvní podmínku splatnosti zbytku ceny díla“. Naopak žalovaná měla právo ponechat si „zbytek kupní ceny na dílo“ k uhrazení nákladů na odstranění vad a nedodělků, které dlužnice jako zhotovitelka neodstranila.

„Za této situace se dlužnice a žalovaná v dohodě o narovnání dohodly, že zůstatek ceny díla (tzv. zádržné) se předčasně zesplatní a vzájemně si započtou proti pohledávce dlužnice pohledávku žalované z titulu smluvní pokuty za vady a nedodělky díla, které byly, jak vyplývá ze všech soupisů o převzetí díla, značně rozsáhlé. Současně se dohodly, že žalovaná promíjí část smluvní pokuty, kterou má vůči dlužnici ve výši 1 150 000 Kč, takže na ni dlužnice doplatí jen 2 670 733 Kč. Zbytek smluvní pokuty zanikl dohodou o zápočtu proti zádržnému v podobě doplatku ceny za dílo, a to za situace, kdy se smluvní strany současně dohodly, že podpisem dohody o narovnání považují práva a povinnosti ze smlouvy o dílo za splněné.“

8. Jinými slovy, „dohodou o narovnání zanikly nároky žalované proti dlužnici plynoucí ze záruk za vady díla dodaného dlužnicí pro žalovanou, stejně tak jako zanikly práva žalované proti dlužnici z titulu náhrady škody vzniklé z uvedené smlouvy o dílo, a to až do výše zádržného, tedy do výše 10 635 766 Kč. Podle názoru odvolacího soudu bylo z obou stran rozumné předpokládat, že dlužnice jako zhotovitelka by těžko byla schopna nadále dostát všem svým závazkům ze smlouvy o dílo v části týkající se její odpovědnosti za vady díla či škodu způsobenou porušením smluvních povinností ze smlouvy o dílo, a naopak dlužnici zanikl její závazek zaplatit žalované pohledávku z titulu smluvní pokuty ve výši 14 456 500 Kč, kterou by si žalovaná ponechala k odstranění vad a nedodělků díla, které byly v tomto řízení prokázány a které nebyly zanedbatelné. Nelze přehlédnout, že se dlužnice navíc vyvázala z dalších smluvních závazků ze smlouvy o dílo, jichž se dohoda o narovnání týkala, zejména ze závazku platit smluvní pokutu za další prodlení s odstraňováním vad a nedodělků díla“.

9. Proto odvolací soud (na rozdíl od soudu insolvenčního) uzavřel, že dohoda o zápočtu obsažená v dohodě o narovnání není neúčinným právním úkonem.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 92

10. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, které má za přípustné podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), namítaje, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od (v dovolání specifikované) rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, případně která dosud nebyla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu řešena.

11. Dovolatel předesílá, že dohoda o narovnání zahrnující i vzájemný zápočet pohledávek dlužnice a žalované je „úkonem zvýhodňujícím“, neboť se žalované na úkor jiných věřitelů dostalo plného uspokojení, tedy uspokojení vyššího, než jakého by se jí ho dostalo, kdyby svou pohledávku řádně přihlásila do insolvenčního řízení.

12. Nesouhlasí s východiskem odvolacího soudu, podle něhož bylo pro rozhodnutí věci podstatné vyhodnocení obsahu celé dohody o narovnání, a nikoli jen jedné její části – dohody o vzájemném zápočtu. Za nesprávný považuje i názor odvolacího soudu, podle něhož zákoným předpokladem pro určení neúčinnosti právního úkonu dlužnice je, že jde o úkon v neprospěch dlužnice. Potud akcentuje, že definice zvýhodňujícího právního úkonu je založena na vztahu jednotlivých věřitelů dlužníka a uspokojení jejich pohledávek; dojde-li úkonem dlužnice ke zvýhodnění jednoho z věřitelů, jde o zvýhodňující právní úkon, i kdyby byl takový úkon pro dlužnici z obchodního nebo účetního hlediska výhodný, když i takto výhodným úkonem je možné ostatní věřitele poškodit, k čemuž došlo i v poměrech dané věci.

13. Konečně dovolatel poukazuje na závěry formulované Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 29. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 4886/2007 (uveřejněném v časopise Soudní judikatura č. 1, ročník 2011, pod č. 10), jehož závěry o neexistenci reálného, k uspokojení konkursních věřitelů použitelného, protiplnění lze uplatnit i v poměrech dané věci, kdy dlužnice zápočtem přišla o možnost reálného příjmu z pozastávky z ceny díla a současně věřitelé byli zbaveni možnosti poměrného uspokojení svých pohledávek z ušlého příjmu.

14. Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

15. Žalovaná považuje rozhodnutí odvolacího soudu za správné a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl jako nedůvodné.

III.

Přípustnost dovolání

16. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. usnesení

Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod č. 92/2014 Sb. rozh. obč.).

17. Dovolání žalobce je přípustné podle § 237 o. s. ř., a to k řešení otázky dovolatelem otevřené, týkající se neúčinnosti sporného právního úkonu, dosud v daných souvislostech Nejvyšším soudem beze zbytku nezodpovězené.

č. 92

IV.

Důvodnost dovolání

18. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

19. Podle § 41 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností, za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu.

Podle § 82 insolvenčního zákona, neodporuje-li to společnému zájmu věřitelů, může insolvenční soud z důvodů hodných zvláštního zřetele předběžným opatřením rovněž a) udělit souhlas se započtením vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele v době trvání moratoria, nebo b) udělit souhlas se započtením vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele i po okamžiku zveřejnění návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku, anebo c) zakázat pro určité případy nebo na určitou dobu započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele (odstavec 3). Předběžné opatření podle odstavce 3 lze nařídít jen na návrh dlužníka, insolvenčního správce, věřitele, jehož se započtení týká, nebo osoby, která na tom má právní zájem (odstavec 4).

Podle § 140 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013) započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je po rozhodnutí o úpadku přípustné, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak (odstavec 2). Započtení podle odstavce 2 není přípustné, jestliže dlužníkům věřitel a) se ohledně své započitatelné pohledávky nestal přihlášeným věřitelem, nebo b) získal započitatelnou pohledávku neúčinným právním úkonem, nebo c) v době nabytí započitatelné pohledávky věděl o dlužníkově úpadku, anebo d) dosud neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele (odstavec 3).

Podle § 235 insolvenčního zákona neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovo opomenutí (odstavec 1).

Neúčinnost dlužníkových právních úkonů se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen „odpůrčí žaloba“) [odstavec 2].

Podle § 240 insolvenčního zákona právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (odstavec 1). Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (odstavec 2). Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 3).

Podle § 241 insolvenčního zákona zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (odstavec 1). Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (odstavec 2). Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník a) splnil dluh dříve, než se stal splatným, b) dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch, c) promínl svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva, d) poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné (odstavec 3). Zvýhodňujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 4). Zvýhodňujícím právním úkonem není a) zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu, b) právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka, c) právní úkon, který dlužník učinil za

trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem (odstavec 5).

č. 92

I. K otázce, zda pro posouzení neúčinnosti dohody o započtení je nutné posuzovat a hodnotit obsah „celé“ smlouvy o narovnání, nebo jen obsah ve smlouvě o narovnání obsaženého ujednání o zápočtu.

20. Judikatura Nejvyššího soudu je při výkladu § 41 obč. zák. ustálena na závěru, podle něhož při posouzení toho, zda část právního úkonu lze oddělit od ostatního obsahu, je zapotřebí respektovat vůli účastníků právního úkonu s přihlédnutím k účelu, jehož dosažení účastníci sledovali. Jelikož takové posouzení úzce souvisí s výkladem dotčeného právního úkonu, uplatní se proto interpretační zásady, které plynou z § 35 odst. 2 obč. zák., případně z § 266 obch. zák. K tomu srov. např. rozsudek ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdo 254/96, uveřejněný pod č. 44/1998 Sb. rozh. obč., důvody usnesení ze dne 27. 4. 2016, sp. zn. 29 Cdo 993/2015, a rozsudku ze dne 10. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1599/2008, uveřejněných v časopise Soudní judikatura č. 9, ročník 2016, pod č. 116 a č. 3, ročník 2012, pod č. 39, jakož i důvody rozsudku ze dne 28. 6. 2010, sp. zn. 26 Cdo 2951/2008, uveřejněného pod č. 35/2011 Sb. rozh. obč.

21. Byť § 41 obč. zák. hovoří jen o důvodu neplatnosti právního úkonu, Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi připustil jeho analogické uplatnění i pro důvod odporovatelnosti právního úkonu ve smyslu § 42a obč. zák. – srov. rozsudek ze dne 19. 6. 2012, sp. zn. 21 Cdo 76/2011.

22. Shora formulované závěry se prosadí i při řešení otázky dovolatelem otevřené. Jinými slovy, i pro posouzení, zda případnou neúčinnost dohody o zápočtu, jež je obsažena v dohodě o narovnání, je nutno hodnotit z hlediska obsahu „celé“ smlouvy (viz odvolatelem kritizovaný právní názor odvolacího soudu) nebo jen podle obsahu její části, je rozhodující, zda lze dohodu o zápočtu oddělit od ostatního obsahu dohody o narovnání. Budiž dodáno, že závěr o možné „částečné neúčinnosti“ právního úkonu je nutno (i v rovině neúčinnosti podle insolvenčního zákona) posuzovat restriktivně [již proto, že má být aplikován jen „analogicky“ podle jiného právního institutu („částečné neplatnosti“ právního úkonu)]. Přitom je nutno mít na paměti, že Nejvyšší soud tento závěr přijal (ve věci sp. zn. 21 Cdo 76/2011) s vědomím, že zkoumá písemnou (notářským zápisem sepsanou) dohodu obsahující jednak „darovací smlouvu“, jednak „smlouvu o zřízení věcného břemene“, a že závěr o možné „částečné neúčinnosti“ této dohody formuloval ve vztahu k těm jejím částem („o darování“ na straně jedné a „o zřízení věcného břemene“ na straně druhé), které by obstály jako „právní úkony“ každá samostatně.

23. Za stavu, kdy je zjevné, že dohodou o narovnání smluvní strany (dlužnice a žalovaná) projevily vůli „ukončit vzájemný spor“ a vypořádat veškerá vzájemná práva a povinnosti ze smlouvy o dílo, nemá ani Nejvyšší soud žádné pochybnosti o tom, že ujednání o zápočtu vzájemných pohledávek (tj. pohledávky z titulu po-

zastávky a pohledávky z titulu smluvní pokuty) nelze oddělit od ostatního obsahu dohody o narovnání. K tomu ostatně srov. též bod V. dohody o narovnání, podle něhož jsou jednotlivá ujednání dohody o narovnání vzájemně neoddělitelná.

24. Pro závěr, zda dohoda o zápočtu je vskutku neúčinná, je tak nezbytné vyhodnotit celý obsah dohody o narovnání.

č. 92

II. K neúčinnosti dohody o zápočtu.

25. Nejvyšší soud v prvé řadě předesílá, že pro insolvenční řízení nelze bez dalšího (automaticky) přejímat judikatorní závěry ustavené při výkladu zákona o konkursu a vyrovnání [a to především proto, že insolvenční zákon obsahuje poměrně podrobná procesní pravidla, jež je třeba vnímat v jejich komplexnosti a jejichž pojetí ne vždy (a to zpravidla záměrně) odpovídá tomu, jak bylo v obdobné procesní situaci postupováno za účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání – srov. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2010, sen. zn. 29 NSČR 30/2009, a ze dne 12. 7. 2012, sen. zn. 29 NSČR 15/2010, uveřejněných pod č. 14/2011 a 10/2013 Sb. rozh. obč.].

26. Otázkou započtení pohledávek v poměrech zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007 (dále též jen „ZKV“) a v insolvenčních poměrech (jednak obecně, jednak v poměrech řešení úpadku reorganizací), se Nejvyšší soud zabýval v rozsudku ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1430/2014.

27. Přitom (mimo jiné) zdůraznil, že:

V posouzení možnosti započítávat pohledávky v konkursním řízení vedeném podle zákona o konkursu a vyrovnání je rozhodovací praxe Nejvyššího soudu [srov. rozsudek ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3017/2010, uveřejněný ve zvláštním čísle I. časopisu Soudní judikatura (Judikatura konkursní a insolvenční), ročník 2012, pod č. 9.], ustálena v těchto závěrech:

[1] Ustanovení § 14 odst. 1 písm. i) část věty před středníkem ZKV činí (s výjimkou popsanou v části věty za středníkem) od prohlášení konkursu nepřipustnými nejen jednostranné úkony směřující k započtení pohledávky provedené na majetek konkursní podstaty úpadcovými věřiteli (lhostejno, zda jde o konkursní věřitele, včetně věřitelů s pohledávkami za podstatou), nýbrž i jednostranné úkony směřující k započtení pohledávky provedené na majetek konkursní podstaty správcem konkursní podstaty (tedy tak, že správce s konkursní podstaty tento majetek konkursní podstaty sám započte proti pohledávce úpadcova věřitele), jakož i dvoustranné zápočty (uskutečněné dohodou správce konkursní podstaty s úpadcovým věřitelem).

Logikou věci je přitom dáno, že oním majetkem konkursní podstaty, na který nelze provést započtení, jsou pohledávky úpadce za jeho dlužníky.

[2] Z obecného pravidla, podle kterého je takový zápočet v rozporu s principem poměrného uspokojení věřitelů vyjádřeným (jako cíl konkursu) v § 2 odst. 3 ZKV, vybočuje (pojímano z ekonomického hlediska) situace, kdy je

úkon směřující k započtení (lhostejno, kým provedený) činěn nikoli proti v konkursu (jen) zjištěné pohledávce konkursního věřitele, nýbrž (až) proti pohledávce tvořené částkou určenou konkursnímu věřiteli k výplatě vykonatelným rozvrhovým usnesením (ať již jde o rozvrh částečný, nebo konečný). Z ekonomického hlediska takový zápočet zpravidla nezakreslí výši poměrného uspokojení příslušného konkursního věřitele (jehož pohledávky vzešlé z rozvrhového usnesení se zápočet týká), ani takový postup však nevylučuje možnost poškození jiných konkursních věřitelů v situaci, kdy by pohledávka úpadce za konkursním věřitelem, použitá k zápočtu coby majetek podstaty, mohla (měla) být použita způsoby předjímanými v § 31 odst. 1 a § 32 odst. 1 ZKV např. k (jen) poměrnému uspokojení pohledávek za podstatou. [3] Samotná okolnost, že za určitých podmínek dává (může dávat) započtení ekonomický smysl, tedy že existují výjimečné situace, za kterých započtení nemusí mít vliv na míru uspokojení ostatních věřitelů, však není dostatečným podkladem pro prolomení pravidla zakotveného (bez možnosti výjimek) v § 14 odst. 1 písm. i) ZKV. To platí tím více, že účelově nebo jen nesprávně provedený zápočet úpadcovy pohledávky proti pohledávce konkursního věřitele vzešlé (až) z pravomocného a vykonatelného rozvrhového usnesení (tedy z finálního stadia konkursního řízení) prakticky zbavuje konkursního věřitele obrany v rámci vlastního konkursního řízení a předurčuje jej pouze k uplatnění odpovědnostních nároků vůči správci konkursní podstaty případně vůči státu (pro zanedbaný výkon dohlédací činnosti konkursním soudem).

28. Zákaz obsažený v § 14 odst. 1 písm. i) ZKV je tedy zákazem absolutním v tom smyslu, že není rozhodné, zda jde o započtení jednostranné nebo dvoustranné, kdo činí úkon směřující k započtení a zda započtení dává (pro konkrétní věc) ekonomický smysl; rozhodující je pouze to, zda jde o započtení na majetek patřící do konkursní podstaty.

29. Ačkoli se uvedené závěry vyslovují k možnosti započtení pro poměry upravené zákonem o konkursu a vyrovnání, není důvod se od nich odchýlit ani pro úpravu poměrů, které se řídí insolvenčním zákonem. Rozdílem oproti konkursní úpravě je především to, že insolvenční zákon neobsahuje v § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona zákaz započtení, ale toliko jeho omezení, jakož i to, že toto omezení nepočíná (až) rozhodnutím o prohlášení konkursu, ale již rozhodnutím o zjištění úpadku.

30. Započtení pohledávek (lhostejno, zda jde o věřitele uplatňující svá práva přihláškou, věřitele s pohledávkami za majetkovou podstatou či věřitele s pohledávkami postavenými na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou, když zákon ohledně započítávání mezi těmito pohledávkami nerozlišuje) je tak možné po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku pouze za podmínek uvedených v § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona.

31. U pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona) a u pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona) bude vyplývat nepřipustnost započtení zpravidla již z nemožnosti dosát podmínce uvedené v § 140 odst. 3 písm. a) insolvenčního zákona (tyto pohledávky nebudou přihlášeny do insolvenčního řízení).

32. Dále Nejvyšší soud zdůrazňuje, že započtení pohledávek nelze považovat za „nějaký jiný“ způsob či formu plnění dluhu; jde o způsob zániku nesplněného závazku, při němž naopak dvojitě plnění odpadá (povinnost plnit zaniká) [srov. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 32 Odo 1143/2004, uveřejněného pod č. 90/2006 Sb. rozh. obč.].

33. Započtením se tak stranám zápočtu nedostává žádného plnění, natož takového plnění, které by mohlo být využitelné k (byť jen částečnému) uspokojení přihlášených pohledávek jiných věřitelů dlužníka; nelze však přehlédnout, že započtením dlužník „ztrácí“ majetek (pohledávku), který by mohl být využitelný k shora zmíněnému účelu. Z povahy započtení přitom současně plyne, že jde vždy o úkon „ekvivalentní“ (vzájemné pohledávky zanikají jen v rozsahu, v němž se kryjí).

34. Není-li započtení plněním dluhu, je zároveň pojmově vyloučeno, aby šlo o neúčinný právní úkon podle § 240 insolvenčního zákona.

35. Vzhledem k odlišnostem v právní úpravě institutu započtení v insolvenčním zákoně (oproti úpravě obsažené v zákoně o konkursu a vyrovnání) je nezbytné judikатурní výstupy, k nimž dospěla soudní praxe při posuzování odporovatelnosti a neúčinnosti započtení v konkursním právu, pro poměry té které věci vždy poměřovat úpravou, která v insolvenčním zákonu započtení (za určitých podmínek, a nikoli v každé fázi insolvenčního řízení) připouští. Korektivem by zde měla být úvaha, že započtení nebude neúčinným právním úkonem, kdyby se stejným výsledkem mohlo být provedeno i v průběhu insolvenčního řízení. Přitom i v poměrech zákona o konkursu a vyrovnání se judikatura vyslovovala k neúčinnosti započtení vždy ve vazbě na (ne)účinnost smlouvy, z níž vzešla započítávaná pohledávka (k tomu srov. dovolatelem odkazovaný rozsudek sp. zn. 29 Cdo 4886/2007, jakož i důvody rozsudku ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 992/2007). Jinými slovy, na „neúčinnost“ započtení lze zásadně usuzovat jen na základě posouzení právního úkonu, z nějž vzešla pohledávka, kterou věřitel dlužníka, ohledně kterého je vedeno insolvenční řízení, použil k započtení, jako neúčinného.

36. Zbývá posoudit, zda dohoda o zápočtu je (může být) [posuzováno v kontextu obsahu celé dohody o narovnání] neúčinným právním úkonem podle § 241 insolvenčního zákona.

37. Jakkoli nedůvodnost žaloby plyne již z toho, že žalobce odpůřil žalobou neodporoval „celému“ právnímu úkonu, v němž byl obsažen i zápočet vzájemných pohledávek dlužnice a žalované (tj. neodporoval dohodě o narovnání), Nejvyšší

soud nemá v poměrech projednávané věci – zejména vzhledem k povaze vzájemných pohledávek a závazků dlužnice a žalované, vzniklých na základě smlouvy o dílo, jejich výši a způsobu „vypořádání“ (dohodou o narovnání) – žádné pochybnosti o tom, že dohoda o narovnání, zahrnující i ujednání o započtení, není neúčinná.

č. 92

38. Je totiž nepochybné, že vzájemné pohledávky dlužnice a žalované, které byly předmětem dohody o narovnání (a zápočtu), dovozovaly strany dohody o narovnání z téhož právního úkonu – ze smlouvy o dílo. Přitom pohledávka dlužnice na zaplacení „zbytku“ ceny díla, tzv. pozastávky, zjevně nevznikla, když nebyly splněny předpoklady určené smlouvou o dílo (viz její čl. V. bod 9 ve spojení s čl. VII. bodem 2) pro její úhradu (viz dovoláním nezpochybněné nároky žalované na smluvní pokutu, jakož i neodstraněné vady díla) [srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2076/2007]. Ze skutečnosti, že přes výše uvedené byla – jako sporná pohledávka – dohodou o narovnání (v ní obsaženým zápočtem), na základě které smluvní strany výslovně prohlásily, že po splnění povinností sjednaných v této dohodě nebudou mít vůči sobě ze smlouvy o dílo či v souvislosti s ní žádné pohledávky ani jiné nároky a že veškerá práva a povinnosti ze smlouvy o dílo považují za splněná, vypořádána i tzv. pozastávka, neúčinnost této dohody dovozovat evidentně nelze.

39. Jinými slovy, dohodu o narovnání (a v ní obsaženou dohodu o zápočtu) nelze podřadit pod žádnou ze skutkových podstat zvýhodňujících právních úkonů podle § 241 insolvenčního zákona (k tomu srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sen. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod č. 60/2014 Sb. rozh. obč.).

40. Jelikož právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a které bylo dovolání zpochybněno, je správné, přičemž z obsahu spisu neplynou ani jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), Nejvyšší soud dovolání žalobce zamítl.

Č. 93

Č. 93

Insolvenční spory, Odporovatelnost

§ 237 odst. 1 IZ, § 239 odst. 1 IZ, § 240 IZ, § 332 odst. 1 obch. zák.

Osobou, která ve smyslu § 237 odst. 1 insolvenčního zákona měla prospěch z dlužníkova neúčinného právního úkonu, je i osoba (věřitel), které dlužník ve smyslu § 332 odst. 1 obch. zák. splnil dluh (jako „třetí osoba“) za jejího dlužníka.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 29 Cdo 363/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.CDO.363.2015.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 9. 2014, sp. zn. 15 Cmo 72/2010, v rozsahu, v němž směřovalo proti té části prvního výroku, kterou odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení, jakož i v rozsahu, v němž směřovalo proti druhému výroku o nákladech odvolacího řízení; jinak dovolání zamítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 17. 2. 2010, č. j. 52 CmI 20/2009-13, rozhodl Krajský soud v Praze (dále též jen „insolvenční soud“) o odpůřči žalobě Mgr. M. K., jako insolvenčního správce dlužníka K. D., spol. s r. o. (dále též jen „dlužník K“), směřující vůči žalovanému J. M., tak, že:

[1] Určil, že převod částky 14,5 milionu Kč z účtu dlužníka K vedeného u GE Money Bank, a. s., pobočka P. (dále jen „banka G“), na účet žalovaného vedený u C. E. plc (dále jen „banka C“), ze dne 2. 1. 2008 je neúčinným právním úkonem (bod I. výroku).

[2] Uložil žalovanému vydat do majetkové podstaty dlužníka K částku 14,5 milionu Kč (bod II. výroku).

[3] Nepřiznal žalobci náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

2. Insolvenční soud při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména z toho, že:

[1] K insolvenčnímu návrhu dlužníkova věřitele došlému insolvenčnímu soudu dne 6. 5. 2008 (a podanému původně u místně nepřislušného Městského soudu v Praze dne 5. 2. 2008) insolvenční soud usnesením ze dne

10. 11. 2008, č. j. KSPH 37 INS 326/2008-A-38, zjistil úpadek dlužníka K. Současně prohlásil konkurs na majetek dlužníka K a insolvenčním správcem dlužníka K ustanovil Mgr. M. K.
- [2] Žalovaný nepřihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka K žádnou pohledávku.
- [3] Dlužník K je zapsán v obchodním rejstříku vedeném u Městského soudu v Praze od 27. 1. 1995. K témuž datu byli zapsáni v obchodním rejstříku jako jednatelé a společníci dlužníka K žalovaný, J. Z. a V. K. K výmazu jmenovaných z obchodního rejstříku došlo k 9. 1. 2008, kdy byl jako nový jednatel dlužníka K zapsán Mgr. Z. S. posléze (od 23. 1. 2008) zapsaný také jako společník dlužníka K. V době od 9. 1. 2008 do 23. 1. 2008 byl jako jediný společník dlužníka K zapsán v obchodním rejstříku R. L. K výmazu Z. S. z obchodního rejstříku došlo 30. 5. 2008, kdy se jednatelem a jediným společníkem dlužníka K stal J. P.
- [4] Rozhodnutím mimořádné valné hromady dlužníka K z 5. 11. 2007 (dále jen „valná hromada“) byli k témuž dni odvoláni z funkce jednatelů dlužníka K žalovaný, J. Z. a V. K. Současně byl novým jednatelem dlužníka K jmenován Z. S. a v souvislosti s tím byla schválena změna společenské smlouvy.
- [5] Valná hromada schválila převody obchodních podílů dosavadních společníků v rozsahu 1/3 ze splaceného vkladu 33 435 000 Kč na R. L., který souhlasil s převzetím obchodních podílů a přistoupil ke společenské smlouvě dlužníka K.
- [6] Žalovaný (jako převodce) uzavřel s R. L. (jako nabyvatelem) dne 5. 11. 2007 smlouvu o převodu obchodního podílu podle § 115 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále též jen „obch. zák.“), která nabyla účinnosti téhož dne a podle které převedl žalovaný na R. L. svůj obchodní podíl v dlužníkovi za částku 20 milionů Kč splatnou do 14 dnů od podpisu této smlouvy, na účet v ní uvedený.
- [7] Nedatovaným „protokolem o předání“ sepsaným mezi žalovaným, J. Z. a V. K. jako předávajícími a Z. S. jako přebírajícím je potvrzováno, že došlo k předání veškerých podkladů, informací a skutečností, které souvisí s převodem obchodních podílů odcházejících společníků a přistoupivšího společníka po skončení valné hromady, která to řešila.
- [8] Z běžného účtu vedeného u banky G na jméno dlužníka K vyplatil dlužník K 2. 1. 2008 částku 14,5 milionu Kč tak, že ji poukázal na účet žalovaného u banky C, kam platba také došla.
- [9] V reakci na dopis žalobce z 26. 10. 2009 žalovaný dopisem ze dne 26. 11. 2009 sdělil žalobci, že výše označená platba je opožděným splacením kupní ceny dohodnuté za převod obchodního podílu v dlužníkovi K.
3. Na tomto základě insolvenční soud uzavřel, že žalovaný skončil ve funkci jednatele a společníka dlužníka K k 5. 11. 2007, kdy prodal obchodní podíl R. L.

za dohodnutou kupní cenu. Žalovaný byl v právním vztahu s R. L. a na zaplacení sjednané kupní ceny měl nárok. Kupní cena obchodního podílu (respektive záva-
zek platby, který na sebe vzal R. L.) však neměla být uhrazena z dlužníkových
peněz.

4. Jelikož k výplatě částky 14,5 milionu Kč došlo 2. 1. 2008 a insolvenční
návrh byl podán 5. 2. 2008, lze podle insolvenčního soudu dovodit, že jmění
dlužníka K bylo zkráceno v době, kdy byl v úpadku, a že byla zkrácena možnost
uspokojení věřitelů.

5. S poukazem na § 235, § 236 odst. 1, § 237 odst. 1, § 239 a § 240 zákona
č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), insol-
venční soud dále uvedl, že převod částky 14,5 milionu Kč z dlužníkovra účtu na
účet žalovaného byl právním úkonem bez přiměřeného protiplnění a vzhledem
k době, kdy se uskutečnil, šlo o právní úkon neúčinný.

6. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 4. 9. 2014,
č. j. 15 Cmo 72/2010-96:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodu I. výroku (první výrok).

[2] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodu II. výroku ve znění,
že žalovaný je povinen zaplatit do majetkové podstaty dlužníka K částku
14,5 milionu Kč (první výrok).

[3] Změnil rozsudek insolvenčního soudu v bodu III. výroku tak, že žádný
z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (první výrok).

[4] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího
řízení (druhý výrok).

7. Šlo v pořadí o druhý rozsudek odvolacího soudu o podaném odvolání, když
první rozsudek (jímž odvolací soud rozhodl stejně) zrušil k dovolání žalovaného
Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 27. 2. 2014, č. j. 29 Cdo 677/2011-61, ve znění
(opravného) usnesení ze dne 4. 4. 2014, č. j. 29 Cdo 677/2011-80, a věc vrátil
odvolacímu soudu k dalšímu řízení [rozhodnutí, které bylo posléze uveřejněno
pod č. 60/2014 Sb. rozh. obč., je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu
zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu].

8. Odvolací soud vyšel po doplnění dokazování dále z toho, že:

[1] Do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka K se přihlásilo
celkem 61 věřitelů s pohledávkami v celkové výši 25 849 646,50 Kč.

[2] Podle upraveného seznamu přihlášených pohledávek vyhotoveného ža-
lobcem po přezkumném jednání (jež se konalo 7. 1. 2009 a na němž byly
zjištěny všechny přihlášené pohledávky) ke 2. 1. 2008 mělo celkem 51 věři-
telů splatné pohledávky vůči dlužníku K o objemu „zhruba“ 14 milionů Kč,
což je částka přibližující se té, kterou dlužník K převedl ze svého účtu na
účet žalovaného (jenž nebyl jeho věřitelem). O tuto částku se tak snížil ma-
jetek dlužníka K a zbylý majetek nepostačuje pro uspokojení pohledávek
věřitelů, jejichž pohledávky byly splatné již 2. 1. 2008.

[3] Podle zprávy insolvenčního správce o hospodářské situaci dlužníka ke dni prohlášení konkursu, podle soupisu majetkové podstaty dlužníka z 2. 12. 2008 (a jeho doplnění z 29. 9. 2009 a 19. 9. 2011) dlužník K nepředložil insolvenčnímu správci zákonem stanovené doklady o stavu svého majetku ke dni prohlášení konkursu, takže jediným dokladem, který má insolvenční správce k dispozici, je zpráva auditora týkající se účetní závěrky společnosti k 31. 12. 2006. V závěru roku 2007 prodal dlužník K „naprostou“ většinu nemovitého majetku a došlo k převodu obchodních podílů na nové společníky. Insolvenční správce nemá k dispozici účetní doklady o stavu majetku a závazků dlužníka K a insolvenčním správcem zjištěný majetek zdaleka nepostačuje k uspokojení 61 věřitelů s pohledávkami v celkové výši 25 849 646,50 Kč.

[4] Ke 2. 12. 2008 a k 29. 9. 2009 byl sepsán v soupisu majetkové podstaty dlužníka K následující majetek:

1. nemovitosti oceněné částkou 2 359 000 Kč,
2. pohledávka ve výši 1 814 546,50 Kč, přihlášená jako podmíněná do konkursu vedeného na majetek úpadce „Státní podnik K. v likvidaci“ [správně jde o „Stavební podnik K. a. s., v likvidaci“ (dále jen „úpadce S“)],
3. peněžní prostředky na účtu u České spořitelny, a. s., (dále jen „banka Č“) ve výši 231 496,60 Kč,
4. peněžní prostředky na účtu u banky G ve výši 5 025,20 Kč.

[5] Na základě pravomocného rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 27. 4. 2011, č. j. 34 Cm 86/2007-170, byly k 19. 9. 2011 všechny dosud zde zapsané nemovitosti vyškrtнутy z majetkové podstaty dlužníka K, takže majetkovou podstatu dlužníka K tvoří (jen) pohledávka ve výši 1 814 546,50 Kč (která bude uspokojována poměrně v rámci konkursu vedeného na úpadce S) a peněžní prostředky na účtech u banky Č a banky G.

9. Odvolací soud – vycházejí ze závěrů obsažených ve zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu – předznamenal, že v otázce právního důvodu plnění částky 14,5 milionu Kč z účtu dlužníka na účet žalovaného (2. 1. 2008) je vázán právním názorem vyjádřeným ve zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu o tom, že tento bankovní převod je právním úkonem dlužníka K podle § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), jenž může být za podmínek stanovených v § 240 až § 242 insolvenčního zákona úkonem odporovatelným, a že jde o právní úkon dlužníka K upravený v § 332 odst. 1 obč. zák., jenž vedl k zániku závazku R. L. zaplatit žalovanému část ceny ve výši 14,5 milionu Kč za převod obchodního podílu v dlužníkovi K podle smlouvy o převodu obchodního podílu ze dne 5. 11. 2007. Podle odvolacího soudu v dalším řízení bylo třeba pouze postavit na jisto, zda předmětný právní úkon naplňuje skutkovou podstatu odporovatelného právního úkonu podle některé z definic stanovených v § 240 až § 242 insolvenčního zákona.

10. Na tomto základě dospěl odvolací soud k závěru, že jsou splněny všechny zákonné náležitosti odporovatelného právního úkonu dlužníka K ve smyslu § 240 insolvenčního zákona, když:

[1] Dlužník K poskytl žalovanému 2. 1. 2008 finanční plnění bezúplatně postupem podle § 332 odst. 1 obch. zák.

[2] Tento úkon vedl k úpadku dlužníka K, neboť v jeho důsledku došlo ke zmenšení majetku dlužníka, takže přihlášení věřitelé budou v insolvenčním řízení uspokojeni v menším rozsahu, než jakého by dosáhli, kdyby v majetku dlužníka zůstaly finanční prostředky, jež bezúplatně převedl na žalovaného.

č. 93

II.

Dovolání a vyjádření k němu

11. Proti rozsudku odvolacího soudu (a to výslovně proti „všem jeho výrokům“) podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje na základě § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), tak, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného i procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla (zčásti) vyřešena. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tedy že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř., a požaduje, aby Nejvyšší soud změnil napadené rozhodnutí v tom smyslu, že rozsudek insolvenčního soudu se mění tak, že se žaloba zamítá.

12. Dovolatel předkládá Nejvyššímu soudu k řešení následující otázky:

[1] Zda ve smyslu § 240 insolvenčního zákona může být vůči dovolateli s úspěchem odporován jednostranný právní úkon, kterým se dlužník K zavázal poskytnout plnění, avšak nikoli dovolateli, ale třetí osobě?

[2] Zda ve smyslu § 240 insolvenčního zákona může být s úspěchem odporován právní úkon, kterým nebyl založen, změněn či derogován závazek účastníků řízení?

[3] Zda ve smyslu § 240 insolvenčního zákona může být s úspěchem odporován právní úkon, kterým mezi účastníky vznikl závazek z deliktu?

13. K položeným otázkám argumentuje dovolatel v mezích uplatněného dovolacího důvodu následovně:

I. Ad [1].

14. Odvolací soud nesprávně uzavřel, že podle § 235 až § 241 insolvenčního zákona lze odporovat právním úkonům, kterými byly založeny právní vztahy mezi zcela jinými subjekty než mezi účastníky řízení o určení relativní neúčinnosti (odporovatelnosti).

15. Dovolatel kritizuje závěr odvolacího soudu (opřený o odkaz na zrušující rozsudek Nejvyššího soudu), že plnění právní povinnosti za třetího je právním

úkonem, jemuž lze odporovat dle § 235 až § 242 insolvenčního zákona. K tomu poukazuje na to, že zrušující rozsudek Nejvyššího soudu neobsahuje v daných souvislostech závěr o pasivní věcné legitimaci žalovaného.

č. 93

16. K tomu dovolatel dále uvádí, že ve skutkové rovině je nesporným, že mezi ním a R. L. vznikl závazkový právní vztah, ze kterého měl dovolatel (jako věřitel) právo požadovat sjednanou úplatu 20 milionů Kč a R. L. (jako dlužník) měl povinnost takto konat (plnit).

17. Tím, že dovolatel 2. 1. 2008 obdržel částečnou platbu takového plnění, označeného dokonce jeho rodným číslem (jak tvrdí žalobce v článku III. v předposledním odstavci žaloby), pak:

- nevznikl žádný závazkový vztah mezi dovolatelem a dlužníkem a dovolatel neučinil žádný právní úkon směřující ke vzniku takového závazkového vztahu,
- nešla-li platba přímo od R. L. (z jeho účtu a prostředků) nebo bez vědomí R. L. (což dovolatel nemohl vědět ani ovlivnit, když původ prostředků nezjistil ani soud), šlo pouze o částečné plnění poskytnuté třetí osobou v souladu a ve smyslu § 331 obch. zák., které dovolatel dokonce musel přijmout, jak mu ukládá § 329 obch. zák.; potud dovolatel odkazuje na článek ELIÁŠ, K.: Zánik obligace splněním jinému než věřiteli nebo jiným než dlužníkem. Právní rozhledy č. 4, ročník 2010, s. 118 a násl.,
- šlo o přijetí platby *bona fidei* a na základě právního titulu.

18. Byla-li platba provedena z účtu dlužníka K a z jeho prostředků bez dohady s dovolatelem, šlo nutně o plnění za R. L. (třetí osobou) ve smyslu § 331 obch. zák. (které dovolatel musel přijmout ve smyslu § 329 obch. zák.), čímž vznikl ve smyslu § 498 obč. zák. závazkový vztah mezi R. L. a dlužníkem K z bezdůvodného obohacení podle § 454 obč. zák. Též je za určitých okolností možné, že mezi těmito subjekty vznikl závazkový vztah z jednatelství bez příkazu, což ovšem není věcí dovolatele. Mezi dovolatelem a dlužníkem K však v každém případě není žádný hmotněprávní vztah, natož takový, ze kterého by dovolatel mohl být pasivně věcně legitimován.

19. S přihlédnutím ke shora uvedenému je však zcela evidentní, že dlužník K se zavázal (lhostejno, zda konkludentně či výslovně) R. L. (poskytnout za něj plnění, které po právu měl plnit sám). To je logické zejména proto, že dlužník K neměl právní ani hospodářský důvod zavazovat se žalovanému, a naopak zde byl nejméně hospodářský důvod, pro který se dlužník zavazoval něco poskytnout R. L. (zaplatit jeho dluh).

20. Jak práva dle § 240 insolvenčního zákona, tak i práva z bezdůvodného obohacení vznikla mezi dlužníkem K a R. L. (nikoliv mezi dlužníkem K a žalovaným). Vztah z bezdůvodného obohacení je vztahem závazkovým, pro nějž je kruciální rozšíření majetkové sféry jedné osoby na úkor osoby jiné.

21. K úbytku i přírůstku v majetkové sféře může dojít i vznikem dluhu či pohledávky; srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo

4216/2013, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1271/2011, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4264/2013. Směřovala-li vůle dlužníka K „při činění právního úkonu“ jen vůči R. L., a může-li úbytku (v majetkové sféře) dojít i vznikem pohledávky, pak vznikem pohledávky dle § 454 obč. zák. za R. L. došlo k bezdůvodnému obohacení právě a jen ve vztahu k R. L. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2012, sp. zn. 28 Cdo 4436/2011, z něž se podává, že ten, kdo plnil za povinného, má právo požadovat vydání bezdůvodného obohacení od toho, za koho plnil, nikoli od toho, komu plnil.

22. Chybné závěry odvolacího soudu vedly k tomu, že:

- a) poskytl ochranu R. L., který prokazatelně a úmyslně poškodil a „zničil“ do té doby prosperující společnost, za což byl trestně postižen;
- b) poskytl ochranu R. L., který prokazatelně jako jediný byl s dlužníkem K (v daném relevantním skutkovém ději) v závazkovém vztahu;
- c) „povinuje“ k plnění dovolatele, který přijal plnění v dobré víře a nebyl s dlužníkem K v jakémkoli „závazku“.

II. Ad [2] a [3].

23. Odvolací soud nesprávně uzavřel, že podle § 240 odst. 1 insolvenčního zákona lze vůči žalovanému odporovat i závazky, kterými se dlužník (jak stanoví díkce § 240 odst. 1 insolvenčního zákona) vůči němu nezavázal k žádnému plnění.

24. I kdyby neobstála argumentace dovolatele Ad [1], je nutno nazírat na § 240 insolvenčního zákona i jazykově – gramatickým výkladem. Ustanovení § 240 odst. 1 insolvenčního zákona vymezuje jako odporovatelné (neúčinné) právní úkony jen ty, které vznikly při projevu vůle dlužníka zavázat se k poskytnutí plnění. Jak řečeno výše, dlužník K projevoval vůli poskytnout plnění R. L. (nikoli dovolateli).

25. Je-li právním úkonem „bez přiměřeného protiplnění“ úkon, jímž „se dlužník zavázal poskytnout“ plnění bezúplatně nebo za neodpovídající protiplnění, pak zákonodárce jasně stanovil, že odporovatelným právním jednáním je toliko takové, které vzniklo volním projevem vůle dlužníka (tedy *ex contracti*), a nikoliv deliktním jednáním jakékoli osoby.

26. I kdyby tedy bylo možné dovodit, že mezi dlužníkem K a dovolatelem vznikl závazek z bezdůvodného obohacení (plněním bez právního titulu), nešlo by o závazek dlužníka cokoli poskytnout, nýbrž o závazek z deliktu, který nemůže být neúčinným právním úkonem dle § 240 insolvenčního zákona.

27. Nesprávný a vadný je podle dovolatele též procesní postup odvolacího soudu (respektive odvolacím soudem nevyslovený procesněprávní názor), že v režimu občanského soudního řízení sporného lze rozhodovat o skutečnostech, které žalobce nikdy procesně netvrdil.

28. K tomu dovolatel zdůrazňuje, že řízení o určení relativní neúčinnosti právního úkonu je dle § 159 insolvenčního zákona incidenčním sporem, jenž je dle

§ 161 insolvenčního zákona podroben procesním pravidlům sporného řízení dle ustanovení občanského soudního řádu; to je ve smyslu § 101 odst. 1 písm. a) a b) o. s. ř. vedeno projednací zásadou, „podle které soud rozhoduje zásadně na základě účastníky tvrzených významných skutečností“. To, co je pro rozhodnutí významnou skutečností, vyplývá z hypotézy hmotněprávního ustanovení, které se aplikuje na daný právní vztah. Dovodil-li žalobce a oba soudy, že v daném případě může jít o právní úkon bez přiměřeného protiplnění ve smyslu § 240 insolvenčního zákona, pak měly být primárně tvrzeny skutečnosti vyplývající z této normy, *in concreto* tedy, že šlo o právní úkon, jímž se dlužník „zavázal“ poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož plnění se zavázal dlužník. Kdyby tyto skutečnosti byly tvrzeny a prokázány, pak by následně muselo být tvrzeno a prokázáno, že:

- a) šlo o právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo
- b) šlo o právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku, eventuálně (a až v poslední procesní řadě),
- c) právní úkon byl takto učiněn ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern.

29. K tomu dovolatel konstatuje, že žalobce procesně tvrdil (v článku IV. žaloby) pouze to, že mělo jít o právní úkon učiněný ve prospěch osoby blízké, nikoli že by se dlužník zavázal k určitému plnění, ergo že snad vznikl (§ 240 insolvenčního zákona) požadovaný závazkový vztah. Žalobce (také) nikdy procesně netvrdil, že v dané právní věci mělo jít o právní úkon, „který vedl k úpadku dlužníka“. Kdyby soud vzal za prokázané, že mělo jít o právní úkon, „který vedl k úpadku dlužníka“, vybočil by tím (podle dovolatele) z pravidel sporného řízení a porušil by projednací zásadu, čímž by postihl řízení vadou, která nutně měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; odvolacímu soudu dovolatel vytýká, že k těmto námitkám, jimiž argumentoval již v odvolání, nepřihlédl.

30. Žalobce ve vyjádření má odpůřící žalobu za důvodnou.

III.

Přípustnost dovolání

31. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod č. 92/2014 Sb. rozh. obč.).

32. V průběhu dovolacího řízení původní žalobce zemřel, načež insolvenční soud usnesením ze dne 27. 5. 2015, č. j. KSPH 37 INS 326/2008-B-65 (které nabylo právní moci dne 24. 6. 2015), ustanovil novým insolvenčním správcem dlužníka K JUDr. M. K., s nímž Nejvyšší soud dále jednal jako s účastníkem řízení (žalobcem).

- 33.** Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci.
- 34.** Dovolatel výslovně směřuje dovolání proti všem výrokům rozsudku odvolacího soudu, tedy i proti té části prvního výroku, kterou odvolací soud změnil rozsudek insolvenčního soudu ve výroku o nákladech řízení a proti druhému výroku o nákladech odvolacího řízení.
- 35.** Podle § 241a odst. 2 o. s. ř. je obligatorní náležitostí dovolání požadavek, aby dovolatel v dovolání uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Může-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o. s. ř. (jako v této věci), je dovolatel povinen v dovolání vymezit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu § 237 o. s. ř. (či jeho části).
- 36.** K vymezení přípustnosti dovolání srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod č. 4/2014 Sb. rozh. obč. Srov. ostatně též usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. I. ÚS 3524/13, ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. IV. ÚS 3982/13, ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 695/14, a ze dne 24. 6. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1407/14 (dostupná na webových stránkách Ústavního soudu).
- 37.** Údaj o tom, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání ve vztahu k výrokům o nákladech řízení, se z dovolání (posuzováno podle jeho obsahu) nepodává. Nejvyšší soud proto dovolání potud odmítl podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., neboť v dotčeném rozsahu neobsahuje vymezení toho, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), a v dovolacím řízení pro tuto vadu nelze pokračovat.
- 38.** V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti výrokům o věci samé, pak Nejvyšší soud má dovolání za přípustné ve smyslu § 237 o. s. ř. pro zodpovězení otázek položených dovolatelem (v insolvenčních souvislostech dovolacím soudem neřešených).

IV.

Důvodnost dovolání

- 39.** Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.
- 40.** Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.
- 41.** Podle § 34 obč. zák. právní úkon je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.
- Dle § 559 odst. 1 obč. zák. splněním dluh zanikne.

Z § 324 odst. 1 obch. zák. se pak podává, že závazek zanikne, je-li věřiteli splněn včas a řádně.

Podle § 332 odst. 1 obch. zák., jestliže plnění závazku není vázáno na osobní vlastnosti dlužníka, je věřitel povinen přijmout plnění jeho závazku nabídnuté třetí osobou, jestliže s tím dlužník souhlasí. Souhlas dlužníka není zapotřebí, jestliže třetí osoba za závazek ručí nebo jeho splnění jiným způsobem zajišťuje a dlužník svůj závazek porušil.

č. 93

42. V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského zákoníku a obchodního zákoníku jak v době uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu (5. 11. 2007), tak v době uplatnění odpůřčího nároku insolvenčním správcem dlužníka K.

43. Ustanovení obchodního zákoníku se v dané věci uplatní (při dalších úvahách) vzhledem k tomu, že v dané věci se vede spor o povahu plnění poskytnutého na úhradu ceny úplatně převáděného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným a že tento převod je obchodním závazkovým vztahem [§ 261a odst. 3 písm. a) obch. zák., v rozhodném znění].

44. Pro právní posouzení věci jsou dále rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 234

Byla-li zjištěna neplatnost právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, který lze současně považovat za neúčinný, postupuje se podle § 233.

§ 236

(1) Neúčinností právního úkonu není dotčena jeho platnost; v insolvenčním řízení však dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty.

(2) Není-li možné vydat do majetkové podstaty původní dlužníkovo plnění z neúčinného právního úkonu, musí být poskytnuta rovnocenná náhrada.

§ 237

(1) Povinnost vydat do majetkové podstaty dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů mají osoby, v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn nebo které z něho měly prospěch.

...

§ 239

(1) Odporovat právním úkonům dlužníka může v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, a to odpůřčí žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty; jde o incidenční spor. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůřčí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat.

...

(4) Dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůřčí žalobě vyhověno. Vylučovací žaloba není přípustná.

§ 240

Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění

(1) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník.

(2) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(4) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není

a) plnění uložené právním předpisem,

b) příležitostný dar v přiměřené výši,

c) poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, nebo

d) právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka.

45. V této podobě platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona od rozhodnutí o úpadku dlužníka K (od 10. 11. 2008), přičemž do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn § 234, § 236, § 237 odst. 1 a § 240 insolvenčního zákona.

46. Ustanovení § 239 odst. 1 a 4 insolvenčního zákona bylo sice změněno (s účinností od 1. 1. 2014) zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů (tak, že v odstavci 1 větě první byla za slova „pouze insolvenční správce“, vložena slova „i když nejde o osobu s dispozičními oprávněními“, a část věty za středníkem, včetně středníku, byla zrušena, a v odstavci 4 byla za větu první vložena věta: „Tím není dotčeno právo insolvenčního správce v případě, že šlo o peněžité plnění nebo že má jít o peněžitou náhradu za poskytnuté plnění, požadovat odpůřčí žalobou vedle určení neúčinnosti dlužníkovu právního úkonu i toto peněžité plnění nebo peněžitou náhradu plnění.“), tato změna však nemá žádný průběh do poměrů projednávané věci. Je tomu tak především

proto, že v poměrech dané věci (v níž je dlužníkův úpadek řešen konkursem) insolvenční správce vždy byl osobou s dispozičním oprávněním (§ 239 odst. 1 insolvenčního zákona) a že doplnění § 239 odst. 4 insolvenčního zákona odráží závěry, k nimž dospěla judikatura právě i prostřednictvím zrušujícího rozsudku Nejvyššího soudu v této věci.

č. 93

47. K jednotlivým dovolacím námitkám uvádí Nejvyšší soud v rovině právního posouzení věci následující:

I. K otázce ad [1] – Zda ve smyslu § 240 insolvenčního zákona může být vůči dovolateli s úspěchem odporován jednostranný právní úkon, kterým se dlužník K zavázal poskytnout plnění, avšak nikoli dovolateli, ale třetí osobě?

48. Úvodem budiž k této otázce poznamenáno (s přihlédnutím ke skutkovým závěrům o věci), že dovolatel ve zkoumaném vztahu vystupoval jako věřitel dlužníka R. L. a dlužník K jako osoba, která dovolateli dne 2. ledna 2008 uhradila část dluhu (14,5 milionu Kč) ze smlouvy o převodu obchodního podílu (v dlužníku K) ze dne 5. 11. 2007 za dlužníka R. L. Dovolatel pak usuzuje na nemožnost prosazení odpůřícího nároku z toho, že dlužník K (jenž do té doby nebyl v žádném vztahu k dovolateli) mu (jako „třetí osoba“ ve smyslu dikce § 332 odst. 1 obch. zák.) nabídl (se souhlasem dovolatelova dlužníka R. L.) plnění za R. L., které byl povinen přijmout (srov. opět dikci § 332 odst. 1 obch. zák.), i když nešlo o plnění na základě závazku mezi dovolatelem a dlužníkem K, nýbrž (dle dovolatele) o plnění na základě závazku dlužníka K k R. L.

49. Přitom ovšem přehlíží, že odpověď na otázku, kdo je pasivně věcně legitimován ve sporu, v němž jde o projev vůle směřující k zániku povinnosti splnit dluh [zde projev vůle dlužníka K směřující k (částečnému) zániku povinnosti R. L. splnit dovolateli dluh ze smlouvy o převodu obchodního podílu ze dne 5. 11. 2007], se nepodává z obecných ustanovení občanského zákoníku o bezdůvodném obohacení [konkrétně z § 454 obč. zák., jež by dlužníku K dozajista dovolovalo (při absenci jiné dohody) žádat po R. L., aby mu zaplatil, co za něj plnil dovolateli (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002, uveřejněný pod č. 28/2006 Sb. rozh. obč.)], nýbrž z ustanovení upravujících v insolvenčním zákoně neúčinná právní jednání dlužníka. Odpověď na tuto otázku se přitom nepodává ani z § 240 insolvenčního zákona, nýbrž (především) již z § 237 odst. 1 insolvenčního zákona, ve spojení s § 239 odst. 1 insolvenčního zákona. Lze si dobře představit i právní úkon (typicky smlouvu), jímž se dlužník zavazuje svému kontrahentovi, že poskytne plnění (bez přiměřeného protiplnění) třetí osobě („ve prospěch třetí osoby“); srov. i § 50 obč. zák., jež se od situace upravené § 332 odst. 1 obch. zák. liší požadavkem souhlasu takové třetí osoby. Proto § 237 odst. 1 insolvenčního zákona vymezuje jako pasivně legitimované subjekty (jako nositele povinnosti vydat do majetkové podstaty dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů) osoby, „v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn“, nebo osoby,

„které z něho měly prospěch“. K tomu srov. v literatuře např. RICHTER, T. Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, a. s., 2017, str. 399).

50. Srov. v tomto ohledu dále v mimoinsolvenčních poměrech (pro rozhodné období vymezené lednem 2008) obdobně koncipovanou úpravu odporovatelnosti v § 42a odst. 3 obč. zák. („Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch.“) a literaturu k této úpravě (např. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol: Občanský zákoník I. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 362).

51. Zjednodušeně řešeno, odpůří nároky jsou koncipovány tak, že pasivní věcná legitimace postihuje osoby, jimž se dostalo prospěchu (poskytnutím plnění podle neúčinného právního úkonu dlužníkem) z neúčinného právního úkonu dlužníka.

52. Lze shrnout, že osobou, která ve smyslu § 237 odst. 1 insolvenčního zákona měla prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu, je i osoba (věřitel), které dlužník ve smyslu § 332 odst. 1 obch. zák. splnil dluh (jako „třetí osoba“) za jejího dlužníka.

53. V intencích výše řečeného je tím, kdo přijetím plnění od dlužníka K (byť šlo o plnění „za jiného“ v režimu § 332 odst. 1 obch. zák.) získal prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu (z toho právního úkonu, jímž dlužník dne 2. 1. 2008 částečně splnil dluh za R. L.), dovolatel.

54. Jde-li (ve smyslu § 240 odst. 2 insolvenčního zákona) o právní úkon bez přiměřeného protiplnění, „který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku“, nebo „který vedl k dlužníkovu úpadku“, je z hlediska závěru, že takový právní úkon je neúčinný, právně bez významu, zda ten, kdo přijetím plnění od dlužníka získal prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu, jednal (přijal plnění od osoby v úpadku nebo od osoby, která si tím přivodila úpadek) „v dobré víře“.

55. Dovolání tedy v dotčeném rozsahu není důvodné.

II. K otázce ad [2] – Zda ve smyslu § 240 insolvenčního zákona může být s úspěchem odporován právní úkon, kterým nebyl založen, změněn či derogován závazek účastníků řízení?

Odpověď na tuto otázku vyplývá již z odpovědi na otázku ad [1]. Dovolatel opět přehlédl, že předestíranou problematiku neřeší § 240 insolvenčního zákona, nýbrž úprava obsažená v § 237 odst. 1 a § 239 odst. 1 insolvenčního zákona, z níž vyplývá, že tím, komu se dostalo prospěchu (poskytnutím plnění podle neúčinného právního úkonu dlužníkem) z neúčinného právního úkonu dlužníka, nemusí být osoba, které dlužník přislíbil, že plnění z takového právního úkonu poskytne. Budiž dodáno, že otázka je nepřesná v tom, že dovolatel ji připíná k „účastníkům řízení“. U odpůřících nároků (lhotejno, zda v insolvenčním režimu) typově platí, že jednou ze stran sporu (žalobcem) je vždy osoba, jejíž závazek nebyl založen,

změněn či derogován. V mimoinsolvenčních poměrech je touto osobou věřitel, v insolvenčních poměrech pak insolvenční správce, přičemž na vzniku, změně nebo zániku závazku vyvolaného neúčinným právním úkonem dlužníka a další osoby se tyto osoby nepodílejí (a právě proto podávají odpůřčí žalobu). Typově rovněž platí, že dlužník, jenž neúčinný právní úkon učinil, se řízení o odpůřčí žalobě (lhostejno, zda v insolvenčních nebo mimoinsolvenčních poměrech) neúčastní ani jako žalobce ani jako žalovaný.

III. K otázce ad [3] – Zda ve smyslu § 240 insolvenčního zákona může být s úspěchem odporován právní úkon, kterým mezi účastníky vznikl závazek z deliktu? Stejně jako dovolatel nemá Nejvyšší soud pochyb o tom, že úpravou neúčinnosti ve smyslu § 235 a násl. insolvenčního zákona jsou postihovány „právní úkony“ dlužníka, a nikoli „protiprávní úkony dlužníka“ (srov. i § 234 a § 236 odst. 1 část věty před středníkem insolvenčního zákona). Pro výsledek dovolacího řízení v dané věci však tento závěr význam nemá, když výše podaný výklad ozřejmuje, že předmětem odpůřčí žaloby v dané věci je „právní úkon“ dlužníka K (částečné splnění dluhu za R. L. jeho věřiteli – dovolateli). Totéž ostatně plyne již ze zrušujícího rozsudku Nejvyššího soudu.

Zbývá vypořádat se s dovolatelem namítanými vadami řízení [k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.)]. Těmito vadami řízení (podle obsahu spisu) zjevně netrpí.

56. Je pravdou, že (původní) žalobce v žalobě označil právní úkon dlužníka K z 2. 1. 2008 za úkon učiněný ve prospěch osoby tomuto dlužníku blízké. Jestliže se [při jinak výstižně popsaném (tvrzeném) skutkovém ději] ve sporném řízení nepotvrdilo, že šlo o právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké, zároveň však vyšly najevo skutečnosti, které dovolovaly soudu i tak uzavřít, že je naplněna některá ze skutkových podstat neúčinnosti vymezených v § 240 až § 242 insolvenčního zákona, pak tím, že soud takový závěr přijal, nevybočil z mezí zásad vytyčených spornému řízení povinností tvrzení a důkazní povinností jeho účastníků (srov. i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2744/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2001, pod č. 52, jakož i usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. 31 Cdo 365/2009, uveřejněné pod č. 68/2011 Sb. rozh. obč.).

57. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání ve zbývajícím rozsahu zamítl (§ 243d písm. a) o. s. ř.).

INHALT

Stellungnahmen

- Nr. 1** Die Idealkonkurrenz von Straftaten des Subventionsbetrugs gemäß § 212 des StGB und die Schädigung der finanziellen Interessen der Europäischen Union gemäß § 260 des StGB ist möglich. Wenn die Straftat bei Erfüllung der Merkmale beider dieser Straftaten teils zum Schaden der Europäischen Union und teils zum Schaden eines anderen Subjekts (in der Regel der Tschechischen Republik oder einer ihrer Gebietseinheiten) verübt wurde, ist erforderlich, dem Straftäter im Rahmen der Bestimmung des § 212 des StGB den gesamten Schaden (das heißt, die Summe beider Teilbeträge) anzulasten, im Rahmen der Bestimmung des § 260 des StGB jedoch lediglich den Teilbetrag, der in Beziehung zu den Finanzmitteln der Europäischen Union verursacht wurde.

Entscheidungen in Strafsachens

- Nr. 28** I. Das Beispiel der sog. misslungenen Anstiftung, bei der es dem Anstifter nicht gelingt, im Angestifteten den Beschluss zu erwecken, die geplante Straftat wirklich zu begehen, und der sog. erfolglosen Anstiftung, bei der die Anstiftung selbst zwar erfolgreich war, aber der bereits entschlossene (angestiftete) Straftäter bisher nicht versucht hat, die entsprechende Straftat zu begehen, können lediglich als Anstiftungsversuch qualifiziert werden, also nur als Vorbereitung einer Straftat gemäß § 20, Abs. 1 des StGB, die dann strafbar ist, wenn es um eine besonders schwere Straftat gemäß § 14, Abs. 3 des StGB geht und dies bei der entsprechenden Straftat ausdrücklich im Strafgesetz festgelegt ist.
- II. Das Bemühen, eine Schuld dadurch zu begleichen, indem der Schuldner dem Gläubiger Rechnungen über fiktive Leistungen anbietet, die er dem Gläubiger selbst ausstellt und gewährt, damit der Gläubiger in der Steuererklärung auf Kosten des Staates aufgrund dieser fiktiven Rechnungen die Erstattung eines Umsatzsteuerüberschusses für niemals gelieferte Waren oder Dienstleistungen geltend machen kann, gilt als Anstiftung zur Straftat der Hinterziehung von Steuern, Gebühren und ähnlichen pflichtigen Zahlungen gemäß § 24 Abs. 1 Buchst. b) und § 240 StGB, bzw. zum subsidiären Vergehen der Falschdarstellung von Angaben über die Wirtschafts- und Vermögenslage gemäß § 24, Abs. 1, Buchst. b) und § 254, Abs. 1 Alinea 2 des StGB. Solange der Angestiftete überhaupt nicht versucht hat, diese Straftat zu begehen (Beispiel der misslungenen und erfolglosen Anstiftung), ist die Bedingung der Akzessorietät der Beteiligung auf quantitativem Niveau gemäß einleitendem Satz der Bestimmung des § 24, Abs. 1 des StGB nicht erfüllt und so kann diese Handlung lediglich als Vorbereitung gemäß § 20, Abs. 1 des StGB qualifiziert werden, d.h. nur in Fällen besonders schwerer Straftaten, bei denen dies im besonderen Teil dieses Strafgesetzes festgelegt ist (im vorliegenden Fall mit Wirksamkeit ab dem 1. 7. 2016 nur bei Hinterziehung von Steuern, Gebühren und ähnlichen pflichtigen Zahlungen gemäß § 240 Abs. 1, 3 des StGB).
- Nr. 29** Für die Schlussfolgerung, eine posttraumatische Belastungsstörung als langandauernde Gesundheitsstörung und so als Gesundheitsschaden im Sinne des § 122 Abs.

2 Buchst. i) StGB zu qualifizieren, reicht prinzipiell deren Andauern für eine relativ lange Zeit nicht aus, darüber hinaus muss sie einen äußerst empfindlichen Einschnitt in das gewöhnliche Leben des Geschädigten darstellen. Sie muss mit derartigen Beschwerden verbunden sein, die nicht nur über einen längeren Zeitraum andauern, sondern den Geschädigten zudem an dessen normaler Lebensweise hindern und sich auf solch gravierende Weise auf diese auswirken, dass er sich nicht auf gewohnte Weise äußern und verhalten kann und seine Lebensbedürfnisse nicht auf übliche Weise befriedigen und seine sozialen Verhältnisse nicht wie gewohnt ordnen kann.

Nr. 30 Der Tatbestand der Straftat des Betrugs gemäß § 209 StGB ist von seinem Charakter her weder ein verweisender, noch ein Blankettstraftatbestand, deshalb ist die Strafbarkeit einer Tat nicht direkt von der Verletzung eines konkreten Gesetzes bedingt. Sofern die Tatbeschreibung des Straftäters einen Verweis auf eine Rechtsvorschrift enthält, geht es lediglich um eine ausführlichere Definition der Tatumstände, unter denen es zur betrügerischen Handlung gekommen ist.

Nr. 31 Wenn das Gericht über die Strafe entscheidet, nachdem es gemäß § 45, Abs. 1 des StGB das rechtskräftige Urteil eines anderen Gerichts im Schuldspruch über eine fortgesetzte Straftat (bzw. im Schuldspruchteil) und im gesamten Schuldspruch aufgehoben hat, dann kommt nicht in Frage, dass es denselben Schuldspruch zusätzlich gemäß § 43, Abs. 2 des StGB aufhebt, auch wenn ansonsten eine Gesamtstrafe hätte verhängt werden müssen. Wenn an den aufgehobenen Schuldspruch weitere Urteile inhaltlich anknüpfen, die angesichts der von der Aufhebung verursachten Änderung ihrer Grundlage entbehren würden, sind diese ebenfalls aufzuheben.

Entscheidungen in Sachen des bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

Nr. 81 Der Widerspruch gegen einen Zahlungsbefehl kann nicht als Verfahrensteilnahme des Beklagten im Sinne des Art. 26, Abs. 1 der Brüssel-I-Verordnung bis angesehen werden, und dies auch dann nicht, wenn der Beschuldigte in diesem die Sachverteidigung anwendet.

Nr. 82 Das Gericht, das in der Sache selbst entsprechend den in der Verordnung (EG) Nr. 2201/2003 vom 27. November 2003 über die Zuständigkeit und die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen in Ehesachen und in Verfahren betreffend die elterliche Verantwortung und zur Aufhebung der Verordnung (EG) Nr. 1347/2000 (der sog. Brüssel-II-Verordnung bis) festgelegten Regeln international zuständig ist und die Verweisung der Sache an ein Gericht eines anderen Mitgliedsstaates der EU erwägt, ist nicht zur Verfahrensunterbrechung verpflichtet, sofern es sonstige Maßnahmen im Sinne des Art. 15, Abs. 6 der Verordnung trifft.

Nr. 83 Ein Entschädigungsverfahren über den Anspruch auf Wiedergutmachung eines immateriellen Schadens, der durch die unangemessene Länge eines andauernden Verfahrens verursacht wurde, kann gemäß § 109, Abs. 2, Buchst. c) der ZPO nicht aufgrund des weiteren Verlaufs des beurteilten Verfahrens unterbrochen werden.

Nr. 84 Die Bestätigung eines europäischen Vollstreckungstitels gemäß der Verordnung (ES) Nr. 805/2004 braucht nicht die konkrete Höhe der (Verzugs)Zinsen beinhalten, sofern diese Höhe aus dem (europäischen) Vollstreckungstitel hervorgeht, der untrennbarer Bestandteil der Bestätigung ist und wenn offenkundig ist, dass sich die Bestätigung des europäischen Vollstreckungstitels auch auf diese (Verzugs-) Zinsen bezieht.

Nr. 85 Ein staatliches Unternehmen ist gemäß § 151o, Abs. 3 des BGB berechtigt, die Errichtung eines notwendigen Weges zu Bauten zu verlangen, die sich in staatlichem

Besitz befinden; dieses Recht bleibt durch den Eintritt des staatlichen Unternehmens in Liquidation unangetastet.

- Nr. 86** Die Ersatzleistung für die Errichtung einer dem Betrieb eines Flughafens dienenden Grunddienstbarkeit gemäß § 30, Gesetz Nr. 49/1997 Slg., über die Zivilluftfahrt, im Wortlaut späterer Vorschriften, beschließt das Gericht in einer dem üblichen Mietpreis für das Grundstück entsprechenden Höhe, zu dem die Grunddienstbarkeit errichtet wird; in diesem Fall spielen bei der Bestimmung der Ersatzleistung andere Umstände der Sache keine Rolle.
- Nr. 87** Vertraglich kann die Grunddienstbarkeit so zu Gunsten des Eigentümers der herrschenden Grundstücke errichtet werden, dass der Eigentümer der belasteten Grundstücke verpflichtet wird, sich auf diesen Grundstücken der Errichtung und des Betriebs geschäftlicher Einrichtungen gewissen Charakters zu enthalten.
- Nr. 88** Buchungsbelege sind keine qualifizierten Gegenstände des Zurückbehaltungsrechts und können daher im Sinne des § 1395 des BGB nicht zur Schuldsicherung einbehalten werden.
- Nr. 89** Als Flugzeugbetreiber, der objektiv verantwortlich für einen durch den besonderen Charakter seines Betriebs verursachten Schaden ist (§ 427, Abs. 2 des BGB) gilt der Flugzeugeigentümer, sofern im Luftfahrzeugregister keine andere Person als Betreiber eingetragen ist. Eine vom Eigentümer abweichende Person kann als Flugzeugbetreiber gelten, obwohl diese nicht im Luftfahrzeugregister angeführt ist, sofern der Eintrag nicht dem tatsächlichen Stand der Dinge und den rechtlichen Verhältnissen bezüglich des Flugzeuges entspricht, d.h. wenn diese Person hinsichtlich des Flugzeuges solche Rechte und Berechtigungen genießt, die es ihr erlauben, über dieses in breitem Umfang zu verfügen, es zu seinen Tätigkeiten zu verwenden, es also faktisch zu betreiben.
- Nr. 90** Zur Reklamationsabwicklung gemäß § 19, Abs. 3 von Gesetz Nr. 634/1992 Slg. ist erforderlich, dass der Käufer dem Verkäufer die Möglichkeit einräumt, über die Reklamation zu entscheiden, was nicht ohne Beurteilung möglich ist, ob der der Kaufgegenstand tatsächlich die beanstandeten Mängel aufweist; das Vorlegen der Sache an einem bestimmten Ort ist hierfür nicht immer erforderlich.
- Nr. 91** Die Bestimmung des § 56, Abs. 5 des HGB modifiziert den Umfang (die Höhe) der gesetzlichen Haftung der Gesellschafter für die Verbindlichkeiten der Gesellschaft bei Erklärung der Insolvenz auf das Vermögen der Gesellschaft; es legt jedoch keine weitere (neue) Bedingung für die Haftung der Gesellschafter für diejenigen Verbindlichkeiten der Gesellschaft fest, die in der rechtzeitigen Anmeldung von Forderungen im Konkursverfahren (oder Insolvenzverfahren, in dem die Zahlungsunfähigkeit der Gesellschaft per Konkurs gelöst wird) bestehen.
Wenn ein Gläubiger seine Forderung gegenüber der Gesellschaft nicht rechtzeitig zum Konkursverfahren (oder Insolvenzverfahren, in dem die Zahlungsunfähigkeit der Gesellschaft per Konkurs gelöst wird) anmeldet, haften die Gesellschafter der Gesellschaft gegenüber für deren Verbindlichkeit lediglich bis zu der Höhe, in welcher die Forderung des Gläubigers nicht im Konkurs befriedigt worden wäre, wäre diese rechtzeitig angemeldet worden.
- Nr. 92** Die Bestimmung des § 41 des BGB zur Regelung der teilweisen Ungültigkeit eines Rechtsaktes ist analog auch auf die Anfechtbarkeit (Unwirksamkeit) eines Rechtsaktes anwendbar. Angesichts der Unterschiede in der Rechtsregelung des Instituts der Aufrechnung im Insolvenzgesetz (gegenüber der im Gesetz über Konkurs- und Vergleichsverfahren enthaltenen Regelung) ist es unentbehrlich, die Schlussfolgerungen der Judikative bei der Beurteilung der Anfechtbarkeit und Un-

wirksamkeit der Aufrechnung im Konkursrecht, der Verhältnisse der entsprechenden Sache wegen immer mit der Regelung zu vergleichen, die im Insolvenzgesetz die Aufrechnung (unter bestimmten Voraussetzungen und mitnichten in jeder Phase des Insolvenzverfahrens) ermöglicht. Korrektiv sollte hier die Erwägung sein, dass die Aufrechnung kein unwirksamer Rechtsakt wird, wenn sie mit gleichem Ergebnis auch im Laufe des Insolvenzverfahrens durchgeführt werden könnte.

Auf die Unwirksamkeit der Aufrechnung darf prinzipiell nur dann geschlossen werden, wenn der unwirksame Rechtsakt, auf welchem die Forderung beruht, die der Gläubiger des Schuldners, hinsichtlich dessen das Insolvenzverfahren geführt wird, zur Aufrechnung benutzt hat.

Nr. 93

Die Person, die im Sinne des § 237, Abs. 1 des Insolvenzgesetzes aus dem unwirksamen Rechtsakt des Schuldners profitiert hat, ist auch die Person (Gläubiger), der gegenüber der Schuldner im Sinne des § 332, Abs. 1 des HGB (als „Drittperson“) die Schuld für deren Schuldner beglichen hat.

CONTENTS

Opinions

- No. 1** The single-action concurrence of the crime of subsidy fraud under Section 212 of the Penal Code and the crime of impairing the financial interests of the European Union under Section 260 of the Penal Code is possible. Where, subject to the fulfilment of the characteristics of both crimes, the act has been committed in part to the detriment of the European Union and in part to the detriment of another entity (as a rule the Czech Republic or a territorial self-governing unit), within the framework of the provisions of Section 212 of the Penal Code, the entire damage should be imputed to the offender (i.e. the sum of both partial amounts), while within the provisions of Section 260 of the Penal Code only a part of such damage inflicted in relation to the funds of the European Union.

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 28** I. A case of the so-called unsuccessful instigation when the instigator fails to incite a decision in the instigatee to commit the intended crime, and of the so-called futile instigation when the instigation itself was successful, nonetheless, the main offender (instigatee), despite having decided, has not attempted to commit the criminal offence in question as yet, may be adjudged only as attempted instigation, which merely constitutes crime preparation pursuant to Section 20(1) of the Penal Code and which is punishable only when an especially grave crime in accordance with Section 14(3) of the Penal Code is involved and the Penal Code explicitly stipulates the same in relation to the relevant crime.
- II. A debtor's attempt to settle a debt by offering invoices for fictive supplies to a creditor, which the debtor creates and provides to the creditor in order to allow the creditor to report in their tax return to the disfavour of the state an excess deduction of value added tax based on such fictive invoices for goods or services never actually delivered or provided, constitutes instigation of the crime of evading taxes, fees and other similar statutory payments pursuant to Section 24(1)(b) and Section 240 of the Penal Code, respectively of the subsidiary misdemeanour of distorting data on the status of management and assets pursuant to Section 24(1)(b) and the second alinea of Section 254(1) of the Penal Code. Until the instigatee attempts to commit such criminal offence (i.e. the case of unsuccessful instigation and futile instigation), the condition of accessory participation remains unfulfilled at the quantitative level in accordance with the introductory sentence of the provision of Section 24(1) of the Penal Code and such conduct is punishable merely as preparation pursuant to Section 20(1) of the Penal Code, i.e. only when an especially grave crime is involved and a special part of the Penal Code stipulates the same (in this case with effect from 1 July 2016 for the evasion of taxes, fees and other similar statutory payments pursuant to Section 24(1) and (3) of the Penal Code).
- No. 29** The conclusion that post-traumatic stress disorder is a health disorder persisting for a longer period of time and as such, it constitutes severe injury to health within

the meaning of Section 122(2)(i) of the Code of Criminal Procedure, cannot be based solely on the finding that it persisted for a relatively long period of time. It is necessary that it represents a considerable injury affecting the usual lifestyle of the aggrieved party. It must be associated with such problems that not only persist for a longer period of time but also inhibit the aggrieved party in their usual way of life, and they affect their lifestyle so severely that the aggrieved party is unable to behave or act in their customary manner, secure their basic needs in their usual manner, or to handle their social situation.

No. 30 The body of the crime of fraud pursuant to Section 209 of the Penal Code is neither referential nor blank in its nature and thus, it does not condition the punishability of the criminal offence directly by a breach of any concrete law. If the description of the offender's act includes a reference to a legal regulation, the same is merely a more detailed delimitation of the *res gestae* which resulted in the fraudulent act.

No. 31 Where a court is deciding on punishment after having overruled another court's final judgement in accordance with Section 45(1) of the Penal Code, namely the verdict of guilty of a continuing crime (and/or a part thereof) and the entire verdict of punishment, it is not possible for the court to cancel the same verdict of punishment by a verdict awarded pursuant to Section 43(2) of the Penal Code, even if summary punishment should have been otherwise imposed. If the cancelled verdict of punishment is contentually linked to other decisions which are no longer substantiated given the change resulting from the cancellation, such decisions should be reversed as well.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

No. 81 A protest against a payment order cannot be considered as the defendant's participation in proceedings within the meaning of Article 26(1) of Brussels I bis, even if the defendant has utilised real defence therein.

No. 82 A court exercising international jurisdiction in a particular case according to the rules set forth in Council Regulation (EC) No. 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No. 1347/2000 (Brussels II bis), and considering the assignment of the case to a court in another EU member state is not obligated to discontinue the proceedings if it adopts another measure in compliance with Article 15(6) of the said Regulation.

No. 83 Compensation proceedings concerning the entitlement to the compensation of non-material damage inflicted by the incommensurate duration of pending proceedings cannot be discontinued pursuant to Section 109(2)(c) of the Civil Procedure Code based on the further progress of the adjudged proceedings.

No. 84 Certification of a European enforcement order pursuant to Regulation (EC) No. 805/2004 need not specify the concrete amount of interest (for delayed payment) provided that the amount arises from the (European) enforcement order, which forms an integral part of the certificate, and it is clear that the certification of the European enforcement order concerns the interest (for delayed payment).

No. 85 A state enterprise is entitled to demand the provision of necessary passage to buildings in the possession of the state pursuant to Section 151o(3) of the Civil Code; whereas this right is not affected by the entry of such state enterprise into liquidation.

No. 86 Compensation for the establishment of the real burden of airport operations in accordance with Section 30 of Act No. 49/1997 Coll., on Civil Aviation, as amended, shall be determined by the court in an amount corresponding to the usual rent in the area for land, which is subject to the real burden; in this case other circumstances cannot be taken into account when determining the compensation amount.

- No. 87** A real burden may be established by way of an agreement in favour of the owner of the dominant land plots in such a manner that the owner of the servient land plots shall be obligated to abstain from constructing and operating a commercial facility of a specific kind.
- No. 88** An accounting document is not an eligible subject of the right of retention and cannot be retained for the purpose of securing a debt within the meaning of the provision of Section 1395 of the Civil Code.
- No. 89** An aircraft operator objectively liable for damage caused by the special nature of their operations (Section 427(2) of the Civil Code) is the aircraft owner, unless another person is indicated as the operator in the aviation register. A person other than the owner may be the aircraft operator even if such person is not entered in the aviation register provided that the entry does not correspond to the actual state of things and the aircraft-related legal circumstances, when the person exercises such rights and authority in relation to the aircraft that allow them to dispose of the aircraft in a sufficiently wide manner, to use the aircraft for their activities, and operate it *de facto* in their own name.
- No. 90** The settlement of a complaint pursuant to Section 19(3) of Act No. 634/1992 Coll. requires the buyer to allow the seller to decide on the complaint, which inevitably involves an assessment of whether the subject of purchase actually manifests the claimed defects; the delivery of the thing to a designated location for such assessment is not always necessary.
- No. 91** The provision of Section 56(5) of the Commercial Code modifies the extent (amount) of the statutory liability of the partners for the liabilities of the company when bankruptcy is declared with respect to the assets of the company; it does not stipulate another (new) condition for the partners' liability for the liabilities of the company consisting in the timely submission of a claim in bankruptcy proceedings (or in insolvency proceedings where the company's failure is resolved by way of bankruptcy). In case a creditor fails to submit their claim owed by the company in bankruptcy proceedings (or in insolvency proceedings where the company's failure is resolved by way of bankruptcy) in a timely manner, the partners of the company shall be liable for the liabilities of the company only up to the amount to which the creditor's claim would not have been satisfied in the bankruptcy proceedings had it been submitted in a timely manner.
- No. 92** The provision of Section 41 of the Civil Code conditioning the partial invalidity of a legal act may be analogically applied to the unenforceability (ineffectiveness) of a legal act. With a view to the different legal regulation of the setoff institute in the Insolvency Act (contrary to the legal regulation contained in the Bankruptcy and Settlement Act), when considering the unenforceability and ineffectiveness of setoff in bankruptcy law and while taking into account the circumstances of the particular case, the case-law conclusions should at all times be compared to the legal regulation permitting set off in the Insolvency Act (subject to specific conditions and not in any phase of the insolvency proceedings). The consideration that setoff would not be an ineffective legal act if it could be effected with the same result in the course of the insolvency proceedings should serve as a corrective tool in this case. As a rule, the ineffectiveness of setoff may be envisaged only in cases when the legal act giving rise to the claim, which the creditor of the debtor being subject to the insolvency proceedings used for the setoff, is ineffective.
- No. 93** A person who profited from the debtor's ineffective legal act within the meaning of Section 237(1) of the Insolvency Act is a person (a creditor) to whom the debtor settled a debt (as a "third party") for such person's debtor within the meaning of Section 332(1) of the Commercial Code.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s.,
U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.

Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.

Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka:

Mgr. PhDr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,

e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného:

Wolters Kluwer ČR, a. s.,

U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3

Zákaznická linka:

tel. 246 040 400, 246 040 401

e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Distribuce:

CASUS direct mail, a. s.,

Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4

Archiv časopisu je v systému ASPI.

Pokud nejste uživatelem systému ASPI, kontaktujte nás na adrese: <http://archiv.wolterskluwer.cz>
Archiv Vám zpřístupníme.